

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ: บทบาทของกลุ่มธุรกิจไทยในการกำหนดนโยบายความสัมพันธ์ไทย-พม่า, 1988-ปัจจุบัน

The Role of Thai Business Sector in Policy-making of Thailand towards Myanmar,
1988-Present

โดย ผศ.ดร.ศุภกาญจน์ พงศ์ยี่หล้า

ธันวาคม 2548

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ: บทบาทของกลุ่มธุรกิจไทยในการกำหนดนโยบายความสัมพันธ์ไทย-พม่า, 1988-ปัจจุบัน

The Role of Thai Business Sector in Policy-making of Thailand towards Myanmar,
1988-Present

ผศ.ดร.ศุภกาญจน์ พงศ์ยี่หล้า ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์

สนับสนุนโดยสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกอ. และ สกว. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

บทคัดย่อ

รัฐบาลไทยตั้งแต่ปี 2531/1988 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันมีนโยบายและการดำเนินนโยบายต่อพม่า เป็นไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือเป็นนโยบายที่มุ่งให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับพม่าเป็นหลัก ทั้งที่ในแต่ละรัฐบาลต่างก็เผชิญกับปัญหาความขัดแย้งกับรัฐบาลพม่า ซึ่งส่วนใหญ่ฝ่ายพม่าเป็นฝ่ายกดดันไทย

ปัจจัยอันเป็นที่มาสำคัญของนโยบายและการดำเนินนโยบายเชิงบวกต่อพม่า คือ ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจร่วมกันระหว่างภาครัฐกับกลุ่มธุรกิจ โดยกลุ่มธุรกิจจำแนกเป็น 2 กลุ่มหลัก คือ กลุ่มธุรกิจการค้าและการลงทุนจากจังหวัดชายแดนไทย-พม่า และ 2) กลุ่มธุรกิจการค้าและการลงทุนจากนอกพื้นที่จังหวัดชายแดนไทย-พม่า

ส่วนช่องทางการแสดงบทบาทต่างๆ ของกลุ่มธุรกิจในกระบวนการกำหนดนโยบายความสัมพันธ์ไทย-พมานั้น ได้ดำเนินการผ่านสถาบันทางธุรกิจเป็นหลัก โดยเฉพาะหอการค้าจังหวัดและหอการค้าไทย และการใช้บทบาทส่วนบุคคลของนักธุรกิจรายต่างๆ โดยเครือข่ายความสัมพันธ์ของกลุ่มธุรกิจมี 4 รูปแบบหลัก คือ ความสัมพันธ์ระหว่างนักธุรกิจกับนายทหาร นักธุรกิจกับนักการเมือง การสร้างเครือข่ายระหว่างนักธุรกิจด้วยกันเอง และแบบสุดท้ายคือการเข้าไปมีความสัมพันธ์ทับซ้อนกับอำนาจรัฐ คือ การเป็นทั้งนักธุรกิจและนักการเมือง หรือนักธุรกิจและนายทหารในขณะเดียวกัน เพื่อเข้าถึงอำนาจในการกำหนดและดำเนินนโยบายโดยตรง

หอการค้าจังหวัดได้แสดงบทบาทสูงในการเคลื่อนไหวต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ไทย-พม่าด้านเศรษฐกิจ ในบางครั้งได้แสดงบทบาท “ข้ามรัฐ” หรือ “ลอดรัฐ” ในการปฏิสัมพันธ์กับพม่า โดยที่รัฐไม่เข้ามาควบคุมหรือแทรกแซงแต่กลับสนับสนุนบทบาทต่างๆ เหล่านี้ของกลุ่มธุรกิจ สะท้อนถึงการเปิดกว้างให้กลุ่มธุรกิจเข้าสู่กระบวนการกำหนดนโยบาย โดยเฉพาะในบริบทด้านเศรษฐกิจ

ABSTRACT

Every Thai government since 1988 has pursued the policy towards Myanmar in the same direction. That is they consistently maintained business relations with Myanmar despite encountering continuous conflicts with the Burmese military regime, who predominantly put pressure to Thailand.

The key factor from which the policy and the policy implementation towards Myanmar was derived was the mutual economic benefits of the government and the business sector, which could be divided into 2 groups; the traders and investors in Thailand-Myanmar border provinces and those from outside border provincial areas.

The common channels developed by the business sector to play a part in the Thailand's policy-making process towards Myanmar were mainly through business bodies, particularly, the Provincial Chambers of Commerce and the Thai Chamber of Commerce, and through their individual course of action. The networks made by both collective and individual business entities could be clarified into 4 patterns; making networks with military bureaucrats, with politicians and with other business partners. And the last pattern was that they sought to exploit the state power by being parts of the state apparatus in form of businessman-politician or businessman-military in order to gain direct access in the policy-making and policy implementation towards Myanmar.

The Border Provincial Chambers of Commerce played crucial roles in monitoring Thai-Burmese economic relations. Occasionally, these business entities made direct deal with the Burmese government, 'bypassing' the state. Yet the Thai government made no control or intervention of such relations. Instead, it appeared to increasingly encourage them to share and combine their visions into policy-making process within the context of business interests.

หน้าสรุปโครงการ (Executive Summary)

ชื่อเรื่อง: บทบาทของกลุ่มธุรกิจไทยในการกำหนดนโยบายความสัมพันธ์ไทย-พม่า, 1988-

ปัจจุบัน (The Role of Thai Business Sector in Policy-making of Thailand towards Myanmar, 1988-Present)

วัตถุประสงค์ของโครงการ:

- 1.1 เพื่อศึกษาบทบาทของกลุ่มธุรกิจไทยต่อนโยบายความสัมพันธ์ของประเทศไทยที่มีต่อพม่า
- 1.2 เพื่อรวบรวมข้อมูลเฉพาะของกลุ่มธุรกิจไทย/ เครือข่ายของกลุ่มธุรกิจไทยที่ประกอบธุรกิจในพม่า
- 1.3 เพื่อศึกษาภาพรวมและบริบทต่างๆ ของความสัมพันธ์ไทย-พม่าตั้งแต่ปี 1988 ถึงปัจจุบัน

วิธีการศึกษา:

การวิจัยนี้เริ่มด้วยการศึกษาภาพรวมของพัฒนาการและความเปลี่ยนแปลงของความสัมพันธ์ไทย-พม่าตั้งแต่ยุคที่รัฐบาลทหารพม่าเปลี่ยนแปลงนโยบายเศรษฐกิจและการต่างประเทศตั้งแต่ปี 1988 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน และเจาะลึกศึกษาพัฒนาการของกลุ่มธุรกิจไทยที่ทำการค้าการลงทุนกับพม่า บทบาทของกลุ่มธุรกิจไทยในกระบวนการกำหนดนโยบายความสัมพันธ์ไทย-พม่า โดยวิธีการศึกษาเอกสาร และการสัมภาษณ์ และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์แยกแยะลำดับความสำคัญของกลุ่มธุรกิจไทยที่มีบทบาทต่อความสัมพันธ์ไทย-พม่า วิเคราะห์นัยยะสำคัญของบทบาทต่างๆ และผลที่มีต่อความสัมพันธ์ไทย-พม่า และต่อสังคมไทยโดยรวม

สรุปผลการวิจัย:

รัฐบาลไทยตั้งแต่ปี 2531/1988 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันมีนโยบายต่อพม่าเป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือการมุ่งให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับพม่าเป็นหลัก ทั้งที่ในแต่ละรัฐบาลต่างก็เผชิญกับปัญหาความขัดแย้งกับพม่า ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของเขตแดน การสู้รบบริเวณชายแดน หรือการขัดแย้งกันด้านการค้า การลงทุน และยามที่เกิดปัญหาดังกล่าวระหว่างกันขึ้น รัฐบาลพม่าจะเป็นฝ่ายกดดันไทยแทบทุกครั้งด้วยการปิดด่านการค้าชายแดน หรือการระงับการให้สัมปทานการทำธุรกิจกับกลุ่มธุรกิจไทย นอกจากนี้แล้ว การดำเนินนโยบายแบบ “ปฏิสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์” กับพม่ายังทำให้ไทยต้องเผชิญแรงกดดันจากกลุ่มประชาชาติปไตและสิทธิมนุษยชนจากทั้งในและต่าง

ประเทศ อีกทั้งต้องด้านกระแสการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจของมหาอำนาจอย่างสหรัฐอเมริกาและกลุ่มประเทศยุโรปส่วนใหญ่

ปัจจัยสำคัญที่อยู่เบื้องหลังนโยบาย หรืออยู่ในกระบวนการกำหนดนโยบายของรัฐบาล

ไทยต่อพม่า ที่สำคัญมาจากปัจจัยภายในต่างๆ อันได้แก่ การปกครองโดยรัฐบาลพลเรือน การเป็นประเทศเพื่อนบ้านที่มีแนวชายแดนใกล้ชิดกับพม่าเป็นระยะทางยาว ผลประโยชน์ของภาครัฐในการสรรหาทรัพยากรธรรมชาติชนิดต่างๆ ที่มีอย่างอุดมสมบูรณ์ในพม่ามาทดแทนทรัพยากรที่ขาดแคลนหรือกำลังจะขาดแคลนในประเทศ เช่น ทรัพยากรไม้ พลังน้ำ และพลังงานจากก๊าซธรรมชาติ เป็นต้น และการเติบโตของเศรษฐกิจและภาคธุรกิจในประเทศ

อย่างไรก็ตาม การตั้งมั่นของนโยบายเชิงบวกต่อพม่าไม่ได้มาจากรากฐานภายในประเทศของไทยแต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังมาจากปัจจัยแวดล้อมภายนอกอื่นๆ ด้วย ที่สำคัญได้แก่

- 1) นโยบาย หรือทิศทางของกลุ่มประเทศอาเซียน ที่มุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจตามแบบตะวันตกยิ่งทำให้ไทยยึดมั่นทิศทางความสัมพันธ์ที่เน้นเศรษฐกิจเป็นหลักกับพม่ามากขึ้น
- 2) การแข่งขันกันทางด้านเศรษฐกิจในภูมิภาค โดยเฉพาะไทย และสิงคโปร์ และประเทศที่มีพื้นที่ใกล้เคียงอย่างจีน รวมทั้งมหาอำนาจเศรษฐกิจนอกภูมิภาคอย่างญี่ปุ่น ยิ่งเสริมความเข้มข้นให้ไทยต้องการสร้างความสัมพันธ์กับพม่าด้านเศรษฐกิจ ในฐานะที่ไทยได้เปรียบเชิงภูมิศาสตร์ และวัฒนธรรมมากขึ้น

กล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ ปัจจัยอันเป็นที่มาสำคัญของนโยบายและการดำเนินนโยบายเชิงบวกต่อพม่า คือผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจร่วมกันระหว่างภาครัฐกับกลุ่มธุรกิจ โดยบทบาทของกลุ่มธุรกิจมาจากระบบหรือการพัฒนาประเทศที่เน้นเศรษฐกิจนำ ส่งผลให้กลุ่มธุรกิจก่อตัวและสร้างพลังความมั่นคงและสามารถเข้าไปสู่ระบบนโยบายด้วย โดยเฉพาะในลักษณะของสถาบัน เพราะยังกลุ่มธุรกิจสามารถจัดองค์กรได้เป็นระเบียบและมีประสิทธิภาพในการดำเนินงานสูงมากเท่าไร ก็ยิ่งจะได้เปรียบในการนำความต้องการและข้อเรียกร้องไปสู่การพิจารณาของผู้วางนโยบาย

สถาบันธุรกิจที่มีบทบาทสำคัญในการแสดงบทบาทในการเคลื่อนไหวต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ไทย-พม่าด้านเศรษฐกิจ คือหอการค้าจังหวัด ในบางครั้งหอการค้าจังหวัดได้แสดงบทบาท “ข้ามรัฐ” หรือ “ลอดรัฐ” ในการปฏิสัมพันธ์กับพม่า โดยที่รัฐไม่เข้ามาควบคุมหรือแทรกแซงแต่กลับสนับสนุนบทบาทต่างๆ เหล่านี้ของกลุ่มธุรกิจ สะท้อนถึงการเปิดกว้างให้กลุ่มธุรกิจเข้าสู่กระบวนการกำหนดนโยบาย

บทบาทของกลุ่มธุรกิจอีกลักษณะหนึ่งคือ การสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างกัน ซึ่งมี 4 รูปแบบหลัก คือ ความสัมพันธ์ระหว่างนักธุรกิจกับนายทหาร นักธุรกิจกับนักการเมือง ความสัมพันธ์ระหว่างนักธุรกิจด้วยกันเอง และแบบสุดท้ายคือการเข้าไปมีความสัมพันธ์ทับซ้อนกับอำนาจ

รัฐ คือ การเป็นทั้งนักธุรกิจและนักการเมือง หรือนักธุรกิจและนายทหารในขณะเดียวกัน เพื่อเข้าถึงอำนาจในการกำหนดและดำเนินนโยบายโดยตรง

กล่าวโดยสรุป แม้ว่ากลุ่มธุรกิจในระดับภูมิภาคจะมีองค์กรที่เข้มแข็งและมีการจัดการองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพในรูปแบบของหอการค้าจังหวัด และเป็นเครือข่ายของหอการค้าไทย ซึ่งเป็นองค์กรระดับชาติ มีการดำเนินงานรวดเร็ว และมีอิสระเสรีในการแสดงความคิดเห็นต่อภาครัฐ คอยทำหน้าที่เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของสมาชิก ซึ่งจะว่าไปแล้วก็คือผลกำไรสูงสุดของกลุ่มธุรกิจนั่นเอง แต่ส่วนใหญ่กลับเป็นผลกำไรสูงสุดที่ละเลยถึงการตระหนักถึงปัญหาหรือความทุกข์ร้อนของผู้อื่น ที่เห็นได้ชัดคือ กรณีการทำสัมปทานไม้และประมงที่มุ่งผลประโยชน์สูงสุดเชิงธุรกิจ จนรัฐบาลพม่าควบคุมการให้สัมปทานกับนักธุรกิจไทย หรือกรณีการเรียกร้องให้มีการจัดระเบียบแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย โดยไม่ได้มองถึงผลกระทบที่จะมีต่อสังคมไทยส่วนรวม อีกทั้งยังขัดต่อสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน เช่น การจ้างแรงงานต่างด้าวราคาถูก อีกทั้งยังไม่มีมาตรการดูแลสวัสดิการแรงงานเหล่านั้น ซึ่งในที่สุดอาจนำมาซึ่งปัญหาสุขภาพ โรคระบาด หรือแม้กระทั่งปัญหาอาชญากรรม เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ดูเหมือนว่าองค์กรธุรกิจเองก็มองเห็นจุดอ่อนของพวกตนดีว่าหากทำธุรกิจเพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มแต่เพียงฝ่ายเดียว จะสร้างแรงต่อต้านจากสังคมต่อกลุ่มในระยะยาวด้วย กลุ่มธุรกิจเหล่านี้บางกลุ่ม โดยเฉพาะหอการค้าจังหวัดต่างได้พยายามสร้างภาพลักษณ์ตามกระแสของสังคมเพื่อลดแรงต่อต้านการดำเนินธุรกิจเพื่อผลกำไรจากทั้งภายในประเทศและจากฝ่ายพม่าอยู่บ้าง เช่น การสร้างความสัมพันธ์กับพม่าเชิงวัฒนธรรม และการตั้งกลุ่มองค์กรที่เกี่ยวกับการปกป้องผืนป่าในนามคณะกรรมการอนุรักษ์ผืนป่าตะวันตก เป็นต้น

ในอีกด้านหนึ่ง ทั้งหอการค้าจังหวัดและหอการค้าไทย ซึ่งมีบทบาทในการสร้างความสัมพันธ์กับพม่าสูง ยังพอมีศักยภาพในการเป็นหน่วยเชื่อมโยงให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างไทยและพม่าดำเนินไปอย่างยั่งยืนได้อีกด้วยหากดำเนินการอยู่บนพื้นฐานของความจริงใจต่อทั้งประชาชนไทยและพม่า เช่น บทบาทในการเป็นตัวกลางด้านวัฒนธรรม และการทำการค้าหรือการลงทุนในพม่าที่มุ่งให้ได้ผลประโยชน์รวมทั้งสองฝ่ายและกับประชาชนพม่าด้วย เพื่อสร้างความสัมพันธ์กับพม่าอย่างยั่งยืน และเพื่อผลประโยชน์ร่วมกันที่ยาวนานของภาครัฐและประชาชนของทั้งสองประเทศ

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้สำเร็จได้ด้วยความช่วยเหลือด้านข้อมูลของบุคคลและองค์กรหลายฝ่าย อันได้แก่ หอการค้าไทย หอการค้าจังหวัดตาก หอการค้าจังหวัดระนอง หอการค้าจังหวัดเชียงราย หอสมุดแห่งชาติ หอสมุดและพิพิธภัณฑ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี หอสมุดกระทรวงการต่างประเทศ กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์ กระทรวงพาณิชย์ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน และห้องสมุดมหาวิทยาลัยต่างๆ

ผู้วิจัยขอขอบคุณผู้ให้สัมภาษณ์ทุกท่านที่กรุณาสละเวลา และให้ความร่วมมือในการแนะนำหรือมอบเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเป็นอย่างดี

นอกจากนี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณศาสตราจารย์ ดร.ภูวดล ทรงประเสริฐ ที่กรุณาเป็นนักวิจัยที่ปรึกษาให้กับโครงการ ขอขอบคุณคุณสุวรรณ อำนวยผลวิวัฒน์ ผู้ช่วยเหลือในการทำงานภาคสนามในต่างจังหวัด คุณนิตยา เพชรเกษมสุข และคุณชนิษฐา สุขสง ผู้ช่วยในการค้นเอกสารและข้อมูลทั้งหลายทั้งในหอสมุดต่างๆ และในสถานที่ราชการที่เกี่ยวข้อง

สุดท้าย ผู้วิจัยขอขอบคุณสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ที่กรุณาเอื้อเฟื้อทุนวิจัย

หากงานวิจัยนี้มีข้อผิดพลาดประการใด ผู้เขียนขออภัยขอโทษแต่เพียงผู้เดียว

ศุภกาญจน์ พงศ์ยี่หล้า

ธันวาคม 2548

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	I
หน้าสรุปโครงการ	II
กิตติกรรมประกาศ	VI
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย	1
1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการ	2
1.3 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	2
1.4 ระเบียบวิธีวิจัย ให้แสดงการวางแผนการวิจัย และลำดับขั้นตอนการวิจัย	4
1.5 ขอบเขตของการวิจัย	5
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
บทที่ 2 ภาพรวมของความสัมพันธ์ไทย-พม่าตั้งแต่ปี 2531/1988-ปัจจุบัน	6
2.1 ความสัมพันธ์ไทย-พม่าก่อนปี 2531/1988	6
2.2 ความสัมพันธ์ไทย-พม่าสมัยรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ (4 สิงหาคม 2531/1988 – 23 กุมภาพันธ์ 2534/1991)	13
2.3 รัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน (2 มีนาคม 2534/1991-7 เมษายน 2535/1992 และ 10 มิถุนายน 2535/1992 – 22 กันยายน 2535/1992)	22
2.4 รัฐบาลนายชวน หลีกภัย (23 กันยายน 2535/1992 – 19 พฤษภาคม 2538/1995)	25
2.5 รัฐบาลนายบรรหาร ศิลปอาชา (13 กรกฎาคม 2538/1995 – 25 พฤศจิกายน 2539/1996)	36
2.6 รัฐบาลพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ (25 พฤศจิกายน 2539/1996 – 9 พฤศจิกายน 2540/1997)	42
2.7 รัฐบาลนายชวน หลีกภัย (9 พฤศจิกายน 2540/1997 – 9 กุมภาพันธ์ 2544/2001)	46
2.8 รัฐบาลพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร (9 กุมภาพันธ์ 2544/2001 – ปัจจุบัน)	50

	หน้า
บทที่ 3 พัฒนาการเศรษฐกิจไทยกับ การค้า และการลงทุนไทยในพม่า	67
3.1 พัฒนาการเศรษฐกิจไทย และการเติบโตของกลุ่มธุรกิจในประเทศไทย	67
3.2 สถานการณ์การค้าและการลงทุนของไทยในพม่า	76
บทที่ 4 ลักษณะและเครือข่ายของกลุ่มธุรกิจไทยที่ทำการค้า และการลงทุนในพม่า	100
4.1 กลุ่มธุรกิจการค้าและการลงทุนบริเวณชายแดน	100
4.2 กลุ่มธุรกิจการค้าและการลงทุนจากนอกพื้นที่จังหวัดชายแดนไทย-พม่า	107
4.3 กลุ่มนักลงทุนไทยในพม่า	113
บทที่ 5 บทบาทของกลุ่มธุรกิจไทยต่อนโยบายความสัมพันธ์ของไทยต่อพม่า	153
5.1 ความสำคัญของพม่าต่อประเทศไทย	153
5.2 ผลประโยชน์ของกลุ่มธุรกิจพม่า	159
5.3 บทบาทต่างๆ ของกลุ่มธุรกิจต่อการกำหนดนโยบายความสัมพันธ์ไทย-พม่า	161
บทที่ 6 บทสรุป	200
เอกสารอ้างอิง	206
ภาคผนวก	217

สารบัญตาราง

	หน้า
ตาราง 1: ตัวบ่งชี้สภาวะเศรษฐกิจของประเทศไทย	69ตา
ราง 2: จำนวนผู้ที่ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำแนกตามอาชีพ	71ตา
ราง 3: แสดงจำนวนผู้ที่ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2539/1996	71
ตาราง 4: ข้อมูลการลงทุนด้านโรงงานอุตสาหกรรมของจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ และแม่ฮ่องสอน	73
ตาราง 5: สถิติโครงการที่ได้รับอนุมัติให้ส่งเสริมการลงทุนในจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน และตาก ปี 2530-2540/1987-1997 จำแนกตามเงินลงทุน	74
ตาราง 6: สถิติโครงการที่ได้รับอนุมัติให้ส่งเสริมการลงทุนในจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน และตาก ปี 2530-2540/1987-1997 จำแนกตามการจ้างงาน	74
ตาราง 7: ดัชนีสำคัญทางเศรษฐกิจของพม่า	77
ตาราง 8: มูลค่าการนำเข้าไม้จากพม่าผ่านด่านศุลกากรภาคเหนือระหว่าง ปี 2531-2535/1988-1992	78
ตาราง 9: เปรียบเทียบมูลค่าการค้าชายแดนไทย-พม่า ที่ผ่านด่านศุลกากรต่าง ๆ ในภาคเหนือ	82
ตาราง 10: แสดงจุดผ่านแดนไทย พม่า ลาว กัมพูชา มาเลเซีย	82
ตาราง 11: สถิติการค้าพม่า-ไทย	83
ตาราง 12: มูลค่าการค้าชายแดนระหว่างไทย-พม่า ปี 2534-2547/1991-2004	83
ตาราง 13: การส่งออก / นำเข้าด้านชายแดนอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก	86
ตาราง 14: มูลค่าการค้าชายแดนไทย-พม่าด้านอำเภอแม่สอด จังหวัดตากแยกเป็น รายเดือนในช่วงปีที่พม่าปิดด่าน	87
ตาราง 15: สินค้าส่งออกและนำเข้าที่สำคัญในการค้าชายแดนไทย-พม่า ในปี 2546/2003	88
ตาราง 16: การค้าระหว่างประเทศของไทยกับพม่า	89
ตาราง 17: การค้าต่างประเทศของพม่าระหว่างปี 2532-2534/1989-1991	90
ตาราง 18: การลงทุนจากต่างประเทศสะสมที่ได้รับการอนุมัติจากทางการพม่าแยกตาม ประเทศผู้ลงทุน ตั้งแต่ปี 2531/1988-31 ตุลาคม 2544/2001	92
ตาราง 19: การลงทุนจากต่างประเทศในพม่า จำแนกตามประเภทอุตสาหกรรม	93
ตาราง 20: 10 ประเทศที่ลงทุนในพม่ามากที่สุด (ปี 2533-2538/1990-1995)	94

	หน้า
ตาราง 21: การลงทุนของต่างประเทศในพม่า (จนถึง 31 ตุลาคม 2539/1996 และ 31 ธันวาคม 2545/2002)	95
ตาราง 22: การลงทุนไทยในพม่าแยกรายปี	96
ตาราง 23: การลงทุนไทยในพม่า	96
ตาราง 24: ตัวอย่างกลุ่มทุนไทยในพื้นที่ชายแดนพม่า	103
ตาราง 25: รายชื่อบริษัทที่ได้สัมปทานไม้ในพม่าตาราง 3: รายชื่อบริษัทที่ทำประมงในพม่า	116
ตาราง 26: รายชื่อบริษัทที่ทำประมงในพม่า	121
ตาราง 27: รายชื่อกลุ่มธุรกิจการค้าและลงทุนด้านอัญมณีไทยในพม่า	123
ตาราง 28: รายชื่อกลุ่มธุรกิจโรงแรม การท่องเที่ยว และการบินไทยในพม่า	124
ตาราง 29: รายชื่อธุรกิจการคมนาคมขนส่ง และการบริการต่างๆ	134
ตาราง 30: กลุ่มธุรกิจอุตสาหกรรม เหมืองแร่ และการสื่อสาร	146
ตาราง 31: อัตราค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำของไทยในเขตกรุงเทพฯและปริมณฑล ตั้งแต่ปี 2527-2535	161

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพ 1: ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรและปัจจัยเบื้องหลังต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการกำหนดนโยบายความสัมพันธ์ของไทยต่อพม่า	202

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

กระบวนการกำหนดนโยบายต่างประเทศของไทยในอดีต มีหน่วยงานที่ผูกขาดการดำเนินการอยู่ไม่กี่ฝ่าย ซึ่งทั้งหมดก็เป็นหน่วยงานหรือกลไกของรัฐอันได้แก่ กองทัพ และกระทรวงการต่างประเทศ แต่ในระยะที่ไทยเริ่มมีพัฒนาการทางการเมืองที่เป็นประชาธิปไตยมากขึ้นในยุครัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ (2531-2534/1988-1991) และหลังเหตุการณ์พฤษภาทมิฬในต้นทศวรรษ 1990 เป็นต้นมา จะเห็นได้ว่าในแวดวงการดำเนินนโยบายต่างประเทศ ภาคสังคมเริ่มพอ มีช่องทางเข้ามาแสวงหาพื้นที่ในการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายต่างประเทศของไทย ภาคสังคมที่สำคัญในที่นี้ได้แก่ ภาคธุรกิจเอกชน ที่รวมตัวกันเป็นกลุ่มผลประโยชน์ในรูปของสมาคมธุรกิจต่างๆ

ในบริบทของความสัมพันธ์ไทย-พม่าก็เช่นเดียวกัน จากอดีตที่มีการใช้แนวทางทหารและการแข็งกร้าวเข้าหากัน หรือกระทั่งการประกาศยุติความสัมพันธ์ระหว่างกัน เช่นในช่วงปี 2492/1949 โดยพม่ากล่าวหาว่าไทยให้การสนับสนุนกองกำลังจีนคณะชาติที่อพยพมาอยู่ในพม่าบริเวณท่าขี้เหล็ก ซึ่งอยู่ตรงข้ามกับอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย แต่ในระยะเวลาต่อมาแรงขับเคลื่อนในยุคของการเจริญเติบโตของระบอบประชาธิปไตยและการมุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นหลักตามกระแสโลกและการเปลี่ยนแปลงภายในภูมิภาคในปลายทศวรรษ 1980 ได้ทำให้ไทยเปลี่ยนแนวนโยบายกับพม่าโดยเน้นการปฏิสัมพันธ์ต่อกันด้วยประเด็นทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ ส่วนพม่าเองก็มีแนวนโยบายเปิดประเทศช่วงนั้นเช่นกัน คือในปี 2531/1988 เพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำภายในประเทศหลังปิดประเทศมานานเกือบ 26 ปี ด้วยเหตุนี้กลุ่มธุรกิจไทยจึงได้เริ่มเข้าไปแสวงหาโอกาสทำการค้าการลงทุนและการประกอบธุรกิจต่างๆ ในประเทศพม่า เช่น ธุรกิจด้านการนำเข้า ส่งออกสินค้าเครื่องอุปโภคบริโภค ธุรกิจอัญมณี ธุรกิจด้านการธนาคาร การโรงแรมและการท่องเที่ยว ธุรกิจด้านอาหารและยา ห้างสรรพสินค้า การสัมปทานทำเหมืองแร่ ป่าไม้ การประมง ก๊าซธรรมชาติ และการรับเหมาก่อสร้าง เป็นต้น และแม้ว่าจะมีเหตุการณ์กระทบกระทั่งกันระหว่างไทยกับพม่าบริเวณแนวชายแดนร่วมอันเนื่องมาจากประเด็นปัญหาชนกลุ่มน้อย รวมถึงปัญหาการหลั่งไหลของยาเสพติดและสิ่งผิดกฎหมายต่างๆ ผ่านตามตะเข็บชายแดนไทย-พม่า จนนำไปสู่ประเด็นความขัดแย้งกันระหว่างรัฐบาลไทยกับพม่าหลายครั้งด้วยกัน จะเห็น ได้ว่ากลุ่มธุรกิจไทยได้เข้ามามีส่วนในการผลักดัน เรียกร้องให้มีการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งอย่างเข้มข้น เพื่อปกป้องผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของพวกเขา

ประเด็นที่น่าศึกษาจึงอยู่ที่ว่า กลุ่มธุรกิจดังกล่าวนี้ประกอบด้วยกลุ่มใดบ้าง มีการสร้างเครือข่ายร่วมมือเพื่อผลประโยชน์ระหว่างกันในรูปแบบไหน มีการเข้าถึง และสร้างข้อต่อรองกับภาครัฐอย่างไร บทบาทของพวกเขาส่งผลต่อการดำเนินนโยบายของรัฐบาลไทยต่อพม่าเพียงใด รวมถึงสังคมไทยส่วนรวมได้ผลประโยชน์ด้วยหรือไม่ อย่างไร ล้วนแล้วแต่เป็นประเด็นคำถามที่ น่าศึกษา ยิ่ง เพราะการศึกษาถึงบทบาทของกลุ่มธุรกิจที่มีต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของไทยยังมีผู้ศึกษาน้อยมาก อีกทั้งการศึกษารั้งนี้จะทำให้ได้องค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับเครือข่ายของกลุ่มธุรกิจ บทบาทของกลุ่มธุรกิจที่มีต่อนโยบายความสัมพันธ์ไทย-พม่า ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งขององค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับพัฒนาการทางการเมืองในสังคมไทยด้วย

1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการ

- 1) เพื่อศึกษาบทบาทของกลุ่มธุรกิจไทยต่อนโยบายความสัมพันธ์ของประเทศไทยที่มีต่อพม่า
- 2) เพื่อรวบรวมข้อมูลเฉพาะของกลุ่มธุรกิจไทย/ เครือข่ายของกลุ่มธุรกิจไทยที่ประกอบธุรกิจในพม่า
- 3) เพื่อศึกษาภาพรวมและบริบทต่างๆ ของความสัมพันธ์ไทย-พม่าตั้งแต่ปี 2531/1988 ถึงปัจจุบัน

1.3 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (literature review)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนโยบายต่างประเทศไทยต่อพม่า ได้แก่งานวิจัยของเวณิกา บุญมาคลี (2540/1997) เป็นงานวิจัยที่นำเสนอให้เห็นว่า นโยบายต่างประเทศไทยสมัยพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ มุ่งเน้นการเป็นมิตรต่อรัฐบาลทหารพม่า เพื่อผลประโยชน์ทางธุรกิจการค้า โดยเฉพาะการค้าไม้และการประมง ปัจจุบันภายในเป็นตัวผลักดันการดำเนินนโยบายที่สำคัญควบคู่ไปกับแนวทางเพื่อผลประโยชน์แห่งชาติของไทย งานชิ้นนี้ได้ตั้งข้อสังเกตไว้ด้วยว่า นโยบายเปิดการค้า การลงทุนกับรัฐบาลพม่านั้น เป็นไปเพื่อผลประโยชน์เฉพาะกลุ่ม โดยเฉพาะ นักการเมืองหรือผู้มี ส่วนเกี่ยวข้อง กับนักการเมือง และนักการทหาร อย่างไรก็ตามงานวิจัยชิ้นนี้ศึกษาเพียงภาพรวมของกลุ่มธุรกิจ ประมงและป่าไม้เท่านั้น อีกทั้งไม่ได้ศึกษาบทบาทของกลุ่มต่างๆ ดังกล่าวในการเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องในระดับนโยบาย หรือการผลักดันนโยบายต่างๆ

ส่วนงานวิจัยที่ชี้ให้เห็นถึงบทบาทของกลุ่มธุรกิจในฐานะที่เป็นพลังสำคัญของภาคสังคมในระบบเศรษฐกิจการเมืองไทยเป็นงานของเอนก เหล่าธรรมทัศน์ (2535/1992) เอนกได้ศึกษาเกี่ยวกับสมาคมธุรกิจไทย อันเป็นองค์กรอย่างเป็นทางการของนายทุนภายในประเทศในแง่ของการก่อตัว ที่มา พัฒนาการ ศักยภาพและบทบาทในด้านเศรษฐกิจและการเมือง และในฐานะที่เป็นพลังนอก

ระบบราชการที่เข้ามามีบทบาทในกระบวนการกำหนดนโยบายทางเศรษฐกิจตั้งแต่สมัยพลเอกเปรม ติณสูลานนท์เป็นนายกรัฐมนตรี (2524-2531/1981-1988) โดยเฉพาะการที่กลุ่มธุรกิจได้มีบทบาทในการริเริ่มนโยบายอันนำไปสู่การก่อตั้งระบบคณะกรรมการร่วมภาครัฐ-เอกชน (กรอ.) จากการศึกษา เอนกสรุปว่าเศรษฐกิจการเมืองไทยได้เปลี่ยนแปลงไปจากระบบอำมาตยาธิปไตย (bureaucratic polity) ซึ่งเป็นระบบการเมืองที่ซับซ้อนกว่าระบบการเมืองแบบจารีตดั้งเดิม ไม่มีกลไกในระบบราชการที่จะสามารถควบคุมให้ระบบราชการมีความรับผิดชอบ มาเป็นรูปแบบของ “ภาครัฐ-สังคมแบบเสรี (liberal corporatism) หรือแบบที่มีภาคสังคมเป็นฝ่ายนำ อันมีลักษณะเด่นอยู่ที่ความเป็นอิสระ ความเป็นตัวของตัวเองค่อนข้างสูงของกลุ่มต่างๆ ภาคเอกชนมีบทบาทหลักในการจัดตั้งและดำเนินงานของกลุ่มที่เป็นตัวแทนของพวกเขา และมีบทบาทอยู่ในระบบใกล้เคียงผลประโยชน์ระหว่างกลุ่มกับรัฐ สมาคมธุรกิจจำนวนหนึ่งมีส่วนในการพัฒนาเศรษฐกิจในแนวทางใหม่ๆ องค์การสถาบันเหล่านี้ทำงานร่วมกัน ทั้งทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจ เพื่อเสนอข้อเรียกร้องต่างๆ ต่อรัฐบาล และสนับสนุนการประยุกต์ศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไปสู่ยุทธศาสตร์เน้นการส่งออก สมาคมเหล่านี้ยังผลักดันให้มีการพัฒนาความรู้ความสามารถและประสิทธิภาพของหน่วยงานรัฐเพื่อเกื้อหนุนการดำเนินงานทางธุรกิจให้ดีขึ้น ในส่วนภูมิภาค หอการค้าจังหวัดต่างๆ ก็ได้มีบทบาทเป็นผู้นำในการพัฒนาจังหวัด

นอกจากเอนกแล้ว เควิน เฮวสัน (1989) เป็นนักวิชาการอีกผู้หนึ่งที่ศึกษาเกี่ยวกับบทบาททางเศรษฐกิจการเมืองของปัจเจกบุคคลที่เป็นนักธุรกิจกรณีของประเทศไทย และชี้ให้เห็นว่านักธุรกิจไทยเชื้อสายจีนได้เข้ามามีบทบาทสำคัญอยู่ในเวทีการเมืองและวงการเศรษฐกิจ บทบาทในการกำหนดนโยบายสาธารณะ โดยชนชั้นนายทุนของไทยมีความใกล้ชิดเกี่ยวพันกันกับกลไกรัฐ หรือมีตำแหน่งในระบบราชการและวงการเมืองตั้งแต่ในอดีตจนไม่สามารถแยกจากกันได้

ในแง่ของการศึกษาในบริบทของบทบาทของกลุ่มธุรกิจที่มีต่อนโยบายความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ มิงานที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ไทย-จีนคืองานวิจัยเรื่อง บทบาทบรรษัทข้ามชาติในความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจไทย-จีน พ.ศ.2524-2539 ของสุนิสา สุขชี (2544/2001) งานวิจัยชิ้นนี้ได้เน้นศึกษาบรรษัทข้ามชาติของไทยที่ไปลงทุนในจีน ว่าได้แสดงบทบาททำให้ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจไทย-จีนขยายขอบเขตจากการค้าไปสู่การลงทุน โดยการอาศัยกลไกต่างๆ ที่รัฐบาลเปิดให้ และการอาศัยสายสัมพันธ์ที่มีอยู่กับนักการเมืองไทย การร่วมกันของนักการเมืองไทยและบรรษัทข้ามชาติรายย่อยของไทยจำนวนหนึ่งในการผลักดันให้มีการริเริ่มโครงการสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ อันประกอบด้วย ไทย-จีน-พม่า-ลาว ซึ่งทำให้เกิดการเริ่มต้นให้นโยบายเศรษฐกิจระหว่างไทยกับจีนเป็นไปในรูปของความร่วมมือพหุภาคี และการผลักดันให้รัฐบาลไทยออกนโยบายส่งเสริมการลงทุนไทยในจีนในรูปของการตั้งคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนไทยในต่างประเทศ โดยกำหนดให้จีนเป็นเป้าหมายหลักประเทศหนึ่ง

ส่วนงานวิจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ไทย-พม่าจะเป็นงานวิจัยในแนวความสัมพันธ์บริเวณชายแดน ปัญหาการอพยพของชาวพม่าและชนกลุ่มน้อยในพม่า แรงงานพม่าในประเทศไทย และประเด็นที่เกี่ยวกับท่อก๊าซไทย-พม่า แต่ยังไม่ปรากฏมีงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของกลุ่มธุรกิจไทยในการกำหนดนโยบายความสัมพันธ์ไทย-พม่า และยังไม่มีการศึกษารวบรวมรายชื่อกลุ่มธุรกิจต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการแยกแยะเครือข่ายโยงใยของกลุ่มธุรกิจดังกล่าวทั้งในนามของสมาคมการค้า หรือความสัมพันธ์ของกลุ่มธุรกิจเหล่านี้กับกลุ่มการเมืองไทย หรือการชี้ให้เห็นว่ากลุ่มเหล่านี้มีบทบาทต่อการกำหนดนโยบายของไทยต่อพม่าอย่างไร รวมถึงผลดังกล่าวได้สร้างประโยชน์หรือขัดแย้งต่อสังคมโดยรวมหรือไม่ อย่างไร ซึ่งประเด็นดังกล่าวนี้ ผู้ขอรับทุนจะมุ่งมั่นทำการศึกษาต่อไป

1.4 ระเบียบวิธีวิจัย ให้แสดงการวางแผนการวิจัย และลำดับขั้นตอนการวิจัย

1) การวางแผนการวิจัย

การวิจัยนี้จะเริ่มด้วยการศึกษาภาพรวมของพัฒนาการและความเปลี่ยนแปลงของความสัมพันธ์ไทย-พม่าตั้งแต่ช่วงที่พม่าปิดประเทศในปี 2505/1962 ยุคที่รัฐบาลทหารพม่าเปลี่ยนแปลงนโยบายเศรษฐกิจและการต่างประเทศตั้งแต่ปี 2531/1988 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน และเจาะลึกศึกษาพัฒนาการของกลุ่มธุรกิจไทยที่ทำการค้าการลงทุนกับพม่า บทบาทของกลุ่มธุรกิจเหล่านี้ในการกำหนดนโยบายความสัมพันธ์ไทย-พม่า โดยวิธีการศึกษาเอกสาร และการสัมภาษณ์ และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์แยกแยะลำดับความสำคัญของกลุ่มธุรกิจไทยที่มีบทบาทต่อความสัมพันธ์ไทย-พม่า วิเคราะห์หัยยะสำคัญของบทบาทต่างๆ และผลที่มีต่อความสัมพันธ์ไทย-พม่า และต่อสังคมไทยโดยรวม

2) ลำดับขั้นตอนการวิจัย

- ศึกษาข้อมูลทั้งข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ไทย-พม่าด้านการค้า การลงทุน และการประกอบธุรกิจต่างๆ
- ศึกษาพัฒนาการของกลุ่มธุรกิจไทยที่ประกอบธุรกิจกับพม่า การดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อผลร่วมกันของกลุ่มธุรกิจ
- แยกแยะ จัดลำดับความสำคัญของกลุ่มธุรกิจต่างๆ
- สัมภาษณ์สมาคมธุรกิจ กลุ่มธุรกิจหลักๆ และหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง
- วิเคราะห์ข้อมูลและจัดทำเอกสารรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

1.5 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้จะศึกษาภาพรวมของพัฒนาการและความเปลี่ยนแปลงของความสัมพันธ์ไทย-พม่าตั้งแต่ช่วงที่พม่าปิดประเทศในปี 2505/1962 ศึกษาพัฒนาการของกลุ่มธุรกิจไทยที่ทำการค้าการลงทุนกับพม่า บทบาทของกลุ่มธุรกิจไทยในกระบวนการกำหนดนโยบายความสัมพันธ์ไทย-พม่า ตั้งแต่ปี 2531/1988 ถึงปัจจุบัน และผลที่มีต่อความสัมพันธ์ไทย-พม่า และต่อสังคมไทยโดยรวม

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) เพื่อทราบถึงสถานะและบทบาทของกลุ่มธุรกิจไทยในกระบวนการกำหนดนโยบายต่างประเทศ
- 2) เพื่อทราบถึงพัฒนาการและความเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ไทย-พม่า และแนวทางในการดำเนินความสัมพันธ์ไทย-พม่า
- 3) เพื่อนำผลของการวิจัยไปใช้ในการศึกษาพัฒนาการและปัญหาในการพัฒนาทางการเมืองไทยต่อไป

บทที่ 2

ภาพรวมของความสัมพันธ์ไทย-พม่าตั้งแต่ปี 2531/1988-ปัจจุบัน

2.1 ความสัมพันธ์ไทย-พม่าก่อนปี 2531/1988

การติดต่อระหว่างไทยกับพม่าในอดีตแห่งการเริ่มต้นของยุค “สมัยใหม่” ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งตรงกับสมัยรัชกาลที่ 4 รัชกาลที่ 5 ของไทยและสมัยที่อังกฤษปกครองพม่า นั้น เป็นการติดต่อเชิงเศรษฐกิจเป็นหลัก เนื่องจากพม่ามีความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจมากกว่าไทย เพราะเจ้าอาณานิคมอังกฤษได้เข้าไปวางพื้นฐานระบบเศรษฐกิจที่เน้นการผลิตเพื่อตลาด (market-oriented economy)¹ สินค้าจากพม่าไหลบ่าเข้ามาในไทยตามแนวชายแดนจังหวัดต่างๆ ตามเส้นทางการติดต่อระหว่างผู้คนของทั้งสองประเทศที่ดำเนินอย่างเป็นธรรมชาติมา โดยเฉพาะผ่านอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย และอำเภอแม่สวด จังหวัดตาก และผ่านจังหวัดระนองเป็นหลัก

จนกระทั่งเมื่อพม่าเป็นเอกราชจากอังกฤษในปี 2491/1948 ประเทศไทยและพม่าได้เริ่มสถาปนาทางการทูตระหว่างกัน ตั้งแต่ปี 2491-2505/1948-1962 รัฐบาลพม่าซึ่งมี อู นู เป็นผู้นำต้องการสร้างความรู้สึกชาตินิยมในการช่วยเหลือตนเองให้พ้นตัวจากความเสียหายทางเศรษฐกิจหลังสงครามโลกครั้งที่สอง รวมถึงการสร้างความเชื่อมั่นในความเป็นผู้นำของเขาต่อประชาชนในพม่าหลังเหตุการณ์ทางการเมืองที่รุนแรงครั้งหนึ่งของพม่า ที่กองซานและผู้นำคนอื่นๆ ในช่วงปลดแอกจากเจ้าอาณานิคมต้องจบชีวิตลงด้วยสาเหตุของการถูกฆาตกรรม อู นู ประกาศใช้แนวนโยบายสังคมนิยม มุ่งเน้นรัฐสวัสดิการ ด้วยการโอนที่ดินผืนใหญ่ และกิจการต่างๆ ของเอกชน โดยเฉพาะของชาวต่างชาติเข้าเป็นของรัฐ แนวนโยบายนี้ก่อให้เกิดปัญหาอย่างใหญ่หลวงต่อระบบเศรษฐกิจของพม่าด้วยรากฐานของเศรษฐกิจพม่าเป็นของชาวต่างชาติมาแต่ต้น นอกจากนี้การขาดนโยบายการส่งเสริมความร่วมมือทางธุรกิจระหว่างภาครัฐและเอกชน อีกทั้งเอกชนเองก็ถูกเพ่งเล็งจากรัฐเพราะระวางว่าจะให้การสนับสนุนฝ่ายต่อต้านรัฐบาล จากสภาพการณ์ทางเศรษฐกิจพม่าที่เปลี่ยนแปลงไปจากสมัยอาณานิคมนี้เอง ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ไทย-พม่าจากการติดต่อกันทางเศรษฐกิจเป็นหลัก ก็ได้เปลี่ยนเป็นการติดต่อในรูปแบบอื่นๆ ที่เป็นทางการระหว่างรัฐต่อรัฐ เช่น มีการแลกเปลี่ยนผู้แทนทางการทูตระหว่างกัน มีการเยือนระหว่างผู้นำทั้งสองประเทศ และการแลกเปลี่ยนความรู้ด้านพุทธศาสนา เป็นต้น การเดินทางเยือนระหว่างกันในระดับผู้นำของ

¹ ประเทศพม่ายุคนี้ได้รับการพัฒนาโดยอาศัยเงินทุนของชาวต่างชาติ โรงงานและกิจการด้านอุตสาหกรรมต่างๆ เป็นของชาวยุโรป อินเดีย และจีน ระบบตลาดการค้า สินค้าข้าวของเครื่องใช้และร้านรวงเพื่อกระจายสินค้าไปยังผู้บริโภคมีอยู่ทั่วไปในพม่าทั้งในเมืองและชนบท คูรายละเอียดยกย่องกับพลวัตของการพัฒนาเศรษฐกิจพม่ายุคนี้ใน Robert H. Taylor, *The State in Burma*, (London: C. Hurst & Co. Ltd., 1987), pp.134-145.

ทั้งสองประเทศได้แก่ การส่งคณะทูตพม่าเดินทางมาเยือนไทยในปี 2497/1954 ในโอกาสนี้รัฐบาลพม่าได้ทำการขอโหสิกรรมไทยในนามของประชาชนพม่าต่อการกระทำของพม่าที่เผากรุงศรีอยุธยาเมื่อปี 2310/1767² ต่อมาในปี 2497-2499/1954-1956 อู นู ซึ่งพยายามแก้ไขสถานการณ์ทางการเมืองภายในด้วยการชูนโยบายการส่งเสริมศาสนา ได้จัดงานสังคายนาพระไตรปิฎกระดับโลกขึ้นด้วยการเชิญพระสงฆ์จากทั่วโลกมาชุมนุม พร้อมจัดงานเฉลิมฉลองพุทธศานาครบ 25 พุทธศตวรรษด้วย และปี 2499/1956 ฝ่ายไทยนำโดยจอมพลป.พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีในขณะนั้นก็ได้เดินทางเยือนพม่าเป็นการตอบแทน ต่อมาในปี 2500/1957 อู นู ก็ได้เข้าร่วมในการเฉลิมฉลองพุทธศานาครบ 25 พุทธศตวรรษที่ไทยจัดในฐานะแขกของนายกรัฐมนตรีจอมพลป.พิบูลสงคราม และในเดือนตุลาคมของปีเดียวกันนี้ ไทยกับพม่าได้ร่วมลงนามในสนธิสัญญาสันติภาพและมิตรภาพระหว่างกัน และมีการเสด็จเยือนพม่าของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถในต้นปี 2503/1960 จากที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่าก่อนที่อู นู จะหมดอำนาจทางการเมืองลงอย่างแท้จริงในปี 1962 ไม่ปรากฏว่าไทยกับพม่ามีปัญหาบาดหมางกันอันจะส่งผลต่อความสัมพันธ์ของระหว่างประเทศทั้งสองแต่อย่างใด

จนกระทั่งในปี 2505/1962 เมื่อนายพลเนวินทำรัฐประหารยึดอำนาจและเปลี่ยนแปลงการปกครอง นำพาพม่าไปสู่การปกครองแบบ “สังคมนิยมตามวิถีทางพม่า”³ รัฐบาลทหารพม่าได้ขับไล่นักธุรกิจต่างชาติออกนอกประเทศ และยึดกิจการต่างๆ มาเป็นของรัฐ และทำการปราบปรามชนกลุ่มน้อยอย่างรุนแรง ส่งผลให้ระบบเศรษฐกิจพม่าทรุดตัวลงอย่างรวดเร็ว นโยบายการปกครองพม่าตามแนวสังคมนิยมประสบความสำเร็จความล้มเหลว จากที่พม่าเคยเป็นผู้ส่งออกข้าวได้มากที่สุดในตลาดโลกช่วงที่อยู่ในการปกครองของอังกฤษ แต่มาบัดนี้พม่ากลับกลายเป็นประเทศที่ยากจนติดอันดับหนึ่งในสิบของโลก ผลผลิตข้าวลดลง เพราะระบบการบริหารจัดการตลาดโดยรัฐขาดประสิทธิภาพ ไร้ความเชี่ยวชาญ ตลอดจนเอกชนหรือแม้แต่เกษตรกรเองก็ไม่มีแรงจูงใจในการผลิต เกิดภาวะค่าเงินจืดตกต่ำ ประชาชนยิ่งเดือดร้อนหนักเพราะนโยบายการยกเลิกเงินจืดบางฉบับของรัฐบาลที่ประกาศใช้รวม 3 ครั้งด้วยกันและไม่ยินยอมให้ประชาชนแลกคืน ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนอย่างรุนแรงเพราะเงินจืดที่ครอบครองไว้หมดคุณค่า และการมีจุดอ่อนสำคัญอีกประการคือ การขาดความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับต่างประเทศตามนโยบายปิดประเทศ⁴ ทำให้สถาน

² Russell H. Fifield, *The Diplomacy of Southeast Asia: 1945-1958*, (New York: Brothers Publishers, 1958), p.248.

³ รายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องนี้ได้ที่ มล.พันธุ์สุริยา ลดาวัลย์, *การพัฒนาเศรษฐกิจและการเมืองพม่า*, (กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ, 2542), หน้า 32-55.

⁴ หลังยึดอำนาจในปี 2505 รัฐบาลพม่าประกาศขับไล่องค์กรต่างประเทศออกนอกประเทศ และประกาศนโยบายไม่รับความช่วยเหลือจากต่างประเทศด้วย แต่ภายหลังจากความล้มเหลวของระบบเศรษฐกิจ พม่าเปลี่ยนใจหัน

การณ์ทางเศรษฐกิจพม่ายิ่งเลวร้ายลง สุดท้ายประชาชนจึงลุกฮือต่อต้านรัฐบาลส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรัฐบาล โดยนายพลเนวินลาออก แล้วให้นายหม่อง หม่องซึ่งเป็นพลเรือน ขึ้นมาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแทนแต่ไม่สามารถแก้ไขสถานการณ์ได้ จนนายพลซอ หม่องเข้าทำการปฏิวัติรัฐประหาร ตั้งสภาพันฟูกฎและระเบียบแห่งรัฐ หรือ State Law and Order Restoration Council (SLORC) ขึ้นในปี 2531/1988

ในระยะได้เปรียบที่นายพลเนวินขึ้นสู่อำนาจในพม่า ประเทศไทยซึ่งปกครองโดยรัฐบาลทหารเช่นกัน มีนโยบายการพัฒนาประเทศที่แตกต่างไปจากพม่าชัดเจน รัฐบาลเริ่มพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวนโยบายของสหรัฐอเมริกาและธนาคารโลก มีการวางระบบการพัฒนาเศรษฐกิจด้วยการส่งเสริมการลงทุนภายในประเทศและการให้ชาวต่างชาติเข้ามาลงทุนในประเทศไทยทดแทนการนำเข้าสินค้า ภาพรวมของเศรษฐกิจไทยในระยะนี้เป็นต้นมาเริ่มเจริญก้าวหน้ากว่าทางพม่า ทำให้สินค้าไทยซึ่งเป็นสินค้าแปรรูป สินค้าโรงงานต่างๆ อันเป็นผลพวงจากการเปิดรับการค้าและการลงทุนจากต่างชาติของรัฐบาลไทย หลังไหลเข้าสู่ตลาดมืดในพม่าผ่านตามแนวมรรณธรรมาชาติโดยไม่ได้ผ่านการตรวจตราหรือรับรองจากรัฐบาลของทั้งสองประเทศ รองรับความขาดแคลนสินค้าอุปโภคบริโภคของพม่าอันเกิดจากนโยบายเศรษฐกิจและการปิดประเทศดังกล่าวแล้ว

ตัวอย่างสินค้าที่ไทยส่งออก เช่น เสื้อผ้าสำเร็จรูป อาหารกระป๋อง ผงซักฟอก ยางรถยนต์ และเครื่องใช้ไฟฟ้า เป็นต้น สำหรับสินค้าจากพม่าที่เข้าสู่ดินแดนไทยส่วนใหญ่เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่พม่ามีอยู่อย่างอุดมสมบูรณ์เป็นหลัก อันได้แก่ ทองคำแท่ง เงินแท่ง อัญมณี โค กระบือ แร่ธาตุและผลิตภัณฑ์จากป่าบางชนิด อย่างไรก็ตาม ในระยะนี้ปรากฏว่าพม่าได้ดุลการค้าไทย

ในมิติของความสัมพันธ์ด้านการเมือง จากความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในประเทศพม่าที่เข้าสู่ระบอบการปกครองแบบเผด็จการทหาร และแนวนโยบายของรัฐบาลทหารพม่าที่มุ่งเน้นความรุนแรง การปะทะ ปราบปรามชนกลุ่มน้อย และกลุ่มต่อต้านรัฐบาลทหาร ได้เป็นชนวนสำคัญของปัญหาความสัมพันธ์ไทย-พม่า แม้ในระยะแรกที่นายพลเนวินเข้ารับตำแหน่งผู้นำสูงสุดของพมานั้น ความสัมพันธ์กับไทยจะยังคงดีอยู่ กล่าวคือ ในปี 2505/1962 หลังดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีไม่นาน นายพลเนวินได้เดินทางมาเยือนไทยในฐานะราชอาคันตุกะ และได้การรับรองจากรัฐบาลไทยในฐานะประมุขของรัฐ หลังการเยือนก็ได้มีการตกลงทำความร่วมมือตามแนวมรรณธรรมาชาติไทย-พม่า มีการลงนามในความตกลงว่าด้วยความร่วมมือชายแดนระหว่างกันในปี 2506/1963 แต่ความตกลง

มายอมรับความช่วยเหลือจากต่างประเทศ โดยในปี 2513 รับความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่น และปี 2520 รับความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น เยอรมันตะวันตก สาธารณรัฐประชาชนจีนและเชโกสโลวาเกียด้วย

ดังกล่าวกลับเป็นเพียงแค่หลักการ และถูกระงับลง หลังจากเกิดปัญหาชายแดนที่เกี่ยวข้องกับชนกลุ่มน้อยของพม่า ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์กับไทย เนื่องจากรัฐบาลพม่าระบุว่าไทยเข้าไปสนับสนุนอาวุธให้กองกำลังชนกลุ่มน้อย และกองกำลังจีนคนชาติที่แตกทัพและหลบหนีกองทัพปลดแอกพรรคคอมมิวนิสต์จีนเข้ามาอยู่ในบริเวณเขตแดนพม่าเพื่อใช้คนเหล่านี้เป็นกันชนไม่ให้อิทธิพลของแนวคิดคอมมิวนิสต์และความช่วยเหลือจากคอมมิวนิสต์จีนผ่านพรรคคอมมิวนิสต์พม่าทางพรมแดนทิสเหนือและทิสตะวันออกเข้ามายังไทยซึ่งจะไปเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้กับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยได้ และเพื่อเป็นเครือข่ายการค้าอย่างไม่เป็นทางการ แต่ฝ่ายไทยได้ปฏิเสธการกระทำดังกล่าว ความสัมพันธ์ระหว่างกันตึงเครียดมากยิ่งขึ้น เมื่ออู นู อดีตนายกรัฐมนตรีพม่าผู้ถูกนายพลเนวินก่อรัฐประหาร เข้ามาลี้ภัยในประเทศไทยในปี 2512/1969 และตั้งตัวเป็นผู้นำทางการเมืองเพื่อต่อต้านรัฐบาลของประธานาธิบดีเนวิน แรงกดดันจากรัฐบาลพม่าทำให้ไทยซึ่งอยู่ในยุคของทหารครองเมืองเช่นกัน ได้ขอให้อู นูเดินทางออกจากประเทศไทยในท้ายที่สุด และต่อมานายกรัฐมนตรีของไทย จอมพลถนอม กิตติขจรจึงได้ต้อนรับประธานาธิบดีเนวินอีกครั้งหนึ่ง แต่ความหวาดระแวงระหว่างกันปัญหาชายแดนไทย-พม่ายังคงมีอยู่เรื่อยมา แม้จะมีความพยายามเจรจาตกลงความร่วมมือตามแนวพรมแดนไทย-พม่ากันใหม่

อย่างไรก็ตาม ในปีที่พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์เป็นนายกรัฐมนตรี ความสัมพันธ์ไทย-พม่าดำเนินไปในเชิงบวกเพราะรัฐบาลชุดนี้ต้องการลดแรงกดดันภัยคอมมิวนิสต์ทั้งจากจีนและสหภาพโซเวียตด้วยการหันไปพัฒนาความสัมพันธ์กับจีนและสหภาพโซเวียต ในช่วงนี้ผู้นำรัฐบาลไทยจึงได้เดินทางไปเยือนประเทศเหล่านี้ รวมทั้งมีการเยือนพม่าด้วยในปี 2521/1978 ส่วนประธานาธิบดีเนวินก็ได้เยือนไทยเป็นการตอบแทนในปีถัดมา

ความสัมพันธ์ไทย-พม่าในระดับปกติดำเนินต่อมาจนถึงสมัยที่พลเอกเปรม ติณสูลานนท์เป็นนายกรัฐมนตรี ในปี 2523/1981 ทั้งสองประเทศได้มีการตกลงความร่วมมือระหว่างกันในเรื่องการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นตามแนวชายแดนอันประกอบด้วยเรื่องปัญหาชนกลุ่มน้อยสัญชาติพม่าและปัญหายาเสพติดเป็นหลัก ในระหว่างที่พลเอกเปรมเดินทางเยือนพม่าในกลางปี 2523/1980 ฝ่ายไทยเองก็ได้แสดงความต้องการเป็นมิตรกับพม่าและต้องการให้ปัญหาข้อขัดแย้งร่วมกันคลี่คลายไปในทางที่ดี ตามที่ระบุในมติสภาความมั่นคงแห่งชาติ วันที่ 2 พฤศจิกายน 2524/1981 และมติคณะกรรมการประสานงานของสภาความมั่นคงแห่งชาติ วันที่ 19 พฤศจิกายน 2524/1981 โดยมีสาระสำคัญของนโยบายดังนี้⁵

⁵ ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์, “พม่ากับการเมืองระหว่างประเทศ,” ในเอกสารการสอนชุดการเมืองระหว่างประเทศในเอเชีย, หน่วยที่ 8-15 (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2530), หน้า 507-509.

1. พื้นฟูและส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีกับรัฐบาลพม่า โดยยึดหลักถ้อยทีถ้อยปฏิบัติ และ ขจัดข้อขัดแย้งและความระแวงสงสัยต่างๆ โดยการเน้นการกระทำที่แสดงความจริงใจต่อพม่า เพื่อ สร้างความสัมพันธ์ไทย-พม่า ให้แน่นแฟ้นบนพื้นฐานของความไว้วางใจจะหว่างกันและมีผล ประโยชน์ร่วมกัน

2. ดำเนินทุกวิถีทางให้พม่าเข้าใจว่า ไทยไม่ได้สนับสนุนผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่า หรือผู้ลี้ภัย การเมืองสัญชาติพม่าได้ใช้ดินแดนไทย เพื่อดำเนินการที่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐบาลพม่า โดยกวดขันใช้ มาตรการที่เหมาะสมเพื่อประโยชน์ต่อความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ การปฏิบัติต่อผู้พลัดถิ่น สัญชาติพม่าและผู้ลี้ภัยการเมืองเหล่านี้ จะดำเนินการโดยมิให้ขัดกับกฎหมายไทยและกฎหมาย ระหว่างประเทศ การช่วยเหลือใดๆ ให้เป็นไปโดยคำนึงถึงหลักมนุษยธรรมเท่าที่จำเป็น

3. ดำเนินการควบคุมผู้ลี้ภัยทางการเมืองและผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่าได้รััดกุมอย่างเต็มที่ เพื่อป้องกันมิให้ผู้ลี้ภัยทางการเมืองได้ดำเนินการทางการเมือง และการเคลื่อนไหวใดๆ ที่จะก่อให้เกิด ผลกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ และต่อความสัมพันธ์ไทย-พม่า

4. ถึงแม้ว่าขณะนี้รัฐบาลพม่าจะมีท่าทีแน่นอนว่า จะไม่เข้าร่วมสมาคมอาเซียน แต่ก็ควรทำ ทางชักจูงให้รัฐบาลพม่าให้การสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มประเทศอาเซียน เพื่อผลประโยชน์ ทางด้านเศรษฐกิจและสังคมร่วมกันในภูมิภาคส่วนนี้

5. พยายามฟื้นฟูความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาชายแดนไทย-พม่า ให้มีการปฏิบัติอย่าง จริงจัง โดยเน้นความร่วมมือกันในบริเวณชายแดนที่ฝ่ายพม่าสามารถควบคุมสถานการณ์ได้ ใน ขณะเดียวกันให้ความคุ้มครองปลอดภัยแก่ประชาชนที่อาศัยอยู่ตามบริเวณชายแดนอย่างมีประสิทธิภาพ และในกรณีที่มีการละเมิดอธิปไตยหรือเกิดเหตุปะทะและ/หรือมีการแทรกแซงทางการทหาร เกิดขึ้นตามบริเวณชายแดนให้ดำเนินการตอบโต้ ผลักดันและจำกัดเหตุการณ์ให้ยุติลงสิ้นสุดลง ใน ระดับให้ได้โดยเร็ว

6. ส่งเสริมและเร่งรัดให้มีการร่วมมือซึ่งกันและกันอย่างใกล้ชิด ทั้งในระดับรัฐบาลและเจ้า หน้าที่ในการป้องกัน และปราบปรามการค้าสิ่งของผิดกฎหมายตามบริเวณชายแดนอย่างจริงจัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งยาเสพติดให้โทษ ทั้งป้องกันมิให้ชุมชนที่อยู่ติดกับชายแดนไทย-พม่า เป็นช่องทางค้า ขายสิ่งของผิดกฎหมายและส่งอาวุธยุทโธปกรณ์ให้แก่ฝ่ายที่เป็นปฏิปักษ์กับรัฐบาลไทยและรัฐบาล พม่า

7. ส่งเสริมขยายความสัมพันธ์และความร่วมมือซึ่งกันและกันทางด้านเศรษฐกิจ โดยทั้งสอง ฝ่ายมีการแลกเปลี่ยนการเยือนคณะผู้แทนการค้า และพยายามดำเนินการให้มีการตกลงทางการค้า อย่างเป็นทางการระหว่างประเทศทั้งสอง พยายามหาทางส่งเสริมให้มีการติดต่อค้าขายตามบริเวณ ชายแดน ที่เป็นจุดการค้าระหว่างประเทศทั้งสอง และสนับสนุนให้มีโครงการลงทุนร่วมด้านต่างๆ เช่น การประมง การป่าไม้ หรือเหมืองแร่ บนมูลฐานของผลประโยชน์ร่วมกัน

8. ส่งเสริมให้มีการเจรจาปัญหาเรื่องเส้นเขตแดนระหว่างไทย-พม่า เพื่อให้มีการกำหนดเขตแดนถาวรระหว่างประเทศทั้งสองต่อไปให้ได้

9. ส่งเสริมให้มีการร่วมมือแลกเปลี่ยนด้านวิชาการ ฝึกอบรมในโครงการต่างๆ และแลกเปลี่ยนทางสังคม วัฒนธรรมระหว่างประเทศทั้งสอง

มติสภาความมั่นคงแห่งชาติข้างต้นนี้ชี้ให้เห็นได้ชัดว่า รัฐบาลไทยยุคนี้มีนโยบายที่จะแสวงหาความสัมพันธ์ที่ดีกับพม่าในด้านต่างๆ รวมถึงด้านเศรษฐกิจด้วย ทั้งๆที่รัฐบาลชุดนี้มุ่งเน้นแนวนโยบายต่อต้านภัยคอมมิวนิสต์เป็นหลัก และในพม่าเองก็มีพรรคคอมมิวนิสต์ซึ่งไทยก็เคยหวาดระแวงเป็นอย่างยิ่งว่าจะมีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือและขยายอิทธิพลข้ามมายังฝั่งไทย แต่ที่นโยบายต่อพม่าออกมาในลักษณะดังกล่าว เป็นเพราะรัฐบาลไทยเองไม่ต้องการแนวรบใหม่เพิ่ม เพราะขณะนั้นภัยทางด้านตะวันออก การยึดครองกัมพูชาของกองทัพเวียดนาม และปัญหาผู้อพยพหนีภัยสงครามเข้ามายังเขตแดนไทยก็เป็นปัญหาหนักพออยู่แล้ว และอีกประการหนึ่งที่สำคัญคือ พม่าได้เจรจาทกลงกับจีนให้จีนตัดความช่วยเหลือพรรคคอมมิวนิสต์พม่า ทำให้ไทยซึ่งพึ่งพาอาศัยจีนในการสกัดเวียดนามอยู่ในระหว่างนี้เช่นกันได้เบาใจลงมาก

การพยายามสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับพม่าให้แน่นแฟ้นขึ้นของฝ่ายไทย เริ่มต้นด้วยการริเริ่มการสร้างสะพานข้ามแม่น้ำเมย บริเวณตลาดริมเมย อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เชื่อมโยงกับเมืองเมียวดีของพม่า โดยระบุวัตถุประสงค์ไว้ 3 ประการ คือ หนึ่ง เพื่อสร้างสัมพันธ์ไมตรีอันดีระหว่างประชาชนไทยกับพม่า สอง เพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจของประเทศทั้งสองร่วมกัน และสาม เพื่อสนองตอบนโยบายขององค์การสหประชาชาติที่ต้องการสร้างถนนเชื่อมโยงประเทศต่าง ๆ ในทวีปเอเชีย (Asian Highway A-1)⁶

กระนั้นก็ตาม ในอีกด้านหนึ่ง ความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศในรัฐบาลชุดนี้ก็ไม่ได้ดำเนินไปอย่างราบรื่นนัก เพราะได้ปรากฏปัญหาความตึงเครียดระหว่างกัน อันมีสาเหตุมาจากพม่าหวาดระแวงว่าไทยได้สนับสนุนกองกำลังชนกลุ่มน้อยพม่าตามแนวพรมแดน และมีพ่อค้าไทยลักลอบขายอาวุธสงครามให้กับกองกำลังดังกล่าว ซึ่งเมื่อความตึงเครียดเริ่มลุกลาม พลอากาศเอกสิทธิ เสวตศิลา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศในขณะนั้นได้เดินทางไปเจรจากับพม่าในปี 2529/1986 พร้อมกับปฏิเสธว่าไทยไม่ได้มีนโยบายสนับสนุนชนกลุ่มน้อยพม่า และจะทำการป้องกันการลักลอบค้าอาวุธให้เข้มงวดขึ้น ตามด้วยการเสด็จเยือนพม่าของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีในปีเดียวกัน ตามคำเชิญของรัฐบาลพม่า ส่วนปัญหาขัดแย้งกันด้านเขตแดน

⁶ ในเดือนกันยายน 2529 นายอุดร ตันติสุนทร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดตาก ที่ปรึกษาฝ่ายเศรษฐกิจของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ (พลอากาศเอกสิทธิ เสวตศิลา) ได้ทำหนังสือเสนอให้รัฐบาลไทยก่อสร้างสะพานดังกล่าว

เช่น กรณีเขตแดนบริเวณบ้านด่านเจดีย์สามองค์ บริเวณดอยกลาง และบริเวณแม่น้ำเมย เป็นต้น ก็เป็นอีกปัญหาหนึ่งที่กระทบกระทั่งความสัมพันธ์ไทย-พม่าเรื่อยมาในสมัยพลเอกเปรมเป็นนายกรัฐมนตรี

ในแง่การค้ากับต่างประเทศ แม้พม่าจะมีนโยบายปิดประเทศ แต่พม่ายังคงติดต่อค้าขายกับต่างประเทศตามปกติภายใต้การควบคุมของรัฐบาล ในช่วงปิดประเทศนี้ พม่าส่งสินค้าออกจำพวก ไม้ ยางพารา แร่ อาหารทะเล และน้ำมัน ไปขายยังสิงคโปร์ จีน ญี่ปุ่น ฮองกง และไทย สำหรับสินค้านำเข้าส่วนใหญ่เป็นสินค้าทุน วัตถุดิบและเครื่องจักร และสินค้าอุปโภคบริโภคจากญี่ปุ่น เยอรมัน สิงคโปร์ จีน เนเธอร์แลนด์ และไทย

จากสถิติมูลค่ารวมการส่งออกและการนำเข้าระหว่างไทยกับพม่าในปี 2529/1986 คิดเป็น 1,242.4 ล้านบาท มากกว่ามูลค่าการค้าของไทยกับลาวที่มี 818.7 ล้านบาท และกับกัมพูชาเพียง 4 แสนบาท⁷ ตัวเลขดังกล่าวยังไม่รวมสินค้าลักลอบซื้อขายในตลาดมืดบริเวณชายแดนอีกจำนวนมหาศาล ซึ่งส่วนหนึ่งเกิดจากนโยบายสังคมนิยมของรัฐบาลพม่าที่เน้นการปิดประเทศ รวมทั้งการปิดกั้นพรมแดนห้ามการค้าติดต่อค้าขายบริเวณชายแดนนั่นเอง

ในด้านความสัมพันธ์กับประเทศอื่นๆ นั้น พม่าได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาลสหรัฐในปี 2530/1987 ในโครงการผลิตทางการเกษตร 5.5 ล้านเหรียญสหรัฐเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการซื้อปุ๋ย เครื่องมือการเกษตร และการฝึกอบรม อีกทั้งเริ่มไปสร้างความสัมพันธ์ทางการค้ากับจีนในปี 2528/1985 เพราะสินค้าจากจีนมีราคาถูกกว่าของไทยมากโดยเฉพาะสิ่งทอ ทำให้ปริมาณการนำเข้าสิ่งทอไทยของพม่าลดลงกว่า 50 เปอร์เซ็นต์ เส้นทางการค้าจีน-พม่าที่สำคัญเรียกว่า เส้นทางเตียนเมียนกงสู่ เป็นเส้นทางเชื่อมจากคุนหมิงลงมายังเมืองลู่หยี่ เมืองชายแดนจีนเชื่อมไปยังเมืองมัณฑะเลย์

กล่าวโดยรวมแล้ว ความสัมพันธ์ระหว่างกันในสมัยรัฐบาลพลเอกเปรมก็ไม่ถึงกับเลวร้ายนัก ด้วยทั้งไทยและพม่าต่างก็กำลังเผชิญปัญหาที่ต้องให้ความสำคัญกว่า โดยไทยกำลังวุ่นวายกับภัยคุกคามจากสถานการณ์ในอินโดจีน ช่วงปี 2530-2531/1987-1988 ไทยอยู่ในสภาวะระแวงระวัง เวียดนามและการแก้ปัญหาแกมพูชา และมีการถ่วงดุลเวียดนามด้วยการเพิ่มความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับจีน ในด้านชายแดนกับเพื่อนบ้านใกล้ชิดอย่างลาว ไทยก็เผชิญกับปัญหาพิพาทกรณีสามหมู่นบ้านในปี 2527/1984 และอีกครั้งในปี 2531/1988 ซึ่งเป็นกรณีเขตแดนเช่นกัน ส่วนพม่าก็กำลังเผชิญกับปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ และปัญหาการเรียกร้องสิทธิในการปกครองตนเองของชนกลุ่มน้อยต่างๆ

⁷ สยามรัฐ (14 มีนาคม 2531) : 6.

2.2 ความสัมพันธ์ไทย-พม่าสมัยรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ (4 สิงหาคม 2531/1988 – 23 กุมภาพันธ์ 2534/1991)

หลังการขึ้นสู่อำนาจของพลเอกชอ หม่องโดยการยึดอำนาจรัฐบาลนายหม่อง หม่อง คนของนายพลเนวินในเดือนกันยายน 2531/1988 แล้วนั้น พลเอกชอ หม่องเองก็สืบทอดความเชื่อต่อๆ กันมา ตั้งแต่สมัยนายพลเนวินที่เชื่อว่า พม่าจำเป็นต้องใช้ระบอบการปกครองแบบเผด็จการเพื่อที่จะป้องกันสภาพความไร้ระเบียบของรัฐ (anarchy)⁸ โดยพลเอกชอ หม่องได้กล่าวปราศรัยในวันประกาศเอกราชของพม่า วันที่ 4 มกราคม 2533/1990 ว่า ในศตวรรษที่ 20 แม้เจ้าอาณานิคมจะไม่ได้ใช้ความรุนแรงกับประเทศเล็กๆ เช่นเก่า แต่พวกเขาได้หันไปใช้อิทธิพลด้านสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ผ่านคนที่พวกเขามองว่าขึ้นมามีอำนาจ ซึ่งในที่สุดผู้นำทหารได้ชอนนัยยะเอาไว้ว่า การกดดันจากต่างประเทศให้ตั้งรัฐบาลโดยพรรคสันนิบาตเพื่อประชาธิปไตยแห่งชาติ (National League for Democracy หรือ NLD) การปลดปล่อยกลุ่มการเมืองฝ่ายตรงข้าม หรือการปรับปรุงสิทธิมนุษยชนในพม่า ล้วนแล้วแต่เป็นแผนการที่จะทำลายพลังของทหารไม่ให้ไปถึงเป้าหมายคือ การรักษาเอกราชของชาติ⁹ แต่ในอีกด้านหนึ่ง ฝ่ายตรงข้ามรัฐบาลทหารและนักประชาธิปไตยต่างก็ประณามแนวทางปฏิบัติของรัฐบาลทหารพม่าว่าทำไปเพราะต้องการรักษาภาวะระเบียบและการอยู่ในอำนาจเท่านั้น

แม้ว่าในด้านการเมือง พม่ายังคงระบอบการเมืองแบบปิด แต่ในด้านเศรษฐกิจ คณะรัฐบาลทหารของนายพลชอ หม่องพยายามลดแรงต้านทานทั้งจากภายในประเทศจากระบอบการปกครองเผด็จการ และจากสถานะเศรษฐกิจตกต่ำ ประชาชนเดือดร้อน และจากต่างประเทศที่ต่อต้านการละเมิดสิทธิมนุษยชนเพื่อขึ้นสู่อำนาจของรัฐบาล รัฐบาลจึงมีนโยบายเปิดกว้างทางเศรษฐกิจเพื่อพัฒนาประเทศ ด้วยการอนุญาตให้ประชาชนทำการค้าได้อย่างเสรี และเปิดโอกาสให้ชาวต่างประเทศเข้าไปลงทุน ปรับปรุงกฎหมายภาษีเงินได้ รัฐบาลพม่าได้ยืนยันนโยบายดังกล่าวด้วยการออกประกาศฉบับวันที่ 19 ตุลาคม 2536/1993 ซึ่งมีเนื้อหาโดยสรุปดังนี้

- 1) ยกเลิกประกาศห้ามเอกชนจัดตั้งบริษัท
- 2) ยกเลิกประกาศให้รัฐบาลพม่าผูกขาดการซื้อและการนำเข้าซึ่งสินค้าโภคภัณฑ์ต่างๆ
- 3) ยกเลิกประกาศห้ามเอกชนประกอบกิจการส่งสินค้าออก
- 4) ยกเลิกประกาศห้ามเอกชนทำการค้าปลีก

⁸ John Badgley, "The Burmese Way to Capitalism," *Southeast Asian Affairs* 1990 (Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 1990), pp.238-239.

⁹ R.H.Taylor, "Myanmar 1990 New Era or Old," *Southeast Asian Affairs* 1991 (Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 1991), p. 210.

นอกจากนี้ กระบวนการค้าของพม่ายังได้ออกประกาศอนุญาตให้เอกชนจดทะเบียนเป็นผู้ส่งออกและนำเข้าสินค้าได้ และการออกกฎหมายส่งเสริมการลงทุนของต่างประเทศในวันที่ 30 พฤศจิกายน 2531/1988¹⁰ เพื่อยืนยันถึงนโยบายของรัฐบาล รวมทั้งการประกาศจัดตั้งหอการค้าและอุตสาหกรรมเพื่อเป็นตัวแทนนักธุรกิจพม่า มีการตั้งหอการค้าชายแดนบริเวณที่มีการค้าชายแดนมากมาย เช่น หอการค้าเกาะสอง หอการค้าเมียวดี หอการค้าท่าขี้เหล็ก ซึ่งอยู่ใกล้กับชายแดนไทย และหอการค้าเมืองสุยลี่ ตรงข้ามกับทางตอนใต้ของมณฑลยูนนาน เป็นต้น¹¹ จากการเปิดระบบเศรษฐกิจโดยการให้โอกาสแก่เอกชนในการทำการค้าเสรีมากขึ้นนี้ ส่งผลให้ในปี 2535/1992 เศรษฐกิจพม่าอยู่ในมือของเอกชนเกือบครึ่งหนึ่งคือ 47.1 เปอร์เซ็นต์ โดยที่ อีก 52.6 และ 0.3 เป็นของภาครัฐและสหกรณ์ ตามลำดับ¹²

ในส่วนของนโยบายการค้าชายแดนกับประเทศเพื่อนบ้าน รัฐบาลพม่าได้เปิดจุดผ่อนปรนให้มีการนำเข้า ส่งออกสินค้าตามแนวชายแดนไทยและจีนเมื่อเดือนตุลาคม 2531/1988 โดยทางด่านชายแดนไทย เปิดให้นำเข้าและส่งออกสินค้าตามจุดต่างๆ คือ ที่ท่าขี้เหล็ก-แม่สาย จังหวัดเชียงราย ที่เมียวดี-แม่สอด จังหวัดตาก ที่ด่านเจดีย์สามองค์ จังหวัดกาญจนบุรี และที่เกาะสอง-จังหวัดระนอง¹³ อย่างไรก็ตามจากการเปิดให้เป็นเพียงจุดผ่อนปรน การค้าระหว่างไทยกับพม่าระยะนี้จึงยังไม่ถือว่าเป็นการค้าระหว่างประเทศ

ขณะเดียวกับที่รัฐบาลพม่าต้องการฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศตามแนวนโยบายเศรษฐกิจการตลาด (market-oriented economy) ด้วยการเปิดประเทศเพื่อเปิดรับการค้า การลงทุนจากต่างชาติ รวมถึงความพยายามสร้างภาพพจน์ด้วยการตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญแห่งชาติ ซึ่งเป็นการปรับตัวของพม่าต่อประชาคมโลก การปล่อยนักโทษการเมือง และการลงนามในข้อตกลงหยุดยิงกับชนกลุ่มน้อยรัฐคะฉิ่น¹⁴ พม่ายังคงไม่สามารถสร้างมิตรกับนานาชาติ อีกทั้งถูกนานาชาติกดดันอย่างหนัก โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกา และกลุ่มประเทศในยุโรปส่วนใหญ่ ด้วยเรื่องปัญหาสิทธิมนุษยชน และการยึดอำนาจทางการเมืองในปี 2531/1988 การใช้กำลังทหารเข้าปราบ และสังหารนักศึกษา ประชาชน และพระภิกษุสงฆ์ที่เข้าร่วมในการประท้วงเพื่อเรียกร้องให้มีการปกครองประเทศตามแนวทาง

¹⁰ วัตถุประสงค์หลักของกฎหมายฉบับนี้ได้แก่ 1) เพื่อสำรวจทรัพยากรธรรมชาติขึ้นมาใช้ประโยชน์ 2) เพื่อส่งออกสิ่งที่เกินความต้องการใช้ภายในประเทศ 3) เพื่อเพิ่มโอกาสการทำงาน และฝึกฝนเรียนรู้เทคนิคทั้งในและนอกประเทศให้คนหนุ่มสาว และ 4) เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในภูมิภาคต่างๆ

¹¹ นิยม ไวยรัชพานิช, “การค้าชายแดนไทยกับประเทศสหภาพพม่าที่มีผลต่อเศรษฐกิจไทย,” หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักรภาครัฐร่วมเอกชน วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, 2538 หน้า ฏ.

¹² วิชัย โกสุวรรณ, **พม่าขุมทองแห่งใหม่ของการลงทุน**, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ธรรมนิติ, 2537), หน้า 89.

¹³ นิยม ไวยรัชพานิช, “การค้าชายแดนไทยกับประเทศสหภาพพม่าที่มีผลต่อเศรษฐกิจไทย,” หน้า ๓.

¹⁴ อย่างไรก็ตาม กลุ่มที่ต่อต้านรัฐบาลพม่ามองว่าเป็นการสร้างภาพของรัฐบาลพม่าโดยปราศจากความจริงใจ

ประชาธิปไตย ตามด้วยการจับกุมและกักบริเวณนางอองซาน ซูจี ผู้นำพรรคฝ่ายค้านตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2532/1989 และการล้มผลการเลือกตั้งทั่วไปที่พรรคเอ็นแอลดี ของซูจีได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งทั่วไปได้ที่นั่งในสภากว่าร้อยละ 80 ในปี 2533/1990

สหรัฐอเมริกาได้ดำเนินการกดดันรัฐบาลพม่ามากยิ่งขึ้นในปี 2534/1991 โดยรัฐบาลของประธานาธิบดีจอร์จ บุช ได้ใช้นโยบายลงโทษพม่าทางเศรษฐกิจด้วยการ

- 1) ระบุสิทธิพิเศษทางการค้าที่ให้กับพม่า
- 2) คัดค้านการกู้ยืมเงินของพม่าที่จะขอจากธนาคารโลก หรือจากธนาคารพัฒนาแห่งเอเชียหรือแม้แต่สถาบันการเงินอื่นๆ
- 3) ไม่ต่อสัญญาใหม่ในข้อตกลงเรื่องสิ่งทอที่มีกับพม่า ซึ่งสัญญานี้หมดอายุในปี 2534/1991

กระนั้นก็ตาม ผลกระทบของมาตรการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจของสหรัฐที่มีต่อพม่าดังกล่าวไม่ได้ส่งผลต่อพม่ามากนัก เพราะการค้าของทั้งคู่มีมูลค่าต่ำเพียง 24 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ส่วนยูไนคลบริชน้ำมันสหรัฐก็ยังยืนยันที่จะดำเนินการในพม่าต่อไปแม้กลุ่มสิทธิมนุษยชนสหรัฐพยายามผลักดันให้รัฐยับยั้งการลงทุนในพม่า ตลอดจนการออกกฎหมายลงโทษบริษัทอเมริกันที่เข้าไปลงทุนในพม่า เพราะจากการสำรวจได้พบน้ำมันและก๊าซธรรมชาติบริเวณอ่าวเมะตะมะเป็นจำนวนมาก อีกทั้งในท้ายที่สุดกฎหมายของสหรัฐที่ว่าด้วยการลงทุนของเอกชนสหรัฐในต่างประเทศไม่ระบุย้อนหลังให้บริษัทที่ลงทุนอยู่แล้วถอนตัวออก ผู้บริหารระดับสูงของยูไนคลเองก็ยังกล่าวว่า ทางบริษัทได้มีส่วนช่วยยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนในประเทศที่กำลังพัฒนาให้ดีขึ้น ทั้งนี้โดยไม่คำนึงว่าประเทศนั้นจะมีระบบการเมืองอย่างไร และในทางกลับกัน มีการอ้างว่าการงด ให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและการทหารของสหรัฐ จะส่งผลให้การผลิตยาเสพติดในพม่า สูบตลาดโลกมีปริมาณมากขึ้น¹⁵

ในส่วนนโยบายของรัฐบาลไทยนั้น หลังการก่อการรัฐประหารของพลเอกชอ หม่อง ได้เพียง 4 เดือนพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ผู้บัญชาการทหารบกและผู้บัญชาการทหารสูงสุดในขณะนั้นได้เดินทางไปเยือนพม่าในวันที่ 14 ธันวาคม 2531/1988 ในฐานะผู้แทนทหาร เป็นการเยือนพม่าท่ามกลางเสียงต่อต้านจากหลายฝ่าย และเป็นการเดินทางเยือนพม่าของผู้แทนรัฐบาลต่างประเทศชาติแรก หลังเหตุการณ์จลาจลในพม่า จนพลเอกชอ หม่อง นายกรัฐมนตรีพม่าถึงกับกล่าวว่าไทยเป็น “มิตรแท้” หรือ “แขกผู้มีเกียรติคนแรก” (the first dignitary to visit us)¹⁶ ของพม่าเลยทีเดียว โดยฝ่าย

¹⁵ ระหว่างปี 2505-2531 สหรัฐให้ความช่วยเหลือพม่าในการปราบปรามการผลิตยาเสพติด โดยมอบเฮลิคอปเตอร์เพื่อใช้ติดตามไร่ฝิ่นต่างๆ และติดตามผลการปราบปรามด้วย คูมติชนสุดสัปดาห์ (19-26 ตุลาคม 2536) : 27.

¹⁶ Nation (13 April 1989).

ทหารมีนโยบายรักษาความสัมพันธ์กับพม่า หลังการเยือนของพลเอกชวลิต ไชยเดชได้แสดงตนว่าเป็น “มิตรแท้” ต่อโดยการส่งกลุ่มนักศึกษาพม่าบริเวณชายแดนไทยกลับประเทศ ฝ่ายพม่าได้ตอบแทนด้วยการให้สัมปทานป่าไม้สักและการประมงแก่งภาคเอกชนไทย¹⁷ หลังจากเจรจากับรัฐบาลพม่า รัฐบาลไทยได้ลงนามในสัญญาทำประมงร่วมกันระหว่างภาคเอกชนไทยกับรัฐบาลพม่าอย่างเป็นทางการเป็นครั้งแรก ต่อมาพลเอกชวลิต ก็ได้ประกาศนโยบายในแนวเดียวกับนโยบายเปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า หรืออีกนัยหนึ่งก็คือการมุ่งเน้นผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจร่วมกันกับประเทศเพื่อนบ้านเป็นหลักในวันกองทัพ วันที่ 25 มกราคม 2532/1989 โดยให้ชื่อว่า นโยบายสุวรรณภูมิ ส่วนรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศก็มีแนวนโยบายต่างประเทศที่สอดคล้องกับทางทหาร โดยพลอากาศเอกสิทธิ เสวตศิลาได้บรรยายนโยบายให้กับสมาชิกพรรคกิจสังคมในฐานะหัวหน้าพรรคฟัง เมื่อวันที่ 24 ธันวาคม 2531/1988 ว่า

“งานของกระทรวงการต่างประเทศก็คือ การหาทรัพยากรราคาถูก จากแหล่งที่ไหนก็ได้ในโลก เพื่อเอาไปผลิตและส่งขายประเทศที่ร่ำรวย หรือประเทศที่ต้องการผลิตผลเหล่านี้ เรายังมองหาแหล่งไม้ แหล่งแร่ แก้วโก๊หลั้อย่างในลาว พม่า เวียดนาม และก็จ้องมองที่กัมพูชาด้วย ความต้องการเหล่านี้เป็นความอยากที่เราต้องเก็บเอาไว้ในใจ ไม่ให้แสดงออกมาทางใบหน้า และค่อยๆ ทำไป จะไม่ประกาศเปรี้ยงปร้างออกมาว่าเราจะคบคนโน้นคนนี้ เพราะอยากได้ทรัพยากรของเขา อยากได้เปรียบทางการค้าและเศรษฐกิจของเขา เพราะถ้าหากประกาศออกไปเช่นนั้น เราก็คงรู้ว่าอะไรจะเกิดผลอย่างไรตามมา...”¹⁸

และการสนับสนุนการเตรียมการเดินทางเยือนพม่าของไทยตามคำเชิญของรัฐบาลทหารพม่าว่า

“แม้การเมืองในพม่ายังไม่เป็นปกติ แต่ช่วงนี้เป็นโอกาสอันดีที่ไทยได้ติดต่อกับพม่า เพราะพม่าจะทำอะไรก็ตามประเทศไทยนั้นอยู่ใกล้ที่สุด ตลาดพม่าเป็นตลาดที่กว้างขวางมาก สำหรับการเมืองภายในพม่านั้นถึงจะมีการสู้รบกันอย่างไรก็ตาม ประเทศไทยจะไม่เข้าไปเกี่ยวข้องด้วย...”¹⁹

¹⁷ James F. Guyot, “Burma in 1988 Perestroika with a Military Face,” *Southeast Asian Affairs* 1989 (Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 1989), pp121-122. สำหรับเพื่อนบ้านใกล้ชิดของพม่านั้น นอกจากไทยแล้ว จีนก็เป็นอีกประเทศหนึ่งที่ได้เข้าไปเจรจาเพื่อขยายการค้ากับพม่าหลังพม่าเปิดประเทศครั้งนี้

¹⁸ ยกอ้างคำพูดในอาทิตย์ (20-26 ธันวาคม 2539) : 14.

¹⁹ เพิ่งอ้าง, หน้า 15.

พลเอกชวลิต ได้เดินทางเยือนพม่าอีกครั้งในต้นปี 2532/1989 หลังการเยือนครั้งนี้ พม่าได้ให้สัมปทานไม้ 19 แปลงในชายแดนพม่าเพื่อนำไปทดแทนนโยบายปิดป่ารัฐบาล การลงทุนยังได้ขยายไปสู่การร่วมทุนทำประมง การเปิดสัมปทานเหมืองแร่ สัมปทานอัญมณี เพราะความสนใจของนักธุรกิจไทย ระยะแรกนี้ไทยกลายเป็นประเทศที่เข้าไปลงทุนในพม่ามากที่สุด²⁰

นอกจากบทบาทของกองทัพไทยในการสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับพม่าแล้ว ในฝ่ายคณะรัฐบาลไทย รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศร้อยตรีประพาส ลิ้มปะพันธุ์ก็ได้เป็นหัวหน้าคณะเยือนพม่า เพื่อเจรจาในเรื่องต่าง ๆ ผลการเจรจาดังกล่าว ได้มีการลงนามในความตกลงการค้าแบบทวิภาคี (Bilateral Trade Agreement) 2 ฉบับที่กรุงย่างกุ้ง ได้แก่ ความตกลงด้านการค้าและเศรษฐกิจ และความตกลงเกี่ยวกับการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุน เมื่อวันที่ 12 เมษายน 2532/1990 และในวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2533/1990 ที่กรุงเทพมหานคร ได้มีการลงนามในบันทึกความเข้าใจ ว่าด้วยการจัดตั้งคณะกรรมการร่วมการค้าไทย-สหภาพพม่า (Joint Thai – Union of Myanmar Commission on Trade) และร่วมลงนามกับเอกอัครราชทูตพม่าประจำประเทศไทยในคำแถลงร่วมในการสร้างสะพานมิตรภาพไทย-พม่าข้ามแม่น้ำเมยที่จังหวัดตาก ตามข้อเสนอของไทยอีกด้วย²¹

จะเห็นได้ว่า ในกระบวนการดำเนินนโยบายต่างประเทศไทยต่อพม่าในสมัยรัฐบาลพลเอกชาติชายนั้น รัฐบาลได้ให้สถาบันทหารภายใต้การนำของพลเอกชวลิต ยงใจยุทธนำหน้าในการเยือนและเจรจาผูกมิตรกับรัฐบาลทหารพม่า ส่วนพลเอกชาติชายเองในฐานะนายกรัฐมนตรีก็ได้พยายามสงวนท่าทีต่อการที่พม่าถูกจับตามองในประเด็นปัญหาประชาธิปไตย รวมถึงแรงกดดันจากเสียงวิพากษ์วิจารณ์ท่าทีไทยต่อพม่า จนทำให้พลเอกชาติชายต้องออกมาประกาศว่าจะไม่ไปเยือนพม่า จนกว่าพม่าจะมีการเลือกตั้ง²² ในแง่ของความสัมพันธ์ทางการทูตกับพม่า รัฐบาลก็ยังได้แสดงท่าทีระมัดระวังไม่ขัดแย้งกับบรรดาประเทศที่คว่ำบาตรพม่า เห็นได้จากที่พลเอกชอ หม่องเดินทางมาเยือนไทยอย่างเป็นทางการ แต่รัฐบาลไทยได้ขอให้เป็นการเยือนในนามของผู้นำทหาร ไม่ใช่ในนาม

²⁰ เพิ่งอ้าง, หน้า 16. นอกจากนี้พลเอกชวลิตยังมีบทบาทสูงในการประสานงานกับรัฐบาลพม่าในรูปแบบทหารกับทหาร เช่น การจัดตั้งคณะกรรมการชายแดนส่วนภูมิภาค ดู สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่นร 0203/16301 เรื่อง การจัดตั้งคณะกรรมการชายแดนส่วนภูมิภาค ลงวันที่ 12 ตุลาคม 2532 และ กองบัญชาการทหารสูงสุด เรื่อง การจัดตั้งคณะกรรมการชายแดนส่วนภูมิภาค ที่ กท 0312/752 ลงวันที่ 14 กันยายน 2532. (เอกสารอัดสำเนา)

²¹ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, “ผลการดำเนินงานของรัฐบาล 16 สิงหาคม 2531-30 พฤศจิกายน 2532,” หน้า 248-249. (เอกสารอัดสำเนา)

²² Larry A. Nikch, “Thailand in 1988: The Economic Surge,” *Asian Survey* 29 (February 1989) : 171-172.

ของผู้นำประเทศ อีกทั้งได้ปฏิเสธการเยือนของคณะรัฐบาลพม่าเพื่อขอเข้ามาถวายเครื่องยศกับพระสงฆ์ไทย

ส่วนบทบาทของกระทรวงการต่างประเทศก็เป็นรองทหารมาก อาทิ ในการเดินทางไปเยือนพม่าของฝ่ายทหารแต่ละครั้งไม่ได้ผ่านกระทรวงการต่างประเทศเลย นอกจากนี้แผนการเดินทางเยือนอย่างกึ่งของรัฐมนตรียังช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศประพาส ลิมปะพันธ์ ในบางช่วงยังถูกนายกรัฐมนตรีระงับไป กระทั่งการเดินทางของผู้แทนนายกรัฐมนตรีไทยไปเยือนพม่าในเดือนกุมภาพันธ์ 2533/1990 กระทรวงการต่างประเทศก็ไม่ได้มีส่วนจัดการแต่อย่างใด²³ ทั้งนี้เหตุผลประการหนึ่งเป็นเพราะพลอากาศเอกสิทธิ เสวตศิลา รัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศ (4 สิงหาคม 2531/1988-9 ธันวาคม 2533/1990) มีแนวทางการดำเนินนโยบายปัญหาก็พม่าและนโยบายความสัมพันธ์กับเวียดนามตามแนวทางเดิมสมัยที่ร่วมรัฐบาลพลเอกเปรม ซึ่งขัดแย้งกันกับแนวนโยบายของนายกรัฐมนตรีพลเอกชาติชายและผู้บัญชาการทหารบกพลเอกชวลิต กล่าวคือ เวียดนามต้องถอนทหารออกจากกัมพูชาก่อน ไทยจึงจะเข้าไปสานต่อความสัมพันธ์ด้วย จึงเป็นผลให้กระทรวงการต่างประเทศสมัยพลอากาศเอกสิทธิไม่มีบทบาทในการดำเนินความสัมพันธ์กับพม่าไปด้วย และเป็นผลให้พลเอกสิทธิต้องลาออกจากตำแหน่งในเวลาต่อมา และตำแหน่งนี้ได้ถูกแทนที่โดยนายสุบิน ปิ่นขยัน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ผู้มีพื้นเพเป็นนักวิชาการและนักธุรกิจมาก่อนที่จะเข้ามาเป็นนักการเมือง และตามด้วยการเปลี่ยนตัวเป็นนายอาทิตย์ อุไรรัตน์ในอีกประมาณ 4 เดือนต่อมา ซึ่งกระทรวงต่างประเทศในยุคของทั้งสองก็ได้ดำเนินความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับพม่าและอินโดจีนตามแนวทางรัฐบาลอย่างต่อเนื่อง มีการร่วมลงนามในบันทึกความเข้าใจว่าด้วยการจัดตั้งคณะกรรมการร่วมทางการค้าไทยกับสหภาพพม่า

ในช่วงนี้ภาคเอกชนไทยได้เริ่มทยอยกันเข้าไปทำการค้า การลงทุนในพม่า กลุ่มแรกๆ ที่ได้เซ็นสัญญาทำธุรกิจกับพม่า ได้แก่ บริษัทบี แอนด์ เอฟ จำกัด บริษัทไทยสวัสดี จำกัด บริษัทไทยพงษ์ จำกัด บริษัทป่าไม้สันติ จำกัด บริษัทเจ้าพระยาอิระวดี จำกัด และบริษัทสิริน เทคโนโลยี จำกัด ได้รับสัมปทานทำไม้ในพม่าปีละ 50,000 ตัน ในระยะเวลา 2 ปี ด้านธุรกิจประมง มี 2 บริษัทที่ได้สัมปทานการจับปลาในน่านน้ำพม่า บริษัทละ 250,000 ตัน ได้แก่ บริษัทแอตแลนติส จำกัด และบริษัทมาส์ แอนด์โก จำกัด นอกจากนี้ก็มีบริษัททิพย์ธารทอง จำกัด ได้ลงนามในสัญญาแลกเปลี่ยนรถยนต์และเครื่องจักรใช้แล้วมูลค่า 10 ล้านบาท โดยแลกกับหยกและไข่มุกพม่า²⁴ ทั้งนี้การตกลงดังกล่าวเป็นการแลกเปลี่ยนกับที่ไทยต้องส่งนักศึกษาพม่าให้กับรัฐบาลทหารพม่า

²³ Donald E. Weatherbee, "Thailand in 1989: Democracy Ascendant in the Golden Peninsula", *Southeast Asian Affairs 1989* (Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 1989), p.354.

²⁴ Bertil Lintner, *Outrage: Burma's Struggle for Democracy* (Hongkong: Review Publishing Co., Ltd., 1989), p.221.

ต่อมาโครงการขนาดใหญ่ด้านพลังงานระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลพม่าก็ได้เกิดขึ้นในวันที่ 30 ตุลาคม 2533/1990 เมื่อคณะรัฐมนตรีมีมติให้บริษัทปตท.สำรวจและผลิตปิโตรเลียม จำกัด (ปตท.สผ.) เข้าไปเจรจากับรัฐบาลพม่าเพื่อขอเข้าร่วมลงทุนในการสำรวจและพัฒนาการผลิตก๊าซธรรมชาติในอ่าวเมาะตะมะ เพื่อจัดหาก๊าซธรรมชาติมาใช้ประโยชน์ในประเทศไทยประมาณ 1 ใน 5 ของปริมาณความต้องการก๊าซทั้งหมดของไทย ซึ่งการเข้าร่วมทุนของบริษัทปตท.สผ.ได้รับอนุมัติในปี 2537/1994 สมัยนายชวน หลีกภัยเป็นนายกรัฐมนตรี ตามมาด้วยโครงการซื้อก๊าซจากพม่าด้วยการต่อท่อจากแหล่งก๊าซในพม่าเข้ามายังโรงผลิตไฟฟ้าในประเทศไทย อันเป็นการร่วมมือกันระหว่างรัฐต่อรัฐที่เกิดตามมติคณะรัฐมนตรีของนายชวน หลีกภัย ในปี 2536/1993 อนุมัติแผนพัฒนากำลังผลิตไฟฟ้าของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นแผนระยะยาวปี 2535-2549/1992-2006 รัฐบาลไทยชุดต่อๆมาก็ให้ความสำคัญต่อการผลักดันให้โครงการนี้บรรลุผลในการเห็นสัญญาซื้อขายก๊าซจากพม่ากันอย่างเป็นทางการเป็นระยะเวลา 30 ปี ซึ่งสุดท้ายก็สำเร็จในต้นปี 2538/1995

โครงการไฟฟ้าพลังน้ำชายแดนไทย-พม่า เป็นอีกโครงการหนึ่งที่มีการตั้งคณะทำงานร่วมกันในสมัยพลเอกชาติชาย เพื่อสร้างเขื่อนผันน้ำจากลำน้ำสาละวินมาผลิตกระแสไฟฟ้าและใช้ในการชลประทาน แต่จนกระทั่งปัจจุบันก็ยังเป็นเพียงโครงการที่รัฐบาลสมัยต่อๆ มารวมถึงรัฐบาลชุดปัจจุบันได้ผลักดันมาตลอด กล่าวกันว่าเหตุที่โครงการนี้ยังไม่สำเร็จจนถึงขั้นดำเนินการเป็นเพราะรัฐบาลพม่าหวาดระแวงการเอารัดเอาเปรียบจากฝ่ายไทย และที่สำคัญคือโครงการนี้อาจไม่ได้รับการสนับสนุนจากแหล่งเงินทุนระหว่างประเทศที่ต้องการกดดันรัฐบาลพม่า และการอนุรักษ์สภาพแวดล้อม

จะเห็นได้ว่า การหลังไหลเข้าไปทำการค้า การลงทุนของทั้งภาคเอกชนและภาครัฐของไทยในพม่าดังกล่าวนี้ เป็นไปตามนโยบายของรัฐบาลอย่างชัดเจนแม้ว่านายกรัฐมนตรีชาติชายจะสงวนท่าทีที่เป็นทางการอย่างไรก็ตาม

นอกจากนี้ รัฐบาลยังพยายามรักษาความสัมพันธ์กับพม่าแม้จะมีการปราบปรามประชาชนอย่างหนักในพม่า เช่น กรณีในวันที่ 8 สิงหาคม 2533/1990 ขณะที่ชาวพม่าและพระสงฆ์ ได้ร่วมกันทำพิธีระลึกถึงวาระครบรอบ 2 ปีแห่งการลุกขึ้นสู้เรียกร้องประชาธิปไตยจากนายพลเนวิน แต่ถูกทหารพม่าเข้าปราบปรามการชุมนุมอย่างรุนแรง ซึ่งประชาชนได้เสียชีวิตไปหลายคน รวมทั้งพระสงฆ์ มรณภาพอีก 2 รูป และในวันที่ 27 สิงหาคม 2533/1990 พระสงฆ์พม่า ที่เมืองมัณฑะเลย์ ออกมาชุมนุมกว่า 7,000 รูป โดยมีมติจะไม่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาแก่เหล่าทหารและครอบครัวของทหาร ทำให้ในวันที่ 20 ตุลาคม 2533/1990 พลเอกชอหม่องได้สั่งยุบสำนักสงฆ์ องค์การต่าง ๆ ของพระ พระถูกนำตัวไปลี้ภัย รวมทั้งพระสงฆ์หลายรูปถูกส่งเข้าคุก มีการบุกค้นวัดซึ่งทางรัฐบาลอ้างว่า

พบใบปลิวต่อต้านรัฐบาล²⁵ จนกระทั่งคณะกรรมการณรงค์สากลเพื่อประชาธิปไตยในพม่า ศูนย์ข้อมูลเอเชียแปซิฟิก สภาพัฒนาวัฒนธรรมแห่งเอเชีย และโครงการสันติภาพและการพัฒนาและสมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน ซึ่งเป็นกลุ่มองค์กรสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย ได้ยื่นจดหมายต่อพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ให้รัฐบาลไทยทบทวนการดำเนินนโยบายต่างประเทศต่อประเทศพม่า

อย่างไรก็ตาม ฝ่ายไทยเองก็ได้ดำเนินการเจรจากับรัฐบาลพม่าในประเด็นปัญหาการเมืองภายในพม่าอยู่บ้าง เป็นต้นว่าทหารไทยได้เสนอรัฐบาลพม่าให้เจรจาสันติภาพกับชนกลุ่มน้อยในปี 2532/1989 ทั้งนี้เพื่อควบคุมทิศทางนโยบายความมั่นคงของไทย แต่รัฐบาลพม่าปฏิเสธข้อเสนอนี้ และกล่าวหาไทยว่าแทรกแซงกิจการภายในของพม่า นอกจากนี้ รัฐบาลพม่าได้กล่าวหาอย่างที่เคยกระทำตลอดมาว่าไทยสนับสนุนชนกลุ่มน้อย ส่วนชนกลุ่มน้อยเองก็ระแวงไทยพร้อมทั้งวิจารณ์ไทยว่าการค้าขายกับรัฐบาลพม่าของไทย ทำให้รัฐบาลพม่ามีเงินซื้ออาวุธมาประหารชีวิตประชาชน และให้ความร่วมมือกับรัฐบาลพม่าในการเข้าโจมตีพวกตน²⁶ ในสมัยของรัฐบาลชุดนี้ ไทยยังเผชิญกับเหตุการณ์การก่อความไม่สงบของนักศึกษาพม่าที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย ซึ่งกระทรวงมหาดไทยได้แก้ปัญหาด้วยการออกมาตรการควบคุมกลุ่มนักศึกษา รวมทั้งพระสงฆ์พม่าที่อยู่ในกรุงเทพฯ ดังกล่าวไม่ให้รวมตัวกันเคลื่อนไหวทางการเมือง และขอให้องค์การระหว่างประเทศและมูลนิธิ ที่ให้ความช่วยเหลือผู้หลบหนีเข้าเมืองชาวพม่าในด้านต่าง ๆ ยุติการให้ความช่วยเหลือและให้แจ้งความช่วยเหลือต่าง ๆ ที่ได้ดำเนินการไปแล้ว ให้กระทรวงมหาดไทยทราบ²⁷

แม้ไทยกับพม่าจะมีปัญหากันอยู่เนืองๆ แต่ในด้านของทหารไทยนั้น ก็ยังคงดำเนินความสัมพันธ์ที่ดีกับพม่าอย่างสม่ำเสมอ กล่าวคือ หลังจากพลเอกชวลิตลาออกจากราชการ เพื่อรับตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมในรัฐบาลชุดนี้ในปี 2533/1990 และมีพลเอกสุนทร คงสมพงษ์ขึ้นเป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุดแทน พลเอกสุนทรก็ได้เดินทางไปเยือนพม่าพร้อมคณะ เพื่อเจรจาแก้ไขปัญหาเดิมๆ ที่ดำเนินต่อเนื่องมานาน และพร้อมที่จะปะทุขึ้นมาอยู่ในระดับของความขัดแย้งได้ทุกเมื่อ ซึ่งก็คือ ปัญหาชนกลุ่มน้อยพม่าที่สู้รบกับรัฐบาลทหารและหลบหนีเข้ามาในประเทศไทย ปัญหาทหารพม่ารุกล้ำเขตแดนเข้ามายังฝั่งไทย ปัญหาเส้นเขตแดนระหว่างกัน²⁸ และปัญหาประมง เป็นต้น

²⁵ สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ (11-17 พฤศจิกายน 2533) : 22.

²⁶ มติชน (26 มิถุนายน 2532) : 16; Hamish McDonald, "Selling out old friends: Thai army aids campaign against insurgents," *Far Eastern Economic Review* (1990) : 21-22. นอกจากนี้ในปี 2532 กลุ่มพันธมิตรประชาธิปไตยแห่งพม่าได้พยายามเจรจากับรัฐบาลพม่าโดยให้ไทยเป็นตัวกลาง แต่การเจรจาไม่ประสบผลสำเร็จ

²⁷ คุรุยละเอียดของมาตรการใน สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ (16-22 ธันวาคม 2533) : 15.

²⁸ ไทยกับพม่ามีเขตแดนร่วมกันทั้งสิ้น 2,401 กิโลเมตร แต่การปักปันเขตแดนได้ทำไว้เพียง 58 กิโลเมตรเท่านั้น

นอกจากประเด็นเกี่ยวกับความมั่นคงแล้ว เช่นเดียวกับผู้แทนทหารชุดก่อน ที่คณะทหารทำหน้าที่เป็นผู้แทนรัฐบาลไทยในการเจรจาเรื่องการทำธุรกิจระหว่างกันด้วย เช่น ปัญหาการทำสัมปทานป่าไม้ ความร่วมมือในการสำรวจหาก๊าซธรรมชาติ และการพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อให้พม่าผลิตกระแสไฟฟ้าขายให้กับไทย²⁹ เป็นที่น่าสังเกตทีเดียวว่า บทบาทของทหารในความสัมพันธ์ไทย-พม่าในรัฐบาลชุดนี้ครอบคลุมทั้งด้านความมั่นคงและด้านเศรษฐกิจ

กล่าวโดยสรุป นโยบายของรัฐบาลไทยต่อพม่าในสมัยพลเอกชาติชายเป็นนโยบายการปฏิสัมพันธ์กับพม่าเชิงบวก แม้ไทยจะเผชิญการกดดันจากพม่าและจากกลุ่มต่อต้านรัฐบาลพม่า นอกจากนั้นนโยบายของรัฐบาลชุดนี้ยังเป็นไปตามนโยบายเศรษฐกิจรอบใหญ่ อันได้แก่นโยบายเสรีนิยมทางเศรษฐกิจเพื่อทำให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจในภูมิภาค และนโยบายเศรษฐกิจเชิงรุก เพื่อขยายการลงทุนและตลาดในต่างประเทศ มีการส่งเสริมให้เอกชนไทยเข้าไปลงทุนในต่างประเทศมากขึ้น ทั้งในพม่า เวียดนาม ลาว และกัมพูชา ในด้านการประมง ป่าไม้ การโรงแรม และการท่องเที่ยว ตามคำประกาศของพลเอกชาติชายในที่ประชุมคณะรัฐมนตรีให้กระทรวงการต่างประเทศและกระทรวงพาณิชย์นำในการเปิดตลาดและช่องทางในต่างประเทศ เพื่ออำนวยความสะดวกทางการค้ากับทุกประเทศเท่าที่จะทำได้³⁰ รวมถึงการทำให้ไทยเป็นจุดก้าวกระโดด (springboard) ให้กับบริษัทต่างชาติที่เข้ามาลงทุนในเมืองไทยไปลงทุนต่อเนื่องยังพม่าและประเทศเพื่อนบ้านอื่นๆ โดยเฉพาะกลุ่มธุรกิจต่างชาติด้านการเกษตรและปศุสัตว์ การแสวงหาแหล่งทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ และแรงงานพม่าที่มีราคาถูกกว่าแรงงานไทย ในฐานะที่ไทยเป็นประเทศที่มีปริมาณการลงทุนโดยตรงจากต่างชาติสูง³¹

²⁹ หลัทธิ (18-24 กุมภาพันธ์ 2534) : 28-29 และ (4-10 มีนาคม 2534) : 25-26.

³⁰ สยามจดหมายเหตุ, 14-20 ธันวาคม 1990.

³¹ Christopher F.Bruton, "Thailand's Role in Burma and Indochina: The Nucleus of an Expanding Market," *Business Review* (1-15 February, 1989) : 41.

2.3 รัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน (2 มีนาคม 2534/1991-7 เมษายน 2535/1992 และ 10 มิถุนายน 2535/1992 – 22 กันยายน 2535/1992)

รัฐบาลสมัยนายอานันท์ ปันยารชุนยังคงดำเนินความสัมพันธ์กับรัฐบาลทหารพม่าต่อเนื่องจากรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ และที่สำคัญคือเป็นผู้ริเริ่มและผลักดันนโยบายการปฏิสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์ (Constructive Engagement) กับพม่า³² จนเป็นที่ยอมรับในกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน แม้จะมีแรงกดดันจากประเทศตะวันตกก็ตาม ทั้งนี้รัฐบาลไทยและสมาชิกอาเซียนประเทศอื่นๆ ให้เหตุผลว่าพม่าจะเปลี่ยนแปลงและเข้ามามีส่วนร่วมในด้านต่างๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยไม่เข้าไปแทรกแซงหรือยุ่งเกี่ยวกับการเมืองภายในประเทศพม่าโดยตรง

ในด้านความร่วมมือกับพม่า รัฐบาลนายอานันท์ได้ริเริ่มความร่วมมือแบบพหุภาคีด้วยการเชิญพม่าและจีนเข้าร่วมในโครงการความร่วมมืออนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง (the Greater Mekong Cooperation Scheme – GMC) ซึ่งได้รับการพัฒนาขยายเป็นสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจโดยเพิ่มลาวเป็นสมาชิกในสมัยรัฐบาลนายชวน หลีกภัย (ปี 2535-2538/1992-1995) รวมถึงนโยบายที่เน้นการร่วมมือระหว่างประเทศกำลังพัฒนาด้วยกันในภูมิภาค อันปรากฏออกมาเป็นนโยบายรวมกลุ่มระหว่างไทยกับพม่าและประเทศในเอเชียใต้ รวมถึงการริเริ่มการให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาและความร่วมมือทางวิชาการแก่ประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งเป็นหนึ่งในนโยบายต่างประเทศของไทยสมัยนี้ ในปี 2535/1992 ไทยได้ให้ความช่วยเหลือประเทศอินโดจีนและพม่า 6 ล้านดอลลาร์สหรัฐ นโยบายความช่วยเหลือประเทศเพื่อนบ้านนี้ได้ถูกนำไปปฏิบัติต่อในรัฐบาลต่อๆ มาผ่านกรมวิเทศสหการ ดังปรากฏว่าในปี 2538/1995 ความช่วยเหลือนี้ได้เพิ่มเป็น 10 ล้านดอลลาร์สหรัฐ³³

นอกจากนี้ รัฐบาลชุดนี้ยังได้มีการตกลงกับรัฐบาลพม่า เพื่อร่วมกันสร้างเขื่อนในเขตท่าชีเหล็กของพม่า โดยมีสัดส่วนการร่วมทุนฝ่ายละ 50 เปอร์เซ็นต์ สำหรับประโยชน์ที่จะได้รับจากเขื่อนนี้ ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงรายในขณะนั้น กล่าวว่า มีทั้งด้านการผลิตกระแสไฟฟ้าและระบบชลประทาน โดยฝ่ายพม่าจะได้รับกระแสไฟฟ้าประมาณ 20 เมกะวัตต์ หรือ 86 ล้านหน่วยต่อปี พร้อมกับได้น้ำ สำหรับใช้ในการเกษตร บนพื้นที่ประมาณ 35,000 ไร่ ส่วนฝ่ายไทยจะได้ประโยชน์ในเรื่องน้ำเพื่อการเกษตร รวมพื้นที่ประมาณ 150,000 ไร่เศษ และจังหวัดเชียงรายสามารถซื้อพลังงานไฟฟ้าจากแหล่งนี้ได้และมีราคาถูกขึ้นข้างต่ำ³⁴ นอกจากนี้รัฐบาลชุดนี้ยังได้เสนอการสร้างเขื่อนบริเวณ

³² ดูรายละเอียดเกี่ยวกับนโยบายในปาฐกถาของม.ร.ว.สุขุมพันธุ์ บริพัตร ในการประชุมหัวข้อ “Engaging Myanmar in ASEAN” วันที่ 29 พฤศจิกายน 1998 ณ กรุงมะนิลา ใน http://www.thaiembdc.org/pressctr/statemnt/others/dfm_1198.html.

³³ John Funston, “Thai Foreign Policy Seeking Influence,” *Southeast Asian Affairs* 1998, (Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 1998), p.295.

³⁴ ผู้จัดการรายวัน (15 เมษายน 2534) : 7.

ตรงข้ามกับจังหวัดระนอง เพื่อใช้ในการผลิตกระแสไฟฟ้าจากพลังน้ำประมาณ 40 เมกกะวัตต์ และยังได้ลงนามเพื่อการสำรวจหาแหล่งพันธุ์ปลาและทรัพยากรตามแนวชายฝั่งพม่า และดำเนินธุรกิจการค้าไม้ ภายใต้ความร่วมมือระหว่างไทย-พม่า³⁵ หลังจากนั้นนายอาซวี เตาลานนท์ ซึ่งดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในขณะนั้น ได้เดินทางไปพบรัฐมนตรีว่าการกระทรวงปศุสัตว์และการประมงของพม่า เพื่อหารือถึงแนวทางการทำกิจการประมงครบวงจร รวมทั้งดูทางความเป็นไปได้ในการลงทุนร่วมกันในอุตสาหกรรมที่ต่อเนื่องจากกิจการประมง เช่น การตั้งโรงงานปลาป่น โรงงานน้ำแข็ง ห้องเย็น และโรงงานแปรรูปอื่น ๆ

อย่างไรก็ตาม จากท่าทีการรณรงค์เรื่องสิ่งแวดล้อมของกลุ่มเอ็นจีโอในสหรัฐอเมริกาและยุโรป ทำให้รัฐบาลชุดนี้กำหนดท่าทีและนโยบายที่จะไม่ส่งเสริมให้เอกชนไทยเข้าไปมีบทบาทในการสนับสนุนให้ประเทศเพื่อนบ้านตัดไม้ทำลายป่า เพราะเกรงจะกระทบต่อภาพพจน์ของประเทศและจะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมภูมิภาคในระยะยาว³⁶ แต่ในทางปฏิบัติแล้ว นักลงทุนทำไม้ของไทยก็ยังคงเข้าไปทำไม้ในพม่าอย่างต่อเนื่อง รายละเอียดจะได้กล่าวในบทต่อไป ส่วนการสร้างเขื่อนต่างๆ ก็ไม่บรรลุผลแต่อย่างใด

ในด้านปัญหาความสัมพันธ์นั้น รัฐบาลอานันท์เผชิญกับการกดดันจากฝ่ายพม่า 2 ครั้งด้วยกัน ครั้งแรกเกิดจากความรู้สึกเสียเปรียบด้านการค้ากับไทย พม่าจึงกดดันไทยด้วยการทยอยปิดด่านแม่สลาย ด่านแม่สลอด และด่านระนอง (ในช่วงนี้ถือเป็นทางการว่าเป็นจุดผ่อนปรน) และวางนโยบายห้ามนำเข้าสินค้าเกษตร โดยรัฐบาลพม่าให้เหตุผลว่าเกรงจะส่งผลกระทบต่อราคาพืชภายในของพม่า และงดส่งออกสินค้า 23 ชนิด ขณะเดียวกันพม่าได้หันไปให้ความสนใจตลาดคู่ค้าสิงคโปร์และจีน ส่งผลให้ส่วนแบ่งตลาดไทยที่เคยได้กว่าร้อยละ 90 ลดลงอย่างมาก³⁷

รัฐบาลพม่าได้สั่งปิดด่านดังกล่าวเป็นเวลานานร่วมปี อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าประหลาดใจว่าเมื่อพิจารณาสถิติการค้าของทั้งสองฝ่ายในช่วงปี 2534-2535/1991-1992 (ดูตาราง 13 บทที่ 3) ปรากฏว่าการค้าผ่านชายแดนของทั้งสองประเทศยังคงดำเนินต่อไป อีกทั้งปริมาณการค้ารวมยังเพิ่มขึ้นจากปี 2534/1991 เกือบเท่าตัวอีกด้วย ซึ่งหมายความว่าทั้งสองประเทศยังคงค้าขายกันตามปกติ เพียงแต่กระทำผ่านจุดผ่อนปรนอื่นๆ นั่นเอง

³⁵ สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ (27 ตุลาคม-2 พฤศจิกายน 2534) : 12.

³⁶ ดูรังสรรค์ ธนะพรพันธุ์, **มติคณะรัฐมนตรีว่าด้วยเศรษฐกิจไทย รัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน (มีนาคม 2534-เมษายน 2535)**, (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2541), หน้า 385.

³⁷ สิงคโปร์ได้รับการยอมรับจากรัฐบาลพม่าเพราะนักธุรกิจสิงคโปร์เป็นนายหน้ารับซื้อสินค้าเกษตรพม่าทุกชนิดเพื่อส่งออกสู่ตลาดโลก ขณะเดียวกันก็นำสินค้าอื่นเข้ามาขายในพม่า โดยสินค้านำเข้าของสิงคโปร์สู่พมามีมูลค่าสูงกว่าสินค้าไทยประมาณ 20% ผู้จัดการรายสัปดาห์ (16-22 ธันวาคม 2534) : 55 -56.

การกีดกันครั้งที่สอง เกิดขึ้นในเดือนมีนาคม 2535/1992 รัฐบาลพม่าสั่งปิดด่านที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เป็นเวลา 3 เดือน สาเหตุเนื่องจากต้องการประท้วงกรณีที่ทหารไทยยิงพลผู้ญานเดือนกองทัพบกพม่าไม่ให้บุกรุกเข้ามาในเขตชายแดนไทยในการสู้รบกับกะเหรี่ยงในเมืองเมียวดี

รัฐบาลพม่ายังได้กีดกันไทยอีกครั้งในเดือนกรกฎาคมปีเดียวกัน ด้วยการยื่นข้อเสนอสู่ไทย 3 ข้อ ในที่ประชุมของเจ้าหน้าที่ระดับท้องถิ่นระหว่างแม่สอดกับเมืองกรุกกริก โดยอ้างว่าเพื่อผลประโยชน์ทางการค้าชายแดนร่วมกัน กล่าวคือ ให้ไทยรับผิดชอบการเกิดการระเบิดขึ้นในเขตเมียวดีของพม่า เพราะพม่าคิดว่าสินค้าที่ซื้อจากฝั่งไทยเป็นต้นเหตุ ให้ไทยรับรองอัตราแลกเปลี่ยนระหว่างค่าเงินจัตกับค่าเงินบาทตามที่พม่ากำหนด และให้ไทยเลิกช่วยเหลือชนกลุ่มน้อย ทั้งการสนับสนุนแหล่งพักพิงในการยิงอาวุธเข้าในพม่า³⁸ และผลการประชุมครั้งนี้ปรากฏว่า ฝ่ายไทยไม่ยอมรับข้อเสนองทั้งหมดของพม่า

อย่างไรก็ตามหลังความขัดแย้งสองครั้งนี้ รัฐบาลไทยและพม่าก็ได้มีการเจรจาระหว่างกันอีกครั้ง โดยในวันที่ 8 สิงหาคม 2535/1992 หรือราวหนึ่งเดือนก่อนหมดสมัยของนายกรัฐมนตรีฝ่ายไทย ได้เสนอให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการร่วมไทย-สหภาพพม่า โดยให้มีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของทั้งสองประเทศเป็นประธาน และจะจัดให้มีการประชุมกันอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง เพื่อใช้เป็นเวทีในการพบปะและเจรจาระหว่างกัน ซึ่งฝ่ายพม่าก็เห็นดีด้วยเพราะในเบื้องต้นแล้ว พม่าต้องการเปิดพื้นที่ชายแดนที่อยู่ในการยึดครองของชนกลุ่มน้อย เพื่อจะได้เข้ามามีบทบาทด้านการปกครองโดยตรงและการสร้างรายได้ให้ประเทศ³⁹ ส่วนฝ่ายไทยนั้นแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลหลังการเลือกตั้งทั่วไปแล้วนั้น รัฐบาลชุดของนายชวน หลีกภัยก็ได้มีนโยบายความสัมพันธ์กับพม่าที่สานต่อกับรัฐบาลชุดนี้ โดยมีการลงมติเห็นชอบในการจัดตั้งคณะกรรมการร่วมไทย-พม่าดังกล่าว

³⁸ ฐานเศรษฐกิจ (19-22 กรกฎาคม 2535) : 36.

³⁹ ฝ่ายพม่าพยายามเปิดชายแดนทางด้านอำเภอพระยาตองสุ จังหวัดมะละแหม่งอันเป็นพื้นที่ของชนกลุ่มน้อยที่พม่ายึดได้ในปี 2533 ซึ่งต่อมารัฐบาลพม่าได้ปรับปรุงพัฒนาพื้นที่ขนาดใหญ่ ทั้งการก่อสร้างอาคารสถานที่ราชการ ร้านค้า การปรับปรุงระบบสาธารณูปโภคต่าง ๆ เช่น การก่อสร้างถนนลาดยางจากน้ำตกแห่งหนึ่งของอำเภอพระยาตองสุ มาจรดชายแดนไทยที่ด่านเจดีย์สามองค์ และยังทำการก่อสร้างปราสาทเจดีย์ชะเวดากองจำลองด้วย ฐานเศรษฐกิจ (20-23 ธันวาคม 2535) : 19.

2.4 รัฐบาลนายชวน หลีกภัย (23 กันยายน 2535/1992 – 19 พฤษภาคม 2538/1995)

รัฐบาลไทยภายใต้การนำของนายชวน หลีกภัยยังคงนโยบาย “การปฏิสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์” กับพม่าอย่างต่อเนื่องแม้ว่าฝ่ายต่อต้านพม่าจะชูประเด็นเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนในพม่าก็ตาม เห็นได้จากการที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศนาวาอากาศตรีประสงค์ สุ่นศิริ ได้ออกมาประกาศในที่ประชุมสมาคมผู้สื่อข่าวต่างประเทศแห่งประเทศไทยในเดือนกันยายน 2535/1992 กรณีรัฐบาลทหารพม่ายังคงกักบริเวณนางอองซาน ซูจี ว่าไม่ยอมให้มีการโดดเดี่ยวพม่า ส่วนกรณีการกักบริเวณนางซูจินั้นเป็นเรื่อง “ภายใน” เพราะผู้นำพม่าให้ความสำคัญกับความมั่นคงและความปลอดภัยเป็นหลัก และบางทีประชาธิปไตยในพม่าจะเกิดตามมา⁴⁰ การประกาศอย่างนี้แสดงให้เห็นว่านโยบายการปฏิสัมพันธ์อย่างสร้างสรรค์ และการใช้แรงจูงใจทางเศรษฐกิจเป็นตัวนำนโยบายเป็นที่ปฏิบัติกันมาอย่างต่อเนื่อง และการพยายามไม่แปลกแยกของระบอบการปกครองในพม่ากับไทย

นาวาตรี ประสงค์ สุ่นศิริ ได้เป็นฟันเฟืองสำคัญในการเดินทางไปเจรจาข้อตกลงทางการค้า การลงทุนและความร่วมมืออื่นๆ กับรัฐบาลพม่า เช่น การเจรจาในระหว่างวันที่ 16-18 กันยายน 2536/1993 ซึ่งมีหัวข้อเจรจาหลัก คือ 1) ขอให้พม่าเปิดสัมปทานไม้ให้เอกชนไทย⁴¹ 2) ขอทำการประมงร่วม 3) เสนอการสร้างสะพานข้ามแม่น้ำเมย 4) ขออนุญาตใช้น้ำจากแม่น้ำสาละวินเพื่อการเกษตรและพลังงาน⁴²

หลังจากนั้นนาวาอากาศตรีประสงค์ ในฐานะรัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศของไทยก็ยังได้เดินทางเยือนพม่าอย่างเป็นทางการอีกครั้งในเดือนเมษายน 2537/1994 เพื่อเชิญพม่าเข้าร่วมการประชุมอาเซียนในไทยที่ได้จัดขึ้นในเดือนกรกฎาคมปีเดียวกันนี้

⁴⁰ John Girling, “Thailand Twin Peaks, Disturbing Shadows,” *Southeast Asian Affairs* 1994, (Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 1994), p.318.

⁴¹ ไทยประกาศใช้กฎหมายปิดป่าในสมัยรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ และหาแหล่งป่าไม้ทดแทนจากประเทศเพื่อนบ้าน ต่อมาในปี 2537 รัฐบาลทหารพม่าได้ประกาศจะไม่ต่ออายุสัมปทานไม้ 48 สัญญา มูลค่า 20,000 ล้านบาท ด้วยการให้เหตุผลว่าไทยตัดไม้เกินสัมปทาน และจ่ายภาษีให้พม่าไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วย และไม่พอใจบริษัทเอกชนไทยที่นำภาษีบางส่วนไปจ่ายให้กะเหรี่ยงและชนกลุ่มน้อยอื่นที่เป็นศัตรูของพม่าเพื่อความสะดวกในการชักลากไม้ ซึ่งในประเด็นนี้มีการมองว่าสาเหตุที่พม่าสร้างเงื่อนไขข้อต่อรองกับไทยเป็นเพราะ พม่ามีทางเลือกให้สัมปทานกับผู้ที่จะให้ประโยชน์สูงสุดกับพม่า ซึ่งได้แก่ ญี่ปุ่นที่ได้เริ่มเข้าไปลงทุนสร้างโรงงานแปรรูปไม้ในพม่าหลายโรงงาน พร้อมกับมีการวางแผนการตัดไม้ไปพร้อมกับการปลูกไม้ทดแทน แต่ไทยไม่เคยวางแผนอย่างนี้ก่อนเลย นอกจากนี้บรรดานักศึกษาพม่ายังได้ประท้วงกิจการประมงไทยที่เอารัดเอาเปรียบพม่าด้วย

⁴² อาทิตย์ (12-18 สิงหาคม 2537) : 13.

ด้านความร่วมมือกับพม่า นั้น มีการลงนามร่วมกันก่อสร้างสะพานข้ามแม่น้ำเมยตามโครงการก่อสร้างสะพานมิตรภาพไทย-พม่าข้ามแม่น้ำเมย ที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก โดยใช้งบประมาณทั้งสิ้น 79.2 ล้านบาท อันเป็นงบประมาณทั้งหมดจากประเทศไทยที่คณะรัฐมนตรีของรัฐบาลชุดนี้ได้มีมติอนุมัติให้ใช้จ่ายเพื่อการก่อสร้างสะพานดังกล่าวในวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2537/1995 ตามด้วยการเปิดจ่ายกระแสไฟฟ้าให้กับพม่าตามสัญญาซื้อขายไฟฟ้า 1,000 กิโลวัตต์ ให้อำเภอท่าลี่เหล็กของพม่า

ในระหว่างปี 2537-2538/1994-1995 ความร่วมมือระหว่างไทยกับพม่าได้ขยายไปสู่ด้านพลังงาน นายสาวิตรี โพธิวิหค รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีในขณะนั้น ได้เข้าไปเจรจาเสนอหลักการต่อพม่าเพื่อซื้อขายก๊าซธรรมชาติจากแหล่งเมะตะมะ ต่อมาก็ได้มีการลงนามในบันทึกข้อตกลงซื้อขายก๊าซธรรมชาติ และสัญญาซื้อขายก๊าซธรรมชาติจากแหล่งยาดานา⁴³ ซึ่งระหว่างนี้ไทยกับพม่าก็ได้มีการเดินทางเยือนระหว่างผู้นำระดับรัฐมนตรีหลายครั้งด้วยกัน

แผนการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันตก หรือที่รู้จักกันทั่วไปว่า โครงการ Western Seaboard ซึ่งริเริ่มขึ้นในรัฐบาลชุดนี้ (แต่เป็นรูปเป็นร่างชัดเจนในต้นปี 2539/1996 และมีกำหนดระยะเวลาในการพัฒนาโครงการ 15 ปี จากปี 2540-2554/1997-2011) ก็แสดงให้เห็นชัดเจนว่ารัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมความร่วมมือกับพม่า เพราะเป็นโครงการที่รัฐบาลต้องการพัฒนาพื้นที่ 6 จังหวัดในภาคตะวันตกและภาคใต้ตอนบนของไทย ในด้านเศรษฐกิจ ระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการพื้นฐานเพื่อปูพื้นฐานในการจัดตั้งอุตสาหกรรมการผลิตสินค้าเกษตรแปรรูป การพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และการจัดตั้งศูนย์กลางการคมนาคมขนส่งที่เชื่อมต่อระหว่างชายฝั่งทะเลอ่าวไทยกับทะเลอันดามันของพม่า⁴⁴ อีกนัยหนึ่งคือความต้องการให้พม่าเป็นสะพานทางลัดทอดข้ามสู่ฝั่งทะเลอันดามันเพื่อที่ไทยจะได้เชื่อมโยงระบบเศรษฐกิจไปยังภูมิภาคอื่นๆ ของโลก และการดึงเอาทรัพยากรจากพม่ามาใช้สอยในอุตสาหกรรมไทยนั่นเอง นอกจากนี้โครงการ Western Seaboard ยังเป็นส่วนหนึ่งของโครงการพัฒนาเศรษฐกิจจากภาคตะวันตกสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อเชื่อมโยงต่อไปยังเส้นทางคมนาคมในประเทศอินโดจีน⁴⁵

การร้องหาความร่วมมือด้านพลังงานจากพม่าอีกรูปแบบหนึ่งซึ่งเป็นนโยบายที่ต่อเนื่องจากรัฐบาลพลเอกชาติชายก็คือ รัฐบาลชุดนี้ได้ยื่นข้อเสนอไปยังรัฐบาลพม่าเพื่อให้พิจารณาโครงการเชื่อมไฟฟ้าและโครงการผันน้ำจากแม่น้ำสาละวินผ่านอุโมงค์ที่เจาะผ่านภูเขาสูงมายังเขื่อนภูมิพล เพื่อส่งน้ำลงมาสู่ที่ราบภาคกลาง ทั้งสองโครงการนี้การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยเป็นเจ้าของโครง

⁴³ การลงนามบันทึกความตกลงร่วมกันในการซื้อขายก๊าซมีขึ้นเมื่อวันที่ 9 กันยายน 2537

⁴⁴ ศูนย์วิจัยกลยุทธไทย, “ไทย-พม่า: เสริมสัมพันธ์...สร้างสรรค์ความเจริญ,” *กระแสดวง* (16 พฤษภาคม 2540) : 8-9.

⁴⁵ เพิ่งอ้าง.

การ มีการวางแผนให้แม่น้ำสาละวินเป็นแหล่งที่สร้างเขื่อน 4 เขื่อน รวมการผลิตกระแสไฟฟ้ากว่า 6,400 เมกกะวัตต์ และมีงบประมาณกว่า 6,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ⁴⁶ อย่างไรก็ตาม ไทยไม่ได้รับคำตอบจากฝ่ายพม่าในสมัยของรัฐบาลชุดนี้

ในความสัมพันธ์ด้านการค้าชายแดน รัฐบาลไทยชุดนี้เห็นว่าการค้าชายแดนได้ขยายตัวขึ้นเรื่อย ๆ จึงได้ร่วมมือกับรัฐบาลพม่าดำเนินโครงการต่างๆ เพื่ออำนวยความสะดวกในการติดต่อระหว่างกัน ซึ่งก็ได้รับความร่วมมือจากฝ่ายพม่าเป็นอย่างดี โครงการต่างๆ ได้แก่ การปรับปรุงถนนสายท่าขี้เหล็ก-เชียงตุง ซึ่งรัฐบาลไทยได้อนุมัติเงินกู้เงินช่วยเหลือเงินประมาณ 300 ล้านบาทให้พม่าไปปรับปรุงถนนสายนี้ นอกจากนี้มีการดำเนินการเพื่อเปิดจุดผ่านแดนถาวร 3 แห่ง คือ ที่อำเภอแม่สาย-เมืองท่าขี้เหล็ก ที่อำเภอแม่สอด-เมืองเมียวดี และที่อำเภอเมืองระนอง-เกาะสอง และการผลักดันโครงการก่อสร้างสะพานมิตรภาพข้ามแม่น้ำเมยให้เกิดผลเป็นรูปธรรมดังกล่าวแล้ว⁴⁷

กระนั้นก็ตาม ในช่วงรัฐบาลชุดนี้ก็ไม่ได้แตกต่างจากรัฐบาลชุดอื่นๆ ที่ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างกันของไทยกับพม่าได้เกิดขึ้นหลายครั้งด้วยกัน โดยเริ่มตั้งแต่ช่วงแรกๆ ของการขึ้นสู่อำนาจของรัฐบาลชวนเหลยทีเดียว อีกทั้งมีลักษณะรุนแรงกว่าในสมัยรัฐบาลชุดก่อนๆ กล่าวคือ พม่าได้สั่งปิดด่านการค้าชายแดนฝั่งพม่าเป็นเวลายาวนานนับปี และสั่งให้นักธุรกิจไทยที่ได้รับสัมปทานการท่าไม้หยุดกิจกรรมต่างๆ

ทั้งนี้ ปัญหาที่สร้างความขัดแย้งต่อกันมากที่สุดเป็นเรื่องเขตแดนบนเนิน 491 ซึ่งตั้งอยู่ตรงข้ามอำเภอท่าสะะ จังหวัดชุมพร โดยมูลเหตุแห่งความขัดแย้งเกิดจากกลุ่มทหารกะเหรี่ยงได้ยึดเนินดังกล่าวซึ่งไม่สามารถระบุชัดได้ว่าเป็นเขตแดนของฝ่ายไทยหรือพม่าและใช้เป็นฐานปฏิบัติการโจมตีกองกำลังทหารพม่า ทำให้พม่าส่งทหารเข้ามายึดเนินยุทธศาสตร์นี้เอาไว้ เหตุการณ์ครั้งนี้ได้กลายเป็นประเด็นขัดแย้งเชิงนโยบายระหว่างฝ่ายรัฐบาลนายชวน หลีกภัยกับฝ่ายกองทัพ เพราะกองทัพได้ยื่นประท้วงต่อรัฐบาลทหารพม่า และมีนโยบายจะใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหาด้วยการส่งกำลังทหารเข้าไปขับไล่ทหารพม่าออกไปจากเนินดังกล่าว เพราะรัฐบาลพม่าเพิกเฉยต่อการประท้วง ขณะที่รัฐบาลชวนวางท่าทีว่าจะไม่ดำเนินนโยบายตอบโต้พม่า ตามนโยบายต่างประเทศหลัก คือ การรักษา เสริมสร้างความเข้าใจอันดีและบรรยากาศแห่งความร่วมมือกับรัฐบาลพม่าเพราะพม่าเป็นประเทศเพื่อนบ้านที่มีพรมแดนร่วมกับประเทศไทยยาวที่สุด⁴⁸

⁴⁶ ผู้จัดการรายวัน (17 พฤศจิกายน 2536) : 7; ผู้จัดการรายวัน (30 มีนาคม 2537) : 7.

⁴⁷ ดุสิตานกเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, “2 ปีรัฐบาลในวิถีทางประชาธิปไตย 21 ตุลาคม 2535-25 ตุลาคม 2537” หน้า 51-57. (เอกสารอัดสำเนา)

⁴⁸ เพิ่งอ้าง

นอกจากนี้ยังมีปัญหาที่ทหารพม่าเข้ายึดเกาะ 3 เกาะ คือ เกาะซันก เกาะคัน และเกาะหลา ซึ่งอยู่ใกล้กับเกาะสอง (วิกตอเรีย พอยต์) ติดเขตอำเภอเมืองระนอง เพื่อต้องการควบคุมการเคลื่อนไหวของกองกำลังทหารกะเหรี่ยง ที่เรียกร้องภาษีจากบรรดาเรือประมงไทย ซึ่งทางพม่ากล่าวหาว่าเข้าไปลักลอบจับปลาในตอนใต้ของอ่าวมะตะมะเขตพม่า และส่วนใหญ่ไม่ได้เสียค่าสัมปทานให้กับรัฐบาลพม่าเป็นพันลำ แต่จะเสียค่าคุ้มครองให้แก่กองกำลังทหารกะเหรี่ยงแทน

อย่างไรก็ตาม ในส่วนของปัญหาเนิน 191 เหตุการณ์ได้คลี่คลายลงบ้างเนื่องจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเรียกร้องผ่านสุนทรพจน์ในวันเฉลิมพระชนมพรรษา 5 ธันวาคม 2535/1992 ให้แก้ไขปัญหากันตามแนวทางสันติ และแนะนำว่าถ้าหากทั้งสองประเทศตกลงกันไม่ได้ว่าฝ่ายใดเป็นเจ้าของเนินดังกล่าว ก็ให้ส่วนนั้นเป็นเขตพัฒนาร่วมเพื่อผลประโยชน์ของทั้งสองฝ่าย⁴⁹ ในที่สุดสถานการณ์ความขัดแย้งได้คลี่คลายโดยทั้งสองฝ่ายได้จัดการเจรจาระดับสูงร่วมกันที่กรุงย่างกุ้ง และฝ่ายพม่ายินยอมจะถอนทหารออกจากเนินปัญหาก่อนสิ้นเดือนธันวาคม 2535/1992 ไทยเองได้ให้สัญญากับพม่าว่าจะป้องกันไม่ให้กองกำลังกะเหรี่ยงใช้เนินดังกล่าวโจมตีทหารพม่า รวมทั้งมีการตกลงจะเร่งดำเนินการปักปันเขตแดนในส่วนที่เหลือต่อไป

นอกจากปัญหาเรื่องเขตแดนแล้ว รัฐบาลพม่ายังได้แสดงความไม่พอใจไทย ทั้งในส่วนของรัฐบาลและภาคธุรกิจไทยอย่างต่อเนื่อง เช่น การประกาศจะไม่ต่ออายุสัมปทานให้กับไทย โดยอ้างว่านักธุรกิจไทยตัดไม้เกินสัมปทาน อีกทั้งได้ภาษีไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วย เพราะนักธุรกิจไทยนำภาษีบางส่วนไปจ่ายให้กับชนกลุ่มน้อยพม่าเพื่อความสะดวกในการชักลากไม้⁵⁰ และยังไม่พอใจไทยเป็นอย่างมากที่รัฐบาลไทยอนุญาตให้ผู้ได้รับรางวัลโนเบล 7 คน เข้ามาเคลื่อนไหวให้รัฐบาลทหารพม่าปล่อยตัวนางอองซาน ซูจี และตามมาด้วยเรื่องแกนนำคนสำคัญกะเหรี่ยงพร้อมพวกผ่านเข้าไปสิงคโปร์ผ่านชายแดนไทยด้วยหนังสือเดินทางปลอม กรณีนี้รัฐบาลพม่ากล่าวหาว่าไทยยังคงให้การสนับสนุนชนกลุ่มน้อยทำการสู้รบกับฝ่ายพม่า และตอบโต้ไทยด้วยการระงับการแลกเปลี่ยนการเยือนของผู้ในระดับสูงระหว่างไทยกับพม่า (รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและป่าไม้พม่าปฏิเสธคำเชิญของนายสุเทพ เทือกสุบรรณ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เพื่อการหารือเกี่ยวกับปัญหาไม้) การเลื่อนประชุมคณะกรรมการระดับภูมิภาคระหว่างไทย-พม่า (RBC) ซึ่งเป็นการประชุมด้านความมั่นคง มีเครือข่ายเป็นคณะกรรมการปักปันเขตแดนไทย-พม่า และมีรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศเป็นประธานฝ่ายไทย เป็นต้น⁵¹

⁴⁹ Surin Maisirikrod, "Thailand 1992 Repression and Return of Democracy," *Southeast Asian Affairs* 1993, (Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 1993), p.347.

⁵⁰ ในขณะเดียวกันรัฐบาลพม่าพอใจกับการลงทุนสร้างโรงงานไม้แปรรูปไม้ในพม่า และการวางแผนปลูกป่าทดแทนไปพร้อมๆ กับการตัดไม้ของบริษัทญี่ปุ่นมากกว่า อาทิตย์ (12-18 สิงหาคม 2537) : 12.

⁵¹ ช่าวพิเศษ (5 มิถุนายน - 1 กรกฎาคม 2536) : 17.

ปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ รัฐบาลพม่าได้สั่งยกเลิกความร่วมมือในโครงการสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจไว้เป็นการชั่วคราว โดยสั่งยกเลิกการก่อสร้างถนนสายท่าชีเหล็ก-เชียงตุง และชลอโครงการก่อสร้างสะพานมิตรภาพไทย-พม่าข้ามแม่น้ำเมย ที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ซึ่งก่อสร้างไปแล้วกว่าร้อยละ 90 ด้วยเหตุผลที่ว่าไทยรื้อล้าพื้นที่ริมน้ำด้วยการถมทรายลงไปแม่น้ำไปจนถึงเกาะกลางน้ำอันเป็นผลกระทบต่อการเดินน้ำและเขตปักปัน และการสร้างสิ่งปลูกสร้างบนเกาะกลางน้ำและในบริเวณพื้นที่ที่ถมทรายลงไป ซึ่งปรากฏว่า ทางฝ่ายไทยได้ถือวิสาสะล่องละเมิดพรมแดนระหว่างไทย-พม่าดังข้อกล่าวหาของฝ่ายพม่าจริง

นอกจากนี้ พม่ายังได้ให้เหตุผลว่าไทยให้การสนับสนุนชนกลุ่มน้อยในพม่าด้วย ทำให้ทางการพม่ามีคำสั่งปิดด่านแม่สอด ตลอดเดือนกุมภาพันธ์ 2538/1995 หลังการทำสงครามกับชนกลุ่มน้อย และมีคำสั่งปิดด่านการค้าชายแดนที่แม่สายอย่างถาวร รวมถึงตลอดแนวชายแดนไทย-พม่า โดยอ้างว่าไทยให้การสนับสนุนกองกำลังชนเผ่าอย่างลับๆ และปล่อยให้มีการขนอาวุธสงครามตามแนวชายแดนไทย

ขณะเดียวกันกับที่กำลังมีปัญหาอยู่กับไทยนั้น ผู้นำระดับสูงของพม่าก็ได้เดินทางไปเยือนสิงคโปร์ และมีการหารือกันด้านเศรษฐกิจ รัฐบาลไทยแสดงความต้องการในการปรับความสัมพันธ์กับพม่าเพื่อระดับประคองผลประโยชน์ต่างๆ ในพม่าอย่างชัดเจน โดยการส่งพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ทั้งที่ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เข้าพบผู้นำพม่าเพื่อเจรจากองเรื่องการเปิดด่านและการต่ออายุสัมปทานแก่นักธุรกิจไทย แต่ก็ไม่ปรากฏผล จึงได้ดำเนินการด้วยวิธีการอื่นๆ อาทิ การเสนอให้พม่าจัดประชุม Joint Commission (JC) ตามที่ลงนามกันไว้เมื่อต้นปี 2536/1993 ด้วยหวังว่าการประชุมร่วมกันสามารถช่วยแก้ไขสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้ การเชิญเจ้าหน้าที่ระดับสูงของพม่ามาเยือนไทยให้มากขึ้น โดยเฉพาะรัฐมนตรีที่มีสายงานเกี่ยวข้องกับประเทศไทย หรือการปรึกษาอาเซียนเพื่อให้อาเซียนร่วมรณรงค์ให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมแก่พม่า⁵²

นอกจากนี้ไทยยังพยายามหาทางเลือกอื่นๆ เพื่อกระชับความสัมพันธ์กับพม่า เช่น การจัดการแข่งขันกีฬาฟุตบอลทีมชาติไทยกับพม่า และแม้กระทั่งการอาศัยความสัมพันธ์ที่นักธุรกิจที่มีชื่อเสียงให้มาช่วยรัฐบาลเจรจาอีกทางหนึ่งด้วย ซึ่งรายละเอียดจะได้กล่าวต่อไป

อย่างไรก็ตาม แม้ไทยจะสรรหาวิธีการต่างๆ นานาดังกล่าวข้างต้น และกระทำการส่งนายทหารระดับสูงไปพบปะเจรจาเพื่อปรับความสัมพันธ์กับพม่า ซึ่งดูเหมือนจะทำให้ความตึงเครียดคลี่คลายลงบ้าง แต่หลังจากนั้น ปรากฏว่าปัญหากระทบกระทั่งระหว่างกันยังคงรุนแรงเรื่อยมาตลอดปี 2538/1995 หลังการเซ็นสัญญาซื้อขายก๊าซระหว่างกันแล้วในเดือนกุมภาพันธ์ กล่าวคือ ในเดือน

⁵² นอกจากนี้รัฐบาลไทยก็ได้ส่งพลโทเชษฐา ฐานะจาโรไปเจรจาในฐานะผู้แทนฝ่ายไทยในการประชุมคณะกรรมการระดับภูมิภาคระหว่างไทย-พม่า (RBC) ครั้งที่ 8 ระหว่างวันที่ 8-11 พฤศจิกายน 2536

เมษายน 2538/1995 ช่วงที่มีการประชุมคณะกรรมการชายแดนส่วนภูมิภาคไทย-พม่า ครั้งที่ 11 ที่ กองทัพภาคที่ 3 จังหวัดพิษณุโลก การประชุมถึงกับต้องยุติกลางคันเพราะระหว่างการประชุม ได้มี กองกำลังต่างชาตินุกเข้าโจมตีและเผาบ้านเรือนราษฎรไทยและค่ายกะเหรี่ยงอพยพที่ชายแดนไทย-พม่า บริเวณจังหวัดตาก ซึ่งหลังจากนั้นฝ่ายทหารไทยก็ได้โจมตีเข้าไปในเขตพม่าในที่มั่นของ กะเหรี่ยงพุทธหลังจากถูกล่วงล้ำอธิปไตยหลายครั้งด้วยกัน ส่วนฝ่ายทหารพม่าก็ได้ประกาศให้กอง กำลังพม่าและกะเหรี่ยงฝ่ายพุทธยังตอบโต้ไทยทันทีโดยไม่ต้องรอคำสั่งจากส่วนกลาง ตามด้วยการ ส่งยุติการสร้างสะพานมิตรภาพไทย-พม่าอีกครั้ง และการออกมาตรการสกัดกั้นสินค้าจากไทย อีกทั้ง ตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจตรวจสอบ ตรวจค้นสินค้าไทย

ด้านการดำเนินการของฝ่ายไทย ทางกระทรวงการต่างประเทศได้ยื่นบันทึกช่วยจำต่อเอก อัครราชทูตพม่าประจำประเทศไทย ระบุถึงความจำเป็นของไทยที่จะต้องยังตอบโต้เพื่อป้องกัน อธิปไตย อีกฉบับหนึ่งได้เรียกร้องค่าเสียหายจากเหตุการณ์เผาค่ายผู้อพยพ ในส่วนระดับท้องถิ่น ผู้ ว่าราชการจังหวัดเชียงรายได้เรียกประชุมคณะกรรมการศูนย์สั่งการชายแดนไทย-พม่า เพื่อหารือเปิด จุดผ่อนปรนเพิ่ม 2 จุด สภาความมั่นคงแห่งชาติเองก็ได้ระดมผู้ว่าราชการจังหวัดทั้ง 8 จังหวัดที่ติด กับชายแดนไทย-พม่า หารือแนวทางแก้ปัญหาชายแดน

นอกจากนี้ก็มีปัญหาในลักษณะเดิมๆ ตามมาอีกเป็นระลอกๆ อันได้แก่ ปัญหาที่บริษัทเอก ชนไทยไม่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของรัฐบาลพม่า ปัญหาลูกเรือไทยฆ่าลูกเรือพม่า เหตุการณ์ระเบิด สะพานข้ามแม่น้ำสาย จังหวัดเชียงรายอันเป็นจุดที่ชาวพม่าใช้เป็นเส้นทางลำเลียงสินค้าจากไทย ซึ่ง พม่าตอบโต้ด้วยการสกัดกั้นผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของไทยในพม่าทั้งสิ้นอย่างที่เคยปฏิบัติมา อันได้แก่ การปิดด่าน และการยกเลิกสัมปทานในพม่า และการโปรยใบปลิวปลุกระดมให้คนพม่าไม่ ซื้อสินค้าไทย แต่ให้ไปซื้อสินค้าจากสิงคโปร์แทน⁵³ ซึ่งรัฐบาลไทยชุดนี้ก็เช่นเดียวกับรัฐบาลชุดก่อนๆ ที่เป็นฝ่ายพยายามเข้าไปปรับความสัมพันธ์กับพม่าก่อนแทบทุกครั้ง แต่ครั้งนี้อาจแตกต่างจากครั้ง ก่อนๆ ที่ฝ่ายไทยเป็นต้นเหตุก่อความเสียหาย ส่วนการจัดตั้งคณะกรรมการร่วมไทย-พม่าชุดต่างๆ ไม่ได้ช่วยให้เป็นเวทีการเจรจาระหว่างกันตามหลักการที่วางไว้แต่อย่างใด เพราะยามเมื่อเกิดปัญหา ขึ้นมาจริง ซึ่งเป็นทั้งปัญหาที่มีสาเหตุมาจากฝ่ายพม่า และจากฝ่ายไทยที่กระทำผิด ฝ่ายพม่าก็ใช้ กระบวนการเดิมๆ ในการกดดันไทยทั้งสิ้น อีกทั้งในทางยุทธศาสตร์ พม่ายังได้ผลประโยชน์จากการ ทำให้ไทยกังวลเกี่ยวกับปัญหาชายแดน⁵⁴

⁵³ อาทิตย์ (16-22 มิถุนายน 2538) : 19-21.

⁵⁴ Surin Maisirikrod, "Thailand 1992 Repression and Return of Democracy," *Southeast Asian Affairs* 1993 (Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 1993), p.348.

ยิ่งกว่านั้น ในบางครั้งนโยบายของรัฐบาลพม่าต่อไทยก็เป็นไปตามอำเภอใจ เช่น กรณีการปิดด่านแม่สอดในปี 2535/1992 รัฐบาลพม่าได้ประกาศจะเปิดด่านโดยยื่นข้อแม้แก่ฝ่ายไทย 2 ข้อ คือ ให้พ่อค้าในแม่สอดรับรองค่าเงินจ๊าดที่ 30 บาท ต่อ 100 จ๊าด จากอัตราแลกเปลี่ยนจริง 23.50 บาท ต่อ 100 จ๊าด และขอซื้อซีเมนต์ในราคาถูก ซึ่งในครั้งนั้นทางฝ่ายไทยก็ยินยอม ส่งผลให้การค้าดำเนินต่อไป⁵⁵

ในช่วงที่มีการปิดด่านนั้น พม่าได้รับความกระทบกระเทือนบ้าง แต่พม่าคิดว่าตนเองสามารถพึ่งพาอีกหลายๆ ประเทศได้เพื่อทดแทนการค้ากับไทย เช่น สิงคโปร์ อินโดนีเซีย จีน และกลุ่มประเทศอินโดจีน ซึ่งในระยะนี้เองประเทศเหล่านี้ก็ได้เร่งกระชับความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับพม่าอย่างเต็มที่ อินโดนีเซียได้ตกลงให้ความช่วยเหลือพม่าสำรวจและขุดเจาะก๊าซธรรมชาติ รวมทั้งการเชื่อมเส้นทางการบินระหว่างกัน ส่วนสิงคโปร์ได้ทำข้อตกลงร่วมกับพม่าเกี่ยวกับการพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวและกิจการแปรรูปสินค้าเกษตรให้พม่า บริษัท China National Complete Import & Export Yunnan Corp. ของจีนให้เงินกู้แก่พม่า ด้านรัฐบาลลาวได้ร่วมกับพม่าจัดปีการท่องเที่ยว 2539/1996⁵⁶

เมื่อพิจารณาถึงผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทย รายงานของธนาคารชาติสาขาภาคเหนือได้สรุปความเสียหายจากการปิดด่านแม่สอด และด่านแม่สายไว้ว่า การค้าชายแดนไทย-พม่าในช่วงเดือนมีนาคม – มิถุนายน 2538/1995 ลดลงถึง 50 เปอร์เซ็นต์เมื่อเทียบกับช่วงเดียวกันของปีที่ผ่านมา นักท่องเที่ยวที่เคยเดินทางเข้าแม่สอดเดือนละประมาณ 80,000 คน ลดลงเหลือ 400-800 คน นอกจากนี้หือการค้าจังหวัดระนองยังแจ้งผลเสียหายทางธุรกิจไว้ว่ามีมูลค่าถึงวันละ 10-20 ล้านบาท⁵⁷

มูลค่าความเสียหายดังกล่าวนี้เองได้กลายเป็นแรงกดดันเชิงผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจต่อรัฐบาลในการเร่งแก้ไขปัญหา และได้กลายเป็นความได้เปรียบของฝ่ายพม่า อันได้แก่ การเร่งให้มีการเปิดด่านโดยเร็ว การเร่งคลี่คลายปัญหาการก่อสร้างสะพานข้ามแม่น้ำเมย รัฐบาลชนวนได้ใช้วิธีแก้ปัญหาผ่านผู้นำทหารไทย ด้วยการส่งผู้นำทหารของไทยไปเจรจากับพม่า เพื่อวัตถุประสงค์หลัก คือ การคลี่คลายด้านปัญหาธุรกิจของกลุ่มนักธุรกิจไทยเป็นหลัก ส่วนด้านปัญหาความมั่นคง ปัญหาพรมแดนนั้นกลายเป็นประเด็นรองลงไป ส่วนพม่าแม้จะได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจเช่นกัน แต่พม่าก็พยายามเข้าหาประเทศอื่นๆ แทนการพึ่งพาไทยดังได้กล่าวแล้ว

⁵⁵ ฐานเศรษฐกิจ (17-19 ธันวาคม 2535) : 59.

⁵⁶ มติชน (13 กรกฎาคม 2538) : 10. นอกจากนี้ จีนยังให้ความช่วยเหลือด้านอาหารและอาวุธกับรัฐบาลพม่า มีการขายอาวุธให้พม่าผ่านสะพานข้ามแม่น้ำชะเวลี (Shweli) การเข้าไปลงทุนในพม่า รวมถึงการเข้าไปสร้างโครงสร้างพื้นฐาน การโทรคมนาคม เป็นต้น ปัจจัยสำคัญของการเป็นกำลังหลักในความช่วยเหลือพม่า เพราะจีนต้องการเส้นทางออกทะเลด้านมหาสมุทรอินเดีย

⁵⁷ อาทิตย์ (17-23 พฤศจิกายน 2538) : 16.

และเป็นที่น่าสังเกตว่า ในยุครัฐบาลชวนชุนนี้ เอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงย่างกุ้งได้เสนอแนวคิดให้รัฐบาลพม่าทบทวนแนวนโยบายการพัฒนาระบบเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แต่ทั้งนายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี และนายสุรินทร์ พิศสุวรรณ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศในรัฐบาลชุนนี้ ยังยืนยันว่าเป็นนโยบายที่ถูกต้องและไม่ควรเปลี่ยนแปลง โดยได้ให้เหตุผลไว้ว่า ปัญหาไทย-พม่าเป็นปัญหารายละเอียดเท่านั้น⁵⁸

ความสัมพันธ์ไทย-พม่าปลายสมัยนายกรัฐมนตรีชวนชุนดำเนินในรูปแบบพหุภาคีมากขึ้น ในปี 2537/1994 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ริเริ่มโครงการพัฒนาความร่วมมือ 5 เชียง อันได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย ของไทย เชียงรุ่ง ของจีน เชียงตุงของพม่า และเชียงทอง (หรือหลวงพระบาง) ของลาว เป็นการพัฒนาเชื่อมโยงกันทางวัฒนธรรม ประเพณีและภาษาที่ใกล้เคียงกัน รวมทั้งการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจ ความคิดริเริ่มนี้ได้ถูกนำไปเสนอในการประชุมคณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชนภาคเหนือ (กรอ.ภาคเหนือ) เพื่อผลักดันให้เกิดความร่วมมืออย่างเป็นรูปธรรม⁵⁹

นอกจากนี้ คณะรัฐมนตรีในรัฐบาลนายชวน หลีกภัยยังได้มีมติเห็นชอบในหลักการเมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2537/1994 ตามนโยบายมองไปทางทิศตะวันตก (Look West Policy) ของรัฐบาลไทย และส่งเสริมความร่วมมือใต้-ใต้ (South-South Cooperation) ในภาวะการเปลี่ยนแปลงของระบบการค้าและการเงินโลก⁶⁰ ซึ่งรัฐบาลพลเอกชวลิต ยงใจยุทธได้นำไปดำเนินการต่อยอดการก่อตั้งกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างบังคลาเทศ-อินเดีย-พม่า-ศรีลังกา และไทย (Bangladesh-India-Myanmar-Sri Lanka-Thailand Economic Cooperation หรือ BIMST-EC) ซึ่งจะได้กล่าวต่อไป

เพื่อสร้างความเป็นรูปธรรมของนโยบาย ในการประชุมคณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชนภาคเหนือ (กรอ.ภาคเหนือ) นายกรัฐมนตรีชวนได้ประกาศจะทุ่มงบประมาณประมาณ 2 แสนล้านบาทเพื่อส่งเสริมให้ภาคเหนือเป็นศูนย์กลางของกลุ่มประเทศ “สี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ” ไทย-จีน-พม่า-

⁵⁸ อาทิพย์ (17-23 พฤศจิกายน 2538) : 18.

⁵⁹ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ “สรุปความก้าวหน้าโครงการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง 6 ประเทศ (หกเหลี่ยมเศรษฐกิจ และโครงการสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ” ในกระทรวงการต่างประเทศ ที่ นร 1021/320 ลงวันที่ 11 กรกฎาคม 2540 เรื่อง การประชุมคณะรัฐมนตรีในส่วนภูมิภาค หน้า 1-2. (เอกสารอัดสำเนา)

⁶⁰ กระทรวงการต่างประเทศ ที่ กต 0504/509 ลงวันที่ 29 มกราคม 2541เรื่อง การจัดตั้งคณะกรรมการประสานนโยบายและดำเนินการตามโครงการความร่วมมือทางเศรษฐกิจ ระหว่างบังคลาเทศ-อินเดีย-พม่า-ศรีลังกา และไทย หน้า 12. (เอกสารอัดสำเนา)

ลาว⁶¹ ด้วยความมั่นใจในการเจริญเติบโตของสถานะเศรษฐกิจภายในประเทศ ซึ่งตัวเลขรายได้ประชาชาติเฉลี่ยต่อคนต่อปี 5,636 เหรียญสหรัฐ⁶²

ในที่ประชุมรัฐสภาได้มีการเสนอญัตติด่วน 3 เรื่อง ในเดือนกรกฎาคม 2537/1994 คือ เรื่องขอให้รัฐบาลดำเนินการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษ และอีกสองเรื่องว่าด้วยการวางแผนเพื่อแก้ปัญหาเมื่อมีการเปิดเขตสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจไทย ลาว พม่า และจีน⁶³

นอกจากนั้น นโยบายต่อพม่าของไทยสมัยนี้ ยังสะท้อนให้เห็นได้ภายใต้แผนแม่บทการสร้างความร่วมมือหรือการสร้างดุลยภาพใหม่ในภูมิภาค (New Equilibrium) โดยมีสภาความมั่นคงแห่งชาติเป็นหน่วยงานหลักในการวางนโยบาย ซึ่งได้รับความเห็นชอบตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 21 กันยายน 2536/1993⁶⁴

หลักการของนโยบายสร้างความร่วมมือในภูมิภาคได้ถูกกล่าวไว้ในรายงานว่า เพื่อสร้างบรรยากาศความร่วมมือในทุกๆ ด้าน และการพัฒนาที่ยั่งยืนในภูมิภาค รวมถึงการเปิดประตูเศรษฐกิจสู่อินโดจีนและพม่า โดยให้ไทยเป็นสะพานเชื่อมโยงความเจริญ ส่งเสริมบทบาทการเป็นศูนย์กลางการคมนาคมขนส่ง การเงิน การธนาคาร การบริการ การแปรรูปวัตถุดิบและอุตสาหกรรม และกิจกรรมทางเศรษฐกิจอื่นๆ ในภูมิภาค ทั้งนี้แผนได้กำหนดระยะเวลาดำเนินการไว้ 5 ปี โดยให้ 3 ปีแรก (2537-2539/1994-1996) เป็นช่วงของการสร้างความร่วมมือและปูพื้นฐานกิจกรรมการเชื่อมโยงด้านทรัพยากรมนุษย์ การปูพื้นฐานเศรษฐกิจ และการวางรากฐานโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ และ 3 ปีต่อมา (2540-2541/1997-1998) เป็นการดำเนินการต่อจากแผนความร่วมมือระยะแรก และต่อจากนั้นเป็นการสร้างความร่วมมือระยะยาว⁶⁵ กล่าวโดยรวมแล้วตามแผนดังกล่าวนี้รัฐบาลชุดนี้ได้วางภาพของประเทศไทยว่าเป็นประเทศที่มีศักยภาพเหนือกว่าประเทศเพื่อนบ้านอื่นๆ และวางเป้าหมายเพื่อเข้าไปเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจและการพลังงานกับประเทศเพื่อนบ้าน รวม

⁶¹ อาทิติย์ (12-18 สิงหาคม 2537) : 12.

⁶² จากตัวเลขการเติบโตทางเศรษฐกิจนี้เอง สำนักงานเพื่อความร่วมมือระหว่างประเทศแห่งญี่ปุ่น (ไจก้า) ได้ประกาศว่าจะตัดเงินช่วยเหลือบางโครงการที่ให้กับไทยลง เพราะไทยได้พัฒนาประเทศในระดับหนึ่งแล้ว

⁶³ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ที่ นร 0203/9598 ลงวันที่ 1 กรกฎาคม 2537 เรื่อง การจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษ. (เอกสารอัดสำเนา)

⁶⁴ สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ, “แผนแม่บทการสร้างความร่วมมือหรือการสร้างดุลยภาพใหม่ในภูมิภาค (New Equilibrium)” ตุลาคม 2536. ผู้ร่วมในการจัดทำแผนแม่บทฯ ประกอบด้วยหน่วยงานราชการต่างๆ ของกระทรวงกลาโหม กระทรวงมหาดไทย กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงพาณิชย์ เป็นต้น นอกจากนี้ก็มีหน่วยงานธุรกิจเอกชน นักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วมพิจารณาด้วย

⁶⁵ เพิ่งอ้าง, หน้า 1-26.

ทั้งส่งเสริมบทบาทของภาคเอกชนในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและการพลังงานให้ประสานกับภาครัฐในการเข้าไปประกอบธุรกิจการค้าการลงทุนในประเทศอินโดจีนและพม่าเป็นสำคัญ

อย่างไรก็ตาม จากแผนดังกล่าวนี้ก็ได้ชี้ให้เห็นเช่นกันว่า รัฐบาลนายชวน หลีกภัยก็ได้เล็งเห็นถึงปัญหาความขัดแย้งและการเกรงว่าจะถูกมองจากประเทศเพื่อนบ้านว่าไทยพยายามวางตนเหนือประเทศเหล่านี้ จึงได้มีการระบุถึงการสร้างความหวาดระแวงระหว่างกันด้วยการเพิ่มการติดต่อระหว่างกันทั้งในระดับรัฐและเอกชน รวมถึงการสร้างกลไกทางการเมืองในระดับพหุภาคีเพื่อใช้เป็นเวทีสำหรับแก้ไขปัญหา ซึ่งก็คือเวทีสมาคมอาเซียน ตามมาตรการความร่วมมือที่สร้างสรรค์ (Constructive Engagement) และมาตรการสร้างความไว้วางใจกัน (Confidence-Building Measures)⁶⁶

จากแผนนี้อาจกล่าวได้ว่า รัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับหน่วยงานสมาคมมั่นคงแห่งชาติในการเป็นแกนกลางในการกำหนดนโยบายกับประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งฝ่ายความมั่นคงก็มีนโยบายไปในทิศทางเดียวกันกับหน่วยงานอื่นๆ รวมถึงกระทรวงการต่างประเทศ คือ การให้ความสำคัญกับการร่วมมือทางเศรษฐกิจ และการปฏิสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์กับประเทศเพื่อนบ้าน อย่างที่นายสุรินทร์ พิศสุวรรณ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศในขณะนั้น ได้กล่าวถึงนโยบายต่อพม่าอย่างชัดเจนว่า พม่าเป็นประเทศหนึ่งทีนโยบายต่างประเทศของไทยในรัฐบาลนี้จะให้ความสนใจเป็นพิเศษควบคู่ไปกับนโยบายเรื่องสิทธิมนุษยชน เพราะประเทศไทยเปรียบเสมือนหน้าต่างให้กับพม่าเพื่อให้พม่าได้มีโอกาสมองออกไปทางหน้าต่างแห่งนี้สู่โลกภายนอก และให้โลกภายนอกได้มองเข้าไปเห็นพม่าเช่นเดียวกัน อีกทั้งไทยจะไม่ยอมทำตามแรงกดดันของประเทศตะวันตก⁶⁷

ทางด้านบทบาทของธนาคารแห่งประเทศไทย ซึ่งมีนายวิจิตร สุพินิจ ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยขณะนั้น ได้เสนอแนวคิดต่อคณะรัฐมนตรีด้านเศรษฐกิจ ให้มีการส่งเสริมกลยุทธ์การลงทุนในต่างประเทศ โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านแถบอินโดจีน เพื่อขยายฐานการผลิตและสร้างตลาดสินค้า ซึ่งจะทำให้เกิดอำนาจต่อรองและประโยชน์สูงสุดต่อเศรษฐกิจไทย ในส่วนของสร้างอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจ นอกจากจะใช้วิธีส่งเสริมการลงทุนจากภาคเอกชนแล้ว ไทยต้องร่วมมือกันสนับสนุนด้านการคมนาคมกับประเทศเพื่อนบ้านให้มากขึ้น เช่นแนวคิดการสร้างสะพานเชื่อมระหว่างไทยกับประเทศในอินโดจีน หรือการสร้างถนนเชื่อมไทย พม่า และมณฑลยูนนานซึ่งเป็นเขตเศรษฐกิจของจีน ส่วนการสนับสนุนด้านการลงทุนในต่างประเทศ ทางธนาคารแห่งประเทศไทยได้วางนโยบายรองรับในเรื่องการแข่งขันทางการค้า การลงทุน และการเงิน ทั้งยังสนับสนุนให้ธนาคารพาณิชย์ไปเปิดสาขาในต่างประเทศ โดยเฉพาะการส่งเสริมให้มีการจัดตั้ง

⁶⁶ อ้างแล้ว, หน้า 2, 22.

⁶⁷ มติชนสุดสัปดาห์ (23-28 ตุลาคม 2535) : 28-30.

ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้า ซึ่งปรากฏต่อมาว่ารัฐบาลได้เห็นชอบกับนโยบายนี้เป็นอย่างดี ธนาคารแห่งประเทศไทยได้นำเงินไปลงทุนในเวียดนามและประเทศในอินโดจีน เปิดสาขาย่อยและสำนักงานผู้แทนในกลุ่มประเทศอินโดจีน พม่า และสาธารณรัฐประชาชนจีน การอนุญาตให้ธนาคารพาณิชย์ไทยเปิดสาขาในต่างประเทศ เป็นไปตามหลักการที่จะพัฒนาประเทศไทยไปสู่การเป็นศูนย์กลางทางการเงินและทางเศรษฐกิจในภูมิภาค

อย่างไรก็ตาม ในอีกด้านหนึ่งนโยบายของธนาคารแห่งประเทศไทยดังกล่าวกลับถูกมองว่าขัดกับทางกระทรวงการคลัง ที่ต้องการให้มีการกระจายการลงทุนไปยังต่างจังหวัดให้มากขึ้น ซึ่งผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยกล่าวว่า

“นโยบายการส่งเสริมการลงทุนในต่างจังหวัดยังคงมีอยู่ แต่ขณะเดียวกันธุรกิจบางประเภทนั้นเติบโตเกินกว่าที่ทางการจะตีกรอบให้ดำเนินการอยู่ภายในประเทศเท่านั้น โดยเฉพาะการค้าที่ต้องสัมพันธ์กับต่างประเทศ ซึ่งธุรกิจเหล่านี้เองที่ทางการควรส่งเสริมให้มีการขยายออกไปยังประเทศเพื่อนบ้าน ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อมซึ่งก็คือการสร้างอำนาจการต่อรองทางเศรษฐกิจ”⁶⁸

สำหรับพม่าในฐานะเป็นคู่ค้า คู่ลงทุนของไทยนั้น ในรอบปี 2535/1992 พม่าพยายามปรับตัวเป็นทุนนิยมมากขึ้น เพื่อแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำเพราะผลจากการประกาศลดความช่วยเหลือพม่าอย่างเป็นทางการจากหลายประเทศที่คว่ำบาตรพม่าเพราะรัฐบาลพม่าเพิกเฉยเรื่องสิทธิมนุษยชนและการให้เสรีภาพทางการเมืองแก่ประชาชน นอกจากนี้ผลของการเปิดประเทศทางเศรษฐกิจในปี 2531-2534/1988-1991 กลับทำให้พม่าขาดดุลการค้าอย่างต่อเนื่อง รายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชาชนพม่าลดลงจาก 232 เหรียญสหรัฐต่อหัวในช่วงปี 2528-2529/1985-1986 เหลือเพียง 188 เหรียญสหรัฐในช่วงปี 2534-2535/1991-1992⁶⁹

สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและกลุ่หมายแห่งรัฐ (SLORC) จึงได้ประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 4 (2535-2539/1992-1996) เพราะต้องการฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศ โดยเฉพาะการกระตุ้นภาคอุตสาหกรรมที่มีสัดส่วนของ GDP ลดลงประมาณร้อยละ 9 ตั้งแต่วันที่ 2528/29 นอกจากนี้ในปีแรกของแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับนี้ มีการวางให้เป็นปีทองของเศรษฐกิจพม่า

รัฐบาลพม่ายังได้ตัดสินใจดำเนินนโยบายปฏิรูปเศรษฐกิจ โดยอนุญาตให้ภาคเอกชนทำการผลิตและการค้าเสรี มีการแก้ไขกฎหมายวิธีการกำหนดงบประมาณแผ่นดิน ปรับปรุงระบบการจัดเก็บภาษีเงินได้ของประเทศ อนุญาตให้เอกชนจดทะเบียนจัดตั้งห้างหุ้นส่วน บริษัท และสามารถร่วมทุนกับต่างชาติได้ รวมถึงการอนุญาตให้ต่างชาติเข้ามาลงทุน ขอสัมปทานป่าไม้และจับปลาในน่าน

⁶⁸ ผู้จัดการรายวัน (28 ธันวาคม 2535) : 1.

⁶⁹ ผู้จัดการรายสัปดาห์ (4-10 มกราคม 2536) : 6.

น้ำพม่าได้ และยังมีการยกเลิกการผูกขาดสินค้าเกษตรกรรมและพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศด้วย

สำหรับการส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศ รัฐบาลพม่าได้วางแผนเพิ่มการลงทุนด้วยการออกกฎหมายเอื้อต่อการลงทุน อาทิ การเปลี่ยนกฎหมายการเช่าที่ดินจาก 30 ปี เป็น 60 ปี ให้เหมือนกับกฎหมายจีน การเปิดให้เอกชนเช่าดำเนินการรัฐวิสาหกิจและโรงงานของรัฐที่ประสบภาวะขาดทุน การอนุญาตให้ธนาคารเอกชนดำเนินกิจการได้ โดยธนาคารทหารไทยได้เป็นหนึ่งในธนาคารที่ได้รับอนุมัติ

พม่ายังได้ส่งสัญญาณที่บ่งชี้ถึงความจำเป็นในการฟื้นฟูเศรษฐกิจอีกหลายอย่าง เช่น การตั้งสำนักงานการลงทุนต่างประเทศ (Office of the Foreign Investment Commission) การขยายระยะเวลาการเข้าเมือง การอนุญาตให้มีการทำไร่ได้ที่ดินนามบินอย่างกว้าง และการส่งเสริมการท่องเที่ยว รวมถึงการผ่อนคลายด้านการเงินการคลังด้วยการให้ธนาคารเอกชนทำธุรกิจด้านนี้ได้ ทำให้ธนาคารต่างชาติทยอยกันเข้าไปเปิดสำนักงานตัวแทนถึง 18 แห่ง

แม้ว่าในทางปฏิบัติ รัฐบาลพม่ายังคงควบคุมดูแลการค้าการลงทุนต่างๆ อย่างใกล้ชิด แต่การปรับนโยบายเศรษฐกิจครั้งนี้ส่งผลให้การลงทุนในภาคเอกชนพม่าขยายตัวสูงถึงร้อยละ 53.3 คิดเป็นมูลค่า 76 ล้านดอลลาร์สหรัฐ จากมูลค่าการลงทุนจากต่างประเทศทั้งหมด 1,680 ล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยเป็นการลงทุนด้านพลังงานถึง 1,380 ล้านดอลลาร์สหรัฐ⁷⁰ ซึ่งเป็นการลงทุนร่วมระหว่างวิสาหกิจน้ำมันและก๊าซพม่าร่วมกับบริษัทโทเทลของฝรั่งเศส และต่อมามีบริษัทน้ำมันชาติอื่นๆ เข้าไปร่วมทุนด้วย รวมทั้งบริษัทปตท.สผ.ของไทย ซึ่งคณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน 2537/1994 ให้บริษัทปตท.สผ. เข้าร่วมลงทุนในโครงการสำรวจและพัฒนาแหล่งก๊าซธรรมชาติยาดานา และแหล่งก๊าซบริเวณใกล้เคียง และลงนามการซื้อก๊าซจากพม่าในวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2538/1995 ซึ่งไทยเป็นผู้ซื้อรายเดียว

2.5 รัฐบาลนายบรรหาร ศิลปอาชา (13 กรกฎาคม 2538/1995 – 25 พฤศจิกายน 2539/1996)

นายบรรหาร ศิลปอาชา ขึ้นสู่ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในท่ามกลางบรรยากาศตึงเครียดระหว่างไทยกับพม่า เพราะรัฐบาลพม่าปะทะกับกองกำลังชนกลุ่มน้อยรุนแรงกว่าปีที่ผ่านมา จนส่งผลให้มีผู้อพยพเข้ามาในเขตไทยเป็นจำนวนหลายพันคน อีกทั้งรัฐบาลพม่ายังได้อ้างว่าในกลุ่มผู้อพยพนี้ มีทหารกะเหรี่ยงหลบหนีเข้ามาด้วย โดยใช้ไทยเป็นที่หลบหนีชั่วคราวเพื่อกลับไปรบกับพม่าอีก รัฐบาลพม่าจึงทำการปิดด่านชายแดน และสั่งการให้นักธุรกิจไทยที่ได้รับสัมปทานการทำไม้หยุดกิจกรรมต่างๆ และยกเลิกสัมปทานประมง พร้อมกับยกเลิกความร่วมมือในโครงการสี่เหลี่ยม

⁷⁰ ผู้จัดการรายสัปดาห์ (4-10 มกราคม 2536) : 6.

เศรษฐกิจไว้เป็นการชั่วคราว ทำให้การก่อสร้างถนนสายท่าชีเหล็ก-เชียงตุงถูกระงับไป⁷¹ ขณะเดียวกัน ในช่วงนี้ก็ยังมีปัญหาคนไทยฆ่าลูกเรือประมงพม่า ซึ่งซ้ำเติมความสัมพันธ์ไทย-พม่าด้วย และปัญหาดังกล่าวจากรัฐบาลชุดที่แล้ว คือ การชลอโครงการก่อสร้างสะพานมิตรภาพไทย-พม่า ข้ามแม่น้ำเมย ที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ซึ่งก่อสร้างไปแล้วกว่าร้อยละ 90 โดยให้เหตุผลว่าไทยรุกล้ำพื้นที่ริมน้ำอันเป็นผลกระทบต่อทางเดินน้ำและเขตปักปัน และการสร้างสิ่งปลูกสร้างบนเกาะกลางแม่น้ำดังกล่าวแล้วข้างต้น

ในอีกด้านหนึ่งซึ่งเป็นผลเชิงบวกต่อรัฐบาลพม่าในการสร้างภาพพจน์ให้เป็นที่ยอมรับต่อนานาชาติก็คือ การปล่อยตัวนางอองซาน ซูจีในวันที่ 10 กรกฎาคม 2538/1995 หลังจากกักบริเวณไว้ 6 ปีเต็ม เพราะรัฐบาลเชื่อมั่นว่าสามารถควบคุมสถานการณ์และเสถียรภาพทางการเมืองไว้ได้แล้ว ก่อนหน้านั้นไม่กี่วัน พลเอกชิน อุ่นต์ เลขาธิการ SLOC คนที่ 1 ในขณะนั้น ได้กล่าวอ้างถึงความสำเร็จในการปฏิบัติงานของรัฐบาลหลายประการ รวมทั้งเรื่องการปรองดองแห่งชาติ (National Reconciliation) ด้วยการทำให้กลุ่มติดอาวุธกลับใจ และการปล่อยตัวนักโทษการเมืองที่ถูกจับกุมก่อนปี 2531/1988 รวม 38,452 คน⁷² เป็นการแสดงภาพการผ่อนคลายทางการเมืองในพม่า เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือและเพื่อดึงดูดการลงทุนต่างชาติเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจพม่า ซึ่งความพยายามของรัฐบาลพม่าครั้งนี้บรรลุผลเด่นชัด นักลงทุนจากเอเชียโดยเฉพาะบริษัทข้ามชาติรายใหญ่จากญี่ปุ่นที่จับจองการลงทุนในประเทศที่มีทรัพยากรมั่งคั่งอย่างพม่า อาทิ ธนาคราฟู้จิ บริษัทอิิตาชิ ได้เข้าไปลงทุนอย่างกว้าง บริษัทมารูเบนิ บริษัทชิโยดะ บริษัทวิศวกรรมที่ประกาศทุ่มทุนพัฒนามังทะเลย์ และบริษัทฮอนด้า มอเตอร์ที่จะเข้าไปเปิดสำนักงานตัวแทนในพม่า ส่วนบริษัทไดวะ สิคเคียวริตี้ก็ได้เข้าไปวางแผนกับรัฐบาลพม่าด้านการเงิน และตกลงจะร่วมมือกันจัดตั้งหน่วยงานด้านการค้าหุ้นหรือตลาดหลักทรัพย์ของพม่าในทันทีที่รัฐบาลออกกฎหมายหลักทรัพย์ นอกจากญี่ปุ่นแล้ว ช่วงนี้ทั้งฝรั่งเศส อังกฤษและเยอรมันก็ประกาศส่งเสริมการลงทุนและให้ความช่วยเหลือกับพม่าด้วย ส่วนกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) และธนาคารโลกก็หันกลับมาให้ความช่วยเหลือทางการเงินกับพม่าเหมือนเดิม หลังจากได้ระงับความช่วยเหลือในตอนรัฐบาลพม่าใช้กำลังปราบปรามนักศึกษาที่เรียกร้องประชาธิปไตยในปี 2531/1988

⁷¹ การกีดกันไทยครั้งนี้มีสาเหตุส่วนหนึ่งมาจากรัฐบาลชนวนวิจารณ์รัฐบาลพม่าเรื่องปัญหาประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนในพม่าในปลายสมัยก่อนการประกาศยุบสภา

⁷² James F. Guyot, "Myanmar Several Endings, No Clear Beginnings," Southeast Asian Affairs 1996, (Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 1996), p.264. อย่างไรก็ตามรัฐบาลทหารได้จับกุมนางอองซาน ซูจี และแกนนำพรรคสมพันธมิตรแห่งชาติเพื่อประชาธิปไตยอีกครั้งในเดือนพฤศจิกายน 2538

แต่ดังได้กล่าวข้างต้น อีกภาพหนึ่งของรัฐบาลพม่าคือการเร่งปราบปรามชนกลุ่มน้อยที่มีกองกำลังอยู่บริเวณชายแดน โดยเฉพาะด้านที่ติดกับไทย ส่งผลกระทบกับไทยเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะผลจากการที่รัฐบาลพม่าสั่งปิดด่านชายแดนฝั่งไทยบ่อยๆ ทำให้กระทรวงพาณิชย์ออกมาสรุปปัญหาและอุปสรรคทางการค้าที่ไทยมีต่อพม่า 6 ประการ เพื่อเร่งให้มีการแก้ไขปัญหาต่อไป อันได้แก่ ปัญหาชนกลุ่มน้อย ปัญหาที่ไทยถมดินล้ำเข้าไปในแม่น้ำเมย จนพม่ายุติการก่อสร้างสะพานข้ามแม่น้ำเมย ปัญหาคนไทยนำเงินจี้ตปลอมเข้าไปจำหน่ายในพม่า การออกใบปลิวต่อต้านสินค้าไทยตามแนวชายแดน ปัญหาพม่าขาดดุลการค้าไทย และปัญหาเงินจี้ตพม่าไม่ได้รับความเชื่อถือจากพ่อค้าไทย⁷³

รัฐบาลชุดนี้ก็ให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาค้าความสัมพันธ์กับพม่าเพื่อให้การค้า การลงทุนกับพม่ากลับคืนสู่สภาพปกติ และเช่นเดียวกับรัฐบาลชุดก่อนๆ รัฐบาลนายบรรหารก็ได้ใช้สายสัมพันธ์ที่ดีของพลเอกชวลิต ยงใจยุทธที่มีต่อรัฐบาลทหารพม่าในการผ่อนคลายความตึงเครียด โดยให้พลเอกชวลิตเป็นผู้นำคณะไปเจรจากับรัฐบาลพม่า โดยเฉพาะเรื่องระเบียบและข้อตกลงการเปิดด่านชายแดนการค้าระหว่างกัน แต่ก็ไม่สำเร็จ

แม้กระนั้นก็ตาม รัฐบาลชุดนี้ก็ยังไม่ละความพยายามในการส่งคณะไปเจรจากับรัฐบาลพม่า ในวันที่ 17-20 มกราคม 2539/1996 รัฐบาลได้ส่งคณะเดินทางจากไทย อันประกอบด้วย เจ้าหน้าที่กรมเศรษฐกิจ กระทรวงการต่างประเทศและตัวแทนจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงมหาดไทย และกระทรวงพาณิชย์ พร้อมด้วยภาคเอกชนจำนวนหนึ่งเดินทางไปกรุงย่างกุ้งเพื่อปรึกษารื้อหรือกับเจ้าหน้าที่ระดับสูง กระทรวงการต่างประเทศของพม่า ในรายละเอียดของข้อตกลงทางการค้าระหว่างไทยกับพม่า โดยมีผู้แทนหอการค้าจังหวัดเชียงรายเข้าร่วมประสานงานกับกระทรวงการต่างประเทศ เพื่อชี้แจงข้อมูลด้านการค้าชายแดนและสถานการณ์ชายแดนให้กับคณะเดินทาง เพื่อประกอบการพิจารณาและเจรจา แต่การเจรจารั้งนี้ก็ไม่มีผลอีกเช่นกัน⁷⁴

และในท้ายที่สุดนายบรรหาร นายกรัฐมนตรีก็ได้ไปเยือนพม่าด้วยตนเองระหว่างวันที่ 17-18 มีนาคม 2539/1996 เพื่อสะสางปัญหาความขัดแย้งต่างๆ ทั้งที่เกี่ยวกับเขตแดนร่วมกัน ปัญหาความมั่นคงชายแดน และเศรษฐกิจการค้า ซึ่งปรากฏว่าในการเยือนครั้งนี้ ทางพม่าได้ให้ความร่วมมือด้วยดี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่านายบรรหารเป็นนายกรัฐมนตรีไทยคนแรกตั้งแต่ปี 2531/1988 ที่ยอมเดินทางไปเยือนพม่าด้วยตนเอง หลังจากใช้วิธีอื่นไม่ประสบผลสำเร็จ ในระหว่างการเยือนจึงได้มีการลงนาม “ความตกลงการค้าชายแดนระหว่างไทยและพม่า” และปัญหาโครงการความร่วมมือระหว่างกัน เช่น การสร้างสะพานมิตรภาพไทย-พม่า การสัมปทาน การลงทุนต่างๆ ก็ค่อยคลี่คลายในที่สุด

⁷³ ประชาชาติธุรกิจ (21-23 สิงหาคม 2538) : 2.

⁷⁴ ประชาชาติธุรกิจ (15-17 มกราคม 2539) : 42.

อย่างไรก็ตาม ปัญหาการสัมปทานประมงเป็นปัญหาที่ยืดเยื้อที่สุด กว่าพม่าจะยอมให้สัมปทานแก่ไทยอีกก็ได้กินเวลาร่วมปี

สำหรับ “ความตกลงการค้าชายแดนระหว่างไทยและพม่า” นั้น ลักษณะความตกลงกับประเทศเพื่อนบ้านรูปแบบนี้ พม่าได้ทำกับไทยเป็นประเทศที่ 4 หลังจากจีนที่เริ่มในปี 2531/1988 อินเดียและบังกลาเทศในปี 2538/1995 ส่วนไทยเองไม่เคยมีข้อตกลงเกี่ยวกับชายแดนกับประเทศเพื่อนบ้านใดๆ มาก่อน ข้อตกลงดังกล่าวระบุว่าในขั้นต้นทั้งสองประเทศจะเปิดการค้าชายแดนโดยผ่านด่านศุลกากร 3 ด่าน คือ ท่าขี้เหล็ก-แม่สาย เมียวดี-แม่สอด และเกาะสอง-ระนอง ข้อตกลงมีอายุ 2 ปี นับแต่การลงนาม และทุก ๆ 2 ปี จะต้องมีการพิจารณาแก้ไขสัญญาใหม่ โดยพม่าได้ยึดแนวทางข้อสัญญาที่พม่าทำกับประเทศคู่ค้าอื่น ได้แก่ จีน บังกลาเทศ และอินเดีย และมีการระบุด้วยว่าหากจะมีการปิดด่านในอนาคต ต้องแจ้งเป็นลายลักษณ์อักษรไม่ใช่ประกาศปิดด่านฝ่ายเดียวอย่างที่ผ่านมา นอกจากนี้ก็เป็นรายละเอียดเกี่ยวกับการกำหนดธนาคารในการชำระค่าสินค้าระหว่างกัน⁷⁵

แต่ในทางปฏิบัติรัฐบาลพม่าไม่ได้ทำตามข้อตกลงที่ว่าด้วยการแจ้งล่วงหน้าก่อนการปิดด่านแต่อย่างใด ในส่วนการค้าชายแดนแบบผ่านธนาคารนั้นไม่ค่อยได้ผล เนื่องจากผู้ค้าชายแดนทั้งไทยและพม่าเคยชินกับการค้าแบบการชำระด้วยเงินสด

จากที่กล่าวมานี้ จะเห็นได้ชัดเจนว่า ในช่วงที่ความขัดแย้งไทย-พม่ากำลังดำเนินอยู่นั้น ฝ่ายไทยเป็นฝ่ายที่กระตือรือร้นเข้าไปเจรจากับฝ่ายพม่า อีกทั้งหยิบยื่นโครงการความช่วยเหลือให้กับพม่า เพื่อจะได้สานต่อการเจรจาในปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นและความร่วมมือด้านอื่นๆ ได้สะดวกขึ้น เป็นต้นว่า ในปี 2538/1995 หรือเกือบครึ่งปีก่อนการเดินทางเยือนพม่าของนายบรรหารนั้น รัฐบาลไทยได้อนุมัติให้ความช่วยเหลือพม่าในการพัฒนาเส้นทางท่าขี้เหล็ก-เชียงใหม่ ในรูปสินเชื่อบริหารยาว ดอกเบี้ยต่ำร้อยละ 1.5 ต่อปี จำนวน 300 ล้านบาท โดยมีเงื่อนไขให้พม่าใช้ผู้รับเหมาและบริการจากไทย และใช้สินค้าและวัสดุก่อสร้างจากไทยในมูลค่าไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 ของสินค้าและวัสดุก่อสร้างสำหรับโครงการดังกล่าว⁷⁶ อย่างไรก็ตาม ต่อมาพม่าได้แจ้งยกเลิกสัญญา โดยมีผลตั้ง

⁷⁵ วารสารเศรษฐกิจ ธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) (สิงหาคม 2539) : 18. ก่อนหน้านี้ไทยได้ยื่นร่างข้อสัญญาให้กับรัฐบาลพม่าไปพิจารณาไปถึง 2 ฉบับแต่ทางการพม่าไม่รับร่างสัญญานั้นแต่อย่างใด

⁷⁶ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ นร 0211/10415 ลงวันที่ 15 กันยายน 2538 เรื่อง การพิจารณาให้ความช่วยเหลือพม่าในการปรับปรุงถนนท่าขี้เหล็ก-เชียงใหม่ อนึ่ง การพัฒนาเส้นทางดังกล่าวมีการอ้างที่มาเอาไว้ว่าเป็นไปตามข้อตกลงของโครงการพัฒนาความร่วมมือในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง 6 ประเทศในส่วนของพัฒนาเส้นทางถนนสายเชียงราย-คุนหมิง ซึ่งแนวคิดความร่วมมือนี้พัฒนาจากความร่วมมือทางเศรษฐกิจสี่ฝ่าย จีน-พม่า-ลาว-ไทย ซึ่งเริ่มในปี 2535 เพื่อพิจารณาสร้างเครือข่ายคมนาคมเชื่อมโยงกัน ซึ่งจะทำให้เกิดการค้าและการท่องเที่ยวระหว่างกัน

แต่วันที่ 27 มกราคม 2541/1998 และขอใช้เงินกู้ดังกล่าวไปก่อสร้างถนนสายเมียวดี-ผาอันแทน ส่วนถนนสายท่าขี้เหล็ก-เชียงตุง พม่ายังคงดำเนินการก่อสร้างต่อโดยใช้งบประมาณของพม่าเอง⁷⁷ โดยโครงการปรับปรุงถนนช่วงเมียวดี-ผาอัน มีระยะทางประมาณ 153 กิโลเมตร เป็นการพัฒนาเพื่อเชื่อมโยงเส้นทางภายในของพม่าไปยังกรุงย่างกุ้ง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาเศรษฐกิจภายใต้แผนงานความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง 6 ประเทศ (GMS)⁷⁸

ต่อมาในต้นปี 2539/1996 ไทยได้ให้สินเชื่อกับพม่าในโครงการสนาบบินนาคาติมันตะเลย์ ผ่านธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย ในวงเงิน 150 ล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยไทยเล็งเห็นผลประโยชน์ในการสนับสนุนการท่องเที่ยว การลงทุน พม่าและไทย และเป็นการเปิดจุดบิณระหว่างประเทศได้มากขึ้น โดยทางพม่าได้ให้ทางบริษัทิตาเลียน-ไทย ดีเวลลอปเม้นท์ จำกัด (มหาชน) ศึกษา ออกแบบ และก่อสร้างอาคารสนาบบินและสิ่งอำนวยความสะดวก⁷⁹ ซึ่งการให้พม่ากู้เงินครั้งนี้ได้สอดคล้องกับนโยบายของคณะรัฐมนตรีที่แถลงต่อรัฐสภาในวันที่ 26 กรกฎาคม 2538/1995 เกี่ยวกับนโยบายเศรษฐกิจข้อ 4.1.10 ที่กำหนดว่ารัฐบาลจะดำเนินการริเริ่มการใช้มาตรการทางการเงินเพื่อส่งเสริมนักลงทุนไทยในการร่วมพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศเพื่อนบ้าน

ส่วนโครงการพัฒนาแม่น้ำสาละวินของพม่าก็ได้ถูกหยิบยกมาเจรจากันอีกครั้ง กล่าวคือหลังการประชุมคณะกรรมการร่วมไทย-พม่าระดับเจ้าหน้าที่ มีการหยิบยกโครงการความร่วมมือพัฒนาเขื่อนสาละวินเป็นประเด็นร่วมในการพัฒนาโครงการ เพื่อผลิตกระแสไฟฟ้าป้อนความต้องการของไทย การประชุมเปิดโอกาสให้ทั้งสองประเทศได้ประโยชน์ร่วมกัน ทางด้านประเทศไทยต้องการพลังงานเป็นจำนวนมาก ในขณะที่พม่าก็สามารถทดน้ำเข้าไปใช้ในเขตตะนาวศรี ซึ่งประสบความสำเร็จ⁸⁰

⁷⁷ “เอกสารประกอบการพิจารณาโครงการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดเชียงราย” กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ 2543. (เอกสารอัดสำเนา)

⁷⁸ เอกสารการประชุมคณะกรรมการรัฐมนตรีว่าด้วยนโยบายเศรษฐกิจครั้งที่ 3/2543 แนวนับที่ข้อความของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ลงวันที่ 24 มกราคม 2543 เรื่อง ขอเสนอเรื่องต่อคณะรัฐมนตรี หน้า 2. (เอกสารอัดสำเนา)

⁷⁹ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ นร 0215/3774 ลงวันที่ 22 มีนาคม 2539 เรื่อง โครงการสนาบบินนาคาติมันตะเลย์ สนาบบินพม่า. (เอกสารอัดสำเนา)

⁸⁰ อย่างไรก็ตาม โครงการก่อสร้างเขื่อนสาละวิน ได้ยืดเยื้อเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ล่าสุดในสมัยรัฐบาลพันตำรวจโททักษิณ ทางกรไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยได้เดินทางไปเจรจากับพม่าในปลายปี 2545 และการเจรจาเรื่องที่ตั้งโรงไฟฟ้าในปี 2546 และคาดกันว่าโครงการนี้จะแล้วเสร็จในปี 2552 ดูสยามรัฐสดาหวีวิจารณ์ (3-9 ธันวาคม 2546) : 20-21.

นอกจากนี้ทั้งสองฝ่ายยังได้ปรึกษาถึงแนวทางในการพัฒนาท่าเรือน้ำลึกที่ทวาย เพื่อประโยชน์ในการขนส่งสินค้าไทยอีกด้วย ซึ่งบริษัทในเครืออิตัลไทยก็ได้เป็นผู้ทำการศึกษาความเป็นไปได้ในการก่อสร้างท่าเรือน้ำลึกอีกโครงการ

ในขณะนี้ ดูเหมือนว่ารัฐบาลพม่ามีความจำเป็นในการพัฒนาเศรษฐกิจและหาเงินตราเข้าประเทศเป็นอย่างมาก เพราะรัฐบาลพม่าได้มีการเปลี่ยนแปลงนโยบายการค้าชายแดนหลังจากการเปิดด่านการค้าเมียวดี กล่าวคือ รัฐบาลพม่าได้ออกนโยบายพัฒนาหัวเมืองชายแดนหลัก 3 เมือง ซึ่งติดกับไทยทั้งหมด ได้แก่ จังหวัดท่าขี้เหล็ก จังหวัดเมียวดี และจังหวัดคิโตเรียพอยต์หรือเกาะสอง มีการสนับสนุนให้เอกชนที่ทำการค้า ก่อสร้างอาคารร้านค้าเป็นแบบสมัยใหม่ รวมทั้งให้สิทธิพิเศษแก่พ่อค้าพม่าในการนำข้าวสาคูก่อสร้าง อุปกรณ์ก่อสร้างต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้ก่อสร้างอาคารร้านค้า โดยไม่ต้องเสียภาษีนำเข้าและสามารถนำเข้าในประเทศโดยไม่จำกัดจำนวน⁸¹ รัฐบาลพม่ายังวางแผนที่จะดึงดูดการลงทุนเข้าประเทศ ไม่ต่ำกว่า 82 พันล้านจัต ในช่วง 5 ปี (ประมาณ 3.36 พันล้านเหรียญสหรัฐ) โดยจะระดมทุนทั้งจากภาครัฐ นักลงทุนต่างประเทศ และภาคเอกชนภายในประเทศ⁸²

นอกจากนี้ ทางกรพม่ายังมีนโยบายเปิดรัฐฉาน เพื่อรับการลงทุนจากนักลงทุนต่างชาติ โดยเฉพาะนักลงทุนไทย ซึ่งกล่าวกันว่าเป็นเพราะรัฐบาลพม่าต้องการเรียกขวัญประชาชนกลับคืนมาจากภาวะสงครามท้องถิ่นในช่วงที่ผ่านมา และเป็นการประกาศการเป็นผู้นำการพัฒนาบ้านหัวเมืองและรัฐฉานของตนเองกับคณะกรรมการปกครอง ที่เป็นเสมือนตัวแทนรัฐบาลพม่าอย่างแท้จริง แทนขุนส่าที่ต้องอพยพตัวเองและพรรคพวกกว่า 200 คน ลี้ภัยไปอยู่ในความดูแลของรัฐบาลสหรัฐในกรุงย่างกุ้ง

ยิ่งกว่านั้น รัฐบาลพม่ายังจัดให้ปี 2539/1996 เป็นปีแห่งการท่องเที่ยวพม่า เพื่อเปิดประเทศให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งลงทุนใหม่ของโลก รวมทั้งต้องการลบภาพลักษณ์ที่ไม่ดีออกไป ซึ่งพม่าต้องการเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวให้เพิ่ม 2-3 เท่าจากจำนวนนักท่องเที่ยวราวๆ 2 แสนคน ทั้งนี้พม่าได้เคยประสบความสำเร็จในการหารายได้จากการท่องเที่ยวที่ได้ทำรายได้เข้าประเทศให้พม่าเพิ่มสูงจาก 125.05 ล้านจัตในปี 2535-2536/1992-1993 เป็น 203.79 ล้านจัตในปี 2538-2539/1995-1996⁸³ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ส่งผลให้เศรษฐกิจพม่าเติบโตในอัตราร้อยละ 9.8 เลยทีเดียว

⁸¹ ฐานเศรษฐกิจ (18-21 พฤษภาคม 2539) : 6.

⁸² ผู้จัดการรายสัปดาห์ (6-12 พฤษภาคม 2539) : 33.

⁸³ ฐานเศรษฐกิจ (2-5 มกราคม 2539) : 11-12.

ขณะเดียวกัน รัฐบาลพม่ายังได้พิจารณาอนุญาตให้ชาวประมงไทย เข้าไปทำธุรกิจประมงในพม่าอีกครั้ง หลังจากที่ถูกกีดกันเป็นเวลา 1 ปี ภายหลังจากเหตุการณ์การฆาตกรรมลูกเรือพม่าบนเรือประมงไทย⁸⁴

นโยบายสุดท้ายเกี่ยวกับพม่าของรัฐบาลชุดนี้ก่อนการประกาศยุบสภาของนายบรรหารในปลายปี 2539/1996 คือ การออกระเบียบการลงทะเบียนรองรับแรงงานต่างด้าวจำนวนประมาณ 1 ล้านคนที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยอย่างผิดกฎหมาย โดยส่วนใหญ่เป็นแรงงานชาวพม่าและชนกลุ่มน้อยในประเทศพม่า ที่หลั่งไหลเข้ามาในประเทศไทยเพื่อหนีความเผด็จการของรัฐบาลทหาร และความยากลำบากทางเศรษฐกิจในประเทศพม่าเอง ส่วนปัจจัยที่ดึงดูดความต้องการแรงงานเหล่านี้เข้าสู่ประเทศไทยได้แก่ ค่าจ้างราคาถูกกว่าแรงงานไทย ซึ่งความต้องการแรงงานเหล่านี้ยิ่งสูงขึ้นหลังเกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำปี 2540/1997 นอกจากนี้ นายจ้างยังได้ประโยชน์เพราะไม่ต้องรับภาระรับผิดชอบสวัสดิการและค่ารักษาพยาบาลต่างๆ และที่นายจ้างพึงพอใจมากก็คือแรงงานเหล่านี้ทำงานหนักยิ่งกว่าแรงงานไทย

2.6 รัฐบาลพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ (25 พฤศจิกายน 2539/1996 – 9 พฤศจิกายน 2540/1997)

รัฐบาลพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ขึ้นมาเป็นรัฐบาลในระยะเวลาสั้นเช่นเดียวกับรัฐบาลนายบรรหาร คือเพียงแค่ 1 ปีเท่านั้น ในภาพรวมของความสัมพันธ์ไทย-พม่าในช่วงสั้นๆ นี้ ก็ค่อนข้างเป็นไปตามคาดที่ว่า รัฐบาลทั้งสองไม่มีเรื่องบาดหมางหนักๆ ระหว่างกันดังเช่นรัฐบาลชุดก่อนๆ เพราะพลเอกชวลิตเป็น “เพื่อนใกล้ชิด” กับผู้นำทหารพม่า จึงย่อมไม่แสดงตนแข่งกร้าวกับพม่าแน่นอน⁸⁵

หลังการเข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี พลเอกชวลิตได้เดินทางไปเยือนประเทศต่างๆ ในเอเชีย รวมทั้งพม่าในฐานะ “เพื่อนใกล้ชิด” กับรัฐบาลทหารพม่าด้วย รัฐบาลชวลิตได้ผลักดันกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจระดับพหุภาคีกับพม่า ที่เรียกกันว่า BIMST-EC (Bangladesh India Myanmar Sri Lanka and Thailand Economic Cooperation) โดยก่อตั้งขึ้นตามปฏิญญากรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 6 มิถุนายน 2540/1997 ซึ่งดำเนินต่อเนื่องตามมติคณะรัฐมนตรีในรัฐบาลชวน หลีกภัยที่มีมติเห็นชอบในหลักการเมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2537/1994 ตามนโยบายมองไปทางทิศตะวันตก (Look West

⁸⁴ ในช่วง 1 ปีที่พม่างดให้สัมปทานการประมง กลุ่มธุรกิจประมงไทยได้ใช้วิธีต่างๆ ในการทำประมงในพม่า เช่น การจดทะเบียนเรือในนามของสัญชาติของประเทศอื่นๆ ที่พม่าอนุญาต หรือ การใช้ชื่อชาวพม่าเป็นเจ้าของเรือ เป็นต้น

⁸⁵ อย่างไรก็ตาม จากเหตุการณ์ความสัมพันธ์ไทย-พม่าที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่าพลเอกชวลิตไม่ได้เป็นบุคคลที่สามารถเจรจากับ “เพื่อนใกล้ชิด” ได้ในทุกๆ เรื่องที่ไทยประสบปัญหาเกี่ยวกับพม่า

Policy) ของรัฐบาลไทย และส่งเสริมความร่วมมือใต้-ใต้ (South-South Cooperation) ในภาวะการเปลี่ยนแปลงของระบบการค้าและการเงินโลก⁸⁶

ในขั้นต้นสมาชิกของกรอบความร่วมมือนี้ประกอบด้วย บังคลาเทศ ศรีลังกา อินเดีย และไทย ภายใต้ชื่อ BIST-EC เหตุที่พม่าไม่เข้าเป็นสมาชิกในปีแรกของการก่อตั้งเพราะพม่าแสดงตนว่ายังไม่พร้อม แต่ต่อมาพม่าเข้าเป็นสมาชิกอย่างเป็นทางการวันที่ 22 ธันวาคม 2540/1997 (กรอบความร่วมมือจึงเปลี่ยนชื่อเป็น BIMST-EC) กรอบความร่วมมือนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคมในภูมิภาคและส่งเสริมผลประโยชน์ร่วมกันด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และการให้ความช่วยเหลือระหว่างประเทศสมาชิก ภายใต้กรอบความร่วมมือ 9 สาขา ได้แก่ การค้า การลงทุนและอุตสาหกรรม เทคโนโลยี การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การท่องเที่ยว ความร่วมมือด้านการเกษตร ความร่วมมือด้านพลังงาน ความร่วมมือด้านการขนส่งและสาธารณสุข โดยในส่วนของพม่านั้นได้รับเป็นประเทศนำด้านพลังงาน ส่วนไทยรับเป็นประเทศนำด้านการประมง⁸⁷ ถือได้ว่ารัฐบาลไทยสมัยพลเอกชวลิตได้พยายามเป็นตัวประสานเชื่อมโยงให้พม่าออกสู่สังคมโลกอีกระดับหนึ่ง

ในส่วนขององค์ประกอบคณะทำงานหรือคณะกรรมการประสานนโยบายและดำเนินการตามโครงการความร่วมมือทางเศรษฐกิจชุดนี้มีผู้แทนภาคเอกชนหรือผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้อง จำนวน 3 คน จากจำนวนคณะทำงานทั้งหมด 21 คนที่เป็นผู้เกี่ยวข้องจากหน่วยงานต่างๆ ของภาครัฐ⁸⁸

ส่วนความสัมพันธ์แบบทวิภาคีนั้น รัฐบาลชุดนี้ได้ดำเนินความสัมพันธ์บนพื้นฐานของ “ความสัมพันธ์ระหว่างทหารกับทหาร” โดยมีพลเอกเชษฐา ฐานะจาโร ผู้นำทหารเป็นผู้แทนไทยคนสำคัญ พลเอกเชษฐาได้ใช้ “ความใกล้ชิดแบบทหารต่อทหาร” กับรัฐบาลทหารพม่าในการเจรจาแก้ไขปัญหาต่างๆ อาทิ ปัญหาความขัดแย้งในการก่อสร้างสะพานมิตรภาพไทย-พม่าจนทำให้การก่อสร้างสะพานได้ดำเนินการต่อจนแล้วเสร็จและเปิดใช้ในเดือนสิงหาคม 2540/1997 รวมทั้งปัญหาการปล่อยตัวชาวประมงไทยที่ถูกจับกุมอยู่ในพม่า เป็นต้น

ความร่วมมือระหว่างรัฐบาลชุดนี้กับรัฐบาลพม่าที่ชัดเจนที่สุด คือ การพัฒนาระบบคมนาคมซึ่งพม่าต้องการพัฒนาเป็นหลักเพื่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ด้วยการขยายการส่งออก เพื่อหารายได้

⁸⁶ กระทรวงการต่างประเทศ ที่ กต 0504/509 ลงวันที่ 29 มกราคม 2541 เรื่อง การจัดตั้งคณะกรรมการประสานนโยบายและดำเนินการตามโครงการความร่วมมือทางเศรษฐกิจ ระหว่างบังคลาเทศ-อินเดีย-พม่า-ศรีลังกา และไทย และเอกสารแนบหน้า 1-4, 12. (เอกสารอัดสำเนา)

⁸⁷ เพิ่งอ้าง; วารสารเศรษฐกิจการพาณิชย์ (กรกฎาคม-สิงหาคม 2544) : 52-53.

⁸⁸ กระทรวงการต่างประเทศ ที่ กต 0504/509 ลงวันที่ 29 มกราคม 2541 เรื่อง การจัดตั้งคณะกรรมการประสานนโยบายและดำเนินการตามโครงการความร่วมมือทางเศรษฐกิจ ระหว่างบังคลาเทศ-อินเดีย-พม่า-ศรีลังกา และไทย หน้า 12. (เอกสารอัดสำเนา)

ในรูปเงินตราต่างประเทศให้มากขึ้น และการดึงดูดนักลงทุนทั้งจากภายในและนอกประเทศ ขณะเดียวกันในความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มอนุภูมิภาคแม่น้ำโขงตามโครงการความร่วมมือระหว่างกัน ก็มีการประชุมวางแผนร่วมกันเรื่องการก่อสร้างเส้นทางคมนาคมเชื่อมโยงระหว่างกัน ยิ่งทำให้รัฐบาลชวติมุ่งให้ความสนใจความสัมพันธ์กับพม่ามากขึ้น เห็นได้ชัดจากการที่รัฐบาลได้เปลี่ยนแปลงจากการสงวนท่าทีการสนับสนุนพม่าเข้าเป็นสมาชิกอาเซียน เพราะเกรงปฏิกิริยาเชิงลบจากสหรัฐ และกลุ่มประเทศอื่นๆ มาเป็นการสนับสนุนพม่าอย่างเปิดเผย⁸⁹ และพม่าได้เข้าเป็นสมาชิกสมาคมอาเซียนในเดือนกรกฎาคม 2540/1997 และได้เปลี่ยนชื่อจาก The State Law and Order Restoration Council (SLORC) เป็น The State Peace and Development Council (SPDC) เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2540/1997 ถือเป็นอีกก้าวที่หนึ่งหลังปี 2531/1988 ที่รัฐบาลพม่าเปลี่ยนแนวนโยบายต่างประเทศ สร้างความชอบธรรมด้วยการเปิดตัวออกสู่โลกภายนอกมากขึ้นหลังจากดำเนินนโยบายโดดเดี่ยวตนเองมาเป็นเวลานาน ขณะเดียวกันก็มีการวิเคราะห์กันว่า กลุ่มประเทศอาเซียนต้องการดึงพม่าออกจากอิทธิพลของจีน เป็นการนำพม่าเข้ามาอยู่ในกลุ่มเพื่อกลุ่มจะได้ถ่วงดุลอิทธิพลจีนได้

90

พร้อมกันนั้น หลังพิธีเปิดสะพานมิตรภาพไทย-พม่า ข้ามแม่น้ำเมย อำเภอแม่สอด จังหวัดตากไปยังเมืองเมียวดีของพม่าอย่างเป็นทางการ ในวันที่ 15 สิงหาคม 2540/1997 และการเปิดด่านการค้าชายแดนแม่สอด-เมียวดีเป็นด่านถาวรอย่างเป็นทางการ พร้อมกับการยกระดับจุดผ่านแดนชั่วคราวเป็นจุดผ่านแดนถาวรอีกสองจุด คือ ที่ด่านระนอง-เกาะสอง และด่านแม่สาย-ท่าขี้เหล็กในเดือนพฤษภาคมก่อนหน้านี้แล้วนั้น ทางกระทรวงพาณิชย์ไทย พร้อมด้วยบริษัทที่ปรึกษาที่กระทรวงพาณิชย์ว่าจ้างเพื่อจัดทำแนวทางความร่วมมือด้านอุตสาหกรรมระหว่างไทย-พม่าในเส้นทางแม่สอด-เมียวดี-มะละละหม่ง-ย่างกุ้ง และภาคเอกชนไทยก็ได้เดินทางไปสำรวจที่ดินในเมืองเมียวดีเพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการก่อสร้างเขตอุตสาหกรรมตามคำเชิญของหอการค้าจังหวัดเมียวดีของพม่า⁹¹

นอกจากนี้ ในขณะที่สหรัฐอเมริกาได้ประกาศคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจต่อพม่าอีกครั้งในวันที่ 22 เมษายน 2540/1997 ด้วยข้อกล่าวหาเดิมคือการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างกว้างขวาง และรัฐบาลสหรัฐได้สั่งห้ามการลงทุนใหม่ๆ ของบริษัทสหรัฐในพม่า ความร่วมมือไทย-พม่าได้ขยายต่อไปยัง

⁸⁹ John Funston, "Thai Foreign Policy Seeking Influence," *Southeast Asian Affairs* 1998 (Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 1998), p.297. ที่สำคัญไทยเห็นว่าพม่าจะมีบทบาทสำคัญในการเป็นฐานผลิตแหล่งใหญ่ที่มีแรงงานและทรัพยากรอุดมสมบูรณ์ อีกทั้งเป็นทางเชื่อมไปยังบังคลาเทศและอินเดียด้วย

⁹⁰ David I. Steinberg, "Myanmar: Regional Relationships and Internal Concerns", *Southeast Asian Affairs* 1998, (Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 1998), p.183.

⁹¹ ผู้จัดการรายวัน (15 สิงหาคม 2540) : 8.

ภาคการท่องเที่ยวและภาคส่งออก กล่าวคือ กระทรวงการท่องเที่ยวและโรงแรมพม่า และผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวของพม่าจำนวนกว่า 50 บริษัท ได้มาร่วมออกบูธและส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ประเทศไทย สร้างโอกาสให้ผู้ประกอบการท่องเที่ยวไทยสามารถพบปะและเจรจาแลกเปลี่ยนทางธุรกิจกับผู้ประกอบการท่องเที่ยวของพม่า ตามนโยบายส่งเสริมให้มีการเสนอขายสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวจากไทยเชื่อมไปสู่ประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อพัฒนาให้ไทยเป็นเกตเวย์ไปสู่อินโดจีน และทางกระทรวงพาณิชย์ของไทยก็มีแผนงานที่จะส่งเสริมการส่งออกสินค้าไทยในตลาดพม่า อาทิ วัสดุก่อสร้าง เครื่องสุขภัณฑ์ เครื่องกรองน้ำ รวมถึงสินค้าอุปโภค บริโภค ซึ่งกระทรวงพาณิชย์เองมองว่าสอดคล้องกับภาวะการเติบโตทางเศรษฐกิจการลงทุนของพม่าด้วย⁹²

การลงทุนของไทยในพม่าก็ได้เติบโตขึ้นมากในขณะนี้ด้วยความร่วมมือกันระหว่างรัฐบาลของทั้งสองประเทศ ฝ่ายพม่าเองได้เร่งพัฒนาเมืองท่าหลักให้เป็นศูนย์กลางการค้าในสี่ประเทศลุ่มน้ำโขง รัฐบาลพม่าจึงส่งเสริมด้วยการพัฒนาสนามบินกอล์ฟ พัฒนาที่ดินและแบ่งขายให้กับนักธุรกิจและนักลงทุนชาวพม่า พร้อมกับสร้างตลาดอัญมณีท่าหลัก และร่วมมือกับนายทุนไทย และกองทัพพม่า โดยกลุ่มนายทุนไทยเป็นเจ้าของเงินทุน และนักธุรกิจพม่าที่มีสายสัมพันธ์ที่ดีกับผู้นำรัฐบาลพม่า และกองทัพพม่าเป็นผู้ดำเนินการ ในโครงการนี้รัฐบาลไทยได้ให้ความช่วยเหลือเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำในวงเงิน 300 ล้านดอลลาร์⁹³ มีการทุ่มงบประมาณก่อสร้างห้างสรรพสินค้าเซเวนส์ต่อพลาซ่า หรือ Golden Palace Plaza และมีการเปิดโอกาสให้กลุ่มทุนจากต่างประเทศทำห้างสรรพสินค้าปลอดภาษี ซึ่งปรากฏว่ามีนักลงทุนสิงคโปร์ร่วมกับนักลงทุนไทยเปิดเป็นสิงคโปร์สแควร์และตีป้าจ้อพลาซ่า ซึ่งตั้งอยู่ย่านอนุสาวรีย์บูเรนนอง

อย่างไรก็ตาม สำหรับปัญหาที่ค้างคากันมานาน โดยเฉพาะปัญหาชายแดน ในสมัยของรัฐบาลชุดนี้ก็ได้มีการประชุมร่วมกันในระดับคณะกรรมการชายแดนส่วนภูมิภาคไทย-พม่าเพื่อแก้ไขปัญหา อันได้แก่การเปิดจุดผ่อนปรน การสำรวจปักปันเขตแดน โดยเฉพาะบริเวณด้านเจดีย์สามองค์ จังหวัดกาญจนบุรี ที่คนไทยสร้างอาคารรุกล้ำเขตแดนพม่าอยู่ ปัญหาผู้อพยพ รวมถึงการร่วมมือกันปราบปรามการผลิตและการค้ายาเสพติดตามแนวชายแดนทั้งสองประเทศ

จะเห็นได้ว่าในสมัยพลเอกชวลิต ยงใจยุทธเป็นนายกรัฐมนตรีนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพม่าในภาพรวมค่อนข้างจะราบรื่น มีการเจรจาผ่านช่อง “ระหว่างทหารกับทหาร” อยู่บ้าง ซึ่งตรงกับทำให้สัมภาษณ์ของนายศรีวัฒน์ สุวรรณ อัครราชทูตที่ปรึกษา (ฝ่ายการพาณิชย์) ประจำกรุงย่างกุ้ง ที่ระบุว่า รัฐบาลพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ มีส่วนช่วยให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพม่าเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น ทางคณะกรรมการด้านการลงทุนของพม่า (Myanmar Investment Committee-

⁹² ผู้จัดการรายวัน (22 ธันวาคม 2540) : 3.

⁹³ ผู้จัดการรายวัน (19 สิงหาคม 2540) : 6.

MIC) ก็ได้อนุมัติกิจการของไทยเพิ่มอีกด้วย ได้แก่ โครงการผลิตสังกะสี ของบริษัท เมียนมาร์ หนูโว จำกัด โครงการผลิตผงชูรสของบริษัทอะมิโนะโมะโตะ และโรงงานผลิตอาหารสัตว์ของเครือเจริญโภคภัณฑ์ (ซีพี) ซึ่งก่อนหน้านี้ โครงการผลิตปูนซีเมนต์ของกลุ่มอิตัลไทยมูลค่ากว่า 520 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ก็ได้รับอนุมัติ⁹⁴ นอกจากนี้ ในเดือนมีนาคม 2540/1997 ก็ได้มีการลงนามในสัญญาซื้อขายก๊าซธรรมชาติกับรัฐบาลพม่า ในปริมาณ 200 ล้านลูกบาศก์ฟุตต่อวัน โดยกำหนดเริ่มส่งก๊าซในปี 2542/1999 และการเจรจาซื้อไฟฟ้าจากพม่า⁹⁵

อย่างไรก็ตาม ท่าทีที่ตึงตังกันของทั้งสองรัฐบาลไม่สามารถนำมาเป็นสิ่งที่ยืนยันว่าจะไม่เกิดประเด็นปัญหาอะไรที่ส่งผลกระทบต่อสถานะความตึงเครียดระหว่างกันได้เลย กล่าวคือ ในประมาณช่วงเดือนสุดท้ายของรัฐบาลพลเอกชวลิต ซึ่งลาออกจากการเป็นรัฐบาลเพราะไม่สามารถแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำได้ หรือตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2540/1997 จนถึงเดือนมิถุนายน 2541/1998 ซึ่งอยู่ในสมัยของรัฐบาลชวน หลีกภัยที่กลับขึ้นมายุ่งในอำนาจอีกครั้ง รวมเป็นระยะเวลาราว 8 เดือนนี้ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ของพม่ามีคำสั่งสกัดกั้นสินค้านำเข้าจากต่างประเทศ รวมทั้งสินค้าไทย เพราะรัฐบาลพม่าต้องการจัดระเบียบการค้าชายแดนทุกจุดโดยเฉพาะกับไทย โดยให้เหตุผลว่าเพื่อปรับระบบการค้าเข้าสู่มาตรฐานสากลแบบการค้าระหว่างประเทศ และเพื่อจัดระบบการเก็บภาษีการค้าชายแดนของพม่าใหม่ และให้รัฐบาลไทยเปิดให้นำเข้าสินค้าเกษตรจากพม่าด้วย

แนวปฏิบัติใหม่นี้ส่งผลให้การค้าชายแดนไทย-พม่าบริเวณแม่สอดและแม่สายมีมูลค่าการค้าลดลงมาก เพราะมีทหารพม่าเข้ามาควบคุมพื้นที่เพื่อตรวจสอบการค้าชายอย่างเข้มแข็ง

2.7 รัฐบาลนายชวน หลีกภัย (9 พฤศจิกายน 2540/1997 – 9 กุมภาพันธ์ 2544/2001)

รัฐบาลนายชวน หลีกภัยขึ้นสู่อำนาจขณะที่ไทยกำลังเผชิญกับปัญหาสถานะเศรษฐกิจตกต่ำรุนแรงอันเป็นผลต่อเนื่องมาจากนโยบายของรัฐบาลชุดก่อนๆ ดังนั้นในการสานต่อนโยบายจากรัฐบาลชุดก่อนๆ ที่มีต่อพม่า ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นนโยบายเดิมสมัยที่นายชวน หลีกภัยเป็นนายกรัฐมนตรีระหว่างปี 2535-2538/1992-1995 โดยเฉพาะนโยบายที่ว่าด้วยการพัฒนาไทยให้เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและการเงินของภูมิภาค ก็เป็นอันต้องหยุดชะงักไปในระยะนี้

แต่จากการที่รัฐบาลชุดนี้ต้องเผชิญกับปัญหาต่อเนื่องจากการที่รัฐบาลพม่าสกัดกั้นการค้าบริเวณชายแดนไทย-พม่า เป็นระยะเวลาประมาณครึ่งปีด้วยกันดังได้กล่าวแล้วข้างต้น รัฐบาลชุดนี้จึงได้พยายามนำเสนอแนวนโยบายต่อพม่าที่แตกต่างออกไปจากรัฐบาลชุดก่อนๆ กล่าวคือ รัฐมนตรี

⁹⁴ ผู้จัดการรายวัน (18 ธันวาคม 2539) : 3.

⁹⁵ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, “ผลงานของรัฐบาลพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ (11 ธันวาคม 2539-6 พฤศจิกายน 2540)” หน้า 110. (เอกสารอัดสำเนา)

กระทรวงการต่างประเทศไทย นายสุรินทร์ พิศสุวรรณ ได้เสนอหลักการปฏิสัมพันธ์อย่างยืดหยุ่น (Flexible Engagement) ให้ที่ประชุมอาเซียนพิจารณาในการประชุมประจำปีรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนที่กรุงมะนิลา เมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม 2541/1998 โดยมีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อให้สมาชิกสมาคมอาเซียนสามารถเข้าไปมีส่วนยุ่งเกี่ยว แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาภายในของประเทศสมาชิกได้ ซึ่งมูลเหตุเบื้องต้นที่ทางรัฐบาลนำเสนอโนบายดังกล่าว เป็นเพราะรัฐบาลมองว่าปัญหาการเมืองเผด็จการพม่าได้ขยายผลมาถึงปัญหาสิทธิมนุษยชนในพม่า และส่งผลกระทบต่อความมั่นคงชายแดนไทย-พม่า และปัญหาต่อเนื่องอื่นๆ อีกทั้งรัฐบาลอาจใช้หนทางของการผลักดันประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนในพม่า เพื่อแสวงหาความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจจากสหรัฐอเมริกา กลุ่มประเทศยุโรปและองค์การการเงินระหว่างประเทศต่างๆ ได้สะดวกขึ้น เพื่อแก้ไขวิกฤติเศรษฐกิจในประเทศไทย

อย่างไรก็ตาม ในที่สุดข้อเสนอนี้ได้ตกไปเพราะมีเพียงฟิลิปปินส์เพียงประเทศเดียวที่เห็นด้วยกับแนวคิดดังกล่าว อีกทั้งดูเหมือนว่าการดำเนินนโยบายของรัฐบาลชุดนี้ค่อนข้างจะเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ เพราะในการประชุมองค์การแรงงานระหว่างประเทศ (International Labor Organization-ILO) สมัยที่ 88 ปรากฏว่าไทยได้งดออกเสียงในข้อมติที่ระบุว่า รัฐบาลพม่าละเมิดหลักการของการเป็นสมาชิก ILO (ในเรื่องของการบังคับใช้แรงงานโดยรัฐ) และให้ ILO ยุติการให้ความช่วยเหลือและความร่วมมือทางวิชาการแก่พม่าและไม่ให้พม่าเข้าร่วมประชุมสัมมนาใดๆ ที่ ILO จัดขึ้น โดยมีคะแนนเสียงสนับสนุน 257 เสียง คัดค้าน 41 เสียง และงดออกเสียง 31 เสียง⁹⁶

ในอีกด้านหนึ่ง รัฐบาลชุดนี้ยังคงสนับสนุนความต่อเนื่องของโครงการต่างๆ ที่เคยมีการเจรจากันมาระหว่างรัฐบาลทั้งสองให้ดำเนินไปตามปกติ โดยภาครัฐของไทยพยายามพึ่งพาประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติของพม่าอย่างเห็นได้ชัด อาทิ การเจรจาซื้อไฟฟ้าจากพม่า ในปี 2541/1998 โดยผ่านโครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าพลังน้ำบนแม่น้ำสาละวิน 2 โรง ตามชื่อโครงการฮัดจีและโครงการท่าซาง และโครงการโรงไฟฟ้าที่ใช้ก๊าซธรรมชาติ โดยกำหนดให้สายส่งเข้าที่แม่สอด จังหวัดตาก และที่แม่ฮ่องสอน ซึ่งเป็นโครงการระยะยาวที่ใช้เวลาราว 10 ปีจึงจะพัฒนาเสร็จ⁹⁷

การสานต่อการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติของพม่าประการต่อมา คือ โครงการนำก๊าซธรรมชาติในพม่ามาใช้ในไทย กลางปี 2541/1998 การก่อสร้างท่อส่งก๊าซจากแหล่งยาดานาของพม่าเข้ามายังชายแดนไทยได้แล้วเสร็จ แต่การส่งก๊าซได้เริ่มต้นขึ้นในเดือนเมษายน 2542/1999 เพราะการ

⁹⁶ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ที่ รส 0207.2/1945 ลงวันที่ 3 สิงหาคม 2543 เรื่อง รายงานของคณะผู้แทนไทยในการประชุมองค์การแรงงานระหว่างประเทศ สมัยที่ 88. (เอกสารอัดสำเนา) อย่างไรก็ตาม ที่ประชุมได้ให้เวลาพม่าในการปรับปรุงสถานการณ์ให้เห็นผลภายในวันที่กำหนด (30 พฤศจิกายน 2543) หากไม่ดำเนินการใดๆ ข้อมติจะมีผลบังคับใช้

⁹⁷ ผู้จัดการรายวัน (11 พฤษภาคม 2541) : 3.

ก่อสร้างโรงไฟฟ้าราชบุรีล่าช้า นอกจากนี้ไทยยังได้เซ็นสัญญาต่อกับพม่าเพื่อพัฒนาแหล่งก๊าซเยตา กูนอีกแหล่งหนึ่ง

อีกทั้งในกลางปี 2541/1998 นี้เช่นกัน รัฐบาลชุดนี้ยังได้เปิดช่องทางให้มีการใช้แรงงานต่างด้าวในประเทศอย่างถูกกฎหมายอีกด้วย โดยคณะรัฐมนตรีพิจารณาการอนุญาตให้คนต่างด้าวเข้าเมืองผิดกฎหมายทำงานชั่วคราวตามที่กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมเสนอ สำหรับคนต่างด้าวสัญชาติพม่าได้รับอนุญาตให้ทำงานในจังหวัดชายแดนไทย-พม่า จำนวน 5 จังหวัด คือ เชียงราย ตาก แม่ฮ่องสอน กาญจนบุรี ระนอง และจังหวัดที่มีกิจการประมงทะเล ต่อมาวันที่ 21 กรกฎาคม 2541/1998 คณะรัฐมนตรีก็ได้มีมติที่เกี่ยวข้องกับแรงงานต่างด้าวอื่นๆ ออกมา เช่น พิจารณาเกี่ยวกับการเพิ่มพื้นที่และกิจการที่นายจ้างร้องขอให้แรงงานต่างด้าวที่เข้าเมืองผิดกฎหมาย เป็นต้น⁹⁸ อย่างไรก็ตาม ในปี 2542/1999 รัฐบาลก็ปรับเปลี่ยนนโยบายโดยได้ใช้นโยบายการผลักดันแรงงานชาวพม่าออกนอกประเทศ เพราะชาวพม่าได้หลั่งไหลเข้ามามากเกินไปจนความต้องการและก่อปัญหาในการควบคุม แต่ไม่เป็นผลสำเร็จในทางปฏิบัติ เพราะยังคงมีชาวพม่าหลั่งไหลเข้ามาเพิ่มขึ้นจากทั้งกลุ่มเก่าที่เคยเข้ามาแล้วและกลุ่มใหม่ที่ยังไม่เคยเข้ามายังดินแดนไทยมาก่อน⁹⁹

อย่างไรก็ตาม นโยบายการผลักดันแรงงานต่างด้าวออกไปนี้ส่งผลให้ภาคธุรกิจเอกชนของไทยได้ออกมาประท้วงรัฐบาลเป็นอย่างมาก โดยอ้างว่าทั้งภาคอุตสาหกรรมและเกษตรกรรมมีการจ้างแรงงานต่างด้าวถึง 1 ล้านคน เนื่องจากงานหรืออาชีพที่ต้องจ้างแรงงานต่างด้าวเป็นอาชีพที่คนไทยไม่ทำ เป็นงานหนัก เพราะฉะนั้นนโยบายดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อทั้งภาคเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม และเป็นผลกระทบลูกโซ่จากอุตสาหกรรมหนึ่งไปยังอุตสาหกรรมหนึ่ง เช่น ประมงขาดแรงงานจะกระทบไปถึงโรงงานอาหารทะเลแช่แข็ง ธุรกิจโรงน้ำแข็ง เป็นต้น¹⁰⁰ พร้อมกับยื่นข้อต่อรองต่อภาครัฐ ซึ่งรายละเอียดจะได้กล่าวต่อไป

สำหรับปัญหาที่กระทบกระทั่งความสัมพันธ์ระหว่างกันของไทยกับพม่าก็ได้เกิดขึ้น โดยมีมูลเหตุที่คล้ายๆ กันที่เคยเกิดในสมัยของรัฐบาลที่ผ่านๆ มา นั่นก็คือ ความขัดแย้งอันเกิดจากปัญหาเรื่องเขตแดน และปัญหาอันเกี่ยวกับการเมืองในพม่า และผู้ลี้ภัยชาวพม่าในประเทศไทย กล่าวคือ ในเดือนธันวาคม 2541/1998 และมกราคม 2542/1999 เกิดปัญหาเรือรบพม่ายิงเรือตรวจการไทย ทำให้ทหารเรือไทยถูกยิงถึงแก่ความตายสองคนบริเวณนอกชายฝั่งระนอง และปัญหาความขัดแย้งไทย-พม่าเรื่องการรุกล้ำน่านน้ำเพื่อทำการประมง แต่ปัญหาเหล่านี้ก็ได้คลี่คลายลง เพราะรัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศไทยเดินทางเยือนพม่า และพลเอกตาน ช่วย นายกรัฐมนตรีพม่าและ

⁹⁸ ผู้จัดการรายสัปดาห์ (7-13 มิถุนายน 2542) : 12.

⁹⁹ Chayachoke Chulasiriwongs, *Thailand's Relations with the New ASEAN Members Solving Problems and Creating Images*, (Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 2001), p.343.

¹⁰⁰ สุวนเศรษฐกิจ (11-13 พฤศจิกายน 2542) : 2.

ประธานสภาสันติภาพและการพัฒนาแห่งรัฐ (SPDC) ก็ได้เดินทางเยือนไทยระหว่างวันที่ 8-9 มีนาคม 2542/1999 ซึ่งเป็นการเยือนครั้งแรกในรอบ 10 ปีของผู้นำสูงสุดพม่า และได้มีส่วนสำคัญต่อการแก้ไขปัญหาและการขยายความร่วมมือด้านต่างๆ ระหว่างกัน¹⁰¹

ต่อมาในกลางปี 2542/1999 ได้เกิดเหตุการณ์ทหารพม่าบุกโจมตีสถานีนั้ตำรวจในจังหวัดแม่ฮ่องสอน และเหตุการณ์การจับกุมราษฎรไทย 2 คนที่พลัดหลงเข้าไปในเขตพม่าขณะหาของป่า และถูกฆ่าบริเวณชายแดนสามเหลี่ยมทองคำฝั่งพม่า ทำให้หลายฝ่ายเสนอให้ปิดชายแดนไทย-พม่าทางภาคเหนือ เพื่อให้ทั้งฝ่ายไทยและพม่าจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นให้เรียบร้อย นอกจากนี้ทางฝ่ายกระทรวงมหาดไทย กับฝ่ายทหารของไทยให้ความเห็นว่า หากจุดดังกล่าวไม่มีประโยชน์ต่อประเทศ และเป็นอันตรายต่อประชาชน จะเสนอต่อสภาความมั่นคงแห่งชาติ (สมช.) พิจารณาสั่งปิด อย่างไรก็ตาม นายสุรินทร์ พิศสุวรรณ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศขณะนั้น ซึ่งเคยเสนอนโยบายการพัวพันอย่างยืดหยุ่น (Flexible Engagement) ในที่ประชุมอาเซียน ได้พยายามชะลอความรุนแรงในการตอบโต้รัฐบาลพม่า และประนีประนอมเพื่อผลประโยชน์จากการค้าชายแดนกับพม่า โดยได้แสดงความเห็นไว้ว่า ก่อนจะปิดจุดผ่านแดนกับพม่า ไทยต้องชั่งน้ำหนักให้ดี เพราะผลประโยชน์ด้านการค้าบริเวณชายแดนทั้งสองประเทศมีค่อนข้างมากตลอดแนวชายแดนสองพันกว่ากิโลเมตร หากจุดใดปิดจุดหนึ่งจะกระทบต่อเศรษฐกิจการค้าตามแนวชายแดนทั้งหมดได้¹⁰²

แม้จะเผชิญกับปัญหายุ่งเหยิงบริเวณชายแดนไทย-พม่าเพียงใด รัฐบาลชุดนี้ก็ได้รับมรดกจากรื่องการปิดด่านทางฝ่ายไทยมากเพราะเกรงจะส่งผลกระทบต่อการค้าชายแดน ดังนั้นการสั่งปิดด่านชายแดนด้านสันติสุข จังหวัดเชียงราย ซึ่งเป็นด่านที่ไม่มีความสำคัญทางการค้าชายแดนไทย-พม่าในปลายปี 2542/ 1999 จึงเป็นการทำไปเพื่อสกัดกั้นการไหลเข้าของยาเสพติดจากพม่า และการขนสารตั้งต้นในการผลิตยาบ้าจากเมืองไทยผ่านด่านนี้ไปยังเมืองยอนของพม่าเป็นสำคัญ¹⁰³ ส่วนเหตุการณ์ที่รุนแรงที่สุดในช่วงเวลาเดียวกันนี้คือ การบุกยึดสถานทูตพม่าในกรุงเทพฯ โดยกลุ่มนักศึกษาพม่าติดอาวุธ และจับนักการทูตพม่า ชาวไทยและชาวต่างชาติอื่นในสถานทูตเป็นตัวประกัน พร้อมเรียกร้องให้รัฐบาลทหารพม่าปล่อยชาวพม่าที่ถูกจับกุมหลังการเลือกตั้งทั่วไปในพม่าในปี 2533/1990 จากเหตุการณ์นี้ รัฐบาลไทยใช้วิธีการล้อมล่อช่วยในการเจรจาต่อรองกับกลุ่มนักศึกษา และส่งพวกเขากลับไปยังบริเวณชายแดนไทย-พม่า โดยรวมเหตุการณ์ได้สงบลงอย่างรวดเร็ว พร้อมทั้งไม่มีผู้ใดได้รับอันตราย แต่ทางฝ่ายรัฐบาลทหารพม่าได้ประท้วงไทยที่ไม่ได้ลงโทษฝ่ายต่อต้านตน

¹⁰¹ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, “ผลการดำเนินงาน 3 ปี ของรัฐบาลนายกรัฐมนตรีนพคุณ พลิกภัย (พฤศจิกายน 2540-พฤศจิกายน 2543)” หน้า 185. (เอกสารอัดสำเนา)

¹⁰² ผู้จัดการรายสัปดาห์ (17-23 พฤษภาคม 2542) : 12.

¹⁰³ อัมพร จิรติการ (บก.), **ไทยกับพม่า ข้อควรทำและไม่ควรทำ**, เอกสารวิชาการชุด “โครงการอาณานิคมการศึกษา 5 ภูมิภาค เล่มที่ 2, (กรุงเทพฯ:สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2544), หน้า 95.

ด้วยการปิดพรมแดนและถอนสัมปทานประมงไทย นอกจากไม่ลงโทษแล้ว รัฐบาลพม่ายังไม่พอใจต่อการแสดงความคิดเห็นของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยที่ว่า ไทยไม่ได้คิดว่ากลุ่มนักศึกษาเหล่านั้นเป็นผู้ก่อการร้าย แต่เห็นว่าพวกเขาเป็นนักศึกษาที่ต่อสู้เพื่อประชาธิปไตย อย่างไรก็ตามพม่าได้ปิดด่านการค้าชายแดนเพียง 3 สัปดาห์ ซึ่งมีการเชื่อกันว่าเพราะพม่าเองเริ่มเดือดร้อนเพราะขาดแคลนอาหารและเชื้อเพลิงที่ต้องอาศัยอุปทานจากทางฝั่งไทย¹⁰⁴ ในช่วงของการใกล้เคียงปัญหาความขัดแย้งก่อนการเปิดด่านสำหรับครั้งนี้ก็ดำเนินไปอย่างที่เคยเป็น กล่าวคือ ฝ่ายไทย ซึ่งในคราวนี้นำโดยรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ มรว.สุขุมพันธุ์ บริพัตร กับผู้บัญชาการทหารระดับสูงของไทยได้เดินทางไปเยือนพม่าเพื่อหาทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน หรืออีกนัยหนึ่งก็เพื่อมุ่งรักษาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเป็นหลัก และเพื่อให้ความเสียหายให้น้อยที่สุด ซึ่งรัฐบาลได้มองผลประโยชน์หลักๆ อันได้แก่ ผลประโยชน์ด้านรายได้จากการค้า ผลประโยชน์ของอุตสาหกรรมที่พึ่งพาวัตถุดิบจากพม่า อาทิ อุตสาหกรรมอัญมณี และอุตสาหกรรมการประมง โอกาสด้านการลงทุนของไทยในพม่า เนื่องจากพม่ามีชายแดนติดต่อกับไทย 2,401 กิโลเมตร มีวัตถุดิบมาก มีแรงงานราคาถูก และมีการมองในระยะยาวว่าไทยจะได้เปรียบประเทศอื่น หากใช้พม่าเป็นฐานในการผลิตและกระจายสินค้าไปยังจีน อินเดีย และชายฝั่งอื่นๆ

ในช่วงท้ายของรัฐบาลชุดนี้ ไทยยังเผชิญกับเหตุการณ์รุนแรงในต้นปีถัดมา คือ เหตุการณ์ขบวนการกะเหรี่ยงพม่าบุกยึดโรงพยาบาลราชบุรีและจับผู้ที่อยู่ในโรงพยาบาลเป็นตัวประกัน สำหรับในกรณีนี้ทางรัฐบาลไทยได้ตอบโต้รุนแรงด้วยการสังหารกลุ่มกะเหรี่ยงทั้ง 10 คน

2.8 รัฐบาลพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร (9 กุมภาพันธ์ 2544/2001 – ปัจจุบัน)

พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร สามารถนำพรรคการเมืองใหม่ชื่อพรรคไทยรักไทยสู่ชัยชนะในการเลือกตั้งทั่วไปได้ด้วยฐานเสียง 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้มีรายได้น้อยในชนบทที่ผู้มีอำนาจในท้องถิ่นเป็นคนกลางในการรวบรวมคะแนนเสียง และอีกกลุ่มที่สำคัญและมีบทบาทในด้านนโยบายเศรษฐกิจของรัฐบาลชุดนี้ คือ กลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่ โดยพันตำรวจโททักษิณและเครือญาติเองก็ได้เติบโตและมีชื่อเสียงมาจากธุรกิจการสื่อสารที่ได้รับสัมปทานผูกขาดจากรัฐบาลชุดก่อนๆ

หลังจากเข้ามาเป็นรัฐบาลได้เพียง 2 วัน รัฐบาลชุดนี้ก็เผชิญกับปัญหาความสัมพันธ์กับพม่าทันที กล่าวคือในวันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2544/2001 กองกำลังทหารพม่าได้รุกรานเขตแดนไทยเพื่อเข้ายึดฐานทหารพรานบ้านปางหนูน อำเภอมะปายหลวง จังหวัดเชียงราย หลังจากนั้นก็เกิดการปะทะกันกับกองกำลังฝ่ายไทยเพื่อจะยึดฐานที่มั่นดังกล่าวคืน ระยะนี้ทางการไทยได้สั่งปิดด่านอำเภอมะปาย

¹⁰⁴ Suchit Bunbongkarn, "Thailand Farewell to Old-Style Politics," *Southeast Asian Affairs* 2000, (Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 2000), p.294.

เพื่อสกัดกั้นไม่ให้กองทหารพม่าสามารถแทรกซึมเข้ามายังฝั่งไทยได้ พร้อมกันนั้นก็ได้เจรจากับรัฐบาลพม่าอย่างเป็นทางการ 2 ครั้ง ผ่านคณะกรรมการประสานงานแก้ไขปัญหาชายแดน (TBC) เนื้อหาการประชุมเป็นการทบทวนข้อเสนอต่างๆ ที่เกี่ยวกับชายแดน ฝ่ายไทยเน้นการหาหรือในการป้องกันปัญหาจากการปฏิบัติการของกองกำลังพม่าในการปราบปรามชนกลุ่มน้อยตามแนวชายแดนเป็นหลัก ส่วนด้านการค้าชายแดนที่ทั้งสองฝ่ายยังคงปิดด่านกันอยู่นั้น ผู้นำการประชุมฝ่ายไทยในขณะนั้นคือ พลโทวันชัย ฉายเหมือนวงศ์ แม่ทัพภาคที่ 3 มองว่าประเด็นความมั่นคงสำคัญกว่า เห็นได้จากคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“การปิดด่านแม่สายจะนานแค่ไหนคงบอกไม่ได้ ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ ส่วนผลกระทบที่เกิดขึ้นนั้น มีแน่นอน เพราะเราต้องมองความมั่นคงทางอื่นด้วย หากค้าขายแล้วยาเสพติดเต็มบ้านเต็มเมืองก็คงไม่ถูกนัก หันไปเปลี่ยนวิธีด้วยการไปค้าขายกับคนอื่นที่มีประสิทธิภาพ และมาตรฐานมากกว่าไม่ดีกว่าหรือ เพราะพม่าเองไม่ได้สนับสนุนการค้าชายแดนไทยมากนัก สินค้าที่เขาเข้าไปขายก็ถูกทหารพม่ารีดไถไป 5 บาทถึง 10 บาทต่อชิ้นอยู่เสมอ ก็เท่ากับเอาไปบำรุงกองทหารพม่าโดยแท้”¹⁰⁵

ในวันเดียวกับที่มีการประชุมและการแสดงความเห็นของผู้นำทหารระดับปฏิบัติการนั้น นายกรัฐมนตรีทักษิณ ได้ออกมาแถลงนโยบายของรัฐบาล โดยในส่วนของนโยบายการพาณิชย์และเศรษฐกิจระหว่างประเทศของรัฐบาลทักษิณส่วนที่เกี่ยวกับภูมิภาค รัฐบาลได้แถลงไว้ว่า

- 1) พัฒนาและส่งเสริมให้ประเทศไทยเป็นหนึ่งในศูนย์กลางการค้าสินค้าและบริการในภูมิภาค และเป็นศูนย์กลางการขนส่งสินค้าระหว่างประเทศ
- 2) เน้นบทบาทเชิงรุกในเวทีการค้าและเศรษฐกิจระหว่างประเทศรวมทั้งผลักดันให้เกิดการเจรจาในเวทีระหว่างประเทศ ซึ่งวางอยู่บนพื้นฐานของความเป็นธรรม และคำนึงถึงผลประโยชน์และข้อจำกัดของประเทศกำลังพัฒนา
- 3) ส่งเสริมการค้าและการลงทุนกับประเทศเพื่อนบ้าน และการค้าชายแดน และการพัฒนาไปสู่ฐานการผลิตสินค้าหรือการให้บริการร่วมกันในภูมิภาค
- 4) สนับสนุนให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการศึกษาในกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน
- 5) พัฒนาและกระชับความสัมพันธ์และความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้านและประเทศในภูมิภาคเอเชียอย่างเร่งด่วน ด้วยการสานต่อหรือริเริ่มความสัมพันธ์และความร่วมมือเพื่อการพัฒนาในทุกด้านทั้งในระบบทวิภาคและพหุภาคี เพื่อนำมาซึ่งความเข้าใจอันดีระหว่างกันในการแก้ไขปัญหาและการแสวงหาผลประโยชน์ร่วมกันสร้างสรรค์จริงใจ และโดยสันติวิธี¹⁰⁶

¹⁰⁵ โลกการค้า (65 มีนาคม 2544) : 61.

¹⁰⁶ คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2544. (เอกสารอัดสำเนา)

จากนโยบายที่รัฐบาลแถลงนี้ เห็นได้ชัดเจนว่ารัฐบาลจะมุ่งเน้นความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านเป็นสำคัญ โดยพันตำรวจโททักษิณ นายกรัฐมนตรีได้กล่าวถึงนโยบายต่อพม่าว่าเป็นนโยบายการปฏิสัมพันธ์แบบมุ่งมองไปข้างหน้า (Forward Engagement) เป็นนโยบายที่มุ่งสู่การปรับปรุงเชื่อมความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างกัน เป็นนโยบายพัฒนาไทยเป็นศูนย์กลางภูมิภาค อย่างไรก็ตาม นโยบายดังกล่าวก็ยังถือเป็นการสานต่อจากคณะรัฐบาลชุดก่อนๆ รวมทั้งยังคงเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับนโยบายของอาเซียน ซึ่งพม่าได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกในกลางปี 2540/1997 ด้วย

กระนั้นก็ตาม ในระยะแรกนี้ของรัฐบาลชุดนี้ ดูเหมือนว่าการดำเนินนโยบายของฝ่ายไทยแตกต่างกันไปในแต่ละหน่วยงานโดยเฉพาะกองทัพบกที่ได้แสดงท่าทีแข็งกร้าวและมุ่งได้ตอบการกระทำของทหารพม่าดังกล่าวแล้ว จนมีกระแสเรียกร้องจากผู้นำทหารพม่าให้มีการเปลี่ยนตัวแม่ทัพภาคที่ 3 ในการประชุมคณะกรรมการชายแดนไทย-พม่า ระดับภูมิภาค (RBC) ที่จังหวัดเชียงใหม่ของพม่าเลยทีเดียว¹⁰⁷ ส่วนรองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีประจำกระทรวงกลาโหม พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ต้องการให้ค่อยๆ เจรจาหาแนวทางแก้ปัญหาระหว่างกัน จนพันตำรวจโททักษิณ ออกมากล่าวถึงปัญหาชายแดนไทย-พม่า โดยเฉพาะความขัดแย้งในแนวทางแก้ไขปัญหาระหว่างพลโทวันชัย ฉายเหมือนวงศ์ กับพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ในเชิงประนีประนอมว่า จะพยายามปรับให้เกิดความพอดี ระหว่างการระงับภัยคุกคามและความมั่นคงอันเกิดจากยาเสพติดกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ¹⁰⁸

แม้ว่าความขัดแย้งไทย-พม่ายังคงยืดเยื้ออยู่นับครึ่งปี แต่นายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตรและคณะยังคงเดินทางเยือนพม่าตามกำหนดการเดิมที่ได้เคยวางแผนไว้ คือ ระหว่างวันที่ 16-20 มิถุนายน 2544/2001 เพื่อเจรจากับพม่าเรื่องนโยบายและการดำเนินนโยบายความสัมพันธ์ระหว่างกัน โดยไทยเสนอให้ปรับเปลี่ยนคณะกรรมการที่เกี่ยวกับชายแดนไทย-พม่าทั้งหมด และเสนอให้จัดตั้งคณะกรรมการร่วมทั้งสองประเทศขึ้นใหม่ 2 คณะ อันได้แก่ คณะที่จะดูแลกิจการชายแดนและการบริหารความสัมพันธ์ และคณะที่จะดูแลด้านปัญหายาเสพติด แต่พม่าปฏิเสธและยืนยันให้ใช้คณะกรรมการชุดเดิม ซึ่งประกอบด้วยคณะกรรมการชายแดนระดับหมู่บ้าน หรือ Township Border Committee (TBC) คณะกรรมการชายแดนระดับภาค หรือ Regional Border Committee (RBC) และคณะกรรมการชายแดนระดับชาติ หรือ Joint Boundary Committee (JBC) โดยคณะกรรมการชุดหลังมีความสำคัญเป็นพิเศษเพราะมีหน้าที่ตัดสินใจในระดับชาติก่อนจะขึ้นถึงระดับความสัมพันธ์และมีรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศของแต่ละฝ่ายเป็นประธาน

¹⁰⁷ เนชั่นสุดสัปดาห์ (7-13 พฤษภาคม 2544) : 29.

¹⁰⁸ เพิ่งอ้าง.

นอกเหนือจากนี้ พม่าปฏิเสธไม่ยอมให้ไทยหยิบยกเรื่องการสัมปทานประมงไทย-พม่า ซึ่งพม่าได้ประกาศเพิกถอนชั่วคราวและทำให้บรรดาเรือประมงไทยเดือนร้อนหนัก โดยพม่าแจ้งกับคณะผู้เจรจาฝ่ายไทยอันประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ระดับสูงกระทรวงกลาโหมและกระทรวงการต่างประเทศ ซึ่งเข้าไปเจรจากับพม่าก่อนการยื่นกรณียื่นพม่าของนายกรัฐมนตรีไทย

สำหรับหัวข้อการเจรจาอื่นๆ ได้แก่ การสร้างความร่วมมือด้านการพัฒนาเศรษฐกิจชายแดนและโครงการปลูกพืชทดแทนและเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งความร่วมมือในการเชื่อมโยงเส้นทางคมนาคมระหว่างกันทั้งทางบกและทางอากาศ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว โดยเฉพาะการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวและการยอมรับนักท่องเที่ยวไทยเข้าไปลงทุนในธุรกิจโรงแรมและท่องเที่ยวในพม่า นอกจากนี้ มีความร่วมมือกันจัดตั้งสมาคมวัฒนธรรมและการแลกเปลี่ยนทางด้านวัฒนธรรม อีกทั้งการยอมรับและส่งเสริมบทบาทของไทยในการสนับสนุนกระบวนการปรองดองแห่งชาติ อันเป็นภารกิจภายในและเป็นรากเหง้าที่เปราะบางของความสัมพันธ์ไทย-พม่ามาช้านาน¹⁰⁹ ซึ่งในส่วนนี้ก็ได้มีการสานต่อความร่วมมือในการประชุมคณะกรรมการร่วมว่าด้วยความร่วมมือทวิภาคีไทย-พม่าในต้นปี 2545/2002 นำโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของทั้งสองฝ่าย ฝ่ายไทยเสนอให้ความร่วมมือผลิตเมล็ดพันธุ์และถั่วเหลืองในพม่า เพื่อส่งออกมายังประเทศไทย รวมทั้งให้สิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรกับสินค้าพม่าจำนวน 72 รายการ และเห็นพ้องร่วมกันที่จะส่งเสริมการค้าชายแดน โดยใช้กิจกรรมที่เรียกว่า “คลินิกการค้าชายแดน” (Mobile Border Trade Clinics) และร่วมกันพัฒนาถนนเชื่อมระหว่างไทย-พม่า โดยการสร้างสะพานข้ามแม่น้ำแม่สายแห่งที่ 2 บริเวณแม่สาย-ท่าช้างเหล็ก¹¹⁰ และการสร้างถนนเชื่อมแม่สอด-เมียวดี-พะอั่น และเส้นทางสายกาญจนบุรี-ทวาย

พม่ายังได้ใช้จังหวะนี้ขอความช่วยเหลือไทยในเรื่องการศึกษา โดยเฉพาะการจัดตั้งมหาวิทยาลัยอาเซียนและการสุศึกษา และให้ไทยเป็นผู้สนับสนุนโครงการสร้างถนนหลวงเชื่อมระหว่างเมืองใหญ่ของพม่าดังกล่าวแล้ว

¹⁰⁹ กระทรวงการต่างประเทศ, หนังสือการปฏิบัติการด้านการต่างประเทศที่สำคัญของรัฐบาลในรอบ 2 ปี (กุมภาพันธ์ 2544-2546), หน้า 6-7.

¹¹⁰ ทางกรไทยและพม่าได้ร่วมลงนามโครงการก่อสร้างสะพานมิตรไทย-พม่าแห่งที่ 2 ระยะทางประมาณ 900 เมตร เมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม 2546 โดยทางกรไทยเป็นฝ่ายออกงบประมาณในการก่อสร้างทั้งหมดประมาณ 38 ล้านบาท นอกจากนี้ มีการของบประมาณเพิ่มเติมอีกประมาณ 300 ล้านบาท เพื่อใช้ในการสร้างด่านพรมแดนอาคารและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ บริเวณด่าน ซึ่งจะเสร็จตามแผนในปี 2548/2006 ซึ่งรัฐบาลไทยชุดนี้ยังวางเป้าหมายให้เป็นด่านที่จะนำไปสู่การค้าข้ามแดนไปยังจีนตอนใต้ ผ่านไปทางอินเดีย ปากีสถานอีกด้วย ดู วารสารโลกการค้า (พฤษภาคม 2545) : 54-55; ศูนย์วิจัยกสิกรไทย “เศรษฐกิจพม่า: ฝ่ากระแสวิกฤติ ผูกมิตรประเทศเพื่อนบ้าน “ มองเศรษฐกิจ (23 พฤษภาคม 2546) : 1-2.

การเปิดตัวเองเพื่อพบปะกับรัฐบาลทหารพม่าของทักษิณได้แสดงให้เห็นว่า พม่าพึงพอใจท่าทีของไทยไม่น้อยเลย เพราะต่อมาพลเอกชิน ยุ้นต์ เลขาธิการคนที่ 1 ของ SPDC ก็เดินทางเยือนไทย และพบกับพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ส่งผลให้มีการพิจารณาความร่วมมือในหลายด้าน อาทิเช่น การพิจารณาปล่อยตัวนักโทษไทย 64 คน พร้อมทั้งยกเลิกการห้ามนำเข้าสินค้าไทย 15 รายการ และการพิจารณาให้สัมปทานประมง โดยเป็นรูปแบบการร่วมทุนกับไทย นอกจากนี้ยังตกลงที่จะให้มีการตั้งชุดเฉพาะกิจร่วมไทย-พม่า เพื่อแก้ปัญหาแรงงานต่างด้าว รวมทั้งให้องค์การระหว่างประเทศเข้ามาจัดการในการรับผู้ลี้ภัยไปอยู่ในพื้นที่ปลอดภัยในเขตพม่า¹¹¹ ทางฝ่ายไทยได้ขอให้พม่าร่วมตั้งสมาคมมิตรภาพไทย-พม่า และตั้งคณะกรรมการชายแดนทั่วไปไทย-พม่า (GBC) ที่มีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมของไทยและพม่าเป็นประธานร่วมเป็นครั้งแรก และเรียกร้องความโปร่งใสในการแก้ปัญหาชายแดนโดยไม่มีความลับต่อกัน นอกจากนี้พลเอกชิน ยุ้นต์ ได้ย้าให้ไทยร่วมมือในการสร้างถนนกาญจนาบุรี-ทวาย และบางสะพาน-ปกปักษ์ และการสร้างสะพานแม่สาย-ท่าช้างเหล็ก เป็นสะพานที่ 2 ตามความเห็นชอบของที่ประชุมคณะอนุกรรมการเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์ การเชื่อมโยงเส้นทางคมนาคมกับประเทศเพื่อนบ้าน ครั้งที่ 1 / 2545/2002

นอกเหนือจากนั้น พลเอกหม่อง เอ รองประธานสภาสันติภาพและการพัฒนาแห่งรัฐบาลของสหภาพพม่าและภริยา ก็ได้เยือนไทยอย่างเป็นทางการในฐานะแขกของรัฐบาลเช่นกัน ซึ่งได้มีการหารือความร่วมมือแก้ไขปัญหายาเสพติด ความร่วมมือในการปรองดองระหว่างสองประเทศ และเรื่องการประมง การแบ่งผลประโยชน์ในการทำประมงระหว่างประเทศ และความร่วมมืออย่างใกล้ชิดในการทำงานของคณะกรรมการชายแดนไทย

ฝ่ายไทยได้ยื่นข้อเสนอสำหรับเส้นทางเชื่อมระหว่างแม่สอด-เมียวดี-พะอั่น ระยะทาง 160 กิโลเมตร โดยให้เป็นเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำจำนวน 300 ล้านบาท และเป็นเงินให้เปล่าอีก 18 ล้านบาท และเส้นทางเมียวดีถึงเชิงเขาเมืองมะกูด ระยะทาง 18 กิโลเมตร เป็นจำนวนเงิน 80 ล้านบาท¹¹² และเจรจาเรื่องความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของพม่า เช่น ภูเขาซึ่งถูกปกคลุมด้วยหิมะ ที่รัฐคะฉิ่น และเมืองปาลี ซึ่งเป็นเมืองชายทะเลของพม่า ซึ่งการเจรจานี้เป็นผลสืบเนื่องจากการเยือนของพันตำรวจโททักษิณ ที่ได้เข้าพบเลขาธิการคนที่ 1 ของ SPDC และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศของไทยได้เข้าพบกับรองประธานสภาของพม่า และได้เจรจากับกระทรวงการโรงแรมและการท่องเที่ยวของพม่า ถึงนโยบายการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวระหว่างกัน

¹¹¹ เฉพาะในปี 2544/2001 มีจำนวนผู้อพยพพม่าในไทยรวมราว 137,000 คน ส่วนใหญ่เป็นพวกกะเหรี่ยง บางส่วนเป็นชาวมอญ และคาเรนนี่ และในแต่ละเดือนมีผู้อพยพกลุ่มใหม่เข้ามาเดือนละราว 1,200 คน มากกว่าปีที่ผ่านมามีราว 500 คนต่อเดือน อันเป็นเพราะยุทธการตัดสี่ (four cuts strategy) ของรัฐบาลพม่าในการตัดกำลังของชนกลุ่มน้อยรวม 4 ด้านคือ อาหาร เงินทุน การข่าว และกำลังพล

¹¹² ผู้จัดการรายวัน (24 เมษายน 2545) : 1-3.

ในกลางปี 2545/2002 รัฐบาลพม่าได้พยายามลดกระแสกดดันจากนานาชาติที่ต่อต้านการละเมิดสิทธิมนุษยชนในพม่า โดยยอมปล่อยตัวนางอองซาน ซูจี หลังจากที่ถูกกักไว้ที่บ้านพักริมทะเลสาบอินเล ในกรุงย่างกุ้ง นานถึง 19 เดือน¹¹³ อีกทั้งได้ทยอยปล่อยตัวนักโทษการเมืองพม่าเกือบ 60 คน แต่สำหรับนางซูจินั้น รัฐบาลพม่าก็ได้จับกุมและกักบริเวณนางอีกเช่นเคยเมื่อนางเคลื่อนไหวทางการเมือง

อย่างไรก็ตาม แม้ในทางการทูตระหว่างกันดูเหมือนจะราบรื่น แต่ความสัมพันธ์ไทย-พม่าในทางเศรษฐกิจก็ขึ้นอยู่กับสถานะเศรษฐกิจภายในของพม่า และกระบวนการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของรัฐบาลพม่า ซึ่งในช่วงเดือนเมษายน 2545/2002 เป็นต้นมา รัฐบาลพม่าพยายามลดการขาดดุลการค้ากับต่างประเทศ และการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจภายในด้วยการควบคุมใบอนุญาตการตั้งบริษัทเพื่อทำการค้าของต่างชาติในพม่า และการประกาศคุมการนำเข้าสินค้าจากไทยจำนวน 15 รายการ ซึ่งหมายถึงการห้ามนำเข้าสินค้าดังกล่าว นั่นเอง (โดยส่วนใหญ่เป็นสินค้าอุปโภคบริโภค) สถานการณ์เช่นนี้ได้ส่งผลกระทบต่อการค้าชายแดนไทย-พม่าอีกครั้งหนึ่ง อีกทั้งผลักดันให้มีการค้านอกระบบมากขึ้น โดยเฉพาะการลักลอบขนถ่ายในรูปกองทัพมดข้ามแม่น้ำสายตามจุดผ่อนปรนต่างๆ ที่มีหลายจุด¹¹⁴

ถัดจากนั้นมาก็เกิดปัญหาที่กระทบความสัมพันธ์ไทย-พม่าครั้งสำคัญอีกครั้งหนึ่ง กล่าวคือจากนโยบายของรัฐบาลไทยในการจัดการปัญหายาเสพติดซึ่งทางฝ่ายทหารมองว่าต้องทำลายแหล่งที่มา คือกองทัพอูว์แวง (UWSA) ผู้ผลิตยาเสพติด และต้องต่อต้านรัฐบาลทหารพม่า พันธมิตรสำคัญของอูว์แวง¹¹⁵ ฝ่ายทหารจึงได้ทำการต่อต้านกองทัพอูว์แวงและต่อต้านรัฐบาลทหารพม่าอย่างเงียบๆ ด้วยการเข้าไปสนับสนุนกองกำลังชนกลุ่มน้อยพม่า รวมทั้งทำการซื้อมรภ บริเวณชายแดนไทย-พม่า

¹¹³ การกักตัวนางอองซาน ซูจีได้เริ่มครั้งแรก เมื่อเดือนกรกฎาคม 2532 หลังจากที่ถูกพรรคสันนิบาตแห่งชาติเพื่อประชาธิปไตย (NLD) ถูกจัดตั้งขึ้นเมื่อเดือนกันยายน 2531 โดยมีนางอองซาน ซูจี เป็นหัวหน้าพรรค จนกระทั่งเมื่อเดือนกรกฎาคม 2538 นางได้รับการปล่อยตัว แต่แล้วในเดือนกันยายน 2543 ก็ถูกกักบริเวณอีกครั้ง เมื่อนางพยายามจะเดินทางไปเมืองมณฑลทะเลย์ นอกจากนี้ การกักตัวนางอองซาน ซูจี ยังได้ก่อให้เกิดเหตุการณ์ทางการเมืองภายในพม่า เช่น การที่พรรคเอ็นแอลดีได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งทั่วไปอย่างถล่มทลาย เมื่อเดือนพฤษภาคม 2533 แต่รัฐบาลทหารพม่าไม่ยอมรับผลการเลือกตั้ง ในเดือนพฤษภาคม 2539 ได้มีการเดินขบวนของประชาชนราวหมื่นคน ในกรุงย่างกุ้ง เพื่อสนับสนุนนางซูจี ซึ่งนับเป็นการเดินขบวนครั้งสำคัญ นับตั้งแต่ปี 2533 ทำให้รัฐบาลประกาศให้การเดินขบวนเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย

¹¹⁴ ประชาชาติธุรกิจ (18-21 เมษายน 2545) : 29.

¹¹⁵ Thitinan Pongsudhirak, "Thailand Democratic Authoritarianism," *Southeast Asian Affairs* 2003, (Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 2003), p.283.

¹¹⁶ ซึ่งรัฐบาลพม่าไม่พอใจหาว่าไทยข่มขู่ประเทศเพื่อนบ้าน และกล่าวหาด้วยว่าทหารไทยเข้าไปช่วยทหารไทยใหญ่ (SSA) โจมตีทหารพม่าและฆ่าด้วยการยิงปืนใหญ่สนับสนุนการเข้าตีฐานทหารพม่า จึงสั่งปิดด่านชายแดนเพื่อกดดันไทยเหมือนเช่นที่เคยปฏิบัติมา การเจรจาการเปิดด่าน และการหารือถึงกลไกการป้องกันปัญหาการปิดด่านอีกระหว่างรัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศของทั้งสองฝ่าย ตามที่ได้ตกลงกันไว้ ก็ถูกพม่าขอเลื่อนการเยือนโดยอ้างว่าติดภารกิจอื่น¹¹⁷ อีกทั้ง ในวันที่ 15 กรกฎาคม 2545/2002 มีข่าวออกมาว่ากองทัพพม่าเตรียมการล้อมรอบใหญ่ตรงข้ามชายแดนภาคเหนือของไทย โดยระดมเครื่องบินรบและอาวุธยุทโธปกรณ์จากฐานทัพอื่น ๆ มารวมในฐานทัพ ในเขตรัฐฉานและเขตใกล้เคียง¹¹⁸

อย่างไรก็ตาม นายกรัฐมนตรีทักษิณแสดงอาการไม่เห็นด้วยต่อท่าทีของทหารไทยที่ตอบโต้รัฐบาลพม่าอย่างรุนแรง ขณะเดียวกันก็ประกาศเอาใจพม่าว่าไทยได้เลิกใช้นโยบาย “รัฐกันชน”¹¹⁹ หรือการสนับสนุนชนกลุ่มน้อยพม่าต่อต้านว่าแดงและรัฐบาลทหารพม่า ตามด้วยการโยกย้ายพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ ผู้บัญชาการทหารบก ไปเป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุด พร้อมทั้งนายทหารระดับสูงอีกหลายคน นอกจากนี้รัฐบาลยังได้ส่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศไปเยือนพม่า และสั่งจับองค์การเอกชนชาวพม่าในข้อหาลักลอบเข้าเมืองผิดกฎหมายทั้งที่บุคคลเหล่านี้เข้ามาอยู่ในประเทศไทยนานแล้ว¹²⁰ ส่วนหน่วยงานราชการอื่นๆ ของไทย รวมถึงหน่วยงานระดับนโยบายคือสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ มีนโยบายสอดคล้องรัฐบาลเป็นอย่างดี

สำหรับกระทรวงการต่างประเทศ นายสุรเกียรติ์ เสถียรไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงได้ ออกมาชี้แจงถึงปัญหาความขัดแย้งระหว่างไทย-พม่า และประกาศยืนยันนโยบายรักษาความสัมพันธ์ที่ดีที่ไทยมีต่อพม่า ก่อนการเดินทางเยือนพม่าเพื่อเข้าพบและหารือร่วมกับผู้นำทั้ง 3 คนของพม่า คือ พลเอกตัน ฉ่วย พลเอกหม่อง เอ และพลโทชิน ยุ้นต์ เพื่อขอความร่วมมือในการแก้ไขปัญหายาเสพติด

¹¹⁶ Ibid.

¹¹⁷ มติชน (24 กันยายน 2545) : 15.

¹¹⁸ ผู้จัดการรายวัน (26 กรกฎาคม 2545) : 13.

¹¹⁹ มติชน (11 มิถุนายน 2545) : 2. ไทยได้ใช้นโยบายรัฐกันชนมาตั้งแต่สมัยอยุธยาและรัตนโกสินทร์ตอนต้นโดยการให้รัฐที่เป็นเมืองขึ้นเป็นกันชน ต่อมาในยุคสงครามเย็นก็ใช้กลุ่มเขมรเสรี ขบวนการลาวอิสระและชนกลุ่มน้อยต่างๆ เป็นกันชนป้องกันไทยจากการรุกรานจากศัตรูและประเทศเพื่อนบ้านที่เป็นคอมมิวนิสต์ ดู Chayachoke Chulasiriwongs, “Thailand’s Relations with the New ASEAN Members Solving Problems and Creating Images”, *Southeast Asian Affairs* 2003, (Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 2003), p.339.

¹²⁰ “มติชน (4 กันยายน 2545) : 7.

ความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจ และความร่วมมือด้านสถานการณ์ชายแดนไทย-พม่าให้เข้าสู่ภาวะปกติโดยเร็ว¹²¹

สำหรับนโยบายที่กระทรวงการต่างประเทศออกมาชี้แจง ก็ได้เป็นไปในทิศทางเดียวกับที่ประชุมสภาความมั่นคงแห่งชาติซึ่งมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน ได้กำหนดยุทธศาสตร์ความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยวางทิศทางให้ไทยเน้นการปฏิบัติตามนโยบายที่สำคัญ 3 ข้อ คือหนึ่ง ไม่แทรกแซงกิจการภายในของประเทศเพื่อนบ้าน สอง ทหารมีหน้าที่รักษาอธิปไตยแห่งดินแดนและพิจารณาการปฏิบัติหน้าที่ตามความเหมาะสม และสาม ต้องแสวงหาความร่วมมือทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าเรื่องของการปราบปรามยาเสพติด หรือการแก้ไขปัญหาการลักลอบเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมาย และเน้นย้ำเรื่องความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อให้เกิดความปรองดองแห่งชาติและประเทศเพื่อนบ้านให้มากที่สุด¹²²

หน่วยงานอื่นๆ ก็ได้ออกมาแสดงทิศทางนโยบายและการดำเนินนโยบายที่สอดคล้องกับสองหน่วยงานข้างต้น กล่าวคือ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติก็ได้เสนอโครงการจัดสรรงบประมาณพัฒนาเมืองชายแดน 13 เมืองหน้าด่าน ระหว่างปี 2546-2549/2003-2006 เป็นเงิน 29,446 ล้านบาท ดังนี้¹²³

- เชียงราย	521	ล้านบาท
- แม่สาย	2,123	ล้านบาท
- เชียงแสน	2,896	ล้านบาท
- เชียงของ	6,599	ล้านบาท
- แม่สอด	1,360	ล้านบาท
- อรัญประเทศ	1,190	ล้านบาท
- มุกดาหาร	4,785	ล้านบาท
- นครพนม	5,222	ล้านบาท
- หนองคาย	2,453	ล้านบาท
- อุดรธานี	601	ล้านบาท
- หาดใหญ่	91	ล้านบาท
- สะเดา	996	ล้านบาท
- ปาดังเบซาร์	609	ล้านบาท

¹²¹ สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ (7-13 มิถุนายน 2545) : 16.

¹²² ผู้จัดการรายวัน (5 กรกฎาคม 2545) : 15.

¹²³ฐานเศรษฐกิจ (5-8 มกราคม 2546) : 23.

จะเห็นได้ว่าทางสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้แสดงท่าทีให้ความสำคัญต่อเมืองชายแดนไทยที่ติดกับพม่าไม่น้อยเลยทีเดียว อีกทั้งได้วางแผนการขยายไปสู่ฐานอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการแปรรูปผลิตผลทางการเกษตรต่อไป ส่วนแม่สลายพัฒนาเป็นเมืองหน้าด่าน เพื่อเชื่อมโยงการค้าการลงทุน การท่องเที่ยวกับพม่าและจีน โดยวางแผนจะจัดตั้งเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษในอนาคต สำหรับแม่สลดนั้น ได้ถูกวางเป้าหมายให้เป็นฐานอุตสาหกรรม การค้า การท่องเที่ยว การลงทุน และส่งเสริมเป็นเขตเศรษฐกิจคู่แฝดระหว่างเมืองแม่สลดและเมียวดีของพม่า

พร้อมกันนั้นรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี นายแพทย์กระแชะ ชนวงษ์ ก็ไปตรวจสอบสถานการณ์ด้านการค้าและการพัฒนาเศรษฐกิจเมืองชายแดน ในฐานะประธานอนุกรรมการประสานการพัฒนาเศรษฐกิจเมืองชายแดน ซึ่งคณะอนุกรรมการชุดนี้ก็ได้สรุปว่าไทยควรเร่งส่งเสริมความร่วมมือกับพม่าด้านการค้า การลงทุน และการพัฒนาเส้นทางคมนาคมระหว่างกัน เพื่อผลประโยชน์ของทั้งสองฝ่าย

จากการที่รัฐบาลชุดนี้ได้ควบคุมการกำหนดและดำเนินนโยบายต่อพม่าให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน รวมทั้งสถาบันทหารด้วยนั้น ทำให้รัฐบาลถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่า ไทยได้อ่อนข้อให้กับพม่า เพราะเห็นแก่ผลประโยชน์ทางธุรกิจของภาคเอกชนเป็นการแลกเปลี่ยน ซึ่งพม่าก็ให้การตอบรับเป็นอย่างดี ด้วยการแสดงท่าทีโอนอ่อนให้กับไทยมากขึ้น กล่าวคือ พม่าได้ตกลงใจเปิดด่านการค้าถาวรทั้ง 3 แห่งอีกครั้ง ในเดือนตุลาคม 2545/2002 ได้แก่ ด่านแม่สลาย-ท่าขี้เหล็ก แม่สลด-เมียวดี และระนอง-เกาะสอง¹²⁴ อีกทั้งหลังจากนั้น แม้เกิดการกระทบกระทั่งบริเวณชายแดนไทย-พม่า รัฐบาลพม่าไม่ได้ปิดด่านการค้ากับไทยเหมือนคราวก่อนๆ ทั้งๆ ที่มีลักษณะของเหตุการณ์ที่คล้ายคลึงกัน คือ เกิดระเบิดขึ้น 4 จุดเพื่อก่อความไม่สงบโดยกองกำลังกลุ่มหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นชนกลุ่มน้อยพม่าที่ถูกทั้งรัฐบาลพม่าและรัฐบาลไทยกดดันนั่นเอง

ในปลายปี 2545/2002 รัฐบาลพม่าไม่ได้พัฒนาความสัมพันธ์เฉพาะกับรัฐบาลพันธมิตรลาวไทย ทักษิณเท่านั้น เพราะจากสถิติของ The International Confederation of Free Trade Union (ICFTU) รัฐบาลพม่าประกาศรายชื่อบริษัทต่างชาติที่เข้าไปลงทุนในพม่าเพิ่มขึ้นอีก 92 แห่ง ในวันที่ 29 ตุลาคม 2545/2002 รวมจากก่อนหน้านี้ด้วยเป็นจำนวนทั้งสิ้น 325 แห่ง หรือมีอัตราเพิ่มราว 250 เปอร์เซ็นต์

¹²⁴ พม่าเปิดด่านครั้งนี้ประมาณครึ่งปี (ตั้งแต่วันที่ 26 พฤษภาคม 2545/2002) Bangkok Post (16 October 2002)

นอกจากนี้ การที่รัฐบาลพม่าประกาศปล่อยตัวนักโทษการเมืองรวม 115 คน ในเดือนพฤศจิกายน 2545/2002 ซึ่งถือว่าเป็นจำนวนมากที่สุดนับตั้งแต่มีการปล่อยตัวนักโทษการเมือง ก็ได้สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการเร่งพัฒนาเศรษฐกิจพม่าที่ต้องอาศัยการค้า การลงทุนจากต่างชาติเป็นอย่างมาก¹²⁵ และเหตุการณ์ที่สำคัญที่เกิดขึ้นก่อนหน้านี้บ้างแล้ว อีกทั้งเป็นสิ่งที่นานาชาติคาดหวังให้รัฐบาลพม่ากระทำก็คือ การปล่อยตัวนางองซาน ซูจี เมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม 2545/2002 ซึ่งได้กล่าวไว้ก่อนหน้านี้ อีกทั้งอนุญาตให้ทำการพรรคเอ็นแอลดีตามเมืองต่าง ๆ เปิดทำการ มีการปล่อยตัวนักโทษทางการเมืองเพิ่ม การวางตารางการเจรจาระหว่างรัฐบาลพม่ากับผู้แทนพรรคเอ็นแอลดี และที่สำคัญคือการให้เสรีภาพแก่นางองซาน ซูจี สามารถเดินทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ ได้อย่างอิสระ ซึ่งเปรียบเสมือนการเมืองหน้าใหม่สำหรับพม่าที่ทั่วโลกตั้งตาคอย แต่ในที่สุดวันที่ 30 พฤษภาคม 2546/2003 ทั่วโลกก็ต้องพากันผิดหวังเพราะรัฐบาลทหารพม่าได้จับนางองซาน ซูจี กักบริเวณอีกครั้ง ในช่วงที่นางเดินทางออกไปยังต่างจังหวัดเพื่อพบปะประชาชนที่สนับสนุนพรรคเอ็นแอลดี นอกจากนี้ ยังมีการจับกุมสมาชิกพรรคเอ็นแอลดี จำนวน 18 คน และสั่งปิดสาขาของพรรคเอ็นแอลดี ในเมืองใหญ่ ๆ อีกราว 7-8 แห่ง รวมทั้งการปิดมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในกรุงย่างกุ้ง¹²⁶

ในระยะเวลาสามปีที่นางองซานเป็นอิสระ ส่งผลให้พม่าได้รับความช่วยเหลือจากนานาชาติเป็นอย่างมาก เพราะการเปิดกว้างทางการเมืองเป็นสิ่งที่สอดคล้องกับความประสงค์ของนักสิทธิมนุษยชนชาติต่างๆ อีกทั้งสอดคล้องกับประเทศที่รอเวลาเข้าไปแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจในพม่าด้วย ดังเช่น กรณีหลังการปรับตัวของรัฐบาลพม่าต่อปัญหาสิทธิมนุษยชนครั้งนี้ ในเดือนถัดไปรัฐบาลญี่ปุ่นมีแผนจะยกภาระหนี้สินบางส่วนให้แก่รัฐบาลพม่า เป็นเงินประมาณ 1.5 แสนล้านเย

¹²⁵ อย่างไรก็ตาม ท่าทีในการแก้ไขปัญหาทางการเมืองภายในของรัฐบาลพม่าเป็นการกระทำแบบเฉพาะกิจเป็นครั้งคราว โดยที่รัฐบาลพม่าไม่ได้มีความประสงค์ที่แท้จริงในการปรับเปลี่ยนอุดมการณ์หรือนโยบายทางการเมืองของรัฐเลย เห็นได้จาก ในวันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2546 รัฐบาลพม่าได้จับกุมตัวผู้ต้องสงสัยด้วยข้อกล่าวหาว่าได้วางแผนก่อความวุ่นวายในสังคมด้วยการแจกใบปลิว หรือการกระทำอื่นๆ รวม 12 คน ในจำนวนนี้ 7 คน เป็นสมาชิกของพรรคเอ็นแอลดี แต่ก็กวาดเกรงการต่อต้านจากนานาชาติอยู่บ้าง เพราะฉะนั้นเพื่อลดแรงกดดันจากนานาชาติทำให้รัฐบาลค่อยๆ ททยปล่อยตัวนักโทษการเมืองออกมา เช่น ในวันที่ 20 มีนาคม 2546 มีการประกาศปล่อยตัวนักโทษการเมือง 45 คน ต่อมาวันที่ 4 ปล่อยเพิ่มอีก 21 คน โดยนักโทษที่ได้รับการปล่อยตัวในครั้งนี้เป็นสมาชิกพรรคเอ็นแอลดี จำนวน 12 คน รวมทั้งนาย Salai Tun Than ผู้นำการประท้วงในกรุงย่างกุ้ง เมื่อเดือนพฤศจิกายน 2544.

ในส่วนการลดแรงกดดันภายในประเทศ วันที่ 8 เมษายน 2546 รัฐบาลพม่ามีแผนจะยกเลิกนโยบายการบังคับซื้อข้าวจากชาวนาในอัตรา 10 เปอร์เซนต์ของผลผลิตรวม (เป็นนโยบายที่ใช้มากกว่า 40 ปีที่รัฐบาลลดราคารับซื้อจากชาวนา เหลือเพียง 1 ใน 6 ของราคาตลาดเท่านั้น) และผ่อนคลายการส่งออกข้าว โดยอนุญาตให้เอกชนเข้ามามีบทบาทมากขึ้น

¹²⁶ สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ (28 พฤศจิกายน-4 ธันวาคม 2546) : 10-11.

น หรือ 1 ใน 3 ของภาระหนี้ต่างประเทศคงค้างของพม่าที่มีกับญี่ปุ่นทันที¹²⁷ หลังจากได้เคยระบับการให้เงินช่วยเหลือเพื่อปฏิรูปเศรษฐกิจจวบจนใหม่แก่รัฐบาลพม่า เพื่อกระตุ้นให้ปล่อยนางองซาน ซูจี ในปี 2545/2002 ที่ผ่านมา

นอกจากนี้ยังมีอังกฤษ สวีเดน นอร์เวย์ และเดนมาร์ก ที่ประกาศจะให้เงินช่วยเหลือแก่พม่า มูลค่าราว 15.7 ล้านดอลลาร์สหรัฐ เพื่อใช้ต่อต้านโรคเอดส์

จากการปรับตัวของรัฐบาลพม่าเพื่อลดแรงกดดันจากนานาชาติครั้งนี้ กลุ่มนักลงทุนด้านเสื้อผ้าในพม่าในนามของ The Myanmar Garment Manufacturers Association ซึ่งเป็นตัวแทนของผู้ผลิตเสื้อผ้าในพม่ากว่า 400 แห่ง ก็ได้ใช้โอกาสนี้ออกมาเรียกร้องให้ The American Apparel and Footwear Association (AAFA) ยกเลิกการห้ามนำเข้าเสื้อผ้าจากพม่า โดยให้เหตุผลว่า โรงงานที่ผลิตเสื้อผ้าของพม่าไม่ได้ใช้แรงงานเด็ก จึงไม่ถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนตามที่สหรัฐกล่าวหา

สำหรับไทยเองนั้น ในปี 2545/2002 หน่วยงานหลายฝ่ายก็พยายามเร่งรัดให้มีการดำเนินการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนไทย-พม่าที่แม่สอด เพื่อลดแรงกดดันจากมาตรการทางการค้าต่างๆ ของฝ่ายพม่าและส่งเสริมเศรษฐกิจตามแนวชายแดน รวมทั้งมีการเร่งรัดการลงนามในบันทึกความเข้าใจ (MOU) เรื่องข้อตกลงทางการค้าแบบหักบัญชี (Account Trade Agreement) กับทางฝ่ายพม่า เพื่อประโยชน์ทางการค้าชายแดนของภาคธุรกิจไทย¹²⁸ ในระหว่างวันที่ 9-10 กุมภาพันธ์ 2546/2003 นายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตรเองก็ได้เดินทางเยือนพม่าเป็นครั้งที่สองหลังเข้ารับตำแหน่ง เพื่อพบปะกับนายกรัฐมนตรีพม่าอย่างไม่เป็นทางการนอกกรุงย่างกุ้ง ซึ่งฝ่ายพม่าได้ตอบสนองในทางบวกและดำเนินการอย่างคืบหน้าต่อข้อเสนอของไทยในด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดโดยลดพื้นที่เพาะปลูกภายในปี 2547/2004 รวมทั้งได้หารือเป็นพิเศษเกี่ยวกับเรื่องการปรองดองแห่งชาติในพม่า¹²⁹

หลังจากนั้นไม่นาน รัฐบาลไทยก็ได้ริบอนุมติงบประมาณจำนวน 38 ล้านบาท เพื่อนำไปดำเนินการสร้างสะพานด้านอำเภอแม่สายแห่งที่ 2 ซึ่งห่างจากสะพานแม่สายแห่งแรก 2-3 กิโลเมตร โดยระบุวัตถุประสงค์ว่าเพื่ออำนวยความสะดวกด้านการขนส่ง อีกทั้งวางเป้าหมายจะสร้างเส้นทางขนส่งทางบกจากอำเภอแม่สาย ผ่านพม่าทางเมืองท่าขี้เหล็ก เชียงตุง เมืองลา ไปสู่เชียงรุ่ง (หรือจิ่ง

¹²⁷ กระทรวงการต่างประเทศ, หนังสือการปฏิบัติการกิจด้านการต่างประเทศที่สำคัญของรัฐบาลในรอบ 2 ปี (กุมภาพันธ์ 2544-กุมภาพันธ์ 2546) : 32-33.

¹²⁸ โลกการค้า (มกราคม 2545) : 56.

¹²⁹ กระทรวงการต่างประเทศ, หน้า 7-8 .

หง) ของจีน และอนุมัติงบประมาณ 730 ล้านดอลลาร์ ให้นำมาพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัด เชียงราย¹³⁰

แต่หลังจากนางองซาน ซูจีถูกกักบริเวณอีกครั้งหนึ่งตั้งแต่วันที่ 30 พฤษภาคม 2546/2003 นั้น นานาชาติได้กลับมาตอบโต้รัฐบาลพม่าอีกครั้ง โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกา รัฐสภาสหรัฐอเมริกา ผ่านร่างกฎหมาย “The Burmese Freedom and Democracy Act” และกำหนดให้มีระยะเวลาว่า มาตรการทางเศรษฐกิจการค้าและการลงทุนในพม่าเป็นเวลา 3 ปี ซึ่งมีผลบังคับใช้ในเดือนกันยายน 2546/2003¹³¹

นอกจากนี้ รัฐบาลสหรัฐยังประกาศห้ามบริษัทสัญชาติสหรัฐลงทุนเพิ่มเติมหรือลงทุนใหม่ใน พม่า และได้เรียกร้องให้ประเทศสมาชิกอาเซียนร่วมกดดันรัฐบาลพม่าให้ปล่อยตัวนางองซาน ซูจี ด้วย พร้อมกับการจับตาดูความเคลื่อนไหวของรัฐบาลทหารพม่า เรื่องการสร้างโรงงานผลิตอาวุธ นิวเคลียร์ โดยมีรายงานว่ารัฐบาลพม่าได้ติดตั้งเครื่องปฏิกรณ์นิวเคลียร์ที่ภาคมะโกย (ภาคกลางของ พม่า) ซึ่งได้รับความช่วยเหลือจากรัสเซีย รวมทั้งการสั่งซื้อจรวดนำวิถีจากเกาหลีเหนือ และใช้เฮลิคอปเตอร์ เป็นสิ่งแลกเปลี่ยนแทนเงิน¹³²

อย่างไรก็ตาม ประเทศสมาชิกอาเซียนส่วนใหญ่ล้วนไม่เห็นด้วยกับการคว่ำบาตรพม่าของ สหรัฐอเมริกาและกลุ่มประเทศยุโรป เพราะมองว่าเป็นการซ้ำเติมประชาชนพม่าที่มีฐานะยากจนอยู่ แล้ว นอกจากนี้ยังได้ผลักดันให้พม่าเข้ามาเป็นสมาชิกการประชุมเอเชีย-ยุโรป (อาเซม) พร้อมกัน เรียกร้องว่า อาเซียนจะไม่ยอมให้สมาชิกใหม่ของอียู 10 ประเทศ คือ ไชปรัส มอลตา และประเทศยุโรปตะวันออกอีก 8 ประเทศ เข้าเป็นสมาชิกอาเซมเช่นกัน ถ้าหากไม่ยอมรับพม่า ลาว และกัมพูชา เข้าเป็นสมาชิก ทำให้กลายเป็นประเด็นสำคัญของการประชุมรัฐมนตรีการต่างประเทศของอาเซม ที่ กรุงดับลิน ประเทศไอร์แลนด์¹³³

¹³⁰ ประชาชาติธุรกิจ (26-28 พฤษภาคม 2546) : 37; ผู้จัดการรายวัน (16 มิถุนายน 2546) : 7. พิธีวางศิลาฤกษ์ ก่อสร้างสะพานมีขึ้นเมื่อเดือนพฤษภาคม 2546 โดยมีพลเอกชิน อุ่นต์ เลขาธิการ 1 สภาพัฒนาสันติภาพและการ พัฒนาแห่งรัฐพม่า ร่วมกับนายสุรเกียรติ์ เสถียรไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เป็นประธานในพิธี

¹³¹ อย่างไรก็ตาม ในการคว่ำบาตรกับพมานั้น มีหลายกลุ่มในสหรัฐไม่เห็นด้วย โดยเฉพาะกลุ่มธุรกิจ นอกจากนี้ยังมีฝ่ายบริหารบางหน่วยที่คัดค้านการคว่ำบาตรรัฐบาลพม่า ด้วยเหตุผลว่าพม่าเป็นประเทศที่มั่งคั่งทางทรัพยากร เป็นฐานวัตถุดิบที่สำคัญ หลากหลาย และราคาถูก มีแรงงานมีความรู้ และเป็นตลาดต่อไปได้ในอนาคต

¹³² สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ (28 พฤศจิกายน-4 ธันวาคม 2546) : 12. กรณีนี้รัสเซียได้ยืนยันว่าเป็นการใช้เพื่อทาง การแพทย์

¹³³ นายไซเอ็ด ฮามิด อัลบารี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศมาเลเซีย แสดงความเห็น ว่า ไม่สามารถทำ ตามความคิดของสหรัฐได้ เนื่องจากต้องพิจารณาสภาพแวดล้อมและผลประโยชน์ของประชาชนในพม่าเป็นหลัก และเห็นว่ามาตรการคว่ำบาตรไม่ใช่คำตอบในการแก้ปัญหา มีแต่ยิ่งบีบให้ประชาชนพม่าต้องทุกข์ยาก เนชั่นสุด สัปดาห์ (4-10 สิงหาคม 2546): 95.

นอกจากรัฐบาลไทยทั้งชุดนี้และชุดก่อนๆ จะมีนโยบายปรองดองกับพม่า และประกาศนโยบายชัดเจนว่าจะไม่เข้าไปแทรกแซงกิจการภายในประเทศเพื่อนบ้าน เช่นเดียวกับประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นๆ แล้ว รัฐบาลยังได้พยายามเป็นสื่อกลางระหว่างพม่ากับนานาชาติ ที่แสดงท่าทีต่อต้านพม่าที่ได้ควบคุมตัวนางองซาน ซูจีอีกครั้งในวันที่ 30 พฤษภาคม 2546/2003 ด้วยข้อหาทำให้เกิดความวุ่นวาย และต้องการให้อาเซียนทบทวนสมาชิกภาพของพม่า¹³⁴

ขณะเดียวกันนั้น รัฐบาลพันตำรวจโททักษิณก็ได้ประกาศเสนอแนวทางประชาธิปไตยแก่พม่า โดยได้เสนอร่างแผนการประชาธิปไตยในพม่า หรือ ไรต์แมป ซึ่งเป็นขั้นตอนการนำไปสู่กระบวนการปรองดองแห่งชาติพม่า โดยเน้นให้ชนกลุ่มน้อยในพม่ายอมวางอาวุธ และชักจูงให้รัฐบาลพม่าเปิดใจยอมรับบทบาทของฝ่ายค้านและชนกลุ่มน้อยในประเทศ ซึ่งสหประชาชาติเคยพยายามผลักดันแต่ยังไม่เป็นผลสำเร็จ ทั้งนี้เพราะรัฐบาลชุดนี้มองว่าประเทศไทยมี 2 บทบาท คือ ในฐานะเพื่อนบ้าน จะต้องมีความเป็นมิตร เพื่อให้เพื่อนบ้านมีความไว้วางใจ และในฐานะประชาคมโลกที่ต้องการเห็นการพัฒนาประชาธิปไตยในพม่า ดังนั้นไทยจึงต้องทำสองบทบาทควบคู่กันไป เพราะไทยกับพม่าจะต้องอยู่คู่กัน ไม่สามารถแยกจากกันได้ ถ้าเกิดความไม่ไว้วางใจต่อกัน ก็จะไม่เป็นผลดีกับทั้งสองประเทศ

แต่แนวนโยบายนี้ได้ถูกโจมตีว่า รัฐบาลดำเนินนโยบายต่างประเทศแบบปากว่าตาขีป เพราะอ้างว่าจะสนับสนุนให้เกิดประชาธิปไตยในพม่า แต่กลับให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจกับพม่า ทั้งยังจัดการกับกลุ่มนักศึกษาพม่าที่เข้ามาลี้ภัยในประเทศไทย ซึ่งนายสุรเกียรติ์ เสถียรไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศขณะนั้นได้ออกมาให้เหตุผลเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจกับพม่าว่าเป็นเพราะไทยต้องการให้ชาวพม่ามีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้แรงงานพม่าทะลักเข้ามาในประเทศไทยน้อยลง ส่วนการให้ความดูแลนักศึกษา และนักการเมืองพม่าที่เข้ามาลี้ภัยในประเทศไทย ก็เป็นการให้ความช่วยเหลือทั้งในด้านการศึกษา สาธารณสุข อาหาร และที่พักอาศัยเป็นอย่างดี ซึ่งการดำเนินการกับบุคคลเหล่านี้ เป็นเพียงการตรวจสอบประวัติจำนวน และที่อยู่อาศัยในประเทศไทย เพื่อดำเนินการย้ายให้ไปอยู่รวมกันในพื้นที่ที่เหมาะสม เป็นการปฏิบัติตามแนวนโยบายเดียวกับที่นายสุรเกียรติ์ได้เคยกล่าวไว้ในปีที่ผ่านมามาว่า

“นโยบายต่างประเทศที่จริงแล้วต้องรวมไปถึงนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศด้วย และยุทธศาสตร์ที่เดินทั้งหมดที่เล็งดูปากท้องของประชาชนเป็นจุดที่สำคัญที่สุด นโยบายต่างประเทศกับประเทศเพื่อนบ้านก็คือปากท้องของคนไทย ช่วยเสริมในเรื่องการส่งออก ช่วยเสริมในเรื่องรายได้เข้าประเทศ ในเรื่องการท่องเที่ยว การลงทุน...”

¹³⁴ มติชน (28 กรกฎาคม 2546) : 14.

“...สำหรับพม่า แนวโน้มนโยบายต่างประเทศในภาพใหญ่จะเน้นในสิ่งที่เรียกว่า ความสัมพันธ์เชิงก้าวหน้า (Forward Engagement) และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศนั้นต้องมองในหลายมิติ ต้องแยกแยะว่าแต่ละประเทศมีความสัมพันธ์อย่างไร มีทั้งมิติการต่างประเทศปกติ การค้าชายแดน มีเรื่องเกษตร มีความสัมพันธ์ด้านพลังงาน มีเรื่องประมง บางมิติอาจไม่ราบรื่น แต่บางมิติก็ดี เพราะฉะนั้นนโยบายต่างประเทศต่อไปเราต้องดูว่าจะทำอย่างไรให้มีมิติที่มีความสัมพันธ์ที่ดี หรือศักยภาพที่จะดีขึ้นเพื่อที่จะไปทำมิติที่มีปัญหาหลายปัญหาหลง...”¹³⁵

นอกจากกลุ่มประเทศอาเซียนแล้ว รัฐบาลจีนก็ได้ให้การสนับสนุนรัฐบาลพม่าเป็นอย่างดี โดยจีนได้ประณามการที่นานาชาติใช้มาตรการคว่ำบาตรต่อพม่า โดยกล่าวว่าเป็นการแทรกแซงกิจการภายในพม่า พร้อมทั้งประกาศว่า จีนจะไม่ร่วมมือกับนานาชาติ โดยจีนจะดำรงความร่วมมืออันดีทั้งด้านการทูตและการทหารกับพม่าต่อไป นอกจากนี้ทางประเทศอินเดียก็ตกลงจะให้เงินกู้แก่พม่าเป็นเงิน 57 ล้านดอลลาร์สหรัฐ เพื่อนำไปปรับปรุงเส้นทางรถไฟเชื่อมระหว่างกรุงย่างกุ้งและเมืองมัณฑะเลย์ของพม่า¹³⁶

อย่างไรก็ตาม รัฐบาลพม่าก็พยายามผ่อนคลายการเมืองภายในประเทศของตนด้วยการปล่อยตัวนักโทษการเมืองออกมาเป็นระลอกๆ เช่น วันที่ 12 พฤศจิกายน 2546/2003 รัฐบาลพม่าได้ปล่อยตัวนักโทษการเมือง จำนวน 8 คน จากทั้งหมด 35 คน ถัดมาในวันที่ 24 พฤศจิกายน 2546/2003 ก็ได้ปล่อยตัวนาย Nyunt Wei ซึ่งดำรงตำแหน่งเหรียญกษาปณ์และผู้บริหารระดับสูงคนอื่น ๆ ของพรรคเอ็นแอลดี อีก 3 คน ตามด้วยวันที่ 8 ธันวาคม 2546/2003 ถึงต้นปี 2547/2004 ปล่อยตัวสมาชิกพรรคเอ็นแอลดี เพิ่มอีก 20 คน และปล่อยตัวนายถินอู รองประธานพรรคเอ็นแอลดี ซึ่งถูกทางการพม่าจับกุมตั้งแต่เกิดเหตุปะทะกันระหว่างกลุ่มผู้สนับสนุนรัฐบาลพม่าและกลุ่มผู้สนับสนุนนางอองซาน ซูจี ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2546/2003 และในวันที่ 1 เมษายน 2547/2004 รัฐบาลพม่าได้ออกแถลงการณ์ เพื่อดำเนินตามแผนการสร้างความปรองดองภายในชาติ หรือ ไรต์แมปเพื่อประชาธิปไตย ด้วยการจัดประชุมสมัชชาแห่งชาติ เพื่อร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ในวันที่ 17 พฤษภาคม 2547/2004 อีกทั้งได้ปล่อยตัวนายอองฉ่วย ประธานพรรคสันนิบาตแห่งชาติเพื่อประชาธิปไตย (เอ็นแอลดี) และนายอู ละวิน เลขาธิการพรรคเอ็นแอลดี เมื่อวันที่ 13 เมษายน 2547/2004 ภายหลังที่ทั้งสองถูกกักกันตัวมานานเกือบปี¹³⁷

¹³⁵ มติชน (19 กุมภาพันธ์ 2544) : 2.

¹³⁶ กระทรวงการต่างประเทศ, หน้า 36-37.

¹³⁷ จากคำสัมภาษณ์ของตัวแทนนักธุรกิจในจังหวัดต่างๆ ที่ติดกับพม่า ในฐานเศรษฐกิจ (13-16 กรกฎาคม 2546) : 29. รัฐบาลพม่าเองก็เห็นอนาคตของปัญหาเศรษฐกิจที่จะเกิดขึ้นหลังการถูกคว่ำบาตร จึงมีการผ่อนปรนด้วยการปล่อยตัวนักโทษการเมืองจำนวน 91 คน ในวันที่ 22 กรกฎาคม 2546 โดยนักโทษดังกล่าวถูกจับพร้อมกับนางอองซาน ซูจี ตั้งแต่วันที่ 30 พฤษภาคม 2546 แต่รัฐบาลสหรัฐก็ยังดำเนินการคว่ำบาตรกับพม่า เพราะไม่มีการปล่อย

นอกจากนี้ ในวันที่ 17 เมษายน 2547/2004 รัฐบาลพม่าได้อนุญาตให้พรรคเอ็นแอลดีสามารถเปิดที่ทำการใหญ่ของพรรคในย่างกุ้ง และให้เชิญธงประจำพรรคชูขึ้นสู่ยอดเสาได้ รวมทั้งยังต่อสายโทรศัพท์ที่สำนักงานใหญ่ของพรรคและบ้านสมาชิกระดับสูงของพรรคเอ็นแอลดีบางคนที่ถูกปล่อยตัว เพื่อเป็นช่องทางติดต่อสื่อสารกับโลกภายนอก และได้สร้างภาพโดยอนุญาตให้สมาชิกพรรคเอ็นแอลดีประมาณ 400 คน เดินทางไปทั่วทั้งประเทศตามท้องถนนในกรุงย่างกุ้ง เรียกร้องให้ปล่อยนางอองซาน ซูจี โดยตำรวจไม่ได้ขัดขวาง เพียงแต่เข้าสกัดกั้นเมื่อเห็นมีอบเคลือบขบวนมุ่งหน้าไปยังบ้านพักของนางซูจีเท่านั้น

ขณะเดียวกับที่พม่ามีแนวโน้มต้องการการฟื้นฟูสภาพเศรษฐกิจที่ตกต่ำและการแสวงหารายได้เข้ารัฐนั้น รัฐบาลพม่าได้ทบทวนได้ก็ได้อำนาจนี้แสดงบทบาทนำในเวทีภูมิภาคเพื่อการพัฒนาทั้งด้านการเมืองและเศรษฐกิจในประเทศเพื่อนบ้าน เช่น การจัดประชุมผู้นำของ 4 ประเทศ ได้แก่ ไทย พม่า กัมพูชา และลาว ที่เมืองพุกาม ประเทศพม่าระหว่างวันที่ 11-12 พฤศจิกายน 2546/2003 เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจอิรวดี-เจ้าพระยา-แม่โขง (Ayeyawady-Chaophraya-Mekong Economic Cooperation Strategy: ACMECS) และได้ร่วมกันออกปฏิญญาพุกาม ซึ่งมีสาระสำคัญ 5 ประเด็น ที่สำคัญ คือ¹³⁸

1. การอำนวยความสะดวกทางการค้า การลงทุน
2. ความร่วมมือด้านการเกษตรและอุตสาหกรรม
3. ความร่วมมือด้านการท่องเที่ยว
4. การเชื่อมโยงการคมนาคมขนส่ง
5. การช่วยเหลือด้านทรัพยากรมนุษย์

โดยฝ่ายไทยจะช่วยเหลือประเทศพม่า ลาว และกัมพูชา ด้วยการให้เงินกู้ปีละ 1 หมื่นล้านบาท เพื่อให้การไหลเวียนของสินค้ามีความคล่องตัวมากขึ้น ทั้งจะยังช่วยลดหย่อนภาษีต่าง ๆ จากผลผลิตทางการเกษตรในกลุ่มประเทศทั้งสี่ และร่วมมือทางด้านการท่องเที่ยว

นอกจากนี้ รัฐบาลพม่าก็ร่วมมือกับไทย ให้ไทยเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมเพื่อสร้างความปรองดองและประชาธิปไตยมาสู่พม่าในวันที่ 15 ธันวาคม 2546/2003 โดยไทยได้เชิญรัฐมนตรีจากประเทศต่าง ๆ จำนวน 11 ประเทศ รวมทั้งนายราชาลี อัสมาอิล ซึ่งเป็นผู้แทนพิเศษจาก

นางอองซาน ส่งผลให้รัฐบาลพม่าประกาศให้หน่วยงานรัฐบาลและเอกชนทั้งหมดใช้เงินยูโร (ในกรณีที่คู่ค้ายินยอมสามารถใช้เงินเยนหรือดอลลาร์สิงคโปร์ได้) ในการนำเข้าและส่งออกสินค้าแทนเงินดอลลาร์สหรัฐ

¹³⁸ “ข้อมูลเศรษฐกิจและการค้าของต่างประเทศ: สหภาพพม่า” สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน หน้า 27.

องค์การสหประชาชาติเข้าร่วมการประชุมครั้งนี้ด้วย¹³⁹

สำหรับผลจากปฏิญญาพุกามได้ทำให้การผลักดันการสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจตามแนวชายแดน (Economic Cooperation Strategy : ECS) ค่อยๆ พัฒนาขึ้น และเป็นการพัฒนาแบบที่พยายามทำให้ไทยเป็นศูนย์กลาง เช่น การเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวไทยและอินโดจีน ภายใต้โครงการ “Four Countries One Destination” เพื่อผลักดันประเทศไทยก้าวไปสู่การเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวของเอเชีย โดยการทุ่มงบประมาณเงินช่วยเหลือแก่ประเทศเพื่อนบ้านในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน

นอกจากนี้ ไทยก็ได้แสดงบทบาทเชิงรุกอย่างต่อเนื่องในการเข้าไปมีบทบาทในพม่า เช่นภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องได้นำคาราวานนักธุรกิจไทยประมาณ 200 คน เดินทางไปสำรวจเส้นทางการค้าไทย-พม่า-จีน พร้อมกับพบปะหารือกับภาคเอกชนของพม่าเพื่อทำการค้า การลงทุนระหว่างกัน หรือการตกลงเปิดจุดผ่านแดนระหว่างกันด้านอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เพิ่มอีก 4 จุด เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2547/2004 อันเป็นผลมาจากสถานการณ์ชายแดนมีความสงบมากขึ้น ภายหลังจากที่นายพลโบเมียะ ผู้นำทางทหารกะเหรี่ยงอิสระเคเอ็นยู ได้เดินทางไปเจรจาสันติภาพกับรัฐบาลพม่า และบรรลุข้อตกลงให้มีการหยุดยิง การแบ่งการปกครอง และการอนุญาตให้ชาวพม่าที่ข้ามมายังฝั่งไทยและมีหนังสือผ่านแดน สามารถเดินทางเข้าไปยังเขตเมืองของจังหวัดตากได้

กล่าวโดยสรุป ปฏิญญาพุกามเป็นแผนงานและโครงการความร่วมมือระหว่างไทยและ 3 ประเทศเพื่อนบ้าน มูลค่ารวมกว่า 1.17 หมื่นล้านบาท มีโครงการต่าง ๆ ถึง 44 โครงการ เพื่อพัฒนาเส้นทางคมนาคม และส่งเสริมการปลูกพืชเศรษฐกิจ ซึ่งในบางโครงการอาจจะอยู่ในรูปเงินกู้ ดอกเบี้ยต่ำ และบางโครงการเป็นเงินช่วยเหลือแบบให้เปล่า ผลที่เห็นเป็นรูปธรรมมากที่สุด คือ การที่ประเทศไทยได้เข้าถึงสินค้าและวัตถุดิบราคาถูก และยังอุดมสมบูรณ์อยู่มาก รวมถึงการเข้าไปลงทุนในด้านต่างๆ รวมทั้งด้านการเกษตร ซึ่งพม่ามีแรงงานที่ราคาถูกเป็นสิ่งจูงใจเบื้องต้นที่สำคัญ นอกจากนี้ก็เป็นการลงทุนด้านการท่องเที่ยว การสร้างเครือข่ายคมนาคมและการค้าเชื่อมผ่านพม่าไปยังตอนใต้ของประเทศจีน และอินเดีย

นอกจากนี้ ด้านการจัดตั้งหน่วยงานประสานงานที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านของไทยนั้น รัฐบาลชุดนี้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการกำกับการพัฒนาพื้นที่ชายแดนและความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน (คพป.) ตามคำสั่งนายกรัฐมนตรีที่ 128/2547¹⁴⁰ มีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน และรองเลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นกรรมการ

¹³⁹ กระทรวงการต่างประเทศ, หนังสือการปฏิบัติการกิจด้านการต่างประเทศที่สำคัญของรัฐบาลในรอบ 2 ปี (กุมภาพันธ์ 2544-กุมภาพันธ์ 2546) : 37.

¹⁴⁰ คำสั่งนายกรัฐมนตรีที่ 128/2547 ลงวันที่ 26 พฤษภาคม 2547.

และเลขานุการ มีหน่วยงานราชการต่างๆ และผู้ทรงคุณวุฒิเป็นกรรมการ โดยไม่มีภาคธุรกิจเอกชนร่วมด้วย มีหน้าที่กำหนดนโยบาย วางแผนโครงการ ตลอดจนประสานงานเกี่ยวกับความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน ในส่วนของกลุ่มธุรกิจ มีการตั้งสภาธุรกิจ ECS (Economic Cooperation Strategy) ประเทศไทย และคณะกรรมการสภาธุรกิจ ECS ประเทศไทย ซึ่งแยกย่อยเป็น 4 สาขา ได้แก่ สาขาการค้า สาขาการเกษตร สาขาการท่องเที่ยว และสาขาเส้นทางคมนาคม สำหรับสาขาการอุตสาหกรรมและการลงทุน สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยเป็นผู้ประสานงาน และสถานทูตมีส่วนร่วมในทุกโครงการ ในการประชุมมีการเชิญหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องมาเป็นคณะกรรมการและที่ปรึกษา เช่น ผู้แทนกรมการค้าต่างประเทศ กรมเจรจาการค้าต่างประเทศ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กรมศุลกากร สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง และรวมถึงสมาคมมั่นคงแห่งชาติ

สำหรับปัญหาที่เกิดขึ้นในช่วงนี้ก็มีอยู่บ้าง เช่น ปัญหาการคุกคามเรือประมงไทยจากทหารพม่าที่เข้าไปในเขตพื้นที่ที่เรียกว่า เขตทับซ้อนทางทะเล และปัญหาพม่าอ้างสิทธิในเขตพื้นที่ทับซ้อนดังกล่าว แต่ปัญหาเหล่านี้ไม่ได้ส่งผลต่อความสัมพันธ์ไทย-พม่าในภาพรวมหรือเกิดการปิดด่านชายแดนต่อกันแต่อย่างใด ในทางตรงกันข้าม ทางพม่าได้มุ่งเน้นการพัฒนาความสัมพันธ์ทางการค้าการลงทุนกับไทยมากยิ่งขึ้น อาทิเช่น การชักชวนให้กลุ่มเครือข่ายธุรกิจภาคเอกชนหรือซีพี ซึ่งได้เข้าไปทำธุรกิจด้านการเกษตรและปศุสัตว์ ให้เข้าร่วมธุรกิจสัมปทานประมง เนื่องจากทางรัฐบาลพม่าพอใจในผลงานที่ผ่านมาของกลุ่มซีพี¹⁴¹ หรือการเชิญชวนนักลงทุนไทยเข้าไปลงทุนในโรงงานผลิตไฟฟ้าในพม่า เนื่องจากรัฐบาลพม่ามีแผนที่จะก่อสร้างโรงงานไฟฟ้าพลังน้ำ จำนวน 10 โครงการ ภายในปี 2549/2006¹⁴² เพื่อแก้ไขปัญหาไฟฟ้าไม่เพียงพอ หรือการเห็นชอบในหลักการที่จะให้สายการบินบางกอกแอร์เวย์ของไทย จัดตั้งสายการบินใหม่ “พุกามแอร์” เพื่อผลักดันให้เมืองพุกามเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญแห่งหนึ่งในภูมิภาคเอเชีย นอกจากนี้ รัฐบาลพม่ามีนโยบายเปิดน่านฟ้าเสรีมากขึ้น และพร้อมที่จะให้วีซ่าเข้าประเทศกับนักท่องเที่ยวได้ง่ายขึ้น¹⁴³ เป็นต้น

¹⁴¹ ฐานเศรษฐกิจ (29 เมษายน-1 พฤษภาคม 2547) : 36.

¹⁴² กระทรวงการต่างประเทศ, หน้า 39.

¹⁴³ ในเดือนพฤษภาคม 2547 มีสายการบินที่บินเข้าพม่า รวม 5 สายการบิน จำนวน 15,000 ที่นั่ง/สัปดาห์ และเมื่อเปิดเส้นทางกรุงเทพฯ-ย่างกุ้ง มีการคาดการณ์ว่าจะมีนักท่องเที่ยวเดินทางไปพม่าเพิ่มขึ้น 3,500 คน/สัปดาห์ ดูกระทรวงการต่างประเทศ, หน้า 40.

บทที่ 3

พัฒนาการเศรษฐกิจไทยกับการค้า และการลงทุนไทยในพม่า

ในบริบทของภาพรวมความสัมพันธ์ไทย-พม่าที่ได้กล่าวมาโดยละเอียดแล้วในบทที่ 2 จะเห็นได้ว่านโยบายของรัฐบาลไทยทุกรัฐบาลเป็นนโยบายเชิงบวกกับพม่า เป็นนโยบายที่เน้นการปฏิสัมพันธ์กับพม่าเชิงสร้างสรรค์ กล่าวคือ ไม่มุ่งจะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมืองภายในของพม่า ในขณะเดียวกันก็มีเป้าหมายสำคัญอยู่ที่การคบหาสมาคมกับพม่าเพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเป็นหลัก แม้จะมีกลุ่มผู้ต่อต้านนโยบายและการปฏิบัติดังกล่าวทั้งจากภายในประเทศ และนานาชาติ ก็ตาม เพราะฉะนั้นในบทนี้ ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษา และวิเคราะห์ให้เห็นถึงที่มาของนโยบายดังกล่าวด้วยการแสดงให้เห็นในขั้นต้นถึงภาพรวมของพัฒนาการเศรษฐกิจไทย และการเติบโตของกลุ่มธุรกิจในประเทศไทย ตามด้วยการศึกษากิจกรรมการค้า การลงทุนของไทยกับพม่า และเปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ โดยเฉพาะในแง่ของปริมาณการค้า และการลงทุน

3.1 พัฒนาการเศรษฐกิจไทย และการเติบโตของกลุ่มธุรกิจในประเทศไทย

ระบบเศรษฐกิจของไทยมีการพัฒนาตามแนวทางของลัทธิทุนนิยมตั้งแต่ยุคของสนธิสัญญาเบาริง มาเข้มข้นขึ้นในสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และดำเนินเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน และมีโครงสร้างเศรษฐกิจที่พึ่งพิงต่างประเทศค่อนข้างสูง เพราะมีนโยบายหลักคือ การให้ความสำคัญกับการส่งออกและการเน้นการส่งเสริมการลงทุนจากต่างชาติ เพราะฉะนั้นการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นในระบบเศรษฐกิจโลกย่อมส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทยอย่างมาก

อย่างไรก็ตาม เศรษฐกิจไทยในภาพรวมได้เจริญเติบโตขึ้นโดยเฉพาะในปลายทศวรรษ 2510 (กลางทศวรรษ 1970) และอีกช่วงหนึ่งคือ ในช่วงต้นทศวรรษ 2520 (กลางทศวรรษ 1980) เป็นต้นมา ส่วนหนึ่งเป็นเพราะผลพวงของระบบการเมืองและเศรษฐกิจโลก กล่าวคือ

ประการแรก สถานการณ์ความตึงเครียดด้านการเมืองโลกลดลง เพราะประเทศมหาอำนาจต่างหันมาฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างกันมากขึ้น ส่งผลให้สงครามในภูมิภาคต่างๆ ค่อยๆ ยุติลง และเพิ่มการขยายตัวด้านเศรษฐกิจการค้าโลก

ประการต่อมา โครงสร้างของประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม กล่าวคือ ประเทศผู้นำด้านเศรษฐกิจ โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกา และประชาคมยุโรปมีปัญหาเศรษฐกิจภายในประเทศ เช่น การขาดดุลการค้าจำนวนมาก และการเกิดภาวะเงินเฟ้อ ประชากรว่างงาน เป็นต้น แต่ขณะเดียวกัน ได้เกิดกลุ่มพลังอำนาจทางเศรษฐกิจใหม่ในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ที่รู้จักกัน

ในนามกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (Newly Industrialized Economies– NIEs) อันได้แก่ ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ สิงคโปร์ และไต้หวัน เป็นต้น

ประการที่สาม การแข่งขันและกีดกันทางการค้า โดยเฉพาะระหว่างประเทศอุตสาหกรรมด้วยกัน ส่งผลให้ประเทศเหล่านี้ต้องปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจและการลงทุน ไปลงทุนยังประเทศที่กำลังพัฒนาที่มีวัตถุดิบและทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ และมีแรงงานราคาถูก

ด้วยปัจจัยเบื้องต้นเหล่านี้ ทำให้ประเทศไทยกลายเป็นประเทศหนึ่งที่ได้รับผลอันทำให้โครงสร้างทางเศรษฐกิจเจริญรุดหน้าอย่างรวดเร็ว อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นสูง โดยในกลางทศวรรษ 2520 (ต้นทศวรรษ 1980) การขยายตัวทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับร้อยละ 9-11 โครงสร้างการส่งออกเปลี่ยนจากการส่งออกสินค้าเกษตรเป็นหลักมาเป็นสินค้าอุตสาหกรรมมากขึ้น เช่น เสื้อผ้าสำเร็จรูป เครื่องนุ่งห่ม อาหารทะเลกระป๋อง อัญมณี แผงวงจรไฟฟ้า เป็นต้น

ตั้งแต่กลางทศวรรษ 2500 (ต้นทศวรรษ 1960) เป็นต้นมา ไทยได้ก้าวเข้าสู่รูปแบบการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงรูปแบบทางเศรษฐกิจด้วยการเพิ่มจำนวนผู้ประกอบการขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ มีสาขาธุรกิจต่างๆ เช่น การค้า การธนาคาร และภาคบริการ รวมถึงภาคการผลิตที่ทำเองรวมถึงการเข้าร่วมทุนกับผู้ประกอบการต่างชาติ บริษัทขนาดใหญ่ที่เติบโตในยุคนี้ได้แก่ สหพัฒนพิบูลย์ เจริญโภคภัณฑ์ สยามซีเมนต์ และสหยูเนี่ยน มีการก่อตั้งสมาคมการค้า สมาคมนักอุตสาหกรรม โดยหนึ่งในผู้ก่อตั้งคนสำคัญในขณะนั้นคือ พลตรีประมาณ อติเรกสาร ซึ่งต่อมาดำรงตำแหน่งต่างๆ ทางการเมืองในหลายรัฐบาล อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมาเห็นได้ชัดในช่วงรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ โดยมีอัตราการเติบโตร้อยละ 3.6 ในปี 2529/1986 และ 5.9 ในปี 2530/1987 การเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่องระยะนี้ส่งผลต่อความมั่นคงของรัฐบาลด้วย

ปลายทศวรรษ 2510 (กลางทศวรรษ 1970) หลังจากสหรัฐอเมริกาถอนทหารออกจากอินโดจีนและจากประเทศไทยแล้วนั้น พลังทางเศรษฐกิจของทหารที่ได้จากการอัดฉีดให้ความช่วยเหลือและจากการใช้จ่ายของกองทัพสหรัฐอเมริกาได้ลดลงอย่างมาก ขณะเดียวกันนั้นการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทยได้พุ่มพักและก่อให้เกิดการขยายตัวของกลุ่มนักธุรกิจ และชนชั้นกลางขึ้น ระบบการเมืองที่เปิดกว้างขึ้นนี้ได้ทำให้กลุ่มธุรกิจได้เติบโตเป็นกลุ่มกดดัน (pressure groups) เข้าไปมีส่วนหรือมีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจในการกำหนดนโยบายของภาครัฐ ซึ่งได้แก่ สภาหอการค้าแห่งประเทศไทย สมาคมนายธนาคารไทย และสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย กลุ่มเหล่านี้ได้ผลักดันการปฏิรูประบบราชการ การปฏิรูปกฎหมายธุรกิจและภาษี รวมถึงการเข้าไปมีส่วนในการพัฒนาอุตสาหกรรม¹

¹ Pasuk Phongpaichit, "Thailand: Miss Universe 1988," *Southeast Asian Affairs* (Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 1989), p.342.

ในปี 2531/1988 กลุ่มธุรกิจไทยได้ขยายตัวและมีสาขาธุรกิจที่หลากหลาย ภาคที่ลงทุนภายในประเทศอย่างแข็งขันได้แก่ ภาคธุรกิจก่อสร้างและเครื่องจักรกล² ในช่วงปีเดียวกันนี้ กลุ่มเชื้อเพลิงปิโตรเลียมได้แก่ ญี่ปุ่น ไต้หวัน เกาหลี สิงคโปร์ ถูกสหรัฐอเมริกาตัดสิทธิพิเศษทางการค้า รวมถึงค่าเงินเยนที่แข็งตัวขึ้น ทำให้ประเทศเหล่านี้หันทิศทางการลงทุนออกนอกประเทศ โดยประเทศไทยเป็นประเทศเป้าหมายสำคัญประเทศหนึ่ง ยิ่งเป็นการเพิ่มอัตราการเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมภาคต่างๆ ของไทย และผลผลิตมวลรวมภายในประเทศของไทยยิ่งขึ้น (ดูตาราง 1 ประกอบ)

ตาราง 1: ตัวบ่งชี้สถานะเศรษฐกิจของประเทศไทย

	1960	1970-9	1980	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992
GDP รวม				37.3	41.6	48.8	59.6	69.1	80.1	91.8	102.9
(billion US\$)											
อัตราการเติบโตของ GDP (%)		5.8	3.5	4.9	9.5	13.2	12.2	11.6	8.1	7.6	
- การเกษตร				6.1	0.3	-0.2	10.2	6.6	-1.8	2.0	3.8
- อุตสาหกรรม				8.5	7.9	12.8	17.4	16.2	15.6	9.5	9.6
- การบริการ				6.9	5.0	11.1	11.6	11.1	10.0	7.6	7.0
ส่วนแบ่ง GDP (%)											
- การเกษตร	39.8	29.6	25.4	16.7	16.3	16.4	16.6	15.0	13.8	13.3	12.9
- อุตสาหกรรม	18.2	25.7	28.4	34.0	34.4	34.8	35.9	37.5	38.1	38.6	39.3
- การบริการ	42.0	44.7	46.2	49.3	49.3	48.8	47.5	47.5	48.1	48.1	47.8
GNP per capita		210	670	710	775	893	1,075	1,230	1,408	1,579	1,747
(US\$)		(1970)									
ประชากร (ล้านคน)		35.7	46.7	51.7	53.0	53.9	55.0	55.9	56.7	57.6	58.4

ที่มา: วารสารรายเดือน ธนาคารแห่งประเทศไทย; สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ประสานกับดอกผลของนโยบายการส่งเสริมการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมของรัฐบาลที่เริ่มมาตั้งแต่กลางทศวรรษ 2520 (ต้นทศวรรษ 1980) ประเทศไทยจึงเป็นประเทศหนึ่งในภูมิภาคเอเชียที่มีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสูงที่สุด จนได้รับการขนานนามว่าเป็น “ประเทศอุตสาหกรรมใหม่” ดังที่ผาสูกและเบเคอร์อธิบายไว้ว่า ส่วนหนึ่งนักธุรกิจไทยก็มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อน

²Ibid, p.344.

ระบบเศรษฐกิจไทย นักธุรกิจไทยทุ่มเงินลงทุนในกิจการส่งออก มีบทบาทนำในธุรกิจการเงิน อสังหาริมทรัพย์ การลงทุนด้านสาธารณูปโภค และการผลิตสินค้าบริโภคเพื่อขายภายในประเทศ นอกจากนี้ นักธุรกิจชั้นนำของไทยยังหันไปลงทุนนอกประเทศเพื่อหาทำกำไรจากโอกาสที่กระแสโลกาภิวัตน์เปิดขึ้น³ ซึ่งรวมถึงการลงทุนในพม่าและประเทศเพื่อนบ้านอื่นๆ ของไทยอันได้รับการส่งเสริมจากรัฐบาลไทยโดยเฉพาะตั้งแต่สมัยรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณเป็นต้นมา ตามนโยบายเปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า และการหาตลาดการค้าเขตตลาดสหรัฐอเมริกาหลังจากที่สหรัฐอเมริกาตัดสิทธิพิเศษทางการค้ากับไทย

ปัจจัยที่เกื้อหนุนให้นักธุรกิจไทยหันไปลงทุนในต่างประเทศ ทั้งกับประเทศเพื่อนบ้านในกลุ่มอาเซียน และจีน คือ การมีอัตราการออมภายในประเทศซึ่งเป็นรากฐานของการลงทุนสูงถึงร้อยละ 34 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) ผนวกกับการไหลเข้าของเงินลงทุนจากต่างประเทศจำนวนมหาศาล⁴ จากสถิติก่อนปี 2533/1990 เงินลงทุนจากไทยไปต่างประเทศมีเพียงเล็กน้อย แต่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในปี 2533/1990 เป็นต้นมา ทั้งนี้ผนวกกับการได้รับการส่งเสริมจากสำนักงานคณะกรรมการการลงทุนด้วยการลดหย่อนภาษี การเปิดเสรีอัตราแลกเปลี่ยน และการปรับมาตรการการกักเงินด้วย⁵

นอกจากนี้ ในบริบททางการเมือง นักธุรกิจได้เข้ามามีบทบาทสูงขึ้นเรื่อยๆ เห็นได้จากการเพิ่มจำนวนของนักธุรกิจในสภาผู้แทนราษฎรที่มีมากขึ้น (ดูตาราง 2-3) ซึ่งนักธุรกิจเหล่านี้เองที่เป็นส่วนสำคัญนอกเหนือจากการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในการผลักดันรัฐบาลให้ไทยเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งยังผลให้รัฐบาลชุดต่างๆ พยายามสร้างศักยภาพของไทยต่อประเทศอินโดจีนและพม่าลงไปในนโยบายเปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า ขณะเดียวกันกับที่ฝ่ายทหารก็ได้ประกาศนโยบายที่คล้ายคลึงกันนี้ในวันกองทัพบกวันที่ 25 มกราคม 2532/1989 โดยให้ชื่อว่า นโยบายสุวรรณภูมิ

ยิ่งหลังจากไทยเผชิญกับสภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจหลังปี 2540/1997 ด้วยแล้วยิ่งทำให้ไทยต้องพึ่งพาการส่งออก และรายได้จากการท่องเที่ยว นอกเหนือจากทุนจากต่างประเทศ⁶ ซึ่งก็หมายความว่าในการฟื้นฟูเศรษฐกิจของไทย ไทยต้องหันหน้าไปหาประเทศเพื่อนบ้าน รวมทั้งพม่า

³ ผาสุก พงษ์ไพจิตร และคริส เบเคอร์, *เศรษฐกิจการเมืองไทยสมัยกรุงเทพฯ*, (เชียงใหม่: สำนักพิมพ์ซิลด์เวอร์ม, 2546), หน้า 179.

⁴ เพิ่งอ้าง, หน้า 204.

⁵ อ้างแล้ว.

⁶ Chris Baker and Pasuk Phongpaichit, *A History of Thailand*, (New York: Cambridge University Press, 2005), p.255.

เพื่อพัฒนาตลาดส่งออก ตลาดการนำเข้าวัตถุดิบ และการร่วมมือกันพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวร่วมกันมากยิ่งขึ้น

ตาราง 2: จำนวนผู้ที่ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	ธุรกิจ	ข้าราชการ	ทนาย	เกษตรกร	อื่นๆ	รวม
15/12/2500	44	42	37	13	24	160
10/2/2512	100	45	35	12	27	219
26/1/2518	93	33	47	23	73	269
4/4/2519	82	62	33	16	86	279
22/4/2522	112	55	41	26	67	301
18/4/2526	124	33	33	14	120	324
27/7/2529	186	48	44	7	62	347
24/7/2531	243	25	48	8	33	35
22/3/2535	165	40	37	12	106	360
13/9/2535	151	21	40	10	138	360
2/7/2538	115	12	19	12	233	391
17/11/2539	114	15	13	8	243	3
6/1/2544	149	62	34	16	239	500

ที่มา: ข้อมูลปี 2500-2531 ปรับปรุงจากผาสก, คริส (2546: 424); ปี 2535-2544 ได้จาก กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, ข้อมูล สถิติและรายชื่อผู้ได้รับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ตาราง 3: แสดงจำนวนผู้ที่ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาว่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2539/1996

อาชีพ	จำนวน (คน)
ธุรกิจ	174
ข้าราชการ	148
ทนาย	270
เกษตรกร	35
อื่นๆ	133
รวม	760

ที่มา: กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, ข้อมูล สถิติและรายชื่อผู้ได้รับการเลือกตั้งระดับจังหวัดในการเลือกตั้งสมาชิกสภาว่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2539.

สถานการณ์ด้านอุตสาหกรรมของประเทศไทย

ประเทศไทยมีการพัฒนาอุตสาหกรรมมาตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 1 (2504-2509/1961-1966) ในระยะต้นๆ เป็นการพัฒนาอุตสาหกรรมขั้นต้นตามสภาพวัตถุดิบและทรัพยากร ส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมด้านการเกษตรและอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติ ส่วนสินค้าอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีต่างๆ ไทยพึ่งพาการนำเข้าทั้งหมด ระยะต่อมาในช่วงปี 2513-2523 (ทศวรรษ 1970) สภาวะของอุตสาหกรรมในประเทศไทยเริ่มมีการพัฒนาเป็นอุตสาหกรรมทดแทนการนำเข้า (Import Substitution Industry – ISI) ด้วยการส่งเสริมให้บริษัทธุรกิจต่างชาติเข้ามาลงทุนในประเทศมากขึ้น อาทิ ในอุตสาหกรรมเบากลุ่มสินค้าอุปโภคบริโภค และอุตสาหกรรมสิ่งทอ อย่างไรก็ตามในระยะแรกๆนี้ ผลผลิตของภาคอุตสาหกรรมยังคงมีส่วนแบ่งผลิตภัณฑ์ในประเทศไม่มากนัก แผนพัฒนาระยะต่อมา ก็ยังคงให้ความสำคัญกับการพัฒนาภาคอุตสาหกรรม นักลงทุนต่างชาติได้เข้ามาลงทุนในประเทศไทยมากขึ้นด้วยสาเหตุแห่งแรงจูงใจหลัก คือ ค่าแรงถูก และมีฐานทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ นักลงทุนต่างชาติโดยเฉพาะจากประเทศญี่ปุ่นได้หันหลังไหลมาลงทุนในประเทศไทยมากขึ้นเพื่อหลีกเลี่ยงผลกระทบที่พวกเขาได้รับจากค่าเงินเยนที่แข็งตัวขึ้น อันเป็นผลกระทบของข้อตกลงพลาซ่า (Plaza Accord) ในกลางปี 2528/1985 ส่งผลให้ไทยเป็นฐานการผลิตเพื่อการส่งออก (Export-Oriented Industry) สำคัญของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ส่วนหนึ่งของผลพวงจากเม็ดเงินลงทุนและการนำเทคโนโลยีต่างๆ เข้ามาใช้ในประเทศไทย คือ อัตราการจ้างงานที่สูงขึ้น รายได้เฉลี่ยของประชากรเพิ่มมากขึ้น ชนชั้นกลางของไทยได้ขยายตัวอย่างรวดเร็ว รวมทั้งเกิดกลุ่มผู้ประกอบการอุตสาหกรรมทั้งขนาดใหญ่ กลาง และเล็กขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มผู้ประกอบการขนาดใหญ่ของไทยก็เป็นกลุ่มที่พัฒนามาจากผู้นำเข้าสินค้าหรือเป็นตัวแทนขายสินค้าจากต่างประเทศที่ในระยะต่อมาเข้าไปร่วมทุนกับบริษัทต่างชาติที่เข้ามาลงทุนในประเทศไทยตามระเบียบของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนที่ว่าด้วยการกำหนดสัดส่วนการลงทุนระหว่างทุนต่างชาติและทุนไทยนั่นเอง อุตสาหกรรมที่วานี้ได้แก่อุตสาหกรรมใหม่ที่ใช้เทคโนโลยีสูง เช่น ชิ้นส่วนยานยนต์ ชิ้นส่วนแผงวงจรไฟฟ้าและผลิตภัณฑ์คอมพิวเตอร์ เครื่องมือสื่อสาร และเครื่องใช้ไฟฟ้า อย่างไรก็ตาม ก็ยังมีกลุ่มอุตสาหกรรมดั้งเดิมดำเนินการอยู่ เช่น อุตสาหกรรมการเกษตร กลุ่มอุตสาหกรรมพื้นฐานด้านเครื่องจักรกล โลหะและผลิตภัณฑ์โลหะ อโลหะและเคมี นอกจากนี้ก็มีกลุ่มอุตสาหกรรมทรัพยากร เช่น การสำรวจขุดเจาะและพัฒนาปิโตรเลียม ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมที่เข้ามาในประเทศไทยช่วงปลายทศวรรษ 2520 (กลางทศวรรษ 1980)

อุตสาหกรรมภาคเหนือตอนบน

เศรษฐกิจภาคเหนือกระจายไปสู่สาขาการผลิตที่หลากหลาย เนื่องจากการเปลี่ยนระบบการผลิตจากภาคเกษตรกรรมไปสู่ภาคบริการและอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น อัตราการเจริญเติบโตในภาค

อุตสาหกรรมสูงเพิ่มขึ้นจากอัตราร้อยละ 5 ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (2525-2529/1982-1986) เป็นร้อยละ 12.9 ในแผนฯ 6 (2530-2534/1987-1991) และร้อยละ 5.47 ในช่วงต้นแผนฯ 7 (2535-2537/1992-1994) ทั้งนี้เนื่องจากการลงทุนในนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือที่จังหวัดลำพูนเพิ่มขึ้น สัดส่วนผลผลิตภาคอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นในช่วงระยะเวลา 10 ปี จากประมาณร้อยละ 14.5 ในปี 2524/1981 เป็นร้อยละ 18.6 ในปี 2534/1991⁷

ด้านการกระจายตัวของอุตสาหกรรมในภาคเหนือตอนบน 9 จังหวัด มีโรงงานอุตสาหกรรมที่จดทะเบียนประกอบกิจการอุตสาหกรรมจนถึง 31 ธันวาคม 2539/1996 จำนวนทั้งสิ้น 8,929 โรงงาน เงินลงทุนรวมจำนวน 51,170 ล้านบาท ทั้งนี้เป็นโรงงานขนาดเล็กนอกเขตอุตสาหกรรมขนาดเงินลงทุนน้อยกว่า 10 ล้านบาท ร้อยละ 92.8 ขนาดกลางที่มีเงินลงทุน 10-100 ล้านบาท ร้อยละ 6.9 และขนาดใหญ่ที่มีเงินลงทุนมากกว่า 100 ล้านบาท ร้อยละ 0.3 โดยส่วนใหญ่โรงงานจะกระจุกตัวอยู่ที่เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง ตาก แม่ฮ่องสอน ส่วนเชียงราย แพร่ น่าน และพะเยา มีลักษณะเป็นโรงงานขนาดย่อมและมีการจ้างงานไม่เกิน 49 คนถึงกว่าร้อยละ 90⁸

ตารางที่ 4: ข้อมูลการลงทุนด้านโรงงานอุตสาหกรรมของจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ และแม่ฮ่องสอน

จังหวัด	โรงงาน		เงินลงทุน		คนงาน	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน (ล้านบาท)	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
เชียงราย	1,736	19.44	2,276.11	4.43	8,879	6.64
เชียงใหม่	2,141	23.97	14,504.10	28.37	32,240	24.11
แม่ฮ่องสอน	149	1.67	295.08	0.58	871	0.65
ตาก	390	4.37	4,524.73	8.84	11,938	8.93
รวม 9 จังหวัด	8,929	100.00	51,170.12	100.00	133,731	100.00

ที่มา: กระทรวงอุตสาหกรรม และการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ใน ลือชัย จุลาสัยและคณะ หน้า 23.

จากตารางที่ 4 และ 5 ซึ่งยกสถิติออกมาเฉพาะของจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน และตากซึ่งเป็นจังหวัดที่อยู่ติดกับประเทศพม่าแล้วนั้น ร้อยละ 49.45 ของโรงงานอุตสาหกรรมภาคเหนือตอนบนอยู่ในเขต 4 จังหวัดชายแดนดังกล่าว ในขณะที่เม็ดเงินลงทุนรวมเมื่อเทียบกับในภาคเหนือตอนบนทั้งหมดคิดเป็นร้อยละ 42

⁷ ลือชัย จุลาสัยและคณะ, ยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจภาคเหนือตอนบน: อุตสาหกรรมการลงทุน และการค้าชายแดน, (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544), หน้า 21.

⁸ เพิ่งอ้าง, หน้า 21-22.

สำหรับประเภทอุตสาหกรรมแบ่งเป็นหลายประเภท โดยอุตสาหกรรมเกษตรหรืออาหาร มีจำนวนโรงงานมากที่สุด ได้แก่ โรงสีข้าว โรงงานน้ำดื่มและเครื่องดื่ม โรงงานแปรรูปอาหาร ผัก ผลไม้กระป๋อง โรงงานสิ่งทอ โรงงานไม้และผลิตภัณฑ์ไม้ โรงงานกระดาษและผลิตภัณฑ์จากกระดาษ เป็นต้น อุตสาหกรรมที่มีจำนวนรองลงมาได้แก่ โรงงานเครื่องปั้นดินเผาหรือเซรามิกส์ โรงงานวัสดุสิ่งก่อสร้าง ผลิตภัณฑ์คอนกรีต โรงงานโลหะผลิตภัณฑ์โลหะและเครื่องจักรกล โรงงานผลิตและซ่อมอุปกรณ์ขนส่ง และโรงงานเครื่องประดับและอัญมณี เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม อัตราการจ้างงานในอุตสาหกรรมต่างๆ ชำนาญที่ได้รับอนุมัติให้มีการลงทุนในจังหวัดต่างๆ ดังกล่าวยังมีน้อยมาก (ดูตาราง 6)

ตาราง 5: สถิติโครงการที่ได้รับอนุมัติให้ส่งเสริมการลงทุนในจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน และตาก ปี 2530-2540/1987-1997 จำแนกตามเงินลงทุน

จังหวัด	เงินลงทุน											ยอดสะสมปี	
	ปี											2530-2540	
	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	จำนวน	%
เชียงราย	22	51	915	1,099	903	450	630	3,259	260	728	78	8,695	11.2
เชียงใหม่	382	398	4,019	5,934	4,780	485	2,926	2,403	2,454	1,369	1,604	26,754	34.4
แม่ฮ่องสอน	0	0	155	315	0	0	0	0	0	0	0	470	0.6
ตาก	129	205	550	253	164	248	1,208	708	523	973	200	5,161	6.6

ที่มา: ศูนย์เศรษฐกิจการลงทุนภาคเหนือ: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน ใน ลือชัย จุลาลัยและคณะ หน้า 38.

ตาราง 6: สถิติโครงการที่ได้รับอนุมัติให้ส่งเสริมการลงทุนในจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน และตาก ปี 2530-2540/1987-1997 จำแนกตามการจ้างงาน

จังหวัด	การจ้างงาน (คน)											ยอดสะสมปี	
	ปี											2530-2540	
	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	จำนวน	%
เชียงราย	39	254	2,134	2,280	1,024	344	1,305	2,475	511	1,802	591	12,759	9.5
เชียงใหม่	1,326	3,658	4,608	5,703	6,275	1,679	6,243	4,134	3,509	2,200	3,945	43,280	32.1
แม่ฮ่องสอน	0	0	149	278	0	0	0	0	0	0	0	427	0.3
ตาก	307	877	541	436	258	919	2,419	1,843	1,745	2,133	1,828	13,308	9.9

ที่มา: ศูนย์เศรษฐกิจการลงทุนภาคเหนือ: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน ใน ลือชัย จุลาลัยและคณะ หน้า 39.

การพัฒนาอุตสาหกรรมในประเทศไทยทั้งในระดับประเทศและระดับภูมิภาคอันส่งผลให้เกิดการขยายตัวของกลุ่มธุรกิจไทยได้แรงเสริมจากนโยบายของรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ตาม

ที่ได้แถลงนโยบายด้านเศรษฐกิจต่อรัฐสภา อันมีประเด็นสำคัญคือ การทำให้ระบบเศรษฐกิจเจริญก้าวหน้า และการกระจายรายได้ในภูมิภาค และรัฐบาลประกาศจะเป็นผู้สนับสนุนให้ภาคเอกชนเป็นตัวหลักในการสร้างการผลิตสินค้าและบริการ ดังคำกล่าวของพลเอกชาติชายในปาฐกถาต่อสมาชิกหอการค้าไทย เมื่อปี 2532/1989 ว่า

“...รัฐบาลต้องสนับสนุนให้ทุนเข้ามามีบทบาทภูมิภาคให้มากขึ้น ให้เกิดการสร้างอุตสาหกรรม เพื่อเป็นการสร้างงานให้แก่ประชาชนในภูมิภาคให้มากขึ้น ดังนั้น การกระจายรายได้ไปสู่ภูมิภาคจำต้องอาศัยความอุตสาหกรรมของผู้ประกอบการ ที่พร้อมจะออกไปสู่ภูมิภาคให้มากขึ้น ผมยังคิดว่าทุนในท้องถิ่นต้องมีบทบาทในการสร้างอุตสาหกรรมเช่นกัน ในอดีตนั้น คหบดีในภูมิภาคมุ่งลงทุนในเขตกรุงเทพฯ มาก ในยุคนี้ผมต้องการให้ทุนจากท้องถิ่นประสานกับทุนจากที่อื่นๆ ในภูมิภาคนั้นๆ เพื่อเพิ่มศักยภาพของการผลิตและการกระจายรายได้ที่ดีขึ้น...”⁹

นอกจากรัฐบาลชุดนี้มีแนวคิดในการกระจายรายได้สู่ภูมิภาค และการกระจายการลงทุนภายในประเทศแล้ว รัฐบาลยังมีแนวคิดเชื่อมโยงภูมิภาคกับตลาดการค้าในประเทศเพื่อนบ้าน ทั้งลาว กัมพูชา และพม่าด้วย

การลงทุนของไทยในต่างประเทศ

ผลของการพัฒนาเศรษฐกิจไทยทำให้กลุ่มนักธุรกิจไทยพัฒนาศักยภาพของตนเองในการเข้าไปแข่งขันในการลงทุนต่างประเทศ ทั้งนี้การลงทุนไทยในต่างประเทศเริ่มก่อตัวในปี 2531/1988 โดยได้ลงทุนมูลค่ารวม 615 ล้านบาท และขยายมูลค่าทุนรวมเป็น 19,452 ล้านบาทในปี 2538/1995 และเฉพาะในครึ่งปีแรกของปี 2539/1996 มีมูลค่า 10,768 ล้านบาท รวมทุนไหลออกนอกประเทศตั้งแต่ปี 2531/1988 ถึงเดือนมิถุนายน 2539/1996 รวม 60,755 ล้านบาท ประเทศที่นักลงทุนไทยเข้าไปลงทุนมากที่สุดคือ สหรัฐอเมริกา 11,771 ล้านบาท รองลงมาได้แก่ ฮองกง 10,121 ล้านบาท ประเทศในกลุ่มอาเซียนแยกเป็นอินโดจีนและพม่า 4,190 ล้านบาท และประเทศอื่นๆ 6,000 ล้านบาท และสหภาพยุโรป 5,637 ล้านบาท โดยการลงทุนในอินโดจีนและพม่ามีลักษณะเป็นการลงทุนด้านอุตสาหกรรมการผลิตทั้งขนาดใหญ่ กลาง และเล็ก¹⁰

3.2 สถานการณ์การค้าและการลงทุนของไทยในพม่า

⁹ หอการค้าไทย, รายงานการสัมมนาหอการค้าทั่วประเทศ ครั้งที่ 7 วันที่ 16-17 กันยายน 2532 ณ โรงแรมเชียงใหม่พลาซ่า อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ หน้า 14.

¹⁰ ลือชัย จุลาสัยและคณะ, 2544, หน้า 38.

สถานการณ์การค้าไทย-พม่า

เป็นที่ทราบกันแล้วว่า ผลพวงของการพัฒนาเศรษฐกิจแนวสังคมนิยมตามแบบพม่า ด้วยการปิดประเทศและโอนกิจการต่างๆ เป็นของรัฐ โดยที่รัฐทำหน้าที่หลักในการควบคุมและวางแผนกิจกรรมทางเศรษฐกิจนั้น ได้ทำให้พม่าประสบกับปัญหาภาวะเศรษฐกิจตกต่ำเป็นอย่างมาก จนทำให้รัฐบาลพม่าถึงกับยื่นเรื่องขอให้องค์การสหประชาชาติพิจารณาจัดให้พม่าอยู่ในกลุ่มประเทศที่พัฒนาน้อยที่สุดประเทศหนึ่ง (Least Developed Country) ในปี 2529/1986 เพื่อจะได้รับความช่วยเหลือต่างๆ จากองค์กรระหว่างประเทศ และการผ่อนผันหนี้สินจากประเทศเจ้าหนี้¹¹ ซึ่งพม่าก็ได้รับการพิจารณาอนุมัติสถานะดังกล่าวในปีถัดมา อย่างไรก็ตาม รากเหง้าแห่งปัญหาความยากจนของพม่าเกิดมาจากหลายปัจจัยด้วยกัน นอกเหนือจากกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ส่วนใหญ่อยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐและนโยบายการปิดประเทศของรัฐบาลแล้วนั้น ปัญหาความไม่สงบทางการเมืองภายในประเทศก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลกระทบให้การพัฒนาทางสังคมและทางเศรษฐกิจเป็นไปอย่างล่าช้า แม้ว่าพม่าจะมีทรัพยากรธรรมชาติทางเศรษฐกิจอย่างน้ำมันดิบ ก๊าซธรรมชาติ แร่ธาตุ อัญมณี ป่าไม้ และการประมงอุดมสมบูรณ์เพียงใดก็ตาม

เพื่อแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจภายในประเทศของพม่า หลังจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองโดยการปฏิวัติและจัดตั้งรัฐบาลของสภาฟื้นฟูกฎระเบียบแห่งรัฐอันนำโดยพลเอกชอหม่องในปี 2531/1988 พลเอกชอหม่อง หัวหน้ารัฐบาล ผู้ซึ่งยอมรับเพียงความผิดพลาดของนโยบายปิดประเทศของรัฐบาลชุดที่ผ่านมาว่าเป็นต้นเหตุของปัญหาเศรษฐกิจ จึงปรับเปลี่ยนนโยบายโดยการยกเลิกระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม และมุ่งสู่มาตรการเปิดประเทศทางเศรษฐกิจ ด้วยการเปิดเสรีทางการค้าและอุตสาหกรรมบางประเภทให้ภาคเอกชนจัดการ ส่งเสริมให้นักลงทุนต่างประเทศเข้ามาลงทุนเพิ่มขึ้น โดยปรับปรุงกฎระเบียบให้จูงใจมากขึ้น เพื่อการพัฒนาอุตสาหกรรมในประเทศและเพิ่มรายได้ในส่วนของเงินตราต่างประเทศ รวมทั้งเพื่อเป็นการสร้างงานให้กับประชาชน ส่งผลให้สถานะทางเศรษฐกิจของพม่าฟื้นตัวขึ้นอย่างรวดเร็ว อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับสูง เช่นเดียวกับการลงทุนทางตรงจากต่างประเทศก็มีสัดส่วนที่สูงเช่นกัน (ดูตาราง 7 ประกอบ)

¹¹ แม้พม่าจะปิดประเทศ แต่ก็ได้รับความช่วยเหลือจากต่างประเทศเพื่อมาช่วยในการพัฒนาประเทศตามนโยบายการปฏิรูปทางเศรษฐกิจในปี 2527 ประเทศหลักๆ ที่ให้ความช่วยเหลือพม่าในช่วงนี้ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น เยอรมันตะวันตก (สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน) จีน และเชโกสโลวาเกีย ทั้งนี้ญี่ปุ่นเป็นประเทศที่ให้ความช่วยเหลือพม่ามากที่สุด รองลงไปได้แก่ เยอรมันตะวันตก และสหรัฐอเมริกา ดูมล.พันธุ์สุรย์ อดาว์ลีย์, **การพัฒนาเศรษฐกิจและการเมืองพม่า**, (กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ, 2542), หน้า 48, 50-55, 57.

ตาราง 7: ดัชนีสำคัญทางเศรษฐกิจของพม่า

ปีงบประมาณ (1 เม.ย.-31 มี.ค.)	2535 / 36	2536 / 37	2537 / 38	2538 / 39 (ม.ค.-ก.ย. 38)	2539 / 40 (ตัวเลขคาดการณ์)
1.อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจ (ร้อยละ)	9.3	5.6	6.8	7.7	7.5
2.อัตราเงินเฟ้อ (ร้อยละ)	21.9	31.8	28.0	20.0	20.0
3.ดุลการค้า (ล้านเหรียญสหรัฐ)	-281.4	-513.0	-630.0	-160.0	N/A
4.การลงทุนจากต่างประเทศ (ล้านเหรียญสหรัฐ)	70.6	107.0	1,100.0	1,666.0	N/A

ที่มา : รวบรวมโดย บริษัท ศูนย์วิจัยกสิกรไทย จำกัด จากหนังสือพิมพ์ประชาชาติธุรกิจ 17-19 มิถุนายน 2539, หน้า 66.

สำหรับการพัฒนาความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศไทยและประเทศสหภาพพม่า นั้น วันที่ 4 มกราคม 2491/1948 ไทยและพม่าได้เริ่มมีความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกันเป็นครั้งแรก การติดต่อกันดำเนินไปอย่างใกล้ชิด มีการแลกเปลี่ยนกันทางด้านพุทธศาสนาดังกล่าวแล้วในบทที่ 2 แต่มูลค่าการค้าระหว่างกันมีไม่มากนัก ทั้งนี้เพราะทั้งไทยและพม่ามีโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่คล้ายคลึงกัน ทำให้สินค้าที่ทั้งสองประเทศผลิตได้ไม่แตกต่างกันมากนัก

จนกระทั่งปี 2505-2530/1962-1987 พม่ามีการเปลี่ยนแปลงการปกครองไปสู่ระบบ “สังคมนิยมตามวิถีทางพม่า” และมีนโยบายปิดประเทศพร้อมกับการประกาศปิดพรมแดน ห้ามมีการติดต่อค้าขายบริเวณชายแดน ส่งผลต่อความสัมพันธ์ทางการค้าในระบบกับไทยที่ยิ่งลดน้อยลงไปอีก¹² แต่สำหรับการค้านอกกรอบ¹³ กลับแพร่สะพัดมากขึ้น เพราะผลกระทบของการปิดประเทศและการดำเนินนโยบายด้านเศรษฐกิจโดยรัฐเป็นหลัก ส่งผลให้ปริมาณผลผลิตทางการเกษตรและการลงทุนอื่นๆ เติบโตขึ้นมาก ทำให้การค้านอกกรอบแถบบริเวณชายแดนไทย-พม่าโดยเฉพาะด้านอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เจริญรุ่งเรือง เพราะพม่าขาดแคลนสินค้าอุปโภคบริโภคแทบทุกชนิด

ต่อมาในปี 2531/1988 รัฐบาลพม่าชุดใหม่ได้ทำการปฏิรูปนโยบายทางด้านเศรษฐกิจใหม่ ดังกล่าวข้างต้นนี้ ประเทศไทยจึงเริ่มเข้าไปติดต่การค้าขายอย่างเป็นทางการอีกครั้ง รวมทั้งมีการเข้าไปลงทุนในพม่าอย่างเป็นทางการเป็นครั้งแรก

¹² อย่างไรก็ตาม การค้าในระบบ ซึ่งรัฐบาลพม่ายังคงดำเนินกับประเทศต่างๆ ตามปกติ นั้น มีมูลค่าขึ้นลงตามสถานการณ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจภายในพม่าด้วย

¹³ เป็นวิธีการค้าแบบหลบซ่อนหรือการใช้กองทัพบกขนส่งสินค้าจากฝั่งไทยไปขายในตลาดมืดของพม่า โดยพ่อค้าจะใช้วิธีขายต่อเป็นทอดๆ ไปจนถึงกรุงย่างกุ้ง และการขนส่งสินค้าโดยเฉพาะวัตถุดิบและทรัพยากรธรรมชาติจากพม่าเข้ามาขายยังตลาดมืดในฝั่งไทย

ในส่วนของการค้าไม้ระหว่างไทยกับพม่า นั้น มีการดำเนินการอย่างเป็นทางการในสมัยพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ดำรงตำแหน่งเป็นผู้นำบัญชาการทหารบกในปี 2530/1987 ถึงในปี 2532/1989 หลังจากที่มีรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้มีนโยบายปิดป่า ด้วยการออกพระราชบัญญัติปิดป่าสัมปทานทำไม้ทั่วประเทศในเดือนมกราคม 2532/1989 เพราะผลกระทบจากอุทกภัยในภาคใต้ปลายปีที่ผ่านมา ทำให้การสัมปทานป่าไม้ในประเทศไทยถูกยกเลิกไป กลุ่มธุรกิจค้าไม้จึงหาทางออกด้วยการเข้าไปขอสัมปทานไม้และซื้อไม้แปรรูปจากประเทศเพื่อนบ้านมากขึ้น ทั้งจากมาเลเซีย อินโดนีเซีย ลาว ต่อมาประเทศเหล่านี้ต่างมีนโยบายลดการส่งออกไม้ ด้วยการปรับราคาและภาษีการส่งออกไม้ให้สูงขึ้น คงมีเพียงประเทศพม่าที่ยังเปิดกว้างสำหรับการส่งออกไม้ในขณะนั้น เนื่องจากทรัพยากรป่าไม้ยังอุดมสมบูรณ์ ประกอบกับรัฐบาลต้องการเงินเข้าไปพัฒนาประเทศ เพราะฉะนั้นไทยจึงพึ่งพาไม้นำเข้าจากพม่าเป็นมูลค่าสูงมาก กล่าวคือ ในปี 2531/1988 มีการนำเข้าไม้จากพม่าผ่านด่านศุลกากรภาคเหนือ 6.5 ล้านบาท เพิ่มขึ้นเป็น 572 ล้านบาทในปี 2532/1989 และ ปี 2533/1990 ยอดการนำเข้าไม้เพิ่มขึ้นเป็น 1,266 ล้านบาท ในปี 2534/1991 เพิ่มขึ้นถึง 2,000 ล้านบาท แต่ในปี 2535/1992 ปริมาณการนำเข้ามีแนวโน้มลดลง โดยในช่วงครึ่งปีแรกมีการนำเข้าไม้เพียง 675 ล้านบาท (ดูตาราง 8 ประกอบ)

ตาราง 8: มูลค่าการนำเข้าไม้จากพม่าผ่านด่านศุลกากรภาคเหนือระหว่างปี 2531-2535/1988-1992

ปี	จำนวนเงิน (ล้านบาท)
2531/1988	6.5
2532/1989	572
2533/1990	1,266
2534/1991	2,000
2535/1992	675

ที่มา: เนชั่นสุดสัปดาห์ 2-8 ตุลาคม 2535, หน้า 32-33.

หมายเหตุ: ปี 2535 เป็นสถิติในช่วงครึ่งปีแรก

สาเหตุที่การนำเข้าไม้พม่าลดลงในปี 2535/1992 เป็นผลมาจากการที่รัฐบาลพม่ามีการเปลี่ยนแปลงนโยบายใหม่โดยลดการตัดไม้ให้น้อยลง รัฐบาลพม่าจึงงดให้สัมปทานไม้บริเวณชายแดนไทย-พม่าทั้งหมด ภายในวันที่ 31 ธันวาคม 2536/1993 และให้เหตุผลว่าเพื่อรักษาทรัพยากรพร้อมกับกล่าวว่าไม่ได้รับผลประโยชน์เต็มที่¹⁴ ด้านรัฐบาลไทยเองก็มีความเข้มงวดในการนำเข้าไม้มากขึ้น โดยเฉพาะกองทัพภาคที่ 3 ได้มีหนังสือถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยอ้างเหตุผลถึงการวาง

¹⁴ ผู้จัดการรายวัน (26 มีนาคม 2536) : 6.

มาตรการที่รัดกุม เพื่อความมั่นคงของประเทศ เพราะผู้นำเข้าไม้ของไทยบางรายดำเนินการไม่ถูกต้อง ประกอบกับรัฐบาลพม่าได้ประกาศขึ้นราคาอีก 15-50% ทั้งยังต้องเสียภาษี ค่าธรรมเนียมอื่น ๆ รวมทั้งเงินใต้โต๊ะที่ต้องจ่ายแก่เจ้าหน้าที่ไทย เพื่อสะดวกในการลำเลียงไม้ และค่าสัมปทานในกรณีที่อยู่เหนือสิทธิพลของชนกลุ่มน้อย อย่างไรก็ตาม กลุ่มพ่อค้าไม้ไทยส่วนหนึ่ง มีความเห็นว่า อุปสรรคการค้าไม้ เป็นผลมาจากนโยบายของรัฐบาลไทย โดยเฉพาะส่วนราชการทหารที่เข้มงวดในเรื่องการนำเข้าไม้มากขึ้น โดยอ้างเพื่อความมั่นคงของประเทศ¹⁵ ส่งผลต่อการเข้มงวดเรื่องมาตรการและค่าปรับ ทำให้การดำเนินการจริงในเขตสัมปทาน ทั้งไม้และในส่วนของการประมงด้วยทำได้น้อย เช่น จากสัมปทานที่นักลงทุนไทยประมูลได้กว่า 20 แห่ง ก็สามารถดำเนินการจริงได้เพียง 2-3 แห่งเท่านั้น¹⁶ อย่างไรก็ตาม มีการกล่าวกันว่า กลุ่มนักการเมืองและนักการทหารจำนวนไม่น้อยที่เข้าไปมีผลประโยชน์จากสัมปทานไม้กับพม่า¹⁷

ด้านการค้าชายแดนระหว่างไทยกับพม่านั้น รูปแบบการค้าชายแดนระหว่างกันมี 2 ระบบ คือ

รูปแบบแรก การค้าในระบบ เป็นการค้าที่ถูกต้องตามกฎหมาย โดยผู้นำเข้าและส่งออก จะทำการนำเข้าและส่งออกสินค้าผ่านพิธีการศุลกากร โดยมีการเสียภาษีอย่างถูกต้อง การกระจายตัวของสินค้าตามชายแดนจะมีลักษณะเหมือนกันในทุกสินค้า คือ ผู้นำเข้าพม่าจะนำสินค้าจากชายแดนไทย เพื่อไปกระจายให้กับร้านค้าส่ง และร้านค้าปลีก ในตลาดชายแดนและตลาดในกรุงเทพฯ

รูปแบบที่สอง การค้านอกระบบ เป็นการลักลอบทำการค้าตามแนวชายแดน จุดที่มีการลักลอบนำเข้า ได้แก่ บริเวณแม่น้ำสาย แม่น้ำเมย การค้าแบบนี้ถูกเรียกว่า “สินค้าลอยน้ำ” นอกจากนี้ยังมีการค้าผ่านแดน ซึ่งเป็นการค้าของไทยกับประเทศที่สาม โดยอาศัยพม่าเป็นทางผ่านสินค้าไปสู่จีน อินเดีย และบังคลาเทศ ในลักษณะของสินค้าผ่านแดน (re-export) ผ่านด่านจังหวัดเชียงราย และจังหวัดตากส่วนสินค้าที่นำเข้าจากพม่าก็มีการนำมาแปรรูปเพื่อการส่งออก เช่น ผลิตภัณ์ไม้และอัญมณี เป็นต้น

ในรูปแบบการค้าในระบบนั้น สินค้าที่ไทยส่งออกและนำเข้าในแต่ละด้านมีดังนี้¹⁸

ด้านศุลกากรแม่สอด สินค้าที่ส่งออกมากที่สุด ได้แก่ ผงชูรส น้ำมันปาล์ม รองเท้าแตะ ผ้าทอ เสื้อเชิ้ตของบุรุษ ผ้าโสร่งของสตรีและเด็กหญิง ขนมหวาน รถจักรยาน ยางนอกชนิดอัดลม ขนมอบกรอบ เครื่องสำอาง เป็นต้น

¹⁵ เนชั่นสุดสัปดาห์ (2-8 ตุลาคม 2535) : 32-33.

¹⁶ ผู้จัดการรายวัน (14 เมษายน 2536) : 7.

¹⁷ หลักไท (7-13 ตุลาคม 2534) : 27.

¹⁸ วารสารผู้ส่งออก (เมษายน 2544) : 26-27.

ด้านศุลกากรระนอง สินค้าที่ส่งออกผ่านด่านนี้ ได้แก่ สารปรุกลิ่น รส เครื่องดื่มที่ไม่มีแอลกอฮอล์ นมและครีมที่ทำให้เข้มข้น น้ำมันปาล์มและไขมันจากพืชอื่น ๆ น้ำมันเชื้อเพลิง ตาข่ายจับปลา น้ำตาลทรายขาว ผงชูรส รองเท้าแตะ ยารักษาโรค ประตู หน้าต่างทำด้วยอลูมิเนียม ปูนซีเมนต์ เป็นต้น

ด้านศุลกากรแม่สอย สินค้าส่งออกชายแดนด้านนี้ที่สำคัญ ได้แก่ ผงชูรส น้ำมันเชื้อเพลิง ยางนอกชนิดอัดลม ปูนซีเมนต์ ไขมันพืช เบียร์ น้ำแร่ น้ำอัดลม กระเบื้อง ด้าย เหล็ก ยารักษาโรค ยางในรถยนต์ ผ้าทอ เป็นต้น

ส่วนด้านศุลกากรที่สำคัญด้านการนำเข้า ได้แก่

ด้านศุลกากรสงขลาบุรี ตั้งแต่ปี 2543/2000 มีการนำเข้าก๊าซธรรมชาติ มูลค่า 4,374.3 ล้านบาท ทำให้มูลค่าการนำเข้าของด่านนี้มากที่สุด ส่วนสินค้านำเข้าอื่น ๆ เช่น โคมีชีวิต เฟอร์นิเจอร์ไม้ เป็นต้น

ด้านศุลกากรแม่สอด มีการนำเข้าโคมีชีวิตมากกว่าหนึ่งในสาม นอกจากนั้นเป็นสินค้านำเข้า เช่น ปลา เครื่องประกอบอาคารทำด้วยไม้ เฟอร์นิเจอร์ไม้ กุ้งแช่แข็ง หนังกบ เป็นต้น

ด้านศุลกากรระนอง สินค้าที่นำเข้า ได้แก่ ดีบุก ถ่านไม้ พริก กากน้ำมันที่ได้จากการสกัดไขมันหรือน้ำมันพืช เมล็ดละหุ่ง ปลาป่น เศษเหล็ก ปลาแห้ง เป็นต้น

ธนาคารแห่งประเทศไทยได้อธิบายลักษณะของการค้าชายแดนไทย-พม่าไว้ว่า

“...เป็นการค้าที่ค่อนข้างปิดตัว มีพ่อค้าไทยเกี่ยวข้องไม่มาก คือ ประมาณ 40 ราย ที่อำเภอแม่สอย จังหวัดเชียงราย และ 150 ราย ที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก การค้าที่อำเภอแม่สอยจะปิดตัวกว่า เพราะเป็นการค้าในลักษณะขายส่งตรงเข้าไปในเมืองสำคัญของพม่า เช่น มณฑลฉะเลียง ตองยี และเชียงตุง ซึ่งเป็นแหล่งอัญมณีที่สำคัญของพม่าและของโลก พ่อค้าไทยบริเวณนี้จะมีความสัมพันธ์กับพ่อค้าพม่าเชื้อสายจีน ในลักษณะเครือข่าย หุ่นส่วน และตัวแทนจำหน่าย โดยใช้ภาษาจีนกลางเป็นสื่อในการติดต่อทางโทรศัพท์

การค้าด้านอำเภอแม่สอดจะคึกคักและเปิดตัวมากกว่า เพราะพ่อค้าชายฝั่งที่ย่างกุ้ง เชื้อสายพม่า จะให้พ่อค้าที่เมียวดี จังหวัดกรุกกริกซึ่งอยู่ฝั่งพม่าตรงข้ามอำเภอแม่สอด มาซื้อโดยตรงที่อำเภอแม่สอดและเก็บสินค้าที่เมียวดี เพื่อส่งออกเข้าย่างกุ้งต่อไป โดยพ่อค้าที่อำเภอแม่สอดจะใช้เงินทุนจากสถาบันการเงินมากกว่าอำเภอแม่สอย นอกจากนี้ เส้นทางการค้านี้อยู่ใกล้กับเมืองมะละแหม่ง ซึ่งเป็นศูนย์กลางและเมืองท่าชายฝั่งทะเลอันดามัน ช่องทางการตลาดสายนี้มีการเชื่อมโยงไปถึงบังคลาเทศและอินเดีย สินค้าส่งออกที่สำคัญจากไทยผ่านบริเวณนี้ได้แก่ เครื่องอุปโภคบริโภค ส่วนสินค้านำเข้าจากพม่าส่วนใหญ่เป็นสัตว์มีชีวิต นอกนั้นเป็นสินค้าประเภทผลิตภัณฑ์จากป่า อัญมณี และสินค้าเกษตร”¹⁹

¹⁹ หน่วยวิชาการสาขาสหาคหะเนื่อ ฝ่ายวิชาการ และฝ่ายต่างประเทศ ธนาคารแห่งประเทศไทย, “การค้าชายแดนไทย-พม่า” มปป. หน้า ข.

ส่วนการค้าชายแดนไทย-พม่าทางด้านอื่นๆ เช่น ด้านจังหวัดแม่ฮ่องสอน หรือเชียงใหม่ส่วนใหญ่ไม่ใช้การค้ากับพม่าแต่เป็นการค้ากับชนกลุ่มน้อยของพม่า เช่น กับกระเหรี่ยงอิสระ จีนฮ่อ และไทยใหญ่ รูปแบบการค้าจึงเป็นการค้าในระบบ และมีลักษณะเป็นการค้าชายแดนจริงๆ ด้วยมีการนำเข้าของป่าจากฝั่งพม่าและการส่งออกสินค้าอุปโภคบริโภคเพื่อการยังชีพในจำนวนไม่มาก เนื่องจากตลาดแคบและจำกัดวงอยู่เพียงชนกลุ่มน้อยไม่กี่เชื้อชาติเท่านั้น²⁰

หลังจากพม่าเปิดประเทศรับการค้าและการลงทุนจากต่างชาติอย่างเป็นทางการแล้วนั้น การค้าชายแดนระหว่างไทยกับพม่าก็มีบรรยากาศการค้าคึกคักมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะ ด้านอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก และอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย หลังจากที่มีการเปิดจุดชายแดนเพื่อทำการค้ากับพม่า ปรากฏว่าสถิติการค้าระหว่างกันมีปริมาณที่สูงขึ้นอย่างมาก (ดูตาราง 9 ประกอบ) ขณะเดียวกันระยะนี้ (ปี 2531/1988 เป็นต้นมา) ก็เริ่มมีแรงงานชาวพม่าทยอยกันเข้ามารับจ้างทำงานในฝั่งไทยโดยเฉพาะตามแนวชายแดนไทย-พม่า²¹ นอกจากนี้ เมื่อเปรียบเทียบกับการค้าชายแดนระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านอื่นๆ ตามสถิติในปี 2540/1997 จะพบว่าปริมาณการค้ากับพม่าของไทยอยู่ในลำดับที่รองลงมาจากการค้าบริเวณชายแดนไทย-มาเลเซีย และมีปริมาณการค้าที่ใกล้เคียงกับการค้ากับกัมพูชา และสูงกว่าการค้ากับลาว (ดูตาราง 10 ประกอบ)

ตาราง 9: เปรียบเทียบมูลค่าการค้าชายแดนไทย-พม่า ที่ผ่านด่านศุลกากรต่าง ๆ ในภาคเหนือ

(หน่วย : พันบาท)

ปี	แม่สาย เชียงราย	แม่ฮ่องสอน	แม่สะเรียง แม่ฮ่องสอน	เชียงดาว เชียงใหม่	แม่สอด ตาก	รวม
2527/1984	139,963	9,239	821	876	82,467	233,372
2528/1985	147,233	10,113	4,314	596	30,177	194,673
2529/1986	226,256	5,185	1,191	382	9,830	242,844
2530/1987	288,197	3,942	3,281	4,624	5,785	305,829

²⁰ เฟิงอ้าง, หน้า 7-8.

²¹ สยามรัฐสัปดาหวิจารณ์ (27 ตุลาคม-2 พฤศจิกายน 2534) : 12.

2531/1988	202,557	3,806	5,355	18,887	42,235	272,840
2532/1989	259,436	48,877	74,451	224,307	457,567	1,065,338
2533/1990	343,006	470,131	286,550	172,528	779,974	2,054,533
ม.ค.-พ.ค. 2534/1991	198,104	263,685	330,967	114,727	290,067	1,198,379

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย สาขาภาคเหนือ จากสยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 1-7 ธันวาคม 2534, หน้า 39.

ตาราง 10: แสดงจุดผ่านแดนไทย พม่า ลาว กัมพูชา มาเลเซีย

(หน่วย : ล้านบาท)

ประเทศ	จุดผ่านแดนถาวร / ด้าน ศุลกากร	มูลค่ารวมสินค้า นำเข้า-ส่งออก ปี 2540/1997
พม่า แม่สาย จ.เชียงราย แม่สอด จ.ตาก จ.ระนอง	-ท่าขี้เหล็ก -เมียวดี -เกาะสอง	2,690.32 3,343.21 2,042.32 รวม 8,075.85
กัมพูชา บ้านหาดเล็ก อ.คลองใหญ่ จ.ตราด อ.อรัญประเทศ จ.สระแก้ว	-จามเยียม -ปอยเปต	3,832.40 4,195.06 รวม 8,027.46
ลาว อ.เชียงทอง จ.เชียงราย อ.เชียงแสน จ.เชียงราย	-เมืองห้วยทราย -เมืองต้นผึ้ง	332.01 216.54 รวม 548.55
มาเลเซีย อ.สะเตาะ จ.สงขลา จ.สงขลา อ.สุไหงโก-ลก จ.นราธิวาส	-บูกิต คายา ฮิวตัน -ปาดังเบซาร์ -รันตา ปันจิง	30,934.19 22,301.27 2,448.88 รวม 55,684.34

ที่มา: หนังสือพิมพ์ประชาชาติธุรกิจ 2-5 กรกฎาคม 2541, หน้า 9.

หมายเหตุ: 1.สปป.ลาวใช้ข้อมูลที่มีมูลค่าการค้านำเข้า-ส่งออก ตั้งแต่ 100 ล้านบาทขึ้นไป

2.จุดผ่านแดนไทย-มาเลเซีย เป็นด่านศุลกากร ที่มีช่องทางผ่านด่านเรียกว่า ช่องทางอนุญาตที่
ถูกต้องตามกฎหมาย รวม 10 แห่ง ใน 4 จังหวัด แต่หยิบยกข้อมูลที่มีมูลค่าการค้าสูงตามลำดับ

นอกจากนี้ จากตาราง 11 และ 12 ข้างล่างนี้ยังได้แสดงให้เห็นว่า ไทยได้ดูแลการค้าพม่ามาตลอดยกเว้นเพียงปี 2535/1992 ที่ไทยขาดดุลการค้า และต่อมาไทยเริ่มขาดดุลการค้าอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2544/2001 จนถึงปัจจุบัน

ตาราง 11: สถิติการค้าพม่า-ไทย

(ล้านเหรียญสหรัฐ) (อัตราแลกเปลี่ยน \$: 6 จั๊ด)

ปีพ.ศ.	มูลค่ารวม	ส่งออก	นำเข้า	ดุลการค้า
29/30 (1986/87)	29.3	24.1	5.21	18.9
30/31 (1987/88)	28.5	23.6	4.9	18.6
31/32 (1988/89)	45.2	21	24.1	3.1
32/33 (1989/90)	138.4	45	93.3	48.3
33/34 (1990/91)	154.8	63.3	92.4	30.1

ที่มา : สำนักงานที่ปรึกษาการพาณิชย์ไทยในย่างกุ้ง

ตาราง 12: มูลค่าการค้าชายแดนระหว่างไทย-พม่า ปี 2534-2547/1991-2004

(ล้านบาท)

ปี	มูลค่าการค้ารวม	มูลค่าการค้าส่งออกจากไทย	มูลค่าการนำเข้าจากพม่า	ดุลการค้า
2534/1991	2,671	2,182	489	1,693
2535/1992	4,069	1,601	2,468	-868
2536/1993	5,468	3,366	2,102	1,264
2537/1994	9,591.95	6,282.51	3,309.44	2,973.07
2538/1995	5,906.35	4,754.37	1,151.98	3,602.38
2539/1996	3,671.67	4,928.87	523.97	4,404.90
2540/1997	8,983.89	8,316.43	667.46	7,648.97
2541/1998	7,464.20	6,405.00	1,059.20	5,345.80
2542/1999	8,710.18	7,288.89	1,421.29	5,867.60
2543/2000	18,724.9	11,137.7	7,587.3	3,550.4
2544/2001	40,536.4	7,444.9	33,091.5	-25,646.6
2545/2002	43,145.2	6,279.7	36,865.5	-30,585.8
2546/2003	57,716.1	12,020.6	45,695.5	-33,674.9
2547/2004 (มค.-เมย.)	18,585.9	6,095.4	12,490.5	-6,395.1

ที่มา: ข้อมูลปีพ.ศ. 2534-2536 กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์ กระทรวงพาณิชย์

ข้อมูลปีพ.ศ. 2537-2539 รายงานของสำนักงานพาณิชย์จังหวัดที่มีการค้าชายแดนระหว่างไทย-พม่า

ข้อมูลปีพ.ศ. 2540-2543 (ม.ค.-ต.ค.) กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์

ข้อมูลปี 2544-2547 ศูนย์ข้อมูลการค้าชายแดน สำนักมาตรการพิเศษทางการค้า กรมการค้าต่างประเทศ

กระทรวงพาณิชย์ (ไทย) จากหนังสือข้อมูลเศรษฐกิจและการค้าของต่างประเทศ : สหภาพพม่า ข้อมูล

ณ เดือนพฤษภาคม 2547, หน้า 28.

ที่น่าประหลาดใจเป็นอย่างมากก็คือ ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพม่าอันเนื่องมาจากปัจจัยต่างๆ ดังได้กล่าวแล้วในบทที่ 2 อันได้แก่ การกระทบกระทั่งกันบริเวณชายแดนก็ดี หรือ ปัญหาเรื่องชนกลุ่มน้อยพม่าก็ดีนั้น เมื่อดูจากตาราง 13 และ 14 ข้างล่างในส่วนที่เป็นตัวอักษรสีเข้ม

จะเห็นได้ว่า การปิดด่านของรัฐบาลพม่าแต่ละครั้งแทบจะไม่ได้ส่งผลต่อการลดลงของปริมาณการค้าระหว่างไทยกับพม่าในยอดรวมมูลค่าการค้ารายปีเลย แต่ในทางกลับกันมูลค่าการค้าระหว่างกันกลับเพิ่มสูงขึ้นด้วยซ้ำไป ทั้งนี้จากการสัมภาษณ์ประธานหอการค้าและกรรมการหอการค้าต่างๆ ก็พบว่า การส่งสินค้าออกและนำสินค้าเข้าในช่วงที่มีการปิดด่านของพม่านั้น ส่วนใหญ่แล้วยังคงดำเนินการต่อไปเหมือนปกติ เพียงแต่ในช่วงแรกของการปิดด่าน การขนส่งสินค้าจะหยุดชะงักอยู่บ้าง ทางผู้ส่งออกและนำเข้าก็ต้องปรับตัวด้วยการหาช่องทางทางการขนส่งสินค้าอื่นๆ อาจจะด้วยการเปลี่ยนจุดส่งออกและนำเข้าเป็นจุดผ่อนปรนต่างๆ ทดแทน²² ส่งผลให้การค้าในเดือนที่มีการปิดด่านระยะแรกจะมีมูลค่าที่ลดลง แต่จะไปเพิ่มในเดือนต่อไป ดังปรากฏสถิติในตาราง 13 และ 14 ข้างล่างนี้ ส่วนสินค้าที่ไทยส่งออกและนำเข้าเป็นหลักก็ได้แก่สินค้าอุปโภคบริโภคต่างๆ (ดูตัวอย่างสินค้าที่ไทยนำเข้าและส่งออกในตาราง 15)

อย่างไรก็ตาม ได้มีรายงานถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการปิดด่านไทย-พม่าซึ่งค่อนข้างจะขัดแย้งกับสถิติการค้าไทย-พม่าของทางราชการ เช่น มีรายงานว่า การปิดด่านบริเวณชายแดนภาคเหนือในปี 2535/1992 ทำให้การซื้อขายต้องสูญเสียเงินไปกว่า 700 ล้านบาท แบ่งเป็นด่านแม่สาย จังหวัดเชียงราย 20 กว่าล้านบาท และด่านแม่สลอด ประมาณ 670 ล้านบาท ในส่วนบริเวณด่านแม่ฮ่องสอน แม่สะเรียงและแม่สลอด จะเป็นช่องทางนำเข้าไม้ซุงจากพม่า ทำให้ในช่วงเหตุการณ์สู้รบดังกล่าวส่งผลให้เกิดความเสียหายทั้งสิ้น 2,000 ล้านบาท²³

นอกจากนี้ ผลพวงของการปิดด่านนานเกินไป ยังได้ส่งผลต่อโครงการก่อสร้างจำนวนมากที่นักธุรกิจไทยเข้าไปดำเนินการอยู่ เพราะไม่สามารถขนส่งวัสดุก่อสร้างเข้าไปได้ เมื่อจุดหนึ่งที่มีการก่อสร้างล่าช้ากว่ากำหนดสัญญาของนักธุรกิจไทยกลุ่มนี้ต้องถูกปรับ เช่นเดียวกับนักธุรกิจไทยที่เข้าไปทำธุรกิจปั้มน้ำมันในพม่า จะได้รับผลกระทบเช่นกัน เนื่องจากไม่สามารถนำเข้าเพิ่มเติมได้

การปิดด่านฝั่งประเทศไทยของพม่ายังทำให้ไทยได้รับผลกระทบด้านอื่นๆ กล่าวคือ การปิดด่านจะเป็นการเอื้อประโยชน์ต่อประเทศอื่นๆ ที่ทำการค้ากับพม่า โดยเฉพาะจีนและสิงคโปร์ที่ใช้โอกาสนี้ทำการค้ากับพม่ามากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะจีน จะเห็นได้ชัดว่าในช่วงที่พม่าปิดด่านการค้าที่

²² ช่วงที่พม่าปิดด่านการค้า อย่างเช่น ในช่วงเดือนธันวาคม 2533 ด่านชายแดนจะปิดอย่างเป็นทางการ แต่สำหรับทางด้านธุรกิจการค้ายังมีการค้าขายกันอยู่ ส่วนใหญ่เป็นสินค้าอุปโภคบริโภค ในส่วนของสินค้าล็อตใหญ่ได้มีการขนส่งจากเส้นทางด่านจังหวัดระนองแทน โดยขนส่งทางเรือไปขึ้นที่ท่าเรือเมืองยางกุ้ง นอกจากนี้ทางราชการไทยโดยกระทรวงมหาดไทยก็ได้เปิดจุดผ่านแดนชั่วคราวเพื่อให้ส่งเสริมการค้าชายแดน เช่น ด่านศุลกากรเชียงแสน บ้านวังลาว อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย เป็นต้น ดู ประชาชาติธุรกิจ (6-8 กุมภาพันธ์ 2535) : 37 หรือ ท่าปางห้าของกำนันแดง ช่องทางการส่งออกนำเข้าสินค้าได้ตลอด 24 ชั่วโมง แห่งหนึ่งในอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ดู สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ (9-15 มีนาคม 2544) : 22-23.

²³ ประชาชาติธุรกิจ (16-18 มีนาคม 2538) : 68.

อำเภอแม่สอด จังหวัดตากในปี 2535/1992 เพราะเป็นช่วงที่มีการสู้รบบริเวณชายแดนกับไทย จีนได้ใช้โอกาสนี้เปิดจุดผ่านแดนกับพม่าเพิ่มอีก 3 จุด ได้แก่²⁴

จุดแรก คือ เขตการปกครองหงโจว รอยต่อเมืองซุนหลี่กับเมืองวะมุซึของพม่า ในเดือนตุลาคม 2535/1992 และต่อมาก็กลายเป็นยุทธศาสตร์ทางการค้าที่สำคัญ

จุดที่สอง คือ ชายแดนเมืองหวานตึงกับเมืองปานไซของพม่า ซึ่งทั้งสองจุดมีการสร้างสะพานเหล็กเชื่อมต่อระหว่างกัน เพื่อเป็นเส้นทางขนสินค้าจากเมืองคุนหมิง หงเต๋อะ และมณฑลยูนนานเข้ามายังพม่า

จุดที่สาม คือ ชายแดนเมืองไฮตีทั้ง ซึ่งในเดือนตุลาคม 2535/1992 กลายเป็นศูนย์กลางอัญมณีแห่งใหม่ เพราะสามารถใช้เส้นทางรถไฟจากเมืองมณฑลเฉิงตู ย่างกุ้ง ได้สะดวก อัญมณีขนาดใหญ่น้ำหนักประมาณ 1-10 ตัน สามารถให้เส้นทางนี้แทนการนำเข้าผ่านไทย ทำให้พ่อค้าอัญมณีจากยุโรปและฮ่องกงเข้ามาซื้อขายกันได้ง่ายขึ้น

นอกจากเกิดปัญหาการแย่งชิงตลาดสินค้าอุปโภคบริโภคและเสื้อผ้ากับจีนแล้ว อินโดนีเซียและอินเดีย ก็ได้เข้าไปเปิดตลาดการค้าในพม่าตั้งแต่ปี 2538/1995 เป็นต้นมา ซึ่งจะนำสินค้าประเภทวัสดุก่อสร้างเข้าไปเปิดตลาดในพม่าและมีราคาค่อนข้างถูก จุดนี้จึงทำให้สินค้าของนักธุรกิจการค้าชายแดนที่ส่งออกไปจากไทยถูกตีตลาดและแย่งตลาดค่อนข้างมากและชัดเจน จนทำให้เกิดการแข่งขันกันสูงขึ้น โดยเฉพาะที่ย่างกุ้งเมืองหลวงของพม่า²⁵

การปิดด่านชายแดนไทย-พม่ายังส่งผลให้การค้าในตลาดมีดขยายตัวขึ้นอีกด้วย ในความเป็นจริงแล้วการค้าในตลาดมีดหรือการค้าอนุกรมระหว่างไทย-พม่า ก็มีอยู่แล้ว และมีสัดส่วนการค้ารูปแบบนี้สูง จากการสำรวจของธนาคารแห่งประเทศไทย สาขาภาคเหนือ เมื่อปี 2537/1994 พบว่าการค้าชายแดนภาคเหนือกับพม่า มีสัดส่วนการค้าอนุกรมสูงถึง 76% ของมูลค่าการค้าชายแดนโดยรวมของภาคเหนือ²⁶ และจากการศึกษาของ Takamura และ Mori (1984) Knin Muang

²⁴ ผู้จัดการรายสัปดาห์ (13-19 กรกฎาคม 2535) : 55, 56. อนึ่ง รัฐบาลพม่าเริ่มสร้างความสัมพันธ์ทางการค้ากับจีนประมาณปี 2528 โดยผู้นำของทั้งสองประเทศได้เดินทางไปเยือนซึ่งกันและกัน และลงนามในข้อตกลงระหว่างรัฐทั้งสองฝ่ายทั้งในเรื่องการเมืองและเศรษฐกิจ ส่งผลให้สินค้าจากประเทศจีน เช่น สิ่งทอ เครื่องใช้ดินเผา อุปกรณ์ก่อสร้าง ยารักษาโรค และสินค้าอื่นๆ หลั่งไหลเข้าไปในพม่าตามเส้นทางที่จีนเรียกว่า “เตียนเมียนกงลู่” ซึ่งเป็นเส้นทางที่เชื่อมจากคุนหมิงลงมาถึงเมืองฉู่หยี่ เมืองชายแดนจีนที่ติดกับเมืองมณฑลเฉิงตูของพม่า พร้อมกับเปิดความสัมพันธ์ทางการค้าอย่างเป็นทางการในเขตชายแดนแถบมณฑลยูนนานของจีน

²⁵ สัมภาษณ์นายธีระพล ชลิตราพงศ์ นักธุรกิจการค้าชายแดนและற்றுญิกหอการค้าจังหวัดระนอง ในประชาชาติธุรกิจ (16-18 กุมภาพันธ์ 2538) : 69.

²⁶ ผู้จัดการรายวัน (3 เมษายน 2543) : 13.

Nyunt (1988) Mya Than (1992) หอการค้าจังหวัดตาก (2534) และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (2537) ก็พบว่ามูลค่าการค้าในระบบมีขนาดใหญ่กว่าการค้าในระบบมาก²⁷

การเกิดขึ้นและการขยายตัวของระบบตลาดมืดไม่ได้มีสาเหตุจากการปิดด่านเพียงประการเดียว หากแต่เกิดจากระเบียบการค้าต่างๆ ของพม่า โดยเฉพาะการกำหนดภาษีขาเข้าที่สูงถึง 100-300 เปอร์เซ็นต์สำหรับสินค้าฟุ่มเฟือยบางชนิด เช่น เครื่องสำอาง เป็นต้น ซึ่งนักธุรกิจชายแดนให้ความเห็นว่า ในทางธุรกิจย่อมเป็นไปได้โดยสิ้นเชิง ทำให้เกิดทางออกที่ปฏิบัติกันมาตลอดคือ การเลี่ยงภาษี ด้วยการยอมจ่ายให้กับเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบและมีอิทธิพลในพื้นที่ ซึ่งหมายถึง “การค้าลอดรัฐ” คือ การส่งสินค้าผ่านช่องทางหรือเครือข่ายของกลุ่มทุนท้องถิ่นเป็นหลัก เช่น ที่ท่าปางห้าของก้านแดง และท่าข้ามอื่นๆ นอกจากนี้เหล่านี้จะเป็นทางออกของสินค้าลอดรัฐจากไทยเข้าพม่าแล้ว ยังเป็นทางผ่านสินค้าต้องห้ามของการพม่าอีกด้วย²⁸

นอกจากนี้ สาเหตุที่ก่อให้เกิดการค้าในระบบ หรือ การค้าในตลาดมืด ยังได้แก่

- 1) ผู้ส่งออกเกรงว่าการปรากฏสถิติส่งออกกับทางราชการจะมีผลทำให้ต้องเสียภาษีเงินได้เพิ่มขึ้น
- 2) ผู้นำเข้าต้องการหลบเลี่ยงการเสียอากรขาเข้าและภาษีมูลค่าเพิ่มจากการนำเข้าอัญมณี
- 3) รัฐบาลทั้งสองประเทศออกกฎระเบียบที่เป็นอุปสรรค เช่น พม่าห้ามเอกชนค้าอัญมณี รัฐบาลไทยกำหนดให้การนำเข้าพืชผลเกษตรต้องขออนุญาต และการนำเข้าโคต้องรอกักกันโรค เป็นต้น และ
- 4) เจ้าหน้าที่ทั้งฝ่ายไทยและพม่าไม่สามารถตรวจสอบและควบคุมดูแลได้ทั่วถึง²⁹

ตาราง 13: การส่งออก / นำเข้าด้านชายแดนอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

(บาท)

ปี	มูลค่าส่งออก	มูลค่านำเข้า
2534/1991	712,757,543	723,775,851
2535/1992	463,292,184	225,802,402
2536/1993	1,365,853,196	62,029,201
2537/1994	2,057,915,287	21,897,229
2538/1995	804,224,744	9,802,960
2539/1996	1,058,903,291	7,305,192

ตาราง 13: การส่งออก / นำเข้าด้านชายแดนอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก (ต่อ)

(บาท)

²⁷ อ้างใน หน่วยวิชาการสาขาภาคเหนือ ฝ่ายวิชาการ และฝ่ายต่างประเทศ ธนาคารแห่งประเทศไทย, หน้า ข.

²⁸ จากคำสัมภาษณ์ของกลุ่มศรีทองพี่น้องกรุป ผู้ส่งออกผงชูรสรายใหญ่ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ในสยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ (9-15 มีนาคม 2544) 22-23.

²⁹ หน่วยวิชาการสาขาภาคเหนือ ฝ่ายวิชาการ และฝ่ายต่างประเทศ ธนาคารแห่งประเทศไทย, หน้า 11.

ปี	มูลค่าส่งออก	มูลค่านำเข้า
2540/1997	720,160,407	4,220,041
2541/1998	1,161,383,971	274,560,830
2542/1999	2,629,667,123	678,576,225
2543/2000	3,979,185,002	677,666,653
2544/2001	3,088,856,583	1,664,686,374
2545/2002	2,763,612,085	540,037,737
2546/2003	5,733,374,016	473,640,618
2547/2004	10,583,686,653	644,854,079

ที่มา : ด้านศุลกากรอำเภอแม่สอด รวบรวมโดยสำนักงานพาณิชย์จังหวัดตาก

หมายเหตุ: ระหว่างเดือนเมษายน- กันยายน 2541 ตุลาคม-พฤศจิกายน 2542 และพฤษภาคม-กันยายน 2545 เป็นช่วงที่พม่าปิดด่าน

ตาราง 14: มูลค่าการค้าชายแดนไทย-พม่าด่านอำเภอแม่สอด จังหวัดตากแยกเป็นรายเดือนในช่วงปีที่พม่าปิดด่าน

(บาท)

เดือน	2541/1998		2542/1999		2545/2002	
	นำเข้า	ส่งออก	นำเข้า	ส่งออก	นำเข้า	ส่งออก
มกราคม	1,713,902	48,512,988	66,709,015	142,277,043	109,730,599	417,461,005
กุมภาพันธ์	2,083,114	97,376,797	58,558,227	162,162,230	75,419,914	299,900,630
มีนาคม	2,495,640	80,855,098	66,352,412	202,041,260	53,607,233	429,509,242
เมษายน	2,184,318	92,647,112	50,800,388	201,427,903	39,074,646	286,203,793
พฤษภาคม	7,220,433	137,879,354	78,032,811	291,957,536	45,627,860	223,370,191
มิถุนายน	7,147,518	131,028,310	58,016,985	313,670,328	19,983,029	86,548,820
กรกฎาคม	9,842,772	28,119,983	64,626,424	295,484,608	19,016,807	84,771,010
สิงหาคม	16,436,552	65,135,651	44,531,515	153,119,345	39,862,705	123,335,112
กันยายน	24,949,173	73,933,579	50,854,911	211,885,288	35,951,814	102,734,311
ตุลาคม	66,823,719	126,610,291	46,649,008	118,450,170	30,799,520	151,822,885
พฤศจิกายน	68,212,843	142,754,697	43,905,303	104,407,327	36,787,889	291,391,840
ธันวาคม	65,450,846	136,530,111	49,539,226	432,784,085	34,175,721	266,563,246
รวม	274,560,830	1,161,383,971	678,576,225	2,629,667,123	540,037,737	2,763,612,085

หมายเหตุ: ตัวเลขที่บเป็นช่วงที่พม่าปิดด่าน

ที่มา: ด้านศุลกากรอำเภอแม่สอด รวบรวมโดยสำนักงานพาณิชย์จังหวัดตาก

ตาราง 15: สินค้าส่งออกและนำเข้าที่สำคัญในการค้าชายแดนไทย-พม่า ในปี 2546/2003

สินค้าที่ไทยส่งออก	มูลค่า	สินค้าที่ไทยนำเข้า	มูลค่า
อุตสาหกรรมเกษตร	2,801.5	สินค้าเชื้อเพลิง	44,271.9
เชื้อเพลิง	1,303.4	สินค้าประมงและปศุสัตว์	665.4
สิ่งทอ	722.3	แร่	124.9
ยานพาหนะ อุปกรณ์ และส่วนประกอบ	677.0	ไม้ ไม้แปรรูป และผลิตภัณฑ์	122.1
เหล็กและเหล็กกล้า	417.8	อุตสาหกรรมเกษตร	105.4
พลาสติกและผลิตภัณฑ์	358.2	กลีกรวม	99.7
เครื่องใช้ไฟฟ้า อุปกรณ์และส่วนประกอบ	289.7	สิ่งทอ	49.1
เคมีภัณฑ์	278.7	เครื่องจักรไฟฟ้าและอุปกรณ์	38.3
ประมงและปศุสัตว์	254.2	อัญมณีและเครื่องประดับ	18.8
วัสดุก่อสร้าง	228.2	เฟอร์นิเจอร์และส่วนประกอบ	8.1
อื่น ๆ	4,689.6	อื่น ๆ	201.8
มูลค่าส่งออกรวม	12,020.6	มูลค่านำเข้ารวม	45,695.5

ที่มา : ศูนย์ข้อมูลการค้าชายแดน สำนักมาตรการพิเศษทางการค้า กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ (ไทย) จากหนังสือข้อมูลเศรษฐกิจและการค้าของต่างประเทศ : สหภาพพม่า ข้อมูล ณ เดือนพฤษภาคม 2004, หน้า 28.

นอกจากการค้าชายแดนที่ไทยทำกับพม่าแล้ว ยังมีการค้าในลักษณะของการนำเข้าและการส่งออกจากส่วนกลาง อาทิ ผ่านท่าเรือคลองเตย หรือสนามบินนานาชาติดอนเมือง ซึ่งเป็นการค้าระหว่างประเทศรูปแบบหลัก และการค้ากึ่งธรรมชาติโดยที่ไทยได้นำเข้ากึ่งธรรมชาติจากพม่าผ่านทางท่าอากาศยานบริเวณชายแดนไทย-พม่าในจังหวัดกาญจนบุรีสู่โรงไฟฟ้าในจังหวัดราชบุรีซึ่งเริ่มดำเนินการในปี 2544/2001 ส่งผลให้ไทยยังขาดดุลการค้ากับพม่ามากยิ่งขึ้น โดยตั้งแต่ปี 2544/2001 เป็นต้นมาจนถึงปี 2546/2003 ไทยขาดดุลการค้าประเภทนี้เป็นจำนวนเงินถึงปีละราว 2 หมื่นล้านบาทด้วยกัน (ดูตาราง 16)

ตาราง 16: การค้าระหว่างประเทศของไทยกับพม่า

(ไม่รวมการค้าชายแดน แต่รวมการนำเข้าก๊าซธรรมชาติ)

มูลค่า: ล้านบาท

ปี	มูลค่าการค้า			ดุลการค้า	อัตราการขยายตัวรวม (%)	สัดส่วนรวม (%)
	การส่งออก	การนำเข้า	รวม			
2531/1988	-	1,531.00	1,531.00	-1,531.00	-	0.12
2532/1989	-	2,156.90	2,156.90	-2,156.90	40.88	0.18
2533/1990	1,073.30	3,373.30	4,446.60	-2,300.00	106.16	0.31
2534/1991	1,478.40	4,785.00	6,263.40	-3306.50	40.86	0.37
2535/1992	2,045.80	3,579.40	5,625.20	-1,533.50	-10.19	0.30
2536/1993	3,837.00	3,924.40	7,761.50	-87.40	-	0.37
2537/1994	6,005.00	3,952.70	9,957.70	2,052.30	28.3	0.40
2538/1995	8,659.30	5,510.90	14,170.20	3,148.40	42.3	0.45
2539/1996	8,078.70	3,292.70	11,371.40	4,786.00	-19.75	0.35
2540/1997	12,572.50	2,535.30	15,107.80	10,037.20	32.86	0.40
2541/1998	14,121.50	2,591.00	16,712.50	11,530.50	-	0.42
2542/1999	14,934.40	4,263.40	19,197.80	10,671	14.87	0.47
2543/2000	20,234.10	10,466.70	30,700.80	9,767.30	59.92	0.58
2544/2001	15,742.90	35,787.70	51,530.60	-20,044.80	67.85	0.91
2545/2002	13,935.30	38,923.50	52,858.80	-24,988.20	2.58	0.92
2546/2003	18,199.90	37,429.00	55,628.90	-19,229.10	5.24	0.86
2547/2004 (มค.-มีค.)	5,932.00	9,620.20	15,552.20	-3,688.20	145	0.90

ที่มา : ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยความร่วมมือของกรมศุลกากร; ศูนย์สารสนเทศเศรษฐกิจการค้า กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์ กระทรวงพาณิชย์ (ไทย) จากหนังสือข้อมูลเศรษฐกิจและการค้าของต่างประเทศ : สหภาพพม่า ข้อมูล ณ เดือนพฤษภาคม 2004, หน้า 26.

แม้ว่าสัดส่วนการค้าระหว่างไทยกับพม่าจะมีสัดส่วนที่น้อยเมื่อเทียบกับมูลค่าการค้าต่างประเทศรวมของพม่า อาทิเช่น การค้ารวมไทย-พม่าในช่วงปี 2531/32 (1988-89) 2532/33 (1989-90) และ 2533/34 (1990-91) คิดเป็นร้อยละ 6.69, 15.74 และ 11.12 ตามลำดับ และประเทศที่เป็นคู่ค้าที่สำคัญของพม่าในช่วงนี้ได้แก่ จีน และญี่ปุ่น แต่ไทยก็ถือว่าเป็นคู่ค้าที่สำคัญที่มีมูลค่าการค้าสูงสุดเป็นอันดับสามของคู่ค้าทั้งหมดของพม่า (ดูตาราง 17 และตารางในภาคผนวกเรื่องการส่งออกและนำเข้าของไทยกับพม่าประกอบ) และสำหรับไทยนั้น การค้ากับพม่ายังมีมูลค่าน้อยมากเมื่อ

เทียบกับคู่ค้าประเทศอื่นๆ ของไทย เช่น ในปี 2543/2000 การค้ากับพม่าคิดเป็นเพียงร้อยละ 0.58 ของมูลค่าการค้ารวมของไทย โดยมีการค้าผ่านพิธีการศุลกากร 8 แห่ง ได้แก่ ด้านศุลกากรแม่สอด สังขละบุรี ระนอง แม่สาย เชียงแสน เชียงดาว แม่สะเรียง และแม่ฮ่องสอน มีสัดส่วนร้อยละ 48.8 ของการค้าโดยรวมระหว่างไทยกับพม่า (ดูตารางในภาคผนวกประกอบเรื่องการส่งออกและนำเข้า ของไทยกับพม่า) ซึ่งหากพิจารณาเพียงสถิติการค้าของไทยต่อพม่าและเทียบเคียงกับปริมาณการค้า กับคู่ค้าประเทศอื่นๆ ของไทยแล้ว สถิติดังกล่าวอาจชี้ให้เห็นว่ารัฐบาลไทยไม่น่าจะให้ความสำคัญกับการค้ากับพม่ามากนัก แต่ในความเป็นจริงเป็นดังปรากฏในการศึกษาในบทที่ 2 แล้วว่า แต่ รัฐบาลกลับให้ความสำคัญกับการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อพม่าโดยเสมอมา ซึ่งปัจจัยที่มาของ นโยบายดังกล่าวนี้เป็นอย่างไรนั้น ผู้วิจัยจะศึกษาวิเคราะห์ในหัวข้อต่อไป

ตาราง 17: การค้าต่างประเทศของพม่าระหว่างปี 2532-2534/1989-1991

(มูลค่า : ล้านเหรียญสหรัฐ)

	การค้ารวม			การส่งออก			การนำเข้า		
	2531/32	2532/33	2533/34	2531/32	2532/33	2533/34	2531/32	2532/33	2533/34
รวมโลก	939	1,040.20	1,390.80	365.5	474.4	511	573.8	565.8	879.8
รวม									
ASEAN	125.2	281.8	448.7	62	120.1	208.9	63.2	161.7	239.8
สิงคโปร์	54.9	95.8	220.7	22.4	43.1	140.1	32.5	52.7	80.6
มาเลเซีย	6.3	15.4	70.1	1	2.1	6.3	5.3	13.3	63.8
ไทย	62.9	163.8	154.7	38.8	70.5	62.3	24.1	93.3	92.4
จีน	311.9	219.7	254	157.1	133.4	60	154.8	86.3	194
อินเดีย	65.2	68.6	122.2	61.9	61	116	3.3	7.6	6.2
ญี่ปุ่น	203.3	156.1	181.7	12.9	21.6	37	190.4	134.5	144.7
เกาหลีใต้	18.8	21.3	21.9	2.8	1.9	2.5	16	19.4	19.4
อเมริกา									
เหนือ	10.3	12.7	116	1.8	1.8	3.6	8.5	10.9	112.4
EC & ยู									
โรปเหนือ	122.1	153	121.4	12.8	25.7	14	109.3	127.3	107.4

ที่มา : สำนักงานที่ปรึกษาพาณิชย์ไทยประจำย่างกุ้ง (อัตราการแลกเปลี่ยน \$ 1 : 6 จัต)

ในขณะเดียวกัน ด้านรัฐบาลพม่าก็ได้แสดงท่าทีในการให้ความสำคัญกับการเติบโตของเศรษฐกิจบริเวณชายแดนที่ติดกันอย่างชัดเจน เช่น มีการปรับปรุงตลาด และร้านขายของที่ระลึก บริเวณตำบลท่าขี้เหล็ก ฝั่งตรงข้ามอำเภอแม่สาย เพื่อให้มีระเบียบและสะอาดมากขึ้น เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวจากฝั่งไทยทั้งที่เป็นชาวไทยและชาวต่างชาติอื่นๆ ที่เข้าไปซื้อของและท่องเที่ยวมากขึ้น ตั้งแต่ปลายปี 2535/1992³⁰ และถึงแม้จะมีเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงทางการเมืองในพม่าในเดือนเมษายน 2535/1992 กล่าวคือ พลเอกชอหม่องถูกปลดออกจากตำแหน่ง แต่รัฐบาลชุดต่อมาที่นำโดยพลเอกตานชเวียก็ยังคงผลักดันนโยบายปฏิรูปทางการเมืองและเศรษฐกิจให้ดำเนินต่อไป โดยส่งเสริมบทบาททางเศรษฐกิจของเอกชน มีการอนุญาตให้เอกชนถือครองเงินตราต่างประเทศเพื่อการค้าในระดับหนึ่ง และประกาศเวนคืนวิสาหกิจจำนวนมากที่รัฐยึดจากเอกชนหลังการปกครองแบบสังคมนิยมคืนสู่มือเอกชนเจ้าของเดิม เพื่อกระตุ้นบทบาททางเศรษฐกิจของเอกชน และสร้างกลไกเศรษฐกิจการตลาด พร้อมทั้งเปิดรัฐวิสาหกิจจำนวน 37 แห่งจากทั้งสิ้น 55 แห่งทั่วประเทศ ทั้งในรูปของการให้เข้าดำเนินการและร่วมทุน ตั้งแต่โรงงานทอผ้า โรงเลื่อย-เฟอร์นิเจอร์ โรงสีข้าว โรงงานผลิตอาหาร ยา รองเท้า ร่ม ปากกาหมึกซึม โครงสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐาน อุตสาหกรรมเหมืองแร่ ป่าไม้ ประมง การคมนาคมขนส่งและการก่อสร้าง การพัฒนาภาคบริการ โดยปรับปรุงระบบการเงิน การธนาคารและอุตสาหกรรม โรงแรม และการท่องเที่ยว

จากเหตุการณ์การที่พม่าปิดด่านชายแดนไทย-พม่า อาจจะมีคำถามตามมาว่า แล้วพม่าได้รับผลกระทบหรือไม่ นั่น มีกรณีตัวอย่างในช่วงเดือนพฤษภาคม ถึงกรกฎาคม 2545/2002 ในการปิดด่านพรมแดนที่ติดกับประเทศไทยของรัฐบาลพม่าครั้งนี้ มีรายงานออกมาว่า ได้ส่งผลย้อนกลับไปสู่ระบบเศรษฐกิจของพม่าค่อนข้างมาก โดยค่าเงินจ๊าตจนถึงวันที่ 10 กรกฎาคม 2545/2002 ตกไปอยู่ที่ 4 บาทเศษ ต่อ 100 จ๊าต เมื่อเทียบกับเงินเหรียญสหรัฐอยู่ที่ 900 กว่าจ๊าต ต่อ 1 เหรียญสหรัฐ เนื่องจากเงินจ๊าตของพม่าไม่สามารถที่จะนำไปซื้อสินค้าจากประเทศอื่นได้ นอกจากนี้ พบว่าเงินจ๊าตที่เคยมีการนำมาซื้อสินค้าจากพ่อค้าไทย และพ่อค้าไทยนำกลับไปซื้อสินค้าส่งออกของพม่า เช่น พริกแห้ง กระเทียม อาหารทะเล ที่ประเทศอื่น ๆ ไม่ซื้อ หายไปจากระบบ เฉพาะที่ชายแดนแม่สอด ไม่น้อยกว่า 12,000 ล้านบาทต่อเดือน หากรวมที่แม่สายและระนองก็อาจจะหายไปหลายหมื่นล้านบาทต่อเดือน เมื่อสถานการณ์ดังกล่าวยาวนานขึ้น ยิ่งจะทำให้เกิดภาวะเงินเฟ้อขึ้นในพม่าได้ ค่าเงินก็จะมีปัญหามากขึ้นไปอีก³¹

³⁰ ผู้จัดการรายวัน (27 พฤศจิกายน 2535) : 11.

³¹ ผู้จัดการรายวัน (12 กรกฎาคม 2545) : 1-2.

สถานการณ์การลงทุนไทยในพม่า

ตั้งแต่รัฐบาลพม่าเปิดประเทศในปี 2531/1988 เป็นต้นมาจนถึงเดือนตุลาคม 2544/2001 คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนแห่งสหภาพพม่า (Myanmar Investment Commission: MIC) ได้อนุมัติโครงการการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศทั้งสิ้น 359 โครงการ มูลค่าเงินลงทุน 7,406.7 ล้านดอลลาร์สหรัฐ สิงคโปร์เป็นประเทศที่มีมูลค่าเงินลงทุนสะสมมากที่สุด ตามด้วยอังกฤษและไทย ตามลำดับ (ดูตาราง 18 ประกอบ)

ตาราง 18: การลงทุนจากต่างประเทศสะสมที่ได้รับการอนุมัติจากทางการพม่าแยกตามประเทศผู้ลงทุน ตั้งแต่ปี 2531/1988-31 ตุลาคม 2544/2001

ลำดับที่	ประเทศ	จำนวนโครงการ	จำนวนเงินลงทุน (ล้านเหรียญสหรัฐ)	สัดส่วนมูลค่าเงินลงทุน (ร้อยละ)
1	สิงคโปร์	70	1541.6	20.8
2	อังกฤษ	37	1404.0	18.9
3	ไทย	49	1290.2	17.4
4	มาเลเซีย	28	598.5	8.1
5	สหรัฐอเมริกา	16	582.1	7.9
6	ฝรั่งเศส	3	470.4	6.4
7	อินโดนีเซีย	12	241.5	3.3
8	เนเธอร์แลนด์	5	238.8	3.2
9	ญี่ปุ่น	23	235.2	3.2
10	เกาหลี	32	156.1	2.1
11	ฮ่องกง	27	148.3	2.0
12	ฟิลิปปินส์	2	146.7	1.9
13	ออสเตรเลีย	14	82.1	1.1
14	ออสเตรเลีย	2	72.5	0.9
15	จีน	12	60.9	0.8
16	แคนาดา	16	59.8	0.8
17	ปานามา	1	29.1	0.4
18	เยอรมัน	1	15.0	0.2
19	เดนมาร์ก	1	13.4	0.2
20	ไต้หวัน	1	5.3	0.1
21	อินเดีย	1	4.5	0.1
22	มาเก๊า	2	4.4	0.1
23	บังกลาเทศ	2	2.9	0.04
24	อิสราเอล	1	2.4	0.03
25	ศรีลังกา	1	1.0	0.01
	รวม	359	7,406.7	100.00

ที่มา: Ministry of National Planning and Economic Development, Union of Myanmar

สำหรับรูปแบบการลงทุนในพม่าตั้งแต่พม่ามีนโยบายส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศ ตาราง 19 ข้างล่างได้แสดงให้เห็นว่า การลงทุนด้านน้ำมันและก๊าซธรรมชาติมีสัดส่วนที่มากที่สุด รองลงมาเป็นการลงทุนด้านการผลิต การโรงแรมและท่องเที่ยว การพัฒนาที่ดิน เหมืองแร่ ตามด้วยอาหาร สัตว์และประมง ขนส่งและโทรคมนาคม นิคมอุตสาหกรรม การก่อสร้าง การเกษตร และการบริการ อื่นๆ ตามลำดับ

ตาราง 19: การลงทุนจากต่างประเทศในพม่า จำแนกตามประเภทอุตสาหกรรม

ลำดับที่	ประเภทอุตสาหกรรม	จำนวนโครงการ	มูลค่าการลงทุน (ล้านเหรียญสหรัฐ)	%
1	น้ำมันและก๊าซ (Oil and Gas)	47	2,308.373	32.17
2	การผลิต (Manufacturing)	125	1,496.245	20.85
3	โรงแรมและการท่องเที่ยว (Hotel and Tourism)	42	1,054.411	14.69
4	การพัฒนาที่ดิน (Real Estate Development)	18	997.140	13.90
5	เหมืองแร่ (Mining)	49	522.246	7.28
6	อาหารสัตว์และประมง (Livestock and Fisheries)	20	283.372	3.95
7	การขนส่งและโทรคมนาคม (Transport and Telecommunication)	13	275.387	3.84
8	นิคมอุตสาหกรรม (Industrial Estate)	3	193.113	2.69
9	การก่อสร้าง (Construction)	1	17.267	0.24
10	การเกษตร (Agriculture)	3	14.351	0.20
11	การบริการอื่นๆ (Other Services)	5	13.686	0.19
	รวม	326	7,175.591	100

ที่มา: Ministry of National Planning and Economic Development , Union of Myanmar

หมายเหตุ: ข้อมูล ณ วันที่ 29 กุมภาพันธ์ 2543

ทั้งนี้ รัฐบาลพม่าเริ่มสนับสนุนการลงทุนจากต่างชาติก่อนที่พม่าจะเปิดประเทศในปี 2531/1988 กล่าวคือมีการสนับสนุนให้บริษัทต่างชาติเข้าไปสำรวจและลงทุนด้านพลังงานตั้งแต่ปี 2525/1982 ซึ่งไทยได้เซ็นสัญญากับพม่าในเดือนกุมภาพันธ์ 2538/1995 เรื่องการซื้อก๊าซจากพม่าเป็นเวลา 30 ปี

ด้านการประมง รัฐบาลพม่าเริ่มเปิดให้ต่างชาติขอสัมปทานจับปลาตั้งแต่ปี 2532-2533/1989-1990 พร้อมออกกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการประมง ส่งเสริมการลงทุนด้านการโรงแรมและการท่องเที่ยวในปี 2536/1993 ด้วยการประกาศแต่งตั้ง Myanmar Tourist Commission และ Myanmar Tourism Law และด้านการทำเหมืองแร่ได้มีการออกกฎหมายเหมืองแร่ในปี 2537/1994

ในด้านการลงทุนของไทยในพม่า ตาราง 20-22 แสดงให้เห็นว่าไทยเข้าไปลงทุนด้านต่างๆ ที่นอกเหนือไปจากการสัมปทานด้านป่าไม้และประมง และเมื่อเปรียบเทียบจากทั้ง 3 ตารางดังกล่าว จะเห็นได้ว่า ทั้งจำนวนโครงการและมูลค่าเงินลงทุนของนักธุรกิจไทยในพม่ามีสัดส่วนที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างมาก กล่าวคือ ในช่วงปี 2533-2538/1990-1995 ไทยได้เข้าไปลงทุนในพม่าทั้งหมด 25 โครงการ คิดเป็นมูลค่า 354 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ต่อมาจนถึงปี 2539/1996 จำนวนโครงการลงทุนเพิ่มเป็น 33 โครงการ คิดเป็นมูลค่า 946.16 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และในช่วงปี 2531-2544/1988-2001 จำนวนโครงการลงทุนได้เพิ่มขึ้น รวมทั้งสิ้น 49 โครงการ คิดเป็นมูลค่า 1,290.2 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และเมื่อดูสถิติการลงทุนไทยในพม่ารายปี ระหว่างปี 2537-2544/1994-2001 ในตาราง 15 จะพบว่า สัดส่วนเพิ่มของมูลค่าการลงทุนในปี 2539/1996 เมื่อเปรียบเทียบกับปี 2538/1995 จะมีสัดส่วนที่สูงถึง 267.27 เปอร์เซ็นต์ หรือเมื่อเปรียบเทียบในช่วง 8 ปีที่ไทยเข้าไปลงทุนในพม่า ตั้งแต่ปี 2537/1994 ถึงปี 2544/2001 มูลค่าการลงทุนเพิ่มรวม 488.71 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งตัวเลขนี้ชี้ให้เห็นว่า นักธุรกิจไทยได้ให้ความสนใจเข้าไปลงทุนในพม่าอย่างต่อเนื่อง และเพิ่มมูลค่าและจำนวนโครงการการลงทุนมากขึ้นเรื่อยๆ อีกทั้งยังแสดงให้เห็นอีกด้วยว่า ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพม่าที่เกิดขึ้นในบางช่วง ไม่ได้ส่งผลให้การลงทุนลดลงแต่อย่างใด

ตาราง 20: 10 ประเทศที่ลงทุนในพม่ามากที่สุด (ปี 2533-2538/1990-1995)

ประเทศ	มูลค่า (ล้านดอลลาร์)	จำนวนโครงการ
อังกฤษ	628	13
สิงคโปร์	545	30
ฝรั่งเศส	465	1
ไทย	354	25
มาเลเซีย	224	9
สหรัฐ	161	12
ญี่ปุ่น	67	5
ฮ่องกง	65	17
เกาหลีใต้	11	6
จีน	6	5

ที่มา: ผู้จัดการ 8 มกราคม 2539.

หมายเหตุ: ในความเป็นจริงเงินลงทุนจากต่างประเทศมีจำนวนสูงกว่าสถิติทางการ โดยเฉพาะการลงทุนจากจีนไม่ได้ถูกรายงานตามกฎหมายการลงทุนจากต่างประเทศ รวมถึงการลงทุนที่ชาวต่างชาติใช้วิธีการลงทุนผ่านชาวพม่า (วารสารเศรษฐกิจ ธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) กรกฎาคม 2539, หน้า 21.)

ตาราง 21: การลงทุนของต่างประเทศในพม่า (จนถึง 31 ตุลาคม 2539/1996 และ 31 ธันวาคม 2545/2002)

(ล้านเหรียญสหรัฐ)

ลำดับที่	ประเทศ	จำนวนโครงการ		จำนวนเงินลงทุน	
		1996	2002	1996	2002
1	สิงคโปร์	50	71	1,158.85	1,566.62
2	อังกฤษ	25	37	1,011.16	1,404.01
3	ไทย	33	49	946.16	1,290.20
4	ฝรั่งเศส	2	3	466.37	470.37
5	มาเลเซีย	16	32	446.27	642.50
6	สหรัฐอเมริกา	15	16	243.57	582.06
7	เนเธอร์แลนด์	5	5	237.84	238.83
8	ญี่ปุ่น	11	23	183.42	212.57
9	ออสเตรเลีย	1	2	71.50	72.50
10	ฮ่องกง	17	28	64.44	149.83
11	เกาหลี	9	32	60.69	156.40
12	ออสเตรเลีย	10	14	39.00	82.08
13	แคนาดา	9	16	32.53	59.78
14	อินโดนีเซีย	2	12	21.00	241.49
15	จีน	6	13	15.95	64.15
16	เยอรมัน	1	1	15.00	15.00
17	เดนมาร์ก	1	1	13.37	13.37
18	ฟิลิปปินส์	1	2	6.67	146.66
19	บังคลาเทศ	2	2	2.96	2.96
20	มาเก๊า	1	2	2.40	4.40
21	ศรีลังกา	1	1	1.00	1.00
	รวม	218	367	5,040.05	7,461.46

ที่มา: Golden Myanmar Magazine, Volume 4 Number 1: 1997 p.13 และ

<http://www.mofa.gov.mm/aboutmyanmar/am12.html> p. 1, 19/7/2547

ตาราง 22: การลงทุนไทยในพม่าแยกรายปี

ปี	จำนวนโครงการ	มูลค่า (ล้านเหรียญสหรัฐ)	สัดส่วนเพิ่ม (%)
2537/1994	23	264.60	-
2538/1995	25	354.00	74.74
2539/1996	33	946.16	267.27
2540/1997	39	1,026.00	108.43
2542/1999	46	1,252.45	81.91
2544/2001	49	1,290.20	103.01

ที่มา: ปี 1994 และ 1995 จากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน, ประเทศไทย

ปี 1996 (เป็นข้อมูลถึง 30 พฤศจิกายน 1996) จาก Golden Myanmar Magazine, Volume 4
Number 1: 1997 p.13.

ปี 1997 จากผู้จัดการรายวัน 23 เมษายน 2540 หน้า 11.

ปี 1999 จาก Ministry of National Planning and Economic Development, Union of Myanmar

ปี 2001 (เป็นข้อมูลถึง 31 ตุลาคม 2001) จาก Ministry of National Planning and Economic
Development, Union of Myanmar

สำหรับประเภทของการลงทุนของไทยในพม่าที่มีมูลค่าสูงสุด ได้แก่ อุตสาหกรรมการผลิต
ตามด้วย ปศุสัตว์และการประมง ธุรกิจการโรงแรมและการท่องเที่ยว การโทรคมนาคมและการขนส่ง
การก่อสร้างและนิคมอุตสาหกรรม และการเกษตรและเหมืองแร่ (ดูตาราง 23)

ตาราง 23: การลงทุนไทยในพม่า

ประเภทการลงทุน	จำนวน โครงการ	มูลค่าการลงทุน (ล้าน เหรียญสหรัฐ)	สัดส่วนมูลค่าการลงทุน จากไทย (%)	สัดส่วนมูลค่าการลงทุน จากไทยต่อการลงทุนจาก ต่างประเทศทั้งหมด (%)
อุตสาหกรรมการผลิต (Manufacturing)	12	571.214	45.61	38.341
อาหารสัตว์และการประมง	7	171.013	13.65	60.349
โรงแรมและการท่องเที่ยว	5	124.170	9.91	11.912
การขนส่ง (Transport)	4	106.300	8.49	38.600
การก่อสร้าง (Construction)	1	17.267	1.38	100.00
นิคมอุตสาหกรรม (Industrial Estate)	1	14.000	1.12	7.250
การเกษตร (Agriculture)	1	2.690	0.21	18.744
เหมืองแร่ (Mining)	1	0.613	0.05	0.117
อื่นๆ	14	245.186	19.58	3.417
รวม	32	1,252.453	100.00	-

ที่มา: Ministry of National Planning and Economic Development, Union of Myanmar

หมายเหตุ: ข้อมูล ณ วันที่ 30 กันยายน 2542

ทั้งนี้ การเข้าไปลงทุนของไทยในพม่าอย่างเป็นทางการเป็นครั้งแรก คือการขอรัฐบาลพม่า ทำสัมปทานการทำไม้และการประมง หากมองภาพรวมการติดต่อทำธุรกิจกับพม่า เมื่อปี 2531/1988 พบว่า ในระยะแรกๆ แห่งการบุกเบิกทางธุรกิจที่ได้รับการสนับสนุนโดยรัฐบาลทั้งสอง อย่างเป็นทางการนี้ ไทยมีบริษัทที่เข้าไปดำเนินกิจการในพม่ามากถึง 85 บริษัท³² ซึ่งเจ้าของกิจการ เป็นทั้งผู้ที่อยู่ในภาครัฐและภาคเอกชน อันได้แก่ พ่อค้า นักการเมือง และข้าราชการ มีลักษณะเป็น ธุรกิจที่ต้องใช้เงินลงทุนสูง เขตพื้นที่การทำธุรกิจส่วนใหญ่เป็นบริเวณตะเข็บชายแดนด้านอำเภอแม่ สาย จังหวัดเชียงราย ถึงเกาะตะมะ เขตติดต่อกับ จังหวัดระนอง และตามภาคต่าง ๆ โดยเฉพาะ ตะวันออกเฉียงเหนือ ตะวันออกเฉียงใต้ของพม่า เช่น ธุรกิจโรงแรม การท่องเที่ยว รีสอร์ท การทำไม้ เหมืองแร่ดีบุก สังกะสี ตะกั่ว พลวง วุลแฟรม อัญมณี เพชรพลอย หยก และธุรกิจบันเทิงบ่อนการ พนัน เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีธุรกิจอื่น ๆ เช่น กิจการประมง อุตสาหกรรมไม้อัด การนำเข้า-ส่งออกถ ถยนต์ จักรยานยนต์ อุปกรณ์ไฟฟ้า กล้องถ่ายรูป วัสดุก่อสร้าง อุตสาหกรรมผลิตยา เครื่องกลการ เกษตร อาหารสัตว์ ยาสูบ เครื่องดื่ม เหล้าเบียร์ สายการบินพาณิชย์ ธนาคารพาณิชย์ ห้างสรรพสิน ค้า เป็นต้น

การบุกเบิกธุรกิจโรงแรม และการท่องเที่ยวของนักลงทุนไทยเริ่มต้นในปี 2532/1989 ซึ่งเป็น ช่วงที่พม่าเพิ่งออกกฎหมายส่งเสริมการลงทุน ต่อมาการลงทุนจากไทยด้านอุตสาหกรรมเกษตร ประมง เหมืองแร่ และอื่นๆ ก็ทยอยกันเข้าไปในพม่าอย่างต่อเนื่องและมีมูลค่าเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนส่งผล ให้ธนาคารพาณิชย์ไทย 5 ธนาคารต่างพากันทยอยเข้าไปเปิดสำนักงานตัวแทนในพม่า ในปี 2538/1995 ได้แก่ ธนาคารกรุงไทย ธนาคารกสิกรไทย ธนาคารกรุงศรีอยุธยา ธนาคารทหารไทย ธนาคารนครหลวงไทย อย่างไรก็ตาม ในปี 2543/2000 ธนาคารเหล่านี้ได้ปิดสำนักงานในพม่าทั้ง หมด เหลือเพียงธนาคารกรุงไทยแห่งเดียว เหตุผลที่สำคัญในการถอนตัวของธนาคารต่างๆ เป็น เพราะนโยบายการเงิน ระบบอัตราแลกเปลี่ยนของรัฐบาลพม่า รวมทั้งปัญหาการเมือง ที่ทำให้การ เปิดและปิดด่านไม่แน่นอน และมีการกีดกันทางการค้า³³ และในปัจจุบันสำนักงานผู้แทนของธนาคาร กรุงไทยก็ได้ปิดไปแล้วเช่นกัน³⁴ ทำให้นักธุรกิจไทยที่ทำการค้าและการลงทุนกับพม่าต้องพึ่งพา บริการด้านการเงินการธนาคารจากธนาคารชาติอื่นที่มีสำนักงานอยู่ในพม่า โดยเฉพาะธนาคารจาก สิงคโปร์

³² สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ (18-24 ตุลาคม 2535) : 9.

³³ คำกล่าวของนายศรีวัฒน์ สุวรรณ อัครราชทูตที่ปรึกษาฝ่ายการพาณิชย์ ณ กรุงย่างกุ้ง ประเทศพม่า ในการ ประชุมใหญ่สามัญประจำปีของสภาอุตสาหกรรมจังหวัดกาญจนบุรี เมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2543 ใน ผู้จัดการราย วัน (1 มีนาคม 2543) : 13.

³⁴ สุวานเศรษฐกิจ (19-22 กันยายน 2547) : 29.

ในส่วนโครงการลงทุนขนาดใหญ่ของไทย ได้แก่ การพัฒนาท่าเรือน้ำลึกและนิคมอุตสาหกรรม ของกลุ่มบริษัท อิตาเลียน-ไทย ดีเวลลอปเม้นท์ จำกัด บริษัท เพาเวอร์ ฟီ จำกัด และ สหวิริยา โครงการเหล่านี้มีมูลค่ารวมกันมากกว่า 10,000 ล้านบาท และการทำเหมืองแร่ของบริษัทผาแดงอินดัสตรี จำกัด เป็นต้น ซึ่งรายละเอียดเกี่ยวกับการลงทุนของบริษัทต่างๆ จะได้กล่าว ในหัวข้อต่อไป

นอกเหนือจากการลงทุนทางตรงในพม่าแล้ว นักธุรกิจไทยยังได้มีการลงทุนในจังหวัดชายแดนต่างๆ โดยใช้แรงงานชาวพม่า เช่น มีการลงทุนทำอุตสาหกรรมทอผ้าไหมและตัดเย็บผ้าไหม บริเวณอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก การลงทุนได้เพิ่มจำนวนจาก 7 โรงงานในปี 2539/1996 เป็น 16 โรงงานในปี 2540/1997 เงินลงทุนรวม 126.7 ล้านบาท และใช้แรงงานทั้งสิ้น 1,486 คน อีกทั้งมีการย้ายโรงงานมาตั้งเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากเป็นจุดที่มีแรงงานต่างด้าวชาวพม่าทำงานอยู่มาก จึงสามารถจ้างได้ในอัตราที่ต่ำ และสามารถผลิตสินค้าได้ตามความต้องการของตลาด³⁵

กล่าวโดยสรุป แม้นักธุรกิจไทยจะเผชิญกับปัญหาต่างๆ มากมายจากปัญหาการเมืองและนโยบายเศรษฐกิจที่มักจะเปลี่ยนแปลงตามอำเภอใจของผู้นำพม่า แต่จากปริมาณการค้าและการลงทุนระหว่างไทยกับพม่า ที่แสดงให้เห็นในตารางข้างบนชี้ให้เห็นว่า พม่าเป็นประเทศที่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจในสายตาของนักธุรกิจไทย ยิ่งไปกว่านั้น บรรดานักธุรกิจไทยเหล่านี้ยังมองด้วยว่า พม่ายังมีศักยภาพสูงในการเป็นประเทศที่เชื่อมโยงระบบเศรษฐกิจไทย เป็นแหล่งระบายสินค้าไทยไปยังมณฑลต่างๆ ทางตอนใต้และตะวันตกของจีน และภูมิภาคเอเชียใต้ในอนาคตอันใกล้อีกด้วย

ยิ่งกว่านั้น ดูเหมือนพม่าเองยังเป็นประเทศที่มีศักยภาพในการลงทุนของชาติอื่นๆ ด้วยไม่ใช่แต่ในสายตาของนักธุรกิจไทยเท่านั้น เพราะแม้จะมีการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจกับพม่าจากทั้งสหรัฐอเมริกาและประเทศต่างๆ ในยุโรป แต่การลงทุนของประเทศเหล่านี้ก็ยังคงอยู่ในพม่า (ซึ่งก็คือการคว่ำบาตรเฉพาะการค้าไม่รวมการลงทุน) ดังที่แสดงในตาราง 20 สถิติมูลค่าการลงทุนต่างชาติในพม่าจนถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2545/2002 มูลค่ารวมของเงินลงทุนที่เข้ามาในพม่าจากทั่วโลก 21 ประเทศทั้งหมดคิดเป็น 7,461.46 ล้านดอลลาร์สหรัฐ แยกออกเป็นการลงทุนจาก 6 ประเทศหลัก ได้แก่ สิงคโปร์ 1566.62 ล้านดอลลาร์สหรัฐ อังกฤษ 1404.01 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ไทย 1290.20 ล้านดอลลาร์สหรัฐ มาเลเซีย 642.50 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ฝรั่งเศส 470.37 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และสหรัฐอเมริกา 582.06 ล้านดอลลาร์สหรัฐ

³⁵ ผู้จัดการรายวัน (3 เมษายน 2540) : 5. ในช่วงปี 2545 ค่าแรงของแรงงานต่างด้าวชาวพม่าที่เข้ามาทำงานในไทยคิดเป็นมูลค่า 14,400 ล้านบาท

สำหรับการลงทุนของสหรัฐอเมริกาในปี 2545/2002 อยู่ในอันดับที่ 6 ส่วนใหญ่จะลงทุนด้านพลังงาน โดยเฉพาะการลงทุนของบริษัทยูนิแคล ซึ่งบริษัทดังกล่าวได้ใช้ความพยายามอย่างมากตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา เพื่อล๊อบบี้ไม่ให้รัฐบาลสหรัฐประกาศว่าบาตรทางเศรษฐกิจต่อพม่า³⁶

³⁶ นายโรเจอร์ บีช ประธานบริษัทยูนิแคล ได้ให้สัมภาษณ์กับทางสำนักข่าวรอยเตอร์ว่า เขารู้สึกผิดหวังที่รัฐบาลสหรัฐตัดสินใจประกาศว่าบาตรพม่า เพราะโครงการทางด้านสาธารณูปโภคอื่นๆ ที่กำลังจะดำเนินการในช่วงปี 1997 เป็นประโยชน์ต่อเศรษฐกิจของพม่าอย่างมาก ดูผู้จัดการรายวัน (23 เมษายน 2540) : 11.

บทที่ 4

ลักษณะและเครือข่ายของกลุ่มธุรกิจไทยที่ทำการค้า และการลงทุนในพม่า

ดังกล่าวแล้วบทที่ 3 ว่าลักษณะการค้าระหว่างไทยกับพม่า สินค้าที่ไทยส่งออกไปยังประเทศพม่าเป็นสินค้าบริโภคอุปโภคเป็นหลัก นอกจากนี้ก็มีสินค้าทุน อันได้แก่ เหล็กและเหล็กกล้า พลาสติกและผลิตภัณฑ์ เครื่องใช้ไฟฟ้า อุปกรณ์และส่วนประกอบ เคมีภัณฑ์ และวัสดุก่อสร้าง เป็นต้น ส่วนสินค้าเข้าหลักได้แก่ ก๊าซธรรมชาติ สัตว์มีชีวิต สินค้าเกษตร ไม้ ไม้แปรรูป และผลิตภัณฑ์ และอัญมณี เป็นต้น ส่วนการลงทุนไทยในพม่า เป็นการลงทุนด้านน้ำมันและก๊าซธรรมชาติมากที่สุด รองลงมาเป็นด้านการโรงแรมและท่องเที่ยว ตามด้วยการประมง ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ เมืองแร่ ขนส่ง และการเกษตรตามลำดับ อีกทั้งไทยเป็นคู่ค้าและผู้ลงทุนในพม่าเป็นอันดับต้นๆ ถือเป็นคู่ค้า คู่ลงทุนรายหลักและมีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของพม่ามากเลยทีเดียว

ดังนั้นในบทนี้จึงเป็นการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มธุรกิจหลักที่ทำการค้าและการลงทุนกับพม่ารวมถึงกลุ่มที่มีความสนใจเข้าไปทำการค้าและการลงทุนกับพม่าระหว่างปี 2531-2547/1988-2004 เพื่อจะสำรวจให้เห็นภาพของกลุ่มธุรกิจหลักๆ ที่เกาะติดอยู่กับการเข้าไปมีบทบาททางธุรกิจพม่า ซึ่งถือเป็นกลุ่มที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับนโยบายความสัมพันธ์ไทย-พม่า ทั้งนี้ จะจำแนกกลุ่มธุรกิจออกเป็น 2 ส่วนคือ 1) กลุ่มธุรกิจการค้าและการลงทุนบริเวณชายแดน และ 2) กลุ่มธุรกิจการค้าและการลงทุนจากนอกพื้นที่จังหวัดชายแดนไทย-พม่า ซึ่งแยกออกเป็น กลุ่มธุรกิจนำเข้าและสัมปทานไม้ กลุ่มธุรกิจการประมง กลุ่มธุรกิจอุตสาหกรรม กลุ่มธุรกิจอัญมณี กลุ่มธุรกิจโรงแรม การท่องเที่ยว การพัฒนาที่ดิน การบิน และการบริการ และกลุ่มธุรกิจการธนาคาร นอกจากนี้ ในบทนี้ผู้วิจัยจะประมวลข้อมูลความสัมพันธ์และการสร้างเครือข่ายของกลุ่มธุรกิจดังกล่าวด้วยเพื่อจะได้ศึกษาในบทต่อไปถึงบทบาทของกลุ่มเหล่านี้ในการผลักดันการกำหนดนโยบายความสัมพันธ์ไทย-พม่าต่อไป อีกทั้งเพื่อเป็นแนวทางในการตอบคำถามที่ว่า ทำไมนโยบายหรือลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับพม่าถึงเป็นไปในเชิงบวกในทุกรัฐบาล

4.1 กลุ่มธุรกิจการค้าและการลงทุนบริเวณชายแดน

นักธุรกิจที่ประกอบการค้าบริเวณชายแดนระหว่างไทยและพม่าส่วนใหญ่เป็นนักธุรกิจท้องถิ่นที่อาศัยอยู่ในจังหวัดหรืออำเภอที่ติดกับเขตแดนของพม่าเป็นหลัก อย่างไรก็ตามในบางจังหวัด เช่น ในอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก นักธุรกิจที่ติดต่อดำเนินค้าขายกับพม่าบางกลุ่มไม่ได้อาศัยอยู่ในบริเวณชายแดนตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ หากแต่ได้โยกย้ายถิ่นฐานมาอยู่ที่จังหวัดตากอย่างถาวรเพื่อแสวงหา

ทางในการทำการค้าชายแดน โดยมาจากจังหวัดนครสวรรค์ ฉะเชิงเทรา กรุงเทพมหานครและสงขลา เป็นต้น

นักธุรกิจชายแดนเหล่านี้เป็นกลุ่มที่มีอำนาจการตลาดเหนือกว่าผู้ผลิตสินค้าในส่วนกลางหรือพ่อค้าใหม่ที่จะเข้ามาแข่งขัน พวกเขามีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้จัดหาสินค้าจากส่วนกลางเพื่อส่งออกไปพม่า ส่วนใหญ่จะส่งออกผ่านพิธีการทางศุลกากรในนามของผู้ผลิตสินค้าที่กรุงเทพฯ¹ ขณะเดียวกันก็มักจะเป็นผู้นำเข้าสินค้าจากพม่าเพื่อส่งต่อไปขายยังแหล่งต่างๆ ในประเทศไทยด้วย โดยทั่วไปผู้ส่งออกและนำเข้าสินค้าจากพม่าจะลงทะเบียนธุรกิจของตนอยู่ในประเภทห้างหุ้นส่วนจำกัดและบริษัท (จำกัด)

นักธุรกิจชายแดนมีทั้งประเภทที่เป็นสมาชิกและที่ไม่ได้เป็นสมาชิกหอการค้าจังหวัดชายแดนไทย-พม่า ซึ่งมี 10 แห่งด้วยกัน ได้แก่ หอการค้าจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน ตาก กาญจนบุรี ราชบุรี เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพรและระนอง² หอการค้าเหล่านี้จะบริหารงานโดยคณะกรรมการที่ได้รับคัดเลือกมาจากสมาชิก และประธานของหอการค้าแต่ละแห่งจะเป็นผู้แทนหอการค้าจังหวัดนั้นๆ ในการเป็นกรรมการของหอการค้าไทยในระดับประเทศต่อไป ทำให้หอการค้าเป็นเวทีสำคัญเวทีหนึ่งสำหรับนักธุรกิจชายแดนโดยเฉพาะระดับกลางถึงระดับย่อยในการสะท้อนปัญหาต่างๆ ที่เกิดจากการค้าชายแดน และเป็นเวทีที่สำคัญในการประชุมหาข้อสรุปเพื่อช่วยสนับสนุนข้อมูลให้ภาครัฐใช้เป็นฐานข้อมูลในการเจรจาและการตัดสินใจ ส่วนนักธุรกิจที่ไม่ได้เป็นสมาชิกหอการค้าจังหวัดนั้น โดยมากจะเป็นพ่อค้ารายเล็กๆ ที่ทำการค้าขายเล็กๆ น้อยๆ กับพม่า หรือนักธุรกิจรายใหญ่ที่มีเครือข่ายเข้าถึงโครงสร้างของการกำหนดนโยบายความสัมพันธ์ไทย-พม่าได้เอง ซึ่งมักจะเป็นกลุ่มธุรกิจที่มีถิ่นฐานอยู่นอกพื้นที่จังหวัดชายแดนไทย-พม่า เช่น กลุ่มทหารผู้ทำธุรกิจควบคู่ไปด้วย (นายทหารนักธุรกิจ) กลุ่มที่มีความสัมพันธ์กับทหารไทยหรือกับทหารพม่า กลุ่มที่มีความสัมพันธ์กับนักการเมืองไทย และกลุ่มที่เป็นนักการเมืองโดยตรง ดังจะได้แสดงให้เห็นรายละเอียดในหัวข้อต่อไป

นอกจากหอการค้าชายแดนจะมีเครือข่ายในการดำเนินงานโดยตรงผ่านคณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชนระดับจังหวัด (กรอ.) และหอการค้าไทยในระดับประเทศแล้วนั้น หอการค้าชายแดนบางแห่งยังมีช่องทางในการผลักดันผลประโยชน์ของกลุ่มผ่านนักการเมืองของจังหวัดนั้นๆ หรือ

¹ ความสำคัญของนักธุรกิจชายแดนได้รับการยืนยันในงานวิจัยของหน่วยวิชาการ สาขาภาคเหนือ ฝ่ายวิชาการและฝ่ายต่างประเทศ ธนาคารแห่งประเทศไทย “การค้าชายแดนไทย-พม่า” 2538, หน้า ก.

² อย่างไรก็ตามหอการค้าจังหวัดที่มีบทบาทสูงในกรณีที่เกี่ยวข้องกับพม่ามี 4 หอการค้า คือ หอการค้าจังหวัดตาก หอการค้าจังหวัดเชียงราย หอการค้าจังหวัดระนอง และหอการค้าจังหวัดกาญจนบุรี ส่วนหอการค้าจังหวัดที่เหลือมีบทบาทน้อยเป็นเพราะทางจังหวัดมีสัดส่วนของปริมาณการค้าและการลงทุนกับพมาน้อยนั่นเอง

กรรมการบริหารหอการค้าจังหวัดบางแห่งมีเครือข่ายเป็นนักการเมืองโดยตรง เช่น หอการค้าจังหวัดตาก มีนายอุดร ตันติสุนทร ซึ่งเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ในสมัยรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ และเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย สมัยรัฐบาลนายชวน หลีกภัย (ช่วงระหว่าง 23 กันยายน 2535/1992-19 พฤษภาคม 2538/1995) เป็นผู้ผลักดันโครงการสร้างสะพานมิตรภาพไทย-พม่า อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ที่ริเริ่มโดยนายนิยม ไวยรัชพานิช และนายปณิธิ ตั้งผาติ กรรมการหอการค้าจังหวัดตาก นอกจากนี้ในกรณีของหอการค้าจังหวัดตากอีกเช่นกัน นายรักษ์ ตันติสุนทร อดีตประธานหอการค้าตากก็ได้เข้าไปเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์ สมัยรัฐบาลนายชวน หลีกภัย (9 พฤศจิกายน 2540/1997-9 กุมภาพันธ์ 2544/2001)

นอกจากเวทีหอการค้าแล้ว นักธุรกิจยังมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มชมรมต่างๆ เช่น ชมรมพ่อค้าชาวยแดน ชมรมพ่อค้าแม่สอด และชมรมอื่นๆ ตามลักษณะของธุรกิจที่ตนเองประกอบกิจการ เช่น ชมรมพ่อค้าพลอย เป็นต้น ซึ่งมีการจัดตั้งกันเอง และบางส่วนก็ได้รับการผลักดันให้มีการรวมตัวกันโดยภาครัฐ เพื่อผลในด้านการส่งเสริมสนับสนุน และแก้ไขปัญหาการค้าทั้งในระดับพื้นที่และระดับชาติ³ ในช่วงที่มีปัญหาระหว่างไทยกับพม่า

นักธุรกิจชาวยแดนบางรายได้ขยายธุรกิจไปสู่การลงทุนทางด้านการพัฒนาธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว หรือการลงทุนด้านอื่นๆ บางกลุ่มก็ได้พัฒนาสายสัมพันธ์กับนักธุรกิจพม่าจากการทำการค้าร่วมกันเพียงอย่างเดียวก็ขยายความสัมพันธ์ด้วยการร่วมทุนกันทำธุรกิจอื่นๆ ด้วย เช่น ธุรกิจปั้มน้ำมัน และพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ในรูปแบบของการสร้างและขายอาคารพาณิชย์ในเมืองชาวยแดนฝั่งพม่า บางกลุ่มก็พัฒนาความสัมพันธ์จากการทำธุรกิจซื้อขายกับรัฐบาลพม่ามาเป็นเวลานานจนได้รับอนุญาตให้จัดทัวร์ท่องเที่ยว หรือขอสัมปทานในการพัฒนาทรัพยากรต่างๆ ในพม่า

สำหรับกลุ่มนักลงทุนบริเวณพื้นที่ชาวยแดนทั้งในฝั่งไทยและฝั่งพม่านั้น นอกจากกลุ่มนักลงทุนท้องถิ่นแล้ว ยังมีกลุ่มนักลงทุนจากนอกท้องถิ่นอีกด้วย ลักษณะธุรกิจการลงทุนของกลุ่มนอกท้องถิ่นส่วนใหญ่เป็นธุรกิจขนาดกลางและขนาดใหญ่ มีมูลค่าการลงทุนสูงกว่ากลุ่มในท้องถิ่น เช่น การพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ ธุรกิจรับเหมาก่อสร้างเส้นทางคมนาคม การโรงแรม บ่อนคาสิโนและการท่องเที่ยว การพัฒนาแหล่งการค้า การกว้านซื้อที่ดินเพื่อเก็งกำไรหรือเพื่อการพัฒนาต่อไปเมื่อโอกาสอำนวย และการพัฒนาให้บริเวณชาวยแดนของทั้งสองประเทศเป็นศูนย์อภัยภูมิ

ตัวอย่างรายชื่อของกลุ่มทุนไทยบริเวณชาวยแดนไทย-พม่ามีดังต่อไปนี้

³ คำให้สัมภาษณ์ของนายวิจิตร วิเศษน้อย พาณิชย์จังหวัดเชียงราย ใน ประชาชาติธุรกิจ (6-8 กุมภาพันธ์ 2535) :

ตาราง 24: ตัวอย่างกลุ่มทุนไทยในพื้นที่ชายแดนพม่า

บริษัท	กลุ่มผู้ถือหุ้น/ผู้จัดการ	ประเภทธุรกิจ
ชายแดนภาคเหนือจังหวัด เชียงราย		
1. นอร์ทเทิร์นสตาร์กรุ๊ป	วิรุณ คำภีโร	อสังหาริมทรัพย์
2. B.B.HOLDING	บุญรอดบริวเวอรี่	ร้านเครื่องดื่มในท่าช้างเหล็ก
3. แม่สลองตัว	นายสัตวแพทย์ถนอมศักดิ์ เสรีวิชัย สวัสดิ์	นำเที่ยวแม่น้ำโขงทางเรือ
4. ชานตะเคียนปอร์ต	กลุ่มบริษัทตะวันออกห้าเชียงใหม่ จำกัด (สมหญิง เสรีวงศ์ร่วมกับเอกชน พม่าในสัดส่วน 50:50)	ขายน้ำมันให้รัฐบาลพม่า , สร้าง ทางจากพม่าเชื่อมจีน
5. วิทวัส อินเตอร์เนชั่นแนล	ตระกูลโพธิ์สุธน	คาสโน/โรงแรมโกลเด้นไทรแองเกิ้ล (สามเหลี่ยมทองคำ)
6. บริษัทห้าเหลี่ยมพลาซ่า จำกัด	กลุ่มห้าเสือ	คลังสินค้าอนุมัติเฉพาะคราว คาสโนท่าช้างเหล็ก
7. อนันดาทัวร์	อโศก จาโกต้า	นำเที่ยวในพม่า
8. กลุ่มศรีทองพี่น้องกรุ๊ป	ตระกูลเดชะเจริญวิกุล	ผู้ส่งออกผงชูรสรายใหญ่, โรงแรม วังทองแม่สาย, นำเที่ยวในพม่า
9. เอ็มพี.พร็อพเพอร์ตี้ แม่สายโกลเด้นพลาซ่า	วัฒนา อัสวเหม	อสังหาริมทรัพย์ ศูนย์การค้าในแม่ สาย
10. พลอยแดงพลาซ่า	ธวัชชัย อนามพงษ์ แสงสนิท ไชยศรี	ศูนย์อัญมณีในแม่สาย
11. บริษัท ลำพูนดำ	มนูญ ไชยศรี (ก้านแดง)	สร้างทางท่าช้างเหล็ก-เชียงตุง
12. ห้างหุ้นส่วนจำกัดลูกชายผู้ ใหญ่เต็ง	มนูญ พิณสาร	สร้างทางท่าช้างเหล็ก-เชียงตุง
13. ห้างหุ้นส่วนจำกัดสุขเอื้ออนันต์	อนันต์ เอื้อตระกูล อานนท์ เอื้อตระกูล	สร้างทางท่าช้างเหล็ก-เชียงตุง ค่าไม้
14. บริษัทอัครโยธิน จำกัด	สงบ สุภา	สร้างทางท่าช้างเหล็ก-เชียงตุง
15. ล้านช้างอินเตอร์เนชั่นแนล ดี เวลอปเม้นท์	เสรี เกิดสมพงษ์	เดินเรือในแม่น้ำโขง
16. ศูนย์การค้าอัญมณี	พิชัย คงศรีเจริญ	ธุรกิจค้าอัญมณีรายใหญ่ในแม่สาย
17. บริษัท เจ.เค.เอ็น. เทวดิ่ง จำกัด	ทิพวรรณ เชื้อเจ็ดตน	นำเข้าสินค้าเกษตรจากพม่า/จีนมา แปรรูป ก่อสร้างท่าเรือท่าช้างเหล็ก และทำธุรกิจการขนส่งสินค้า ระหว่างไทยกับพม่า

ตาราง 24: ตัวอย่างกลุ่มทุนไทยในพื้นที่ชายแดนพม่า (ต่อ)

บริษัท	กลุ่มผู้ถือหุ้น/ผู้จัดการ	ประเภทธุรกิจ
18. กลุ่มเวสต์กรุ๊ป	วิกรม อัยศิริ	สร้างโรงแรมในเมืองเชียงตุงและขอสัมปทานปรับปรุงถนนเส้นท่าขี้เหล็ก-เชียงตุง
19. แม่สายเซ็นเตอร์พลาซ่า	สุวิทย์ สกุลทรัพย์ไพศาล	ศูนย์การค้า
ชายแดนภาคเหนือจังหวัดตาก / แม่ฮ่องสอน		
1.แม่สอดพาเจริญ	ปณิธิ ตั้งผาติ , นิยม ไวยรัชพานิช และกลุ่มนักธุรกิจแม่สอด 20 คน	สร้างอาคารพาณิชย์ในเมียวดีและลงทุนด้านที่ดินแม่สอด โครงการแม่เมยซิตี้เชิงสะพานมิตรภาพ
2.เอสทีบี	สม จันทรกระจ่าง	นำเข้าไม้จากพม่า
3.ไทยสกาบี	N/A	นำเข้าไม้จากพม่า
4.ตั้งคิมเซียง	ชัยวุฒิ บรรณวัฒน์	ซื้อที่ดินบนถนนแม่สอด-ท่าสายลวด เตรียมพัฒนาจำนวน 100 ไร่
5.กลุ่มบางใหญ่ซีดี	N/A	มีที่ดินบริเวณตำบลท่าสายลวดริมเมย เตรียมพัฒนาจำนวน 500 ไร่
6.กลุ่มสุราทิพย์	เจริญ ศิริวัฒนภักดี	กว้านซื้อที่ดินแม่สอด 1,000 ไร่
7.กลุ่มศรีไทยซูเปอร์แวร์	สนั่น อังอุบลกุล	กว้านซื้อที่ดินแม่สอด 100 ไร่
8.กำแพงเพชรวิวัฒน์	N/A	ผู้ค้าอัญมณีรายใหญ่แม่สอด
9.กลุ่มแลนด์มาร์ค	N/A	ผู้นำเข้าอัญมณีพม่า
10.ลักษณะนาเจมส์	อำนาจ บุญมานะ	ผู้ค้าอัญมณีรายใหญ่แม่สอด
11.บุญมีอิมพอร์ต เอ็กซ์พอร์ต	ร.ต.ต.บุญมา ผลดี	นำเข้าไม้จากพม่า
12.N/A	ขวัญฤทัย ทองพลับ	นำเข้าไม้จากพม่า
13.เซียงใหม่ บีแอนด์โอพี กู้ดริช	บุญสวัสดิ์ ดวงใจเอกราช	นำเข้าไม้จากพม่า
14.ไทยอุตสาหกรรมวีเนียร์ (1992)	กาญจนา ฉิมพลี	นำเข้าไม้จากพม่า
15.ทิมเบอร์กรุ๊ป	สุชาติ นิลสุวรรณ	นำเข้าไม้จากพม่า
16.ไทยสวัสดิ์	N/A	นำเข้าไม้จากพม่า
17.สหयर่วมรบเกาหลี	กลุ่มนายทหารในกองทัพภาคที่ 3	นำเข้าไม้จากพม่า
18.N/A	กลุ่มพ่อเลี้ยงช่วย	นำเข้าไม้จากพม่า
19.มีทรัพย์พัฒนา	โสทร สุนทโรสถ์	ผลิตแวล็กไนต์ / สัมปทานไม้

ตาราง 24: ตัวอย่างกลุ่มทุนไทยในพื้นที่ชายแดนพม่า (ต่อ)

บริษัท	กลุ่มผู้ถือหุ้น/ผู้จัดการ	ประเภทธุรกิจ
ชายแดนภาคใต้		
1.อันดามันคลับ	วิกรม อัยศิริ	ธุรกิจคาสิโน รีสอร์ทบนเกาะสน , นำเข้าไม้แปรรูปด้านจังหวัดระนองและธุรกิจค้าอัญมณี
2.ย่างกุ้งแอร์เวย์	อดุลย์ ชโยภาส	สายการบินแห่งชาติพม่าสายที่ 3
3.จันทร์สมธาราการู๊ป	การุณ โฆษิตสกุล	โรงแรมเกาะสองโมเต็ล
4.ฟิวเจอร์ อิมเมจ	ศฤกพล ยงใจยุทธ	สิทธิประมงเขตมะริด – ทวาย
5.รอยัลเอราวิณ	มนูญ ปิยะปัญญาวงศ์	ส่งออกสินค้าอุปโภคบริโภค วัสดุก่อสร้างให้กับรัฐวิสาหกิจพม่า
6.เอ็น.ซี.ซี.เอเชียนฟู้ด	ณรงค์ จันทคุณ	ทำประมงในน่านน้ำพม่า
7.เขตอุตสาหกรรมกาญจนบุรี	สิงห์ ตั้งเจริญชัยชนะ	ผลักดันเขตเศรษฐกิจพิเศษกาญจนบุรี – ทวาย กลายเป็นตัวจุดประเด็นโครงการพัฒนาชายฝั่งทะเลตะวันตก
ไม่ระบุภาค		
บริษัท มัณฑะเลย์ซีโอป จำกัด	นางเกษกนก คุณคงคาพันธ์	ค้าส่งสินค้าชายแดนไทย-พม่ารายใหญ่ เป็นตัวแทนจำหน่ายสินค้าอุปโภคบริโภคในเครือบริษัท อินเตอร์เนชั่นแนลคอสเมติกส์ (ไอซีซี) จำกัด ในพม่า และร่วมทุนกับเอกชนและรัฐบาลพม่าเปิดห้างมัณฑะเลย์ ดีพาร์ทเมนต์สโตร์ 2 สาขา ที่เมืองย่างกุ้งและมัณฑะเลย์
ร้านยูหลงจัน	นางนิยดา รุจิวัฒนกุล	ค้าขายสินค้าอุปโภคและบริโภค และวัสดุก่อสร้างกับพม่า ร่วมทุนกับเอกชนพม่าตั้งบริษัทนำเข้าและส่งออกสินค้าอุปโภคและบริโภค และวัสดุก่อสร้างและเปิดซูเปอร์มาร์เกต ชื่อ Usana Supermarket ในกรุงย่างกุ้ง และทำธุรกิจโรงแรมในกรุงย่างกุ้ง 2 แห่ง และธุรกิจบ้านจัดสรร 1 แห่ง

ที่มา : จากการรวบรวมของหนังสือพิมพ์ผู้จัดการรายวัน 28 กุมภาพันธ์ 2540 หน้า 10 ข้อมูลบางส่วนเพิ่มเติมและขยายความโดยผู้เขียนโดยใช้แหล่งข้อมูลจากหนังสือพิมพ์หลายฉบับ

จากตาราง 24 ข้างต้นได้แสดงตัวอย่างของบริษัทและเจ้าของหรือผู้ถือหุ้นของกลุ่มที่ทำธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับพม่า⁴ ซึ่งจะพบว่า มีทั้งนักธุรกิจที่เป็นนักธุรกิจโดยอาชีพ และนักธุรกิจการเมือง (businessman-politicians) เช่น นายชัยวุฒิ บรรณวัฒน์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดตาก สังกัดพรรคประชาธิปัตย์ นายบุญสวัสดิ์ ดวงใจเอกราช อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดเชียงราย นายวัฒนา อัสวเหม อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างๆ ส่วนนายประสิทธิ์ โพรสุธนเป็นเครือญาติของนายประภัตร โพรสุธน นักการเมือง นอกจากนี้ นายศุภพล ยงใจยุทธ ผู้ส่งออกสินค้าอุปโภคบริโภคและวัสดุก่อสร้างไปยังพม่าก็เป็นเครือญาติของอดีตนายทหารชั้นผู้ใหญ่และนักการเมืองระดับชาติ เช่นกัน

นอกจากนี้ยังมีนักธุรกิจท้องถิ่นชายแดนบางรายที่มีลักษณะเฉพาะแบบผู้มีอิทธิพลท้องถิ่น รายสำคัญที่มีบทบาทในการทำการค้าและการลงทุนในพม่า คือ นายแสงสนิท ไชยศรี หรือกำนันแดง เจ้าของห้างหุ้นส่วนจำกัด ลำพูนดำ⁵ กำนันแดงเป็นนักลงทุนไทยคนหนึ่งที่กำลังขว้างในบริเวณรัฐฉานตอนเหนือ เดิมเคยรับจ้างขับรถให้กับพ่อเลี้ยงคนไทยเชื้อสายพม่า และมีโอกาสเข้าไปรู้จักกับครูบาแสงหล้าและครูบานบุญชุม พระชั้นผู้ใหญ่ของพม่า ซึ่งนำไปสู่การสร้างสายสัมพันธ์กับข้าราชการพม่าในท่าซี้เหล็ก และนายทหารชั้นผู้ใหญ่ในภาคทหารบกสามเหลี่ยมทองคำ ตั้งแต่ระดับแม่ทัพภาค นอกจากนี้ เป็นหัวหน้าให้กับกลุ่มนายมงคล จงสุทธนามณีและนายสัมพันธ์ เลิศนุวัตร อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดเชียงราย และเป็นผู้อำนวยความสะดวกแก่กลุ่มพ่อค้าผู้นำเข้าและส่งออกสินค้าตามแนวชายแดนไทย-พม่า ด้านอำเภอแม่สาย รวมทั้งให้บริการลำเลียงสินค้าจากชายแดนสู่กรุงเทพมหานครด้วยการติดสติกเกอร์ “ลำพูนดำ” เป็นใบผ่านทาง

กำนันแดงได้ส่งออกเหล็กเส้น ปูนซีเมนต์ เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาสาธารณูปโภคในเขตรัฐฉานและรัฐว้าภาคใต้ และเข้าไปลงทุนทำถนนจากท่าซี้เหล็กไปยังสนามบินท่าซี้เหล็กให้พม่า เพื่อแลกกับการสัมปทานทำเหมืองหินในท่าซี้เหล็ก อีกทั้งยังได้ร่วมกับนางสมหญิง เสรีวงศ์ นักธุรกิจจากภาคกลางทำเหมืองหินในท่าซี้เหล็ก นอกจากนี้กำนันแดงยังได้รับการอนุมัติให้สร้างท่าเรือและร้านขายสินค้าปลอดภาษี ที่บ้านปาง ท่าซี้เหล็ก และได้เป็นหนึ่งในกลุ่มทุนไทยที่เข้าไปปรับเช่าปรับหน้าดิน ถมดิน ให้กับโครงการพัฒนาของกลุ่มบริษัทในเครือของเมียนมาร์ฟลาวเวอร์แบงก์

⁴ อย่างไรก็ตาม ในจำนวนธุรกิจทั้งหมดที่อ้างถึงในตาราง มีโครงการไม่ประสบผลสำเร็จและเป็นอันต้องเลิกกิจการลง แต่ในส่วนนี้ผู้เขียนไม่ได้ให้ความสำคัญกับความล้มเหลวของโครงการเพราะจะขึ้นอยู่กับปัจจัยแวดล้อมหลายประการด้วยกัน แต่ผู้เขียนต้องการแสดงให้เห็นว่ากลุ่มธุรกิจที่เกี่ยวข้องทางเศรษฐกิจกับพมานั้นซึ่งต้องการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนนโยบายความสัมพันธ์ไทย-พม่าเพื่อเชื่อมผลประโยชน์ทางธุรกิจของตนมีกลุ่มใดบ้าง เพื่อจะได้เชื่อมโยงกลุ่มเหล่านี้กับบทบาทในการกำหนดนโยบายความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพม่าในส่วนต่อไป

⁵ ข้อมูลทั้งหมดเกี่ยวกับกำนันแดงรวบรวมข้อมูลจากหนังสือพิมพ์หลายฉบับ

ในปี 2536/1993 ห้างหุ้นส่วนจำกัดลำพูนดำ ได้รับสัมปทานให้ก่อสร้างทางรถไฟเชื่อมท่าช้างเหล็กกับเชียงตุง และต่อมาในปี 2541/1998 กำนันแดงได้เข้าไปร่วมลงทุนทำกิจการอุตสาหกรรมโรงโม่หินของนายมงคล จงสุทธามณี และเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2544/2001 กำนันแดงถูกยิงเสียชีวิต ซึ่งครุฑาแสงหล้า และครุฑาชุ่ม เกจิอาจารย์ชื่อดังของพม่าและนายสัมพันธ์ เลิศนุวัตร อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดเชียงรายได้เดินทางมาร่วมในพิธีศพด้วย ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงสายสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นของกำนันแดงที่มีต่อกลุ่มผู้มีอำนาจทั้งฝั่งไทยและพม่าได้อย่างชัดเจน

สำหรับกิจการอื่นๆ นั้น กำนันแดงยังมีช่องทางการลำเลียงสินค้าที่อยู่ในการดูแล เช่น ท่าปางห้า เป็นท่าสำหรับการนำเข้าและส่งออกสินค้า รวมทั้งให้บริการเป็นโกดังพักสินค้า ซึ่งมีรถสิบล้อเข้าออกไม่ต่ำกว่าวันละ 4-5 คัน รวมทั้งท่าเหมืองแดง เป็นจุดส่งรถยนต์ข้ามไปฝั่งพม่า และยังเป็นท่าที่นำเข้าหินที่ผลิตจากโรงโม่หินท่าช้างเหล็ก

4.2 กลุ่มธุรกิจการค้าและการลงทุนจากนอกพื้นที่จังหวัดชายแดนไทย-พม่า

กลุ่มธุรกิจการค้าจากส่วนกลาง

กลุ่มธุรกิจการค้าของไทยที่มาจากนอกพื้นที่จังหวัดชายแดนไทย-พม่า ส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มธุรกิจที่มาจากกรุงเทพมหานคร จากข้อมูลตั้งแต่ปี 2531/1988 ถึง 2547/2004 พบว่ามีทั้งธุรกิจที่เป็นของคนไทยเอง ธุรกิจร่วมทุนกับต่างชาติ และธุรกิจที่เป็นของชาวต่างชาติ ซึ่งในส่วนนี้ ผู้วิจัยต้องการเสนอให้เห็นข้อมูลเกี่ยวกับบริษัทต่างชาติที่เข้ามาลงทุนหรือตั้งสำนักงานสาขาในประเทศไทยและต้องการใช้ไทยเป็นฐานในการส่งสินค้าออกไปยังพม่าด้วย เพื่อจะได้วิเคราะห์ต่อไปว่ากลุ่มนี้มีบทบาทหรือไม่อย่างไรต่อนโยบายความสัมพันธ์ของไทยต่อพม่า

สำหรับธุรกิจของคนไทยเอง มีทั้งธุรกิจการขายสินค้าผ่านตัวแทนขายสินค้าในพม่า และการเข้าไปขยายกิจการโดยการตั้งสำนักงานตัวแทนในพม่า อันได้แก่ ธุรกิจการค้าสินค้าอุปโภคบริโภค สินค้าและของใช้ที่จำเป็นอื่นๆ ยางรถยนต์ เครื่องหนัง แหวน สุกภัณฑ์ต่างๆ หม้อแปลงไฟฟ้า เครื่องสำอางและอาหารเสริม ธุรกิจส่งออกไก่ชำแหละแช่แข็ง ธุรกิจส่งออกปูนซีเมนต์ วัสดุก่อสร้าง ธุรกิจด้านซอฟต์แวร์ ธุรกิจส่งออกรถจักรยานยนต์ที่ผลิตในประเทศไทย ธุรกิจอาหารแปรรูป ธุรกิจส่งออกรถยนต์มือสอง และธุรกิจส่งออกเฟอร์นิเจอร์ สำหรับธุรกิจส่งออกเฟอร์นิเจอร์นั้น นักธุรกิจพยายามเจาะตลาดพม่าโดยใช้ศูนย์บริการที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน และที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตากเป็นฐานหลัก บางบริษัทก็มุ่งให้ตัวแทนจำหน่ายของบริษัทที่มีพื้นที่การจำหน่ายอยู่ใกล้กับชายแดนพม่าเป็นผู้บุกตลาดด้วยตนเอง ตัวอย่างของกลุ่มธุรกิจดังกล่าว ได้แก่

บริษัท	ลักษณะธุรกิจ
เครือซีเมนต์ไทย	ตั้งสำนักงานและสาขาในกรุงย่างกุ้ง ส่งออกผลิตภัณฑ์ของบริษัทไปยังพม่า
บริษัทสยามไทร์	ให้ตัวแทนจำหน่ายของบริษัทที่มีพื้นที่ การจำหน่ายอยู่ใกล้กับชายแดนพม่าเป็นผู้กตลาตส่ง ออกยางเรเดียลเส้นลวกเหล็ก
บริษัท ไก่สดศรีไทย	ส่งออกไก่ชำแหละแช่แข็ง
บริษัท โอлимпิค กระเบื้องไทย จำกัด	ตั้งตัวแทนจำหน่ายวัสดุก่อสร้างประเภทหลังคาในพม่า
กลุ่มเบทาโกร	มีแผนส่งออกสินค้าไปพม่า
บริษัท เมโทรแมชินเนอรี่ จำกัด	มีแผนขยายศูนย์บริการอะไหล่ไปยังพม่า
บริษัทธอรัล เอราวัณ กรุ๊ป	ส่งออกสินค้าอุปโภค บริโภค วัสดุก่อสร้างรายใหญ่ให้ กับรัฐวิสาหกิจ กระทรวงพาณิชย์ของพม่า ตั้งสำนัก งานขายสินค้าที่กรุงย่างกุ้ง พร้อมกับร่วมทุนกับพม่า ตั้งบริษัท Greenline Myanmar Group จำกัด เป็น บริษัทแม่ทำธุรกิจขายสินค้าอุปโภคบริโภค นำเข้าสินค้า จากพม่า และร่วมทุนกับพม่าสร้างโรงงานผลิตสิน ค้าเครื่องดื่มชูกำลัง ภายใต้เครื่องหมายการค้าตรา “โซ กุน” และส่งออกสินค้าตัวใหม่ยี่ห้อ ตราสิงห์ ในปี 2540/1997 รวมทั้งเข้าซื้อกิจการโรงงานผลิตสุรขาว ในพม่าด้วย
บริษัท เซ็นทรัล รีเทล คอร์ปอเรชั่น	เข้าไปศึกษาตลาดเพื่อตั้ง “ท็อปส์” ซูเปอร์มาร์เกตใน พม่า ในปี 2539/1996 สร้างโรงแรมลอยน้ำ เซ็นทรัล โพลตติง ที่ท่าเรือวาดาน แม่น้ำย่างกุ้ง และมีแผนที่จะลงทุนทางด้านห้างสรรพ สินค้าในย่างกุ้งด้วย (ปัจจุบันโรงแรมดังกล่าวปิดทำการไปแล้ว)
บริษัท ไทยผลิตภัณฑ์ยิปซัม จำกัด (มหาชน)	วางแผนส่งออกวัสดุก่อสร้างและระบบก่อสร้างสำเร็จ รูปไปพม่า
บริษัท สตาร์ ซานิทารีแวร์ จำกัด	ส่งออกสินค้าด้านสุขภัณฑ์ยี่ห้อ “สตาร์” ไปพม่า
ห้างหุ้นส่วนจำกัดโรงงานทอวนเดชาพานิช จำกัด	ผลิตและส่งออกแหวนไปยังพม่า
บริษัท ไทยเจนเนอรัล เลอเธอร์ จำกัด	ส่งออกสินค้าเครื่องหนังในเครือเซนโซ่กรุ๊ป ผู้ผลิต เครื่องหนังไทยไปพม่า
บริษัท ถิระชัย จำกัด	ส่งออกหม้อแปลงไฟฟ้าระบบจำหน่ายและระบบกำลัง ไปพม่า

บริษัท	ลักษณะธุรกิจ
บริษัท สหพัฒน์ปิบล จำกัด	ส่งออกสินค้าอุปโภคบริโภคไปพม่า(เริ่มสนใจตลาดพม่า ปี 2541/1998)
บริษัท สกายไลน์ ยูนิตี้ จำกัด	ขยายตลาดเครื่องสำอางและอาหารเสริมยี่ห้อกิฟฟารีนไปพม่า (เริ่มปี 2541/1998)
กลุ่มบริษัท ทีโอเอ จำกัด	ส่งออกสีและวัสดุก่อสร้างและลงทุนในพม่า
บริษัท จรัล มอเตอร์ จำกัด	ส่งรถยนต์ใช้แล้วจากญี่ปุ่นไปขายในพม่า
บริษัท เสถียรสแตนเลสสตีล	ใช้ศูนย์บริการที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน และที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตากเป็นฐานหลักในการส่งออกสินค้าเฟอร์นิเจอร์ไปพม่า
บริษัท เสถียรสแตนเลสสตีล	ส่งออกสินค้าตราหมีม้าลายผ่านตัวแทนที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก
บริษัท ปิโยที โฮลดิ้ง จำกัด ในเครือซีเมนต์ไทย	ค้าไม้ตามแนวชายแดนในนามบริษัท เมืองพนา จำกัด (ของตระกูลตันเจริญ)
บริษัท เจริญอิมพอร์ต เอ็กซ์พอร์ต จำกัด บริษัท ยู.เค. มอเตอร์ จำกัด บริษัท ไทยเคียววาซังโย จำกัด บริษัท บิทแม็กซ์ อินเตอร์คอป จำกัด บริษัท ยาซินโบอิก จำกัด และห้างหุ้นส่วนจำกัดจุฑาทิพย์เทรดดิ้ง	ส่งออกรถยนต์ใช้แล้วพร้อมอุปกรณ์เก่า ชิ้นส่วนและอะไหล่เก่าไปยังพม่า

ส่วนกลุ่มธุรกิจของไทยที่ร่วมทุนกับบริษัทต่างชาติเพื่อใช้ไทยเป็นฐานในการทำการค้าและการลงทุนกับพม่า มีทั้งที่เป็นกลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่ อย่างเช่น เครือล็อกซเลย์ เครือสหวิริยา เครือสหพัฒน์ปิบล และกลุ่มธุรกิจขนาดกลางและขนาดเล็ก บริษัทเหล่านี้มีการร่วมทุนกับบริษัทของสหรัฐอเมริกา ยุโรป และญี่ปุ่น และที่น่าประหลาดใจกว่านั้นก็คือ มีบริษัทของชาติเหล่านี้หลายบริษัทด้วยกัน ให้ความสนใจเข้ามาใช้ไทยเป็นฐานการส่งออกสินค้าของตนไปขายต่อยังพม่า เพื่อหลีกเลี่ยงกฎหมายว่าบาตรพม่าของรัฐบาลของตนและการต่อต้านโดยกลุ่มสิทธิมนุษยชนต่างๆ ซึ่งทำให้ไม่สามารถทำการค้าขายโดยตรงกับพม่าได้

ตัวอย่างของกลุ่มธุรกิจดังกล่าวมีดังนี้

บริษัท	ลักษณะธุรกิจ
บริษัท ลีออสเลย์ (กรุงเทพฯ) จำกัด	- ในระยะแรกบริษัทเข้าไปดำเนินธุรกิจด้านการค้าระหว่างประเทศในพม่าโดยการสนับสนุนของเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนจากต่างชาติ ให้เป็นตัวแทนการจัดหาวัตถุดิบให้กับบริษัทเมียวดี เทรดิง เพิร์ม ซึ่งเป็นบริษัทที่ตั้งใหม่ และดำเนินธุรกิจโดยทหารสังกัดกระทรวงกลาโหมพม่า - ร่วมทุนกับบริษัทฮัทซัน เทเลคอมมิวนิเคชั่นส์ จำกัด จัดตั้งบริษัท ลีออสเลย์ ฮัทซัน เทเลคอมมิวนิเคชั่น คอร์ปอเรชั่น จำกัด เพื่อดำเนินธุรกิจโทรคมนาคมในพม่า รวมทั้งระบบสาธารณูปโภค - ร่วมทุนกับบริษัท เบอร์มาออยล์ จำกัด ก่อตั้งบริษัทลีออสเลย์ เมียนมาร์ จำกัด จัดทะเบียนในพม่าในต้นปี 2537/1994 และทำข้อตกลงความร่วมมือการแลกเปลี่ยนการค้า ช่วยเหลือกันด้านความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ การตลาด และการฝึกอบรมเทคนิค ระหว่างกลุ่มลีออสเลย์กับบริษัทเมียนมาร์ อีโคโนมิก โฮลดิ้ง จำกัด (ซึ่งเป็นบริษัทที่เป็นของรัฐบาลพม่า) - เป็นผู้จัดหาวัตถุดิบการก่อสร้างให้กับคณะกรรมการพัฒนาเมืองย่างกุ้ง - ดำเนินการจัดหาอุปกรณ์ ควบคุมการติดตั้งระบบโทรศัพท์ในเมืองมัณฑะเลย์ และเข้าไปประมูลโครงการติดตั้งระบบโทรศัพท์สาธารณะ (pay phone) ในเมืองย่างกุ้ง และเมืองมัณฑะเลย์ และยื่นประมูลโครงการโทรศัพท์เคลื่อนที่ระบบเซลลูลาร์ในฐานะผู้ควบคุมการดำเนินงาน และผู้จัดหาอุปกรณ์อีก 1,400 เลขหมาย หลังจากที่เคยชนะการประมูลมาแล้ว 1,000 เลขหมายเมื่อต้นปี 2538/1995 - ร่วมกับบริษัทซีเมนส์ของเยอรมนี เข้าประมูลโครงการโรงงานไฟฟ้าก๊าซเทอร์ไบน์ เพื่อผลิตกระแสไฟฟ้าป้อนนิคมอุตสาหกรรมในกรุงย่างกุ้ง - เห็นสัญญาผลิตบัตรสมาร์ทการ์ดให้ธนาคารเอเชีย เวสต์แบงก์ของพม่า เพื่อให้บริการบัตรเครดิต บัตรเงินสดและระบบออนไลน์ - ร่วมทุนผลิตเบียร์และน้ำอัดลมกับรัฐบาลลาว และบริษัทในเครืออิตัลไทย ในชื่อบริษัทลาวบิวเวอรี่ จำกัด และขยายตลาดส่งออกจำหน่ายเบียร์และน้ำอัดลมในพม่า

บริษัท	ลักษณะธุรกิจ
เครื่องหริเวีย	-เข้าร่วมขอสัมปทานบริหารโครงการทำเทียบเรือระนอง -ตั้งบริษัทสาขาในพม่า เพื่อดูแลตลาดผลิตภัณฑ์หลัก 2 ตัว คือ เครื่องพรินเตอร์ยี่ห้อเอปสัน และ เครื่องพีซีคอมพิวเตอร์ยี่ห้อเอเซอร์
บริษัท เอชไอเอส เอ็มเอสซี จำกัด	ขยายตลาดในพม่า และให้บริษัทสาขาที่ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางในการดูแลตลาดซอฟต์แวร์ด้านการโรงแรมของภูมิภาค
บริษัท ริโก้ คัมปาลี จำกัด (ญี่ปุ่น)	ตั้งสำนักงานขึ้นในประเทศไทย เพื่อดูแลด้านการตลาดเครื่องถ่ายเอกสาร เครื่องโทรสาร และกล้องถ่ายรูป ให้ไทยเป็นศูนย์กลางการเข้าไปทำตลาดในพม่า
บริษัท เป๊ปซี่ โค ฟู้ดส์ อินเตอร์เนชั่นแนล (ประเทศไทย) จำกัด	ใช้ไทยเป็นฐานในการส่งออกไปตลาดพม่า
บริษัท เมอร์ซิเดส เบนซ์ เอเชีย จำกัด	จัดตั้งสำนักงานขายในประเทศพม่า และให้ไทยเป็นฐานส่งออกรถยนต์นั่ง รถบรรทุกและรถโดยสาร
บริษัท วานเดอร์ (ประเทศไทย) จำกัด	ส่งออกผลิตภัณฑ์โอวัลตินไปยังพม่า
บริษัท อีสต์เอเชียติก (ประเทศไทย) จำกัด	ตั้งสำนักงานอย่างถาวรจำหน่ายเครื่องมือที่ใช้ในอุตสาหกรรมการพิมพ์
บริษัท โกดัก (ประเทศไทย) จำกัด	ตั้งศูนย์โกดักเอ็กซ์เพรสและเปิดสำนักงานขายในพม่า
บริษัท เอเชียฟุตแวร์ จำกัดร่วมทุนกับบริษัท บรู๊กลส์ สปอร์ต แห่งสหรัฐ	ผลิตรองเท้ากีฬาและส่งออกไปยังพม่า
บริษัท กันยง อีเลคทริก จำกัด (มหาชน)	ตั้งสำนักงานเครื่องไฟฟ้าภายในบ้านมิตซูบิชิได้แก่ พัดลม ตู้เย็น โทรทัศน์สี เครื่องซักผ้า เครื่องปั้มน้ำ ในพม่า
บริษัท เอ็ม เอ็ม ซี สิทธิผล จำกัด	ขยายตลาดส่งออกรถยนต์มิตซูบิชิ และแต่งตั้งตัวแทนจำหน่ายในพม่า
บริษัท โตโยต้า มอเตอร์ (ประเทศไทย) จำกัด	ดูแลตลาดส่งออกในพม่า
บริษัท กู๊ดลัก เอ็กซ์สปอร์ต จำกัด (ไต้หวัน)	ตั้งโรงงานประกอบพีซี ยี่ห้อ “ลีโอ” ที่โคราช เพื่อเป็นศูนย์กลางป้อนตลาดพม่า อาเซียนบางส่วนและอินโดจีน
บริษัท ดาต้าเอนแนอรัล (ประเทศไทย) จำกัด	ขยายธุรกิจเข้าสู่ตลาดพม่า
บริษัท อินโดรามา (ประเทศไทย) จำกัด	ส่งออกเม็ดพลาสติกไปยังตลาดพม่า
บริษัท ไทยซูซูกิมอเตอร์ จำกัด	ส่งออกรถจักรยานยนต์ที่ผลิตในไทยไปจำหน่ายในพม่า และมีแผนที่จะเข้าตั้งโรงงานประกอบในพม่า

บริษัท	ลักษณะธุรกิจ
บริษัท บีเอสพี สตีล บิลด์ิง โปรดักส์ (ประเทศไทย) จำกัด	ลงทุนธุรกิจวัสดุก่อสร้างในประเทศไทย และใช้ไทยเป็นฐานส่งออกไปยังประเทศพม่าและประเทศเพื่อนบ้านอื่นๆ
บริษัทเอเอ็ม/พีเอ็ม (ไทยแลนด์) จำกัด	วางโครงการขยายธุรกิจไปยังพม่า
บริษัทฟิลิปส์ อิเล็กทรอนิกส์ (ประเทศไทย) จำกัด	วางแผนลงทุนธุรกิจผลิตเครื่องใช้ไฟฟ้าในพม่า
บริษัท เอ็กซ์ เซริง อากรีโว (ประเทศไทย) จำกัด (เยอรมัน)	ใช้ไทยเป็นฐานสร้างโรงงานผลิตและบรรจุเคมีภัณฑ์ภัณฑ์ส่งออกไปยังพม่า
เครือชูลิค กรุ๊ป (สวิตเซอร์แลนด์)	ใช้ไทยเป็นฐานในการผลิตอาหารกึ่งเพื่อส่งออกไปยังพม่า
บริษัท ไทยลิฟท์ อินดัสตรีส์ จำกัด (มหาชน) ตัวแทนจำหน่ายลิฟต์และบันไดเลื่อนยี่ห้อ KONE (โคเน) จากประเทศฟินแลนด์	ใช้ไทยเป็นฐานส่งออกไปยังพม่า
กลุ่มเกษตรรุ่งเรือง ร่วมกับบริษัทแคส เทรดิง จำกัด ซึ่งมีสาขาใหญ่อยู่ที่ประเทศฟินแลนด์	ตั้งโรงงานผลิตเครื่องจักรจับยึดรถส่งออกไปยังพม่า
บริษัทเดมเลอร์เบนซ์ แอโรสเปซ (ประเทศไทย) จำกัด (นายปิยะ ภิรมย์ภักดี เป็นประธานกรรมการ)	ส่งออกอุปกรณ์ในสนามบินไปพม่า
บริษัทบางกอกโคมดิส จำกัด	ส่งออกรถชุด ดัก ระบบไฮโดรลิก และรถดับน้ำชุดหลัง ไปพม่า
บริษัท ออราเคิล ซิสเต็มส์ (ประเทศไทย)	ตั้งตัวแทนจำหน่ายซอฟต์แวร์คอมพิวเตอร์ในพม่า
บริษัทชาร์ปเทพนคร จำกัด	ส่งออกสินค้าไปพม่า และขายผ่านตัวแทนในจังหวัดชายแดน
บริษัทดีทีแฮล์ม	ตั้งบริษัทประกอบธุรกิจเวชภัณฑ์ วิศวกรรมและการท่องเที่ยวในพม่า
บริษัทเอ็มเพรส ซอฟต์แวร์ (แคนาดา)	ตั้งสำนักงานในไทยเพื่อใช้เป็นศูนย์กลางจำหน่ายซอฟต์แวร์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมทั้งในพม่า
บริษัทเนสท์เล่	ใช้ไทยเป็นศูนย์กลางดำเนินงานในพม่า

4.3 กลุ่มนักลงทุนไทยในพม่า

นักลงทุนจากประเทศไทยที่ไปลงทุนประกอบธุรกิจนั้น ประกอบไปด้วยหลายกลุ่มธุรกิจด้วยกัน ในที่นี้จะแบ่งตามลักษณะของกิจกรรมทางธุรกิจเพื่อประโยชน์ในการศึกษาวิเคราะห์บทบาทของแต่ละกลุ่มธุรกิจช่วงต่อไป (ข้อมูลนี้จะรวมนักลงทุนบริเวณชายแดนด้วย)

กลุ่มธุรกิจนำเข้าและสัมปทานไม้

นักธุรกิจที่นำเข้าและทำสัมปทานไม้ในพม่าส่วนใหญ่เป็นนักการเมืองหรือเคยเป็นนักการเมืองมาก่อน อีกทั้งมีเครือข่ายความสัมพันธ์กับทหารของไทยหรือกับทหารพม่าโดยตรง ในระยะแรก (ปี 2531/1988) ที่รัฐบาลพม่าเปิดโอกาสให้นายทุนต่างชาติเข้าไปทำธุรกิจด้านการป่าไม้ในพม่านั้น บรรดานักการเมืองหรือเครือญาติของนักการเมืองเหล่านี้เป็นกลุ่มแรกๆ ที่มีส่วนสำคัญในการติดต่อค้าไม้และขอสัมปทานการทำไม้ในพม่า โดยเฉพาะนักการเมืองในสังกัดพรรคชาติไทยในอดีต⁶ อาทิ เช่น นายอุดมศักดิ์ ทังทอง อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประจวบคีรีขันธ์และอดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ นายสอาด ปิยวรรณ อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดลำปาง เครือญาตินายประภัตร โพธสุธน อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคชาติไทย และอดีตรัฐมนตรีหลายกระทรวง ตระกูลตันเจริญ (นายสุชาติ ตันเจริญ)⁷

นักธุรกิจทำไม้รายใหญ่อีกรายหนึ่งซึ่งเป็นนักการเมืองจังหวัดลำปางและรัฐมนตรีหลายสมัยในสังกัดพรรคความหวังใหม่ คือ นายบุญชู ตีรทอง เพราะนายบุญชูมีความสัมพันธ์ติดต่อกับนายผู้มีอำนาจในกองทัพไทย จึงได้รับการสนับสนุนจนได้สัมปทานไม้ในพม่า⁸ ต่อมาในปี 2535/1992

⁶ สยามรัฐ (6 มกราคม 2530) : 16; สุอนาคต (27 เมษายน – 3 พฤษภาคม 2531) : 22-25. โดยเฉพาะพรรคชาติไทยได้ถูกกล่าวหาว่ามีส่วนร่วมหรือรู้เห็นในการทำไม้พม่ามากที่สุด ที่สำคัญคือ เคยถูกกล่าวหาในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร วันที่ 25 พฤษภาคม 2532 โดยนายบุญแท้ง ทองสวัสดิ์ สส.ลำปางพรรคเอกภาพ และนายสมัคร สุนทรเวช หัวหน้าพรรคประชากรไทย ได้อภิปรายญัตติด่วนเรื่องทหารพม่ารุกล้ำชายแดนไทยและเผาบ้านเรือนราษฎรไทยบ้านวังแก้ว อ.แม่สลด จ.ตากว่า เหตุการณ์ดังกล่าวพอค้าไม้รู้เห็นเป็นใจกับทหารพม่า เพื่อความสะดวกในการขนไม้ โดยมีผู้ใหญ่ในรัฐบาลที่ได้รับผลประโยชน์จากการค้าไม้หนุนหลัง และนายสมัครระบุชื่อนายไกรศักดิ์ ชุณหะวัณ บุตรชายพลเอกชาติชายว่าเป็นคนเก็บค่าหัวคิวจากบริษัทไม้ ซึ่งพลเอกชาติชายได้ปฏิเสธข้อกล่าวหาและชี้แจงว่าบุคคลในตระกูลตนไม่มีใครทำกิจการไม้ ดูแนวหน้า (26 พฤษภาคม 2532) : 5.

⁷ ตระกูลตันเจริญยังได้เชื่อมโยงความสัมพันธ์ด้านธุรกิจค้าไม้กับนายสุชาติ วิสุวรรณ สามีของนางประทิน ฉันทานุรักษ์ พี่สาวของนางธิษัมพร (ฉันทานุรักษ์) คงสมพงษ์ ภรรยาของพลเอกสุนทร คงสมพงษ์ อดีตผู้บัญชาการทหารสูงสุด ซึ่งตั้งบริษัททิมเบอร์กรุ๊ป จำกัด ขึ้นมารับซื้อไม้จากโรงเลื่อยจักรแม่สลดของตระกูลตันเจริญ ผู้จัดการรายวัน 19 กุมภาพันธ์ 2539 หน้า 1.4. ในระหว่างที่ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหลายสมัย นายสุชาติ ตันเจริญได้เดินทางไปกับคณะรัฐบาลเพื่อเจรจการค้ากับรัฐบาลพม่าอีกด้วย

⁸ ผู้จัดการรายวัน (17 ตุลาคม 2539) : 2.

สมัยรัฐบาลนายชวน หลีกภัย นายบุญชูได้เข้าดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง นายบุญชูจึงมอบหมายให้นายนิยม ไวยรัชพานิช ประธานหอการค้าจังหวัดตาก มารับช่วงทำธุรกิจต่อ⁹

นอกจากนี้แล้ว นายบุญสวัสดิ์ ดวงใจเอกราช เป็นนักค้าไม้รายใหญ่อีกรายหนึ่งที่เคยค้าไม้กับรัฐบาลพม่ามาตั้งแต่ปี 2531/1988 ในนามบริษัท บุญสวัสดิ์และเพื่อน จำกัด ซึ่งเป็นรายแรกๆ ที่สร้างสายสัมพันธ์กับรัฐบาลพม่า จนมีการทำสัญญาซื้อขายไม้ในปี 2531/1988 กับรัฐวิสาหกิจสังกัดกระทรวงป่าไม้ของพม่า นายบุญสวัสดิ์ เป็นผู้ที่กว้างขวางด้วยการมีสายสัมพันธ์กับนายทหารระดับสูงของกองทัพไทย¹⁰ และกับบริษัทค้าไม้อื่นๆ เพื่อแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างกันในการทำสัมปทานไม้พม่า¹¹

บริษัทเอสทีปรี๊ป จำกัด และบริษัทเอสทีปรี๊มพอร์ตเอ็กซ์พอร์ต จำกัดหรือกลุ่มเอสทีป¹² ของพ่อเลี้ยงสม จันทรกระจ่าง เป็นกลุ่มทำไม้รายใหญ่ที่สุดตามแนวชายแดนไทย-พม่าด้านจังหวัดแม่ฮ่องสอน (ช่วงปี 2538-9)¹³ พ่อเลี้ยงสมเป็นอดีตลูกช่วงทำไม้พม่าของบริษัท สิรินเทคโนโลยี จำกัด ของนายบุญชู ตรีทอง อดีตรัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัย และบริษัทยูเนี่ยนพาร์ จำกัด ของนายเสรี เอื้อชูเกียรติ พ่อเลี้ยงสมได้อาศัยความสัมพันธ์ที่มีกับกลุ่มผู้นำชนกลุ่มน้อย โดยเฉพาะกะเหรี่ยง โบเมียวและคะยา ในการเปลี่ยนแปลงบทบาทของตนไปเป็นผู้รับสัมปทานทำไม้นำเข้าจากพม่ามาจำหน่ายให้กับโรงเลื่อยต่าง ๆ รวมทั้งได้ขยายเครือข่ายการทำไม้มายึดพื้นที่สัมปทานทำไม้ของบริษัทยูเนี่ยนพาร์ จำกัด บริษัททำไม้ของนายเสรี เอื้อชูเกียรติ¹⁴และนายปรีชา นววงศ์ ลูกเขยพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมในขณะนั้นและบริษัท

⁹ ผู้จัดการรายสัปดาห์ (13-19 มกราคม 2535) : 4. นายนิยมเป็นเจ้าของบริษัทสรีนนิม จำกัด และเป็นหุ้นส่วนกิจการสัมปทานไม้พม่าร่วมกับโรงเลื่อย กลุ่มทำไม้ และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดตากในขณะนั้น (นายรักษัตน์ดิสุนทร)

นายนิยมได้ทำงานให้กับหอการค้ามากโดยตลอด ตั้งแต่เป็นกรรมการหอการค้าจังหวัดตาก เป็นประธานหอการค้า เป็นกรรมการหอการค้าไทย และปัจจุบันเป็นประธานหอการค้าจังหวัดชายแดน สังกัดหอการค้าไทย นอกจากนี้ นายนิยมยังเคยเป็นนักการเมืองท้องถิ่น โดยเป็นสมาชิกสภาจังหวัดตาก เขตอำเภอแม่สอด และเป็นประธานสภาจังหวัดตาก อีกทั้งยังเคยสมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดตาก สังกัดพรรคพลังธรรม แต่ไม่ได้รับการเลือกตั้ง ดูผู้จัดการรายวัน (19 กุมภาพันธ์ 2539) : 1 และ 4.

¹⁰ ประชาชาติธุรกิจ (9-12 พฤศจิกายน 2538) : 56.

¹¹ เพิ่งอ้าง

¹² เอสทีป เป็นคำย่อที่มาจาก S-พ่อเลี้ยงสม T-นายทหารอดีตผู้นำคนระสข.คนหนึ่งและ B-นายพลโบเมียว ดูผู้จัดการรายวัน (28 กุมภาพันธ์ 2540) : 10 และ (19 กุมภาพันธ์ 2539) : 1, 4.

¹³ ผู้จัดการรายวัน (19 กุมภาพันธ์ 2539) : 1, 4.

¹⁴ ลูกชายนายเสรีเป็นลูกเขยของพลเอกชวลิต

สิรินเทคโนโลยีฯ แอບชายแดน จังหวัดแม่ฮ่องสอน รวมทั้งได้เข้าโรงเลื่อยของบริษัทไทยพนาและโรงเลื่อยพนาสิทธิของนายอุดร จันทรวโรจน์ อดีตประธานสภาจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อใช้แปรรูปไม้จากพม่าเพื่อส่งจำหน่ายให้ลูกค้าในพื้นที่ภาคเหนือทั้งหมด¹⁵

นอกจากนั้น ผู้ค้าและทำไม้ในพม่าก็เป็นนักธุรกิจที่ไม่สังกัดกลุ่มการเมือง ที่ได้เข้าไปสร้างสายสัมพันธ์กับรัฐบาลและข้าราชการพม่าโดยตรง เช่น บริษัท เอ็นแอนด์เอ็น จำกัด ของนายประทีป จีระกิตติ ห้างหุ้นส่วนจำกัดสุขเอื้ออนันต์ ของนายอนันต์ เอื้อตระกูล อดีตสมาชิกสภาจังหวัดของเขตอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน บริษัท เจ้าพระยา-อิรวดี จำกัด ของนายสมบัติ พานิชชีวะ แห่งกลุ่มไทยอาชาสี บริษัท ป่าไม้สันติ จำกัด ของนายสันติ วายกรณวิจิตร ผู้ประกอบกิจการค้าไม้ซุงและตั้งโรงงานผลิตเฟอร์นิเจอร์ไม้สักในพม่า สำหรับนายสมบัติ และนายสันติ ทั้งคู่ยังมีสายสัมพันธ์กับนายทหารระดับสูงของกองทัพไทยด้วย¹⁶

สำหรับกลุ่มธุรกิจทำไม้ทางภาคใต้ของพม่าแถบตรงข้ามจังหวัดระนอง มีบริษัท เซาท์เวสต์ โอเมกซ์ จำกัด ของนายการุณ โฆษิตสกุลเป็นประธานบริษัท โดยดำเนินธุรกิจเครือข่ายไม้ร่วมกับบริษัทไทยอีก 14 บริษัท

นอกจากนี้ยังมีบางกลุ่มตระกูลที่ประกอบกิจการในพม่าครบวงจร ตั้งแต่การทำไม้ กิจการโรงแรม การประมง ห้างสรรพสินค้า ผู้ค้าอัญมณี เพชร พลอย หยก นำเข้าชิ้นส่วนเครื่องยนต์ วัสดุก่อสร้าง เครื่องใช้ไฟฟ้า รวมไปถึงจนถึงโรงงานผลิตสุรา ยาสูบ เช่น บริษัท ทิพย์ธารทอง จำกัด¹⁷ และบริษัท เชียงใหม่วรวิจ จำกัด เป็นต้น

ทั้งนี้ปัจจัยเบื้องต้นที่สำคัญที่ทำให้กลุ่มธุรกิจทำไม้มักจะเป็นกลุ่มที่เข้าถึงผู้มีอำนาจรัฐ หรือถืออำนาจรัฐเอง เพราะในการทำไม้ ต้องผ่านมติเห็นชอบจากสภาความมั่นคงแห่งชาติให้เปิดด่านไทย-พม่าเพื่อชักลากไม้เข้าประเทศ และเกี่ยวข้องกับกระทรวงมหาดไทยในการลงนามเปิดด่าน เพราะเกี่ยวเนื่องกับนโยบายความมั่นคงแห่งชาติด้านแนวชายแดน และพระราชบัญญัติการปิดป่าของไทยเป็นสำคัญ (ดูตาราง 25 รายชื่อและเจ้าของบริษัทไทยที่ได้สัมปทานไม้ในพม่าประกอบ)

¹⁵ ผู้จัดการรายวัน (28 กุมภาพันธ์ 2540) : และ (10; 19 กุมภาพันธ์ 2539) ; 1, 4; สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ (27 ตุลาคม -2 พฤศจิกายน 2534) : 11.

¹⁶ สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ (27 ตุลาคม-2 พฤศจิกายน 2534) : 9-10.

¹⁷ บริษัทนี้มีนายทหารพม่าเป็นหุ้นส่วนคนสำคัญ และถือว่าเป็นบริษัทไทยรายแรกที่ได้รับอนุญาตให้ทำสัมปทานไม้ร่วมกับรัฐบาลพม่า และมีหุ้นส่วนเป็นชาวสิงคโปร์ที่ร่วมลงทุนตั้งโรงกลั่นสุราและโรงงานยาสูบในพม่า

ตาราง 25: รายชื่อบริษัทที่ได้สัมปทานไม้ในพม่า

บริษัท	เจ้าของ
บีแอนด์เอฟ จำกัด	บุญสวัสดิ์ ดวงใจเอกราช อดีตส.ส. เชียงราย
เชียงใหม่บี.แอนด์.เอฟ	บุญสวัสดิ์ ดวงใจเอกราช
บีแอนด์เอฟภูเก็ต	บุญสวัสดิ์ ดวงใจเอกราช
เจ้าพระยา-อิรวดี	สมบัติ พานิชชีวะ กลุ่มไทยอาชาอี
ป่าไม้สันติ	สันติ วยากกรณวิจิตร/ พีระศักดิ์ วยากกรณวิจิตร
ปทุมธานีตั้งกะกาญจน์	ชุน ตั้งกะกาญจน์ บุญเกียรติ ตั้งกะกาญจน์ สอาด ปิยวรรณ อดีตสส.ลำปาง พรรคชาติไทย * กลุ่มโรงเลื่อยใหญ่อันดับ 1 ใน 5 ของประเทศ
สิรินเทคโนโลยี	บุญชู ตริทอง
ยูเนี่ยนพาร์	เสรี เอื้อชูเกียรติ และมีผู้ถือหุ้นใหญ่คนหนึ่งคือ นายปรีชา นววงศ์ ลูกเขยพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ
ซีลาอินเตอร์เนชันแนล	ตระกูลตันเจริญ
แม่สอดพนากิจ	ตระกูลตันเจริญ
เมืองพนา	ตระกูลตันเจริญ ร่วมกับบริษัท ปิยูที โฮลดิ้ง จำกัด ในเครือซีเมนต์ไทย
โรงเลื่อยจักรตากวนาวรรณ	ตระกูลตันเจริญ
วินิเวศ	ตระกูลตันเจริญ
ตากทำไม้	ตระกูลตันเจริญ, อุตสาหกรรมป่าไม้ (อป.)
สิลมคอมเพล็กซ์	ประทีป จีระกิตติ
ทิพย์ธารทอง	มนัส นพประไพ
ไทยทีคิวดีวีเนียร์	ชุน ตั้งกะกาญจน์
โรงเลื่อยขุนทอง	อุดมศักดิ์ ทั้งทอง อดีตรมต.ช่วยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และส.ส.จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
โรงเลื่อยชุมทอง	ปัญญา เบญจศิริวรรณ
แม่เมยอุตสาหกรรมทำไม้	สอาด ปิยวรรณ อดีตสส.ลำปาง พรรคชาติไทย
แม่เมยทำขึ้นไม้	นายสันติ วยากกรณวิจิตร และนายสอาด ปิยวรรณ อดีต ส.ส. จังหวัดลำปาง พรรคชาติไทย
แม่สอดฟอเรสตรี้	N/A
แม่สอดทำไม้	N/A
เอ็นแอนด์เอ็น	โรงเลื่อยชุมทอง ปัญญา เบญจศิริวรรณ

ตาราง 25: รายชื่อบริษัทที่ได้สัมปทานไม้ในพม่า (ต่อ)

บริษัท	เจ้าของ
ไทยสวส์ อิมพอร์ต-เอ็กพอร์ต	ตระกูลอภีพัฒนา มีความสัมพันธ์กับกลุ่มเชียงใหม่บีแอนด์เอฟของนายบุญสวส์ ดวงใจเอกราช แลกเปลี่ยนผลประโยชน์ในการสัมปทานไม้พม่า
ตากทวิทรัพย์	ตระกูลอภีพัฒนา
โรงเลื่อยปทุมธานี	สุรศักดิ์ เอี่ยมดิงามเลิศ (ดำเนินกิจการการแปรรูปไม้ในพม่า) ชูณ ตั้งคะกาญจน์
ไม้สักไทย	บางกอกซิติแบงก์เป็นเจ้าของ มีความสัมพันธ์กับโรงเลื่อยไทยพงษ์ และกลุ่มโรงเลื่อยปทุมธานี
โรงเลื่อยจักรไทยพงษ์	* กลุ่มโรงเลื่อยใหญ่อันดับ 1 ใน 5 ของประเทศ ชูณ ตั้งคะกาญจน์
พนาชัยโรงเลื่อย	N/A
โชคพนา	N/A
ศรีเด่นชัยสุพรรณบุรี	ประสิทธิ์ โพธิ์สุธน
ไทยอุตสาหกรรมวีเนียร์	นางกาญจนา ฉิมพลี ญาตินายประสิทธิ์ โพธิ์สุธน มีนางปาริชาติ ชาลีเครือเป็นกรรมการบริหาร
ทูลสินอินเตอร์เนชั่นแนล	N/A
สุวรรณอินดัสเตรียล	N/A
P&T	N/A
ศรีธนสาร	N/A
PIO (ประเทศไทย)	N/A
ธนกิจทิมเบอร์	วิวัฒน์ โกศลตระกูล และทรงศักดิ์ ขจรวิรัตน์
ระนองวิคตอเรียพอยต์	N/A
พิบูลย์วัฒนา	N/A
เซาท์เวสต์โอแม็กซ์	การุณ โสสิตสกุล ดำเนินธุรกิจเครือข่ายไม้ร่วมกับบริษัทไทยอีก 14 บริษัท
สาละวิน คอมพานี	N/A
โชคปัญญา	N/A (ทำธุรกิจไม้ซุงท่อน)
ชัยธนากาญจน์	N/A (ทำธุรกิจไม้ซุงท่อน)
องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้	N/A (ธุรกิจทำไม้ซุง ตั้งแต่ปี 2532)
ไทยพลายวูด	หน่วยงานรัฐวิสาหกิจไทย
ชันวูด อินดัสเตรียล	นายไพศาล ศรีสอ้าน รองประธานกรรมการบริหาร
เมเมอริอูตสาหกรรมป่าไม้	N/A

ตาราง 25: รายชื่อบริษัทที่ได้สัมปทานไม้ในพม่า (ต่อ)

บริษัท	เจ้าของ
พินุลวัฒนา	N/A (นำเข้าไม้ผ่านชายแดนที่จังหวัดชุมพร)
สหความร่วมมือรเบกาหลี	กลุ่มนายทหารในกองทัพภาคที่ 3
ผลพนา	N/A
สกาปี	N/A
เชียงใหม่ธุรกิจ	N/A
สุขเอื้ออนันต์	อนันต์ เอื้อตระกูล อดีตสมาชิกสภาจังหวัดแม่ฮ่องสอน
ไทยพนา	อุดร จันทรวีโรจน์ อดีตประธานสภาจังหวัดเชียงใหม่
พนาสิทธิ์	อุดร จันทรวีโรจน์ อดีตประธานสภาจังหวัดเชียงใหม่
โรงเลื่อยจักรพีชีเค	เสรี ต้นชูเกียรติ
โรงเลื่อยจักรพนาชัย	สุวิทย์ สุทธิวนา
กลุ่มเวสต์กรุ๊ป (สัมปทานการส่งออกไม้ซุงทางทะเล)	นายวิกรม อัยศิริ

ที่มา: ผู้จัดการรายวัน 14 กรกฎาคม 2536, หน้า 31 และจากการรวบรวมเพิ่มเติมของผู้เขียนจากหนังสือพิมพ์หลายฉบับ

กลุ่มธุรกิจประมง

แต่เดิมนั้นการทำประมงของไทยในน่านน้ำพม่า ส่วนใหญ่เป็นลักษณะลักลอบเข้าไปทำโดยชาวประมงท้องถิ่น ซึ่งอาศัยอยู่บริเวณน่านน้ำที่ติดต่อกับพม่า โดยเฉพาะชาวประมงในจังหวัดระนอง ต่อมาเมื่อเรือประมงมีมากขึ้น ในขณะที่ทรัพยากรสัตว์น้ำในน่านน้ำไทยมีปริมาณลดลง ทำให้ต้องเข้าไปลักลอบจับปลาในน่านน้ำพม่ามากขึ้น ส่งผลให้เกิดปัญหาที่ทางการพม่าจับกุมเรือประมงไทยเพิ่มขึ้น ต่อมาจึงทำให้เกิดบริษัทนายหน้าหรือโบรกเกอร์ทางด้านการประมงเข้าไปเจรจาติดต่อขอสัมปทานประมงกับพม่า โดยอาศัยความสัมพันธ์ที่มีกับผู้นำระดับสูงในรัฐบาลพม่า หลังจากได้พื้นที่สัมปทานแล้ว โบรกเกอร์จึงนำใบอนุญาตจับปลาหรือ “ตั๋ว” มาขายให้แก่ชาวประมง โดยคิดเปอร์เซ็นต์ค่านายหน้าตามอัตราส่วนที่ตกลงกัน ซึ่งเป็นสาเหตุที่บรรดานายหน้าเหล่านี้แข่งขันกันอย่างรุนแรง นอกจากนี้ก็เกิดกรณีการแย่งกันจับปลาทั้งอย่างถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย ส่งผลให้รัฐบาลพม่าตอบโต้ด้วยการปิดสัมปทาน ทำให้ในปลายปี 2535/1992 เป็นต้นมา บริษัทนายหน้าเหล่านี้รวม 9 บริษัท ได้พยายามรวมตัวกันเพื่อสร้างเอกภาพและอำนาจในการต่อรองกับรัฐบาลพม่า และร่วมกันจัดตั้งสหพันธ์การประมงของเรือสัมปทานไทย-พม่า ด้วยการสนับสนุนจากกรมประมงและสมาคมประมง เพื่อวางหลักเกณฑ์และวิธีปฏิบัติในการนำเรือเข้าไปจับปลา เช่น การจดทะเบียนเรือประมง การขออาชญาบัตรทำประมงนอกน่านน้ำ เพื่อให้กรมประมงรับรอง รวมทั้งกำหนดมาตร

การและเงื่อนไขในการเจรจาขอสัมปทานจากพม่า ให้มีความเป็นเอกภาพ เพื่อสร้างอำนาจต่อรองกับรัฐบาลพม่า¹⁸

กลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจการประมงอีกประเภทหนึ่งเป็นกลุ่มที่มีบทบาทในการเข้าไปทำสัมปทานโดยตรงในการจับสัตว์น้ำในเขตน่านน้ำพม่าเพื่อนำมาป้อนโรงงานแปรรูปสัตว์น้ำที่กระจุกตัวอยู่ในจังหวัดระนองและจังหวัดใกล้เคียงอื่นๆ ทางภาคใต้ของไทย ประกอบด้วยบริษัทต่างๆ หลายบริษัทด้วยกันและมีฐานหลักอยู่ที่จังหวัดระนอง (ดูรายชื่อกลุ่มธุรกิจประมงไทยที่เข้าไปทำสัมปทานในพม่าในตาราง 25)

ลักษณะการเข้าไปลงทุนหรือสัมปทานในพม่ามีหลายรูปแบบด้วยกัน บางกลุ่มได้เข้าไปทำประมงในพม่าโดยลงทุนเองทั้งหมดแบบครบวงจร กล่าวคือ ทั้งดำเนินการจับปลา ตั้งโรงงานน้ำแข็ง และโรงงานผลิตปลาป่นด้วย เช่น บริษัท การประมงไทย-พม่า (1990) จำกัด และบริษัท ศุภโชคการประมง จำกัดซึ่งมีนายสมเกียรติ อนุราษฎร์ เป็นกรรมการผู้จัดการและเคยดำรงตำแหน่งนายกสมาคมการประมงนอกน่านน้ำไทย เป็นต้น

การลงทุนอีกประเภทหนึ่งคือการเข้าไปร่วมทุนกับรัฐบาลพม่าหรือเอกชนพม่า เช่น บริษัท โอ.เอ็น.เค. ไมนิ่ง แอนด์ คอนสตรัคชั่น จำกัด ของนายกรินทร์ ทองปัสโชติ บริษัทนี้ได้เคยลงนามเซ็นสัญญาร่วมทุนทำประมงครบวงจรกับรัฐบาลพม่าเมื่อปี 2538/1995 ในนามของบริษัทร่วมทุนเมียนมาร์ โอ.เอ็น.เค. ฟิชเชอรี จอยต์เวนเจอร์ โดยฝ่ายพม่าถือหุ้น 51 % อย่างไรก็ตาม พื้นฐานของบริษัท โอ.เอ็น.เค. มีประสบการณ์ในการลงทุนทางด้านป่าไม้และเหมืองแร่ แต่ไม่เคยมีประสบการณ์ในการลงทุนด้านการประมงมาก่อน บริษัทนี้จึงได้ทำสัญญาด้านประมงร่วมกับบริษัทญี่ปุ่นอีกต่อหนึ่ง

บางกลุ่มได้ร่วมทุนกันเองระหว่างบริษัทสัญชาติไทยด้วยกัน เช่น บริษัท จันทรเพ็ญ เมียนมาร์ จำกัด ซึ่งเป็นบริษัทร่วมทุนของไทย ระหว่างนายปัญญา ปัญญาสาคร นายกสมาคมผู้ผลิตปลาป่น ผู้ประกอบการเรือประมง และกรรมการบริษัท ศิริชัย อุตสาหกรรม จำกัด ได้ร่วมกับบริษัทเครือเจริญโภคภัณฑ์ (ซีพี) ทำโครงการประมงครบวงจร แต่ในกลางปี 2538/1995 กลุ่มธุรกิจกลุ่มนี้ได้ประกาศยกเลิกโครงการดังกล่าว เพราะมีปัญหาเกี่ยวกับทางพม่าที่ประกาศกฎระเบียบร่วมทุนว่าด้วยเรื่องสัดส่วนการร่วมทุนสำหรับธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ โดยให้เอกชนที่สนใจสามารถถือหุ้นได้เพียง 49 เปอร์เซ็นต์ และรัฐบาลพม่าถือหุ้น 51 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งผิดไปจากข้อตกลงเดิมที่ได้มีการตกลงกันไว้ว่าจะให้เอกชนไทยถือหุ้น 70 เปอร์เซ็นต์ และทางพม่าถือหุ้น 30 เปอร์เซ็นต์ ทั้งสองบริษัทจึงประกาศยกเลิกโครงการทั้งหมด ได้แก่ เรือประมง 200 ลำ ห้องเย็น โรงงานผลิตปลาป่น ท่าเรือ โรงงานน้ำแข็ง โรงงานแปรรูป ตามที่มีการเสนอโครงการให้ทางพม่า

¹⁸ ประชาชาติธุรกิจ (8-11 พฤศจิกายน 2535) : 5.

พิจารณาในช่วงปี 2537-2538/1994-1995 อย่างไรก็ตามในส่วนของการซื้อซึ่งมีโครงการร่วมทุนอื่นๆ ในพม่าอีก¹⁹

สำหรับกลุ่มธุรกิจประมงจะแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มธุรกิจทำไม้ที่เจ้าของธุรกิจส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นนักการเมืองหรือนายทหารหรือมีสายสัมพันธ์กับนายทหารไทยเหมือน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะธุรกิจประมงนี้ต้องอาศัยความเชี่ยวชาญและการลงทุนมากกว่าธุรกิจทำไม้ อีกทั้งไม่จำเป็นต้องพึ่งพาผู้มีอำนาจรัฐในการดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจ เช่น การเปิดด่านชั่วคราวเพื่อขนถ่ายสินค้าดังกล่าวแล้ว อย่างไรก็ตามมีบางบริษัทเท่านั้นที่ประธานบริษัทเป็นนายทหาร ได้แก่ บริษัท เคมารีน คอร์ปอเรชั่น จำกัด ซึ่งมีพลโทเชมชาติ นิตศิริ เป็นประธานและเป็นเจ้าของสัมปทานประมงในน่านน้ำพม่า โดยการร่วมทุนกับบริษัท เค.ที.ที.เอ. จำกัด ของพม่า²⁰

นอกจากนี้ พลโทเชมชาติ นิตศิริยังเป็นประธานบริษัท เมียนมาร์ โมเดเทค มารีน จำกัด ซึ่งเป็นบริษัทร่วมทุนกับกับชาวเกาหลี และได้เข้าไปร่วมทุนกับบริษัท SUUG จำกัด ของพม่ารับสัมปทานประมงในน่านน้ำพม่า จำนวน 300 ลำ รวมทั้งลงทุนทำห้องเย็น อาหารแช่แข็ง และโรงงานผลิตน้ำปลา โดยได้เข้าไปลงทุนในอุตสาหกรรมต่อเนื่องตั้งแต่ต้นปี 2546/2003²¹

สำหรับส่วนที่กลุ่มธุรกิจประมงมีลักษณะที่คล้ายกันกับธุรกิจการทำไม้นั้น พบว่ามีการดำเนินธุรกิจผ่านการสร้างสายสัมพันธ์ส่วนตัวกับนายทหารระดับสูงของพม่าเพื่อให้ได้มาซึ่งโอกาสในการประมูลแปลงสัมปทาน เช่น

บริษัทฟิวเจอร์ อิมเมจ ซึ่งมีนายคฤกพล ยงใจยุทธเป็นผู้ดำเนินการ ประกอบธุรกิจการประมงในเขตมะริด-ทวาย กล่าวกันว่าบริษัทนี้มีความสัมพันธ์อันดีกับผู้บัญชาการทหารภาคใต้ คนสนิทของนายทหารระดับรองผู้บัญชาการทหารสูงสุดของพม่า²²

บริษัท เอ็น.ซี.ซี. เอเซียเนฟูด อุตสาหกรรมประมง จำกัด มีนายณรงค์ จันทูณ เป็นกรรมการผู้จัดการ บริษัทได้เข้าไปทำประมงในพม่าโดยผ่านสายสัมพันธ์กับข้าราชการระดับสูงของกรมประมง และ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงปศุสัตว์และป่าไม้ของพม่า²³

¹⁹ ประชาชาติธุรกิจ (4-7 พฤษภาคม 2538) : 8.

²⁰ ประชาชาติธุรกิจ (18-20 มีนาคม 2545) : 24 และ ผู้จัดการรายวัน (28 มิถุนายน 2545) : 13.

²¹ ผู้จัดการรายวัน (29 กรกฎาคม 2546: 7. อย่างไรก็ดี ในปี 2547 การทำงานของกลุ่มโมเดเทคระหว่างไทยและเกาหลีได้หยุดการทำงานด้านการประมงและธุรกิจต่อเนื่องชั่วคราว เพราะขาดทีมงานที่มีประสบการณ์ และการหันไปสนใจธุรกิจการสัมปทานทรายมากกว่า ดูฐานเศรษฐกิจ (29 เมษายน-1 พฤษภาคม 2547) : 36.

²² ผู้จัดการรายวัน (28 กุมภาพันธ์ 2540) : 10.

²³ เพิ่งอ้าง

และบริษัท เอส บี แอนด์ เอส อินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด บริหารงานโดยนายเรืองฤทธิ์ บุญยรัฐ ได้จัดตั้งบริษัท เอส.เอส.อินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด โดยอาศัยความสัมพันธ์กับฝ่ายทหารของพม่าเปิดสัมปทานในเขตยะไข่

ตาราง 26: รายชื่อบริษัทที่ทำประมงในพม่า

บริษัท	เจ้าของ	ลักษณะธุรกิจ
บริษัท การประมงไทย-พม่า (1990) จำกัด	นายสมเกียรติ อนุราษฎร์ นายกสมาคมการประมงนอกลำน้ำไทย เข้าไปทำประมงในพม่า	ตั้งโรงงานน้ำแข็งและปลาป่นในประเทศพม่า
บริษัท ศุภโชคการประมง จำกัด	นายสมเกียรติ อนุราษฎร์	ทำสัมปทานประมงในพม่า
บริษัท แอตแลนติก จำกัด	N/A	ธุรกิจด้านเรือประมงขนาดใหญ่ จำนวนมากกว่า 60 ลำ
บริษัท เอ็มเออาร์ จำกัด	N/A	ธุรกิจเรือขนาดใหญ่ 40 ลำ
บริษัท ผลิตภัณฑ์อาหารทางทะเล ระนอง จำกัด	N/A	ธุรกิจเรือประมงขนาดใหญ่จำนวน 79 ลำ
บริษัท มาร์ไทยแลนด์ จำกัด	N/A	มีธุรกิจเรือประมงจำนวน 40 ลำ
บริษัท ณรงค์อุตสาหกรรมปลากระป๋อง จำกัด	N/A	ธุรกิจประมงครบวงจรในพม่า
บริษัท ศิริชัยการประมง จำกัด	N/A	อุปกรณ์การจับปลาและเรือประมง 35 ลำ
บริษัท ไทยระนอง จำกัด	นายบรรจง วิภาคกิจ อดีตนายกลิโกลอนส์ระนอง	ทำสัมปทานประมงในพม่า
บริษัท โอ.เอ็น.เค. ไมนิ่ง แอนด์ คอนสตรัคชั่น จำกัด	นายกรินทร์ ทองปัสโชติ	ธุรกิจประมงครบวงจรในพม่า
บริษัท จันทรเพ็ญ เมียนมาร์ จำกัด	นายปัญญา ปัญญาสาคร นายกสมาคมผู้ผลิตปลาป่น	ธุรกิจประมงครบวงจรในพม่า
บริษัท ศิริชัย อุตสาหกรรม จำกัด	นายปัญญา ปัญญาสาคร นายกสมาคมผู้ผลิตปลาป่น	ธุรกิจประมงครบวงจรในพม่า
บริษัท พัฒนาการปลาป่น จำกัด	N/A	ธุรกิจประมงครบวงจรในพม่า
บริษัท หรรษาวิดี จำกัด	N/A	ธุรกิจประมงครบวงจรในพม่า ร่วมทุนกับบริษัทการประมงแห่งสหภาพพม่า

ตาราง 26: รายชื่อบริษัทที่ทำประมงในพม่า (ต่อ)

บริษัท	เจ้าของ	ลักษณะธุรกิจ
บริษัทพี.บี.อี.จำกัด	N/A	ธุรกิจประมงครบวงจรในพม่า
บริษัทบ้านสวดยคอนสตรัคชั่น จำกัด	N/A	ธุรกิจประมงครบวงจรในพม่า
บริษัทฟิวเจอร์ อิมเมจ	นายคฤกุล ยงใจยุทธ	ธุรกิจการประมงในเขตมะริด-ทวาย
บริษัท เอ็น.ซี.ซี. เอเชียันฟู้ด อุตสาหกรรมประมง จำกัด	นายณรงค์ จันทฤณ	ทำสัมปทานประมงในพม่า
บริษัท เจนเนอรัล ฟิชเชอรี่ จำกัด	N/A	ร่วมทุนกับบริษัทการประมงแห่งสหภาพพม่า
บริษัท เอส บี แอนด์ เอส อินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด	นายเรืองฤทธิ์ บุญยรัฐ	
บริษัท เคมารีน คอร์ปอเรชั่น จำกัด	พลโทเชมชาติ นิตศิริ	ร่วมทุนกับบริษัท เค.ที.ที.เอ. จำกัดของพม่า
บริษัท เมียนมาร์ โมดเทค มารีน จำกัด	พลโทเชมชาติ นิตศิริ (ร่วมทุนกับชาวเกาหลี และพม่า-บริษัท SUUG จำกัด)	ธุรกิจประมงครบวงจรในพม่าและ
บริษัท สยามจินาทาน จำกัด	นายอรุณ อินทนปสาธน์	ทำสัมปทานประมงในพม่า

กลุ่มธุรกิจอัญมณี

การค้าและการลงทุนในธุรกิจอัญมณีก็เป็นอีกธุรกิจหนึ่งที่นักธุรกิจไทยเข้าไปมีบทบาทในพม่า ฐานใหญ่ซึ่งเป็นแหล่งนำเข้าและแหล่งการค้าอัญมณีประเภทพลอยและหยกในภาคเหนืออยู่ที่อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย และอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก กลุ่มหลักๆ ที่มีบทบาทในการค้าและอุตสาหกรรมอัญมณีบริเวณภาคเหนือมีดังนี้²⁴

1) กลุ่มตระกูลคงศรีเจริญ ผู้ค้าอัญมณีรายใหญ่และเจ้าของศูนย์การค้าอัญมณีในอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

2) กลุ่มสมาชิกชมรมผู้ค้าอัญมณีแม่สาย ร่วมกับกลุ่มพ่อค้าพลอยภาคตะวันออก ตั้งบริษัทพีแลนด์แอนด์เฮาส์ ดิเวลลอปเมนต์ จำกัด จำกัด เจ้าของโครงการศูนย์พลอยแดงพลาซ่าคอมเพล็กซ์ ศูนย์ซื้อขายอัญมณีครบวงจรในอำเภอแม่สาย มีนายธวัชชัย อนุภาพงค์ เป็นกรรมการผู้จัดการ²⁵

3) กลุ่มนายสุวิทย์ สกุลทรัพย์ไพศาล เจ้าของโครงการแม่สายเซ็นเตอร์พลาซ่า

²⁴ ผู้จัดการรายวัน (21 กันยายน 2537) : 1-2.

²⁵ ประชาชาติธุรกิจ (28-31 มีนาคม 2539) : 57.

4) กลุ่มนายวัฒนา อัครเหม ประธานกรรมการบริษัทกลุ่มเอ็มพี เจ้าของโครงการพัฒนาที่ดินแม่สายโกลเด้นท์พลาซ่า (ซื้อต่อจากกลุ่มทุนท้องถิ่น)

5) บริษัทศูนย์การค้าริมเมย แม่สอด จำกัด และแม่สอดคอมเพล็กซ์ ของกลุ่มนักธุรกิจท้องถิ่นในจังหวัดตาก

ส่วนกลุ่มธุรกิจจากส่วนกลางซึ่งเป็นกลุ่มทุนขนาดใหญ่ของไทย ที่เข้าไปมีบทบาทในการค้าและนำเข้าอัญมณีจากพม่าที่สำคัญ ได้แก่

โฮ กรุ๊ป มีนายเฮนรี โฮ ดำรงตำแหน่งกรรมการบริหาร โฮ กรุ๊ป เป็นกลุ่มผู้ค้า ผลิต และส่งออกอัญมณีชั้นนำ 1 ใน 5 ของประเทศไทย ทั้งนี้ นายเฮนรี โฮมีรากฐานการทำธุรกิจมาจากบรรพบุรุษคือนายอุ กวง โฮ พ่อค้าพลอยจากพม่าที่อพยพหนีภัยเผด็จการจากย่างกุ้งเข้ามาดำเนินธุรกิจในไทยตั้งแต่ปี 2500/1957 หลังจากที่มีรัฐบาลเนวินยึดธุรกิจต่างๆ เป็นของรัฐตามนโยบาย “สังคมนิยมตามแบบพม่า” เมื่อเข้ามาอาศัยในเมืองไทย กลุ่มโฮกรุ๊ปได้ร่วมทุนกับตระกูลจิราธิวัฒน์ มาลีนนท์ และโสภณพนิช และได้แต่งงานกับคนในตระกูลจิราธิวัฒน์ด้วย²⁶

นักธุรกิจอัญมณีขนาดใหญ่ของไทยอีกตระกูลหนึ่ง ซึ่งมีบทบาททำให้ประเทศไทยเป็นผู้ค้าอัญมณีรายใหญ่ประเทศแรกในพม่า คือ กลุ่มตระกูลศรีอรรถกุล ซึ่งประธานกลุ่ม นายพรสิทธิ์ ศรีอรรถกุล เป็นนายกสมาคมผู้ค้าเครื่องประดับและอัญมณีแห่งประเทศไทย กลุ่มนี้มีข้อตกลงร่วมในสัญญาการค้าด้านเพชรพลอยกับรัฐบาลพม่า²⁷

ตาราง 27: รายชื่อกลุ่มธุรกิจการค้าและลงทุนด้านอัญมณีไทยในพม่า

บริษัท	เจ้าของ/กรรมการผู้จัดการ	ลักษณะธุรกิจ
บริษัท เอ.จี.ดี.เจมส์ ดีลเลอร์ จำกัด	นายวิเชียร วีระศักดิ์ศรี	บริษัทตัวแทนกลุ่มอัญมณีไทยเพื่อเข้าประมูลอัญมณีในพม่า
บริษัท กาญจนบุรีเหมืองพลอย จำกัด	นายชูชัย ฤดีสุขสกุล	ทำเหมืองพลอย
กลุ่มโฮ กรุ๊ป	นายเฮนรี โฮ	ผู้ค้า ผลิต และส่งออกอัญมณี 1 ใน 5 ชั้นนำของประเทศไทย
บริษัท พีแลนด์ แอนด์ ดีเวลอปเม้นท์ จำกัด	กลุ่มสมาชิกชมรมผู้ค้าอัญมณีแม่สาย ร่วมกับกลุ่มพ่อค้าพลอยภาคตะวันออก	โครงการศูนย์พลอยแดงพลาซ่า คอมเพล็กซ์ ศูนย์ซื้อขายอัญมณีครบวงจรในอำเภอแม่สาย

²⁶ ผู้จัดการรายวัน (8 เมษายน 2534) : 2.

²⁷ สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ (27 ตุลาคม-2 พฤศจิกายน 2534) : 12.

ตาราง 27: รายชื่อกลุ่มธุรกิจการค้าและลงทุนด้านอัญมณีไทยในพม่า (ต่อ)

บริษัท	เจ้าของ/กรรมการผู้จัดการ	ลักษณะธุรกิจ
กลุ่มตระกูลคงศรีเจริญ (แม่สาย)	ตระกูลคงศรีเจริญ	ค้าอัญมณี
โครงการแม่สายเซ็นเตอร์พลาซ่า	นายสุวิทย์ สกุลทรัพย์ไพศาล	ค้าอัญมณี
บริษัทกลุ่มเอ็มพี	นายวัฒนา อัครเหม	โครงการพัฒนาที่ดินแม่สายไกล เด่นท์พลาซ่า
บริษัทศูนย์การค้าริมเมย แม่สอด จำกัด และแม่สอดคอมเพ็กซ์	กลุ่มนักธุรกิจท้องถิ่นในอำเภอแม่ สอด จังหวัดตาก	ค้าอัญมณี
กลุ่มเวสต์กรุ๊ป	นายวิกรม อัยศิริ	ทำเหมืองอัญมณี โครงการตั้ง โรงงานเจียรไนพลอย และผลิต ตัวเรือนเครื่องประดับ
บริษัทบิวตี้เจมส์ กรุ๊ป	ตระกูลศรีอรทัยกุล	ค้าอัญมณี

กลุ่มธุรกิจโรงแรมและการท่องเที่ยว การบิน การพัฒนาที่ดิน การประกันภัย และการบริการ

- ธุรกิจโรงแรม การท่องเที่ยว และการบิน

ตาราง 28: รายชื่อกลุ่มธุรกิจโรงแรม การท่องเที่ยว และการบินไทยในพม่า

บริษัท	เจ้าของ/ผู้จัดการ	ลักษณะธุรกิจ
ธุรกิจโรงแรม บ่อนการพนัน สนามกอล์ฟ บริษัท ไทยอินเตอร์เนชั่นแนลการ ท่องเที่ยว จำกัด	นายประกิจ วัชรสินธุ์	โครงการสร้างโรงแรมที่เมืองพุกาม และตองยี
-	นายมงคล จงสุทธนามณี	ธุรกิจเปิดบ่อนการพนัน โครงการสร้างสนามกอล์ฟ 600 ไร่ รีสอร์ตและเรือนพัก 100 ไร่
บริษัทสามเหลี่ยมทองคำรีสอร์ต จำกัด/ บริษัท พีพี กรุ๊ป จำกัด	นายประสิทธิ์ โพธิ์สุธน	ธุรกิจเกี่ยวกับรีสอร์ตและโรงแรม
บริษัท วิทวัสอินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด	ตระกูลโพธิ์สุธน	โครงการโกลเด้นไทรแองเกิล พารา ไดซ์ รีสอร์ต (โรงแรม บ่อนกาสิโน และสนามกอล์ฟ)
กลุ่มเวสกรุ๊ปและกิจการโรงแรม ดุสิตไอลแลนด์ รีสอร์ต	นายวิกรม อัยศิริ	ธุรกิจโรงแรม สนามกอล์ฟ และ บ่อนกาสิโน

ตาราง 28: รายชื่อกลุ่มธุรกิจโรงแรม การท่องเที่ยว และการบินไทยในพม่า (ต่อ)

บริษัท	เจ้าของ/ผู้จัดการ	ลักษณะธุรกิจ
บริษัทไบหยกโฮเต็ล	นายพันธุเลิศ ไบหยก	ธุรกิจโรงแรม
บริษัทสยามซีเมนต์ (เมียนมาร์) จำกัด ร่วมกับเครือโรงแรมเซ็นทรัล	เครือซีเมนต์ไทยและตระกูลจิราธิวัฒน์	ธุรกิจโรงแรมลอยน้ำ (ปิดกิจการไปแล้ว)
บริษัท เรจิน่า อินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด	นางลักษณา จริยวัฒน์กุล	ธุรกิจโรงแรมและกาสิโนเรจิน่า เอ็นเตอร์เทนเมนต์ แอนด์ กอล์ฟ คลับ และศูนย์การค้าเรจิน่า ชานโยมา ในจังหวัดท่าชีเหล็ก
บริษัท จันทรมหารา กรุ๊ป	นายการุณ โฆสิตสกุล	ธุรกิจโรงแรม และเปิดเส้นทางเดินเรือไปยังเกาะสอง
บริษัท เอ็ม.พี เวิลด์ กรุ๊ป จำกัด	นายวัฒนา อัสวเหม	ธุรกิจโรงแรม การท่องเที่ยว โครงการศูนย์การค้าห้าเหลี่ยมพลาซ่า บริเวณชายแดนไทย-พม่าฝั่งไทย
ธนาคารกรุงเทพ จำกัด กับกลุ่มนักธุรกิจฮ่องกง	ตระกูลโสมณพนิช	โครงการฟื้นฟูโรงแรมสเตรนด์ โรงแรมอินยาเลค และโรงแรมทามาตา
เครือโอเรียนเต็ลร่วมกับบริษัท อิตาเลียนไทย ดีเวลลอปเม้นต์	-	ธุรกิจโรงแรม
ธุรกิจการท่องเที่ยว บริษัท โอเรียลตัลไทย จำกัด	นายอดิสร ชารานะชิตตา	ธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ในพม่า
บริษัท ไตรธรรมแอร์ จำกัด	นายอโศก จาโกต้า นายเกริกพงษ์ ปทุมอนันต์ และนายวัชรชาญ โพธิ์แก้ว	ธุรกิจท่องเที่ยว
บริษัท ไทยอินเตอร์เนชั่นแนลการท่องเที่ยว จำกัด	นายประกิต วัชรสินธุ์	ธุรกิจท่องเที่ยวเชียงใหม่-พุกาม
บริษัท นอร์ทเทิร์นสตาร์ กรุ๊ป จำกัด	นายวิรุณ คำมิโล	ธุรกิจการท่องเที่ยว ส่งออกและนำเข้าสินค้าในบริเวณสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ ธุรกิจเหมืองถ่านหินในเมืองมณฑลพะเลย์ โครงการเดินเรือในแม่น้ำโขง

ตาราง 28: รายชื่อกลุ่มธุรกิจโรงแรม การท่องเที่ยว และการบินไทยในพม่า (ต่อ)

บริษัท	เจ้าของ/ผู้จัดการ	ลักษณะธุรกิจ
บริษัท สี่เลนทัวร์ จำกัด	นายชูศักดิ์ ไตรศรีศิลป์	ประกอบการเดินเรือแม่น้ำโขงและ จัดทัวร์ทางบกไปเมืองลา หรือ บริเวณชายแดนจีน-พม่า
ธุรกิจการบิน บริษัท การบินกรุงเทพ จำกัด หรือ สายการบินบางกอกแอร์เวย์	นายปราเสริฐ ปราสาททองโอสถ ร่วมกับนักลงทุนพม่า	เปิดเส้นทางบินตรงจากเชียงใหม่- มณฑลเฉิงตู จัดตั้งสายการบิน “พุกามแอร์” ในพม่า และใช้พม่า เป็นฐานการบินเชื่อมภูมิภาคอินโด จีน
บริษัท นอร์ธวิน จำกัด	กลุ่มนักธุรกิจใจในจังหวัดเชียงราย	โครงการเปิดบริการเส้นทางบิน ระหว่างประเทศในเขตสี่เหลี่ยม เศรษฐกิจเป็นหลัก โดยมี 4 เส้น ทาง คือ เชียงราย-เชียงใหม่, เชียงราย-หลวงพระบาง, เชียงราย- ฮานอย และเชียงราย-เชียงตุง
บริษัท ย่างกุ้ง แอร์ จำกัด (สายการ บินพม่า)	การร่วมทุนระหว่างบริษัทกรอง สมบัติ จำกัด ของกลุ่มนายสมบัติ คงฤทธิ กับเมียนมาร์แอร์เวย์	ธุรกิจสายการบินพม่า

จากตาราง 28 ข้างต้น แสดงให้เห็นว่าธุรกิจด้านการโรงแรมและบ่อนกาสิโน เป็นเป้าหมายสำคัญอีกธุรกิจหนึ่งของไทยในพม่า เจ้าของกิจการหรือโครงการบางส่วนเป็นเครือญาตินักการเมืองหรือมีสายสัมพันธ์กับนักการเมืองไทย และผู้มีอำนาจทางการเมืองในพม่า กลุ่มธุรกิจที่สำคัญได้แก่

บริษัท พีพี กรุ๊ป จำกัด มีนายประสิทธิ์ โพธิ์สุธน (พี่ชายของนายประภัทร โพธิ์สุธน อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสุพรรณบุรีและรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย) เป็นประธานกรรมการบริหาร เป็นผู้จัดตั้งบริษัท สามเหลี่ยมทองคำรีสอร์ท จำกัดในปี 2534/1991 เพื่อทำธุรกิจเกี่ยวกับรีสอร์ทและโรงแรม บริษัท พีพี กรุ๊ป จำกัด ถือเป็นบริษัทคนไทยรายแรกที่เข้าไปสร้างโรงแรมและรีสอร์ทในประเทศพม่า²⁸ ร่วมกับบริษัท วิทวัสอินเตอร์เนชั่นแนล จำกัดของตระกูลโพธิ์สุธน และนักลงทุนจากญี่ปุ่น เพื่อดำเนินโครงการโกลเด้นไทรแองเกิล พาราไดซ์ รีสอร์ท ประกอบด้วยโรงแรมและบ่อนกาสิโน รวมทั้งโครงการสนามกอล์ฟและบังกะโลบริเวณริมฝั่งแม่น้ำรวก ด้านตรงข้ามฝั่งไทยและแม่น้ำโขงด้านตรงข้ามกับฝั่งลาว โดยเช่าที่ดินจากรัฐบาลพม่าเนื้อที่รวม

²⁸ สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ (27 ตุลาคม-2 พฤศจิกายน 2534) : 10.

ประมาณกว่า 5,000 ไร่ ระยะเวลาการทำโครงการ 30 ปี เริ่มตั้งแต่ปี 2538/1995 อย่างไรก็ตาม ต่อมาบริษัทนี้ได้เผชิญปัญหาท่าทีของรัฐบาลพม่าที่ไม่สนับสนุนให้มีการเปิดบ่อน รวมทั้งศูนย์สุขภาพแผนจีน และโครงการสร้างคลังสินค้า²⁹

กลุ่มธุรกิจที่มีความสำคัญมากในแง่การเข้าไปมีบทบาทในการลงทุนในพม่าอีกกลุ่มหนึ่ง คือ กลุ่มเวสต์กรุ๊ปและกิจการโรงแรมดุสิตโฮเทลและรีสอร์ทเชียงใหม่ ของนายวิกรม อัยศิริ สมาชิกวุฒิสภา กลุ่มนี้ได้เริ่มก่อสร้างโรงแรมในปี 2535/1992 ที่จังหวัดเชียงใหม่ โดยการร่วมทุนกับองค์การบริหารโรงแรมและการท่องเที่ยวของรัฐบาลพม่า (Myanmar Hotel and Tourism Services) ซึ่งขึ้นกับกระทรวงการค้า ในปี 2536/1996 กลุ่มเวสต์กรุ๊ป ได้ลงทุนสร้างโรงแรมในเชียงใหม่ ทำเหมืองอัญมณี และทำสัมปทานการส่งออกไม้ซุงทางทะเลจากรัฐบาลพม่าเพื่อนำมาเลื่อยที่จังหวัดระนอง และได้พยายามเข้าไปลงทุนด้านระบบสื่อสารโทรคมนาคมในพม่า และการตั้งโรงงานเจียรไนพลอย และผลิตตัวเรือนเครื่องประดับด้วย³⁰

ยิ่งกว่านั้น กลุ่มเวสต์กรุ๊ปยังได้เข้าไปลงทุนในการพัฒนาที่ดินบนเกาะสน ใกล้วิกตอเรียพอยต์ ในนามบริษัทอันดามันคลับ เป็นเวลา 30 ปี โดยการลงทุนก่อสร้างโรงแรมระดับ 5 ดาว สนามกอล์ฟ และบ่อนกาสิโน เพื่อรับนักท่องเที่ยวชาวไทยและต่างประเทศโดยตรง³¹ และที่สำคัญคือ กลุ่มนี้ได้อาศัยความสัมพันธ์กับผู้นำพม่าอย่างใกล้ชิด เข้าไปขอสัมปทานสร้างโรงแรมที่เชียงใหม่ หาดมอญมะกัน และวิกตอเรียพอยต์ และทำอุตสาหกรรมอัญมณีครบวงจรโดยการร่วมทุนกับ Myanmar Gem Enterprise ในสัดส่วนร้อยละ 48 และ 52 นอกจากนี้ยังธุรกิจกลุ่มนี้ยังสนใจเข้าไปลงทุนสร้างเขื่อนสาละวินในพม่า³² อย่างไรก็ตาม จนถึงปัจจุบันรัฐบาลพม่ายังไม่ตัดสินใจใดๆ เกี่ยวกับโครงการนี้

เป็นที่กล่าวกันว่านายวิกรม อัยศิริ เจ้าของกลุ่มบริษัทมีความคุ้นเคยกับนายทหารระดับสูงที่มีอิทธิพลในรัฐบาลพม่าจนถึงขนาดที่ว่าทางผู้ว่าราชการจังหวัดระนองได้เคยเสนอให้นายวิกรม อัยศิริ เป็นคนกลางเจรจากับทางพม่า เพื่อเร่งรัดให้มีการจับกุมตัวผู้กระทำความผิดและลงโทษตามกฎหมาย ในปี 2538/1995 จากการณีลูกเรือพม่าจำนวน 13 คน ฆ่าได้ทั้งและลูกเรือประมงปากน้ำระนอง 5 ทั้งตายและสูญหาย รวม 6 คน³³

²⁹ อย่างไรก็ตามในปี 2541 โครงการซึ่งอยู่ระหว่างการก่อสร้างมีปัญหาภายในกับผู้ร่วมทุนชาวญี่ปุ่น ทำให้มีการติดต่อผู้ร่วมทุนจากต่างประเทศรายใหม่ ดูผู้จัดการรายวัน (18 สิงหาคม 2538) : 6; ผู้จัดการรายสัปดาห์ (16-22 มีนาคม 2541) : 5.

³⁰ ผู้จัดการรายวัน (25-26 มีนาคม 2535) : 5.

³¹ ผู้จัดการรายวัน (24 กุมภาพันธ์ 2536) : 4.

³² ผู้จัดการรายวัน (31 มีนาคม 2537) : 11.

³³ ผู้จัดการรายสัปดาห์ (20-26 พฤศจิกายน 2538) : 4. ในวันที่ 25 พฤศจิกายน 2538 ได้มีพิธีเปิดโรงแรมอันดามันคลับ เมียนมาร์ ของนายวิกรม ซึ่งเป็นรีสอร์ทแห่งแรกที่ลงทุนโดยนักธุรกิจไทย มูลค่าการลงทุน 660 ล้านบาท นอก

นักธุรกิจอีกรายหนึ่งคือ นายมงคล จงสุทธานามณี อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เข้าไปดำเนินธุรกิจเปิดบ่อนการพนัน ที่แม่น้ำรวกบริเวณสามเหลี่ยมทองคำ ซึ่งมีลักษณะเป็นเกาะ มีพื้นที่ 3,000 ไร่ ในปี 2534/1991 และมีโครงการสร้างสนามกอล์ฟ 600 ไร่ รีสอร์ทและเรือนพัก 100 ไร่³⁴

สำหรับกลุ่มผู้ประกอบการด้านโรงแรมอีกส่วนหนึ่งจะเน้นด้านการโรงแรม และการท่องเที่ยว โดยไม่ได้ทำกิจการที่เกี่ยวกับการพนันร่วมด้วย เป็นผู้ที่ทำธุรกิจด้านนี้อยู่แล้วในประเทศไทย และได้ขยายเครือข่ายธุรกิจของตนออกไปยังพม่า ได้แก่

บริษัทโบหยกไฮเต็ล ของนายพันธุเลิศ โบกหยก เครือโบหยกเป็นกลุ่มผู้บุกเบิกการลงทุนในพม่ากลุ่มแรกๆ หลังจากพม่าเปิดประเทศได้ไม่นาน โดยได้ร่วมกับเมียนมา ไฮเต็ล แอนด์ทัวร์ริสต์ เอ็นเตอร์ไพรส์ของทางการพม่า เปิดโรงแรมระดับห้าดาวในกรุงย่างกุ้ง ด้วยการปรับปรุงโรงแรม “กานดาวิ” นอกจากนี้กลุ่มโบหยกได้เข้าร่วมลงทุนกับกลุ่มธุรกิจเอกชนในพม่าเปิดโรงแรม เจด พาวิลเลียน (Jade Pavilion) ขนาด 32 ห้อง และได้เซ็นสัญญาพัฒนาและบริหารโรงแรมในพม่าอีกแห่งหนึ่ง คือ โรงแรมกันดอยีพาเลซ

อีกบริษัทหนึ่งที่เข้าไปทำกิจการโรงแรมคือ บริษัทปิยที โฮลดิ้ง ซึ่งเป็นบริษัทลูกของบริษัทสยามซีเมนต์ เทรดิง จำกัด ในเครือปูนซีเมนต์ไทย (ต่อมาในปี 2537/1994 ได้ตั้ง บริษัทสยามซีเมนต์ (เมียนมาร์) เพื่อจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของเครือซีเมนต์ไทยในพม่าด้วย) ร่วมกับเครือโรงแรมเซ็นทรัลของตระกูลจิราธิวัฒน์ เข้าไปดำเนินโครงการโรงแรมลอยน้ำขนาด 132 ห้องแห่งแรกของพม่า แต่โรงแรมนี้ดำเนินการได้ไม่นานก็ได้ปิดกิจการลงเพราะเผชิญกับปัญหาที่ตั้งโรงแรมลอยน้ำที่ไม่เป็นไปตามที่ได้ตกลงกับทางการพม่า และปัญหาจากความไม่มั่นคงทางการเมืองในพม่าส่งผลกระทบต่อจำนวนนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ บริษัทปิยที โฮลดิ้ง จำกัด ได้เคยทำกิจการด้านค้าไม้ตามแนวชายแดนในนามบริษัท เมืองพนา จำกัด ของตระกูลตันเจริญ แต่เมื่อหมดสัมปทานจึงหันมาส่งไม้ออกจากทะเลและนำเข้าปูนซีเมนต์เพื่อจำหน่ายแก่คณะกรรมการพัฒนากรุงย่างกุ้ง³⁵

กลุ่มบริษัท จันทรสมธรา กรู๊ป ของนายการุณ โฆษิตสกุล เป็นอีกกลุ่มธุรกิจด้านโรงแรมอีกกลุ่มหนึ่งที่ดำเนินธุรกิจการโรงแรมจันทรสมธราที่จังหวัดระนอง และโรงแรมเกาะสองโมเต็ล นายการุณได้อาศัยความสัมพันธ์อันดีกับนายทหารซึ่งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงธุรกิจโรงแรมและการท่องเที่ยวของพม่าในขณะนั้น จนสามารถทำสัญญาธุรกิจการโรงแรมและการท่องเที่ยวร่วมกับรัฐวิสาหกิจพม่าได้สำเร็จ³⁶ และได้เปิดโรงแรม 2 แห่งในพม่า คือ ที่เมือง Kaw Thauung และที่เกาะ Pu-

จากนี้ยังมีกรกล่าวกันอีกด้วยว่านายวิกรมมีสายสัมพันธ์อันดีกับพลโทชิน ยูนต์ เลขาธิการสลดอร์ก รวมทั้งพลเอก ขวลิต ยงใจยุทธและนายชวน หลีกภัย ผู้จัดการรายวัน (28 กุมภาพันธ์ 2540) : 10.

³⁴ สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ (27 ตุลาคม-2 พฤศจิกายน 2534) : 13.

³⁵ ประชาชาติธุรกิจ (5-8 กุมภาพันธ์ 2538) : 69.

³⁶ ผู้จัดการรายวัน (28 กุมภาพันธ์ 2540) : 10.

Besin ในทะเลอันดามัน ในปี 2536/1993 กลุ่มนี้ได้เจรจากับพม่าเพื่อขอเปิดเส้นทางเดินเรือไปยังเกาะสองอย่างเป็นทางการ พร้อมทั้งขอให้พม่าเปิดรับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่ไม่ใช่คนไทย ซึ่งรัฐบาลพม่าได้ยอมเปิดให้นักท่องเที่ยวต่างชาติเข้าไปเที่ยวเกาะสองได้ภายใต้เงื่อนไขให้นักท่องเที่ยวพักบนเกาะได้ 2 วัน 1 คืน เสียค่าผ่านด่าน 10 เหรียญสหรัฐ และค่าชมวัดต่างๆ 3-4 เหรียญสหรัฐ

กลุ่มบริษัท เอ็ม.พี. เวิลด์ กรุ๊ป จำกัด ของนายวัฒนา อัศวเหม อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดสมุทรปราการ พรรคประชาธิปัตย์ ประกอบธุรกิจโรงแรม-ท่องเที่ยวภายในประเทศ และบริเวณสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ และมีบริษัท เอ็ม.พี. เวิลด์ เทรดดิ้ง จำกัด บริหารโครงการศูนย์การค้า ห้างสรรพลาซ่า เชียงแสน

กิจการบางส่วนที่ลงทุนในสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจในส่วนที่เกี่ยวข้องกับต่างประเทศของนายวัฒนา นายวัฒนาได้ให้นางสมหญิง เสรีวงศ์ ผู้ทำธุรกิจรายใหญ่กับพม่าดูแลแทน³⁷ และกิจการโรงไม้หิน ได้อินกิจการให้แก่พลตรีอินทรัตน์ ยอดบางเตยและนักลงทุนจากประเทศจีนร่วมกันดูแล³⁸

นอกจากนี้ กลุ่มนี้ใช้เงินไปสนับสนุนการเงินกับรัฐบาลพม่าด้วยการขอสัมปทานทำเหมืองแร่ เหมืองอัญมณี และโครงการลงทุนก่อสร้างโรงแรมในพม่า³⁹ แต่ในปัจจุบันกลุ่มนี้ประสบความล้มเหลวในการทำธุรกิจบริเวณชายแดนไทย-พม่า และในพม่า จึงได้ขายกิจการไปทั้งหมดแล้ว

กลุ่มธุรกิจรายใหญ่อีกรายหนึ่งของไทยที่สนใจและพยายามเข้าไปทำธุรกิจด้านโรงแรมในพม่า ได้แก่ กลุ่มธนาคารกรุงเทพ จำกัดซึ่งถือหุ้นกับกลุ่มนักธุรกิจฮ่องกง ได้เข้าไปร่วมโครงการฟื้นฟูโรงแรมสเตรนด์ อดีตโรงแรมระดับห้าดาวในย่างกุ้ง โรงแรมอินยาเลค และโรงแรมทามาตา และเครือโอเรียนเต็ลได้ร่วมกับบริษัท อิตาเลียนไทย ดีเวลลอปเมนต์ ก็ได้ลงนามในบันทึกความเข้าใจ (MOU) กับกระทรวงโรงแรมและการท่องเที่ยวของพม่า เพื่อสร้างโรงแรมระดับ 5 ดาว ที่เมืองพุกาม ในปี 2538/1995

สำหรับธุรกิจการจัดการท่องเที่ยวและนำเที่ยวในพม่านั้น มีทั้งกลุ่มธุรกิจขนาดเล็กและขนาดกลางที่อยู่ในท้องถิ่นชายแดน โดยเฉพาะในอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย บางบริษัทก็ประกอบธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับทางพม่าพร้อมๆ กันหลายอย่าง ทั้งการท่องเที่ยว การส่งออกและนำเข้าสินค้า รวมถึงการเข้าไปเปิดเหมืองอัญมณีในพม่าด้วยการร่วมทุนกับนักธุรกิจพม่า เช่น กรณีของกลุ่มบริษัท นอร์ทเทิร์นสตาร์ กรุ๊ป จำกัด ของกลุ่มนายวิรุณ คำภีโร นักพัฒนาที่ดินแถบจังหวัดเชียงราย อย่างไรก็ตาม ในปี 2536/1993 บริษัทนี้ต้องเลิกกิจการเหมืองอัญมณีไปและขาดทุนนับสิบล้านบาท เพราะคุมการบริหารงานไม่ได้ และส่งผลให้ต้องชะลอโครงการเดินเรือในแม่น้ำโขงทั้งหมด⁴⁰ ส่วนกิจการ

³⁷ ผู้จัดการรายวัน (17 กุมภาพันธ์ 2540) : 5.

³⁸ ผู้จัดการรายสัปดาห์ (16-22 มีนาคม 2541) : 5.

³⁹ ผู้จัดการรายวัน (4 พฤศจิกายน 2537) : 1, 2.

⁴⁰ ผู้จัดการรายวัน (17 กุมภาพันธ์ 2540) : 5.

ท่องเที่ยวของกลุ่มอื่นๆ ก็มีบริษัท สี่เลนทัวร์ จำกัด ของนายชูศักดิ์ ไตรศรีศิลป์ อดีตรองประธานหอการค้าจังหวัดเชียงราย ได้ประกอบการเดินเรือแม่น้ำโขงและจัดนำเที่ยวทางบกไปเมืองลา โดยทางบริษัทได้ตั้งจุดขายเกี่ยวกับธรรมชาติ วิถีชีวิตชุมชนในแต่ละท้องถิ่น ตลอดจนการให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเล่นคาสโนที่เมืองลา ชายแดนจีน-พม่า

ในด้านธุรกิจการบิน และการเปิดเส้นทางการบินนั้น เห็นได้ว่านักธุรกิจไทยได้เข้าไปมีบทบาทในธุรกิจด้านนี้สูงมากอีกด้านหนึ่ง บริษัทที่เข้าไปมีบทบาทสำคัญได้แก่

บริษัท การบินกรุงเทพ จำกัด หรือ สายการบินบางกอกแอร์เวย์ ซึ่งมีนายปราเสริฐ ปราสาททองโอสถ เป็นผู้อำนวยการใหญ่ ได้ขยายเส้นทางการบินออกสู่ภูมิภาคอินโดจีนรวมถึงมาเลเซีย ในปี 2536/1993 ซึ่งเป็นไปตามนโยบายของรัฐบาลนายชวน หลีกภัย ในการผลักดันให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการบินในภูมิภาคอินโดจีน⁴¹ สำหรับการเปิดเส้นทางบินในพมานั้น ในปีเดียวกันนี้ กรมการบินพม่าอนุมัติให้บริษัทบางกอกแอร์เวย์ เปิดเส้นทางบินตรงจากเชียงใหม่-มัณฑะเลย์ และในกลางปี 2547/2004 รัฐบาลพม่าเห็นชอบให้สายการบินบางกอกแอร์เวย์ของไทย จัดตั้งสายการบินใหม่ “พุกามแอร์” โดยร่วมทุนกับนักลงทุนพม่าเพื่อผลักดันให้เมืองพุกามเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญแห่งหนึ่งในภูมิภาคเอเชีย และใช้พม่าเป็นฐานการบินเชื่อมภูมิภาคอินโดจีน⁴²

ในส่วนสายการบินพม่าในนามบริษัท อย่างกุง แอร์ จำกัด ก็เป็นกิจการร่วมทุนระหว่างนักลงทุนไทย คือ บริษัททรงสมบัติ จำกัด ของกลุ่มนายอดุลย์ ชโยภาส กับเมียนมาร์แอร์เวย์ รัฐวิสาหกิจในสังกัดกระทรวงคมนาคมของพม่า สายการบินนี้เปิดเส้นทางการบินภายในประเทศพม่า 11 เส้นทาง และเป็นสายการบินแห่งชาติสายที่ 3 ของพม่า การดำเนินกิจการนี้ได้มีการอาศัยสายสัมพันธ์กับผู้นำพม่าเข้าร่วมทุนทำสายการบินแห่งนี้⁴³

ในแง่การเปิดเส้นทางการบินกับพมานั้น กลุ่มนักธุรกิจในจังหวัดเชียงรายได้พยายามทำให้เชียงรายเป็นศูนย์กลางการบินและการท่องเที่ยวระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาค โดยมีจุดประสงค์เพื่อมุ่งหวังการขยายตัวของเศรษฐกิจในจังหวัดนั่นเอง กลุ่มนี้ในตั้งบริษัท นอร์ธวิน จำกัด เพื่อเปิดบริการเส้นทางบินระหว่างประเทศในเขตสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจเป็นหลัก โดยมี 4 เส้นทาง คือ

⁴¹ ผู้จัดการรายวัน (27 มกราคม 2536) : 1, 7. คณะผู้แทนไทยได้เดินทางไปเจรจาทำความตกลงการบินระหว่างไทยกับสหภาพพม่าเมื่อวันที่ 16-18 พฤศจิกายน 2532 และคณะรัฐมนตรีไทยมีมติเห็นชอบผลการเจรจาในต้นปีถัดไป ส่งผลให้ความสัมพันธ์ไทย-พม่าด้านการบิน และการท่องเที่ยวพัฒนาขึ้นตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

⁴² สำนักนายกรัฐมนตรี, หนังสือการปฏิบัติการกิจการต่างประเทศที่สำคัญของรัฐบาลในรอบ 2 ปี (กุมภาพันธ์ 2544-2546), หน้า 40. (เอกสารอัดสำเนา)

⁴³ ผู้จัดการรายวัน (28 กุมภาพันธ์ 2540) : 10.

เชียงราย-เชียงราย, เชียงราย-หลวงพระบาง, เชียงราย-ฮานอย และเชียงราย-เชียงใหม่⁴⁴ อย่างไรก็ตาม จนกระทั่งในปัจจุบันโครงการดังกล่าวนี้ยังไม่ได้ถือกำเนิดแต่อย่างใด

- ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์และการพัฒนาที่ดิน

การศึกษากลุ่มธุรกิจด้านอสังหาริมทรัพย์และการพัฒนาที่ดินบริเวณจังหวัดชายแดนไทย และพม่า ก็เป็นส่วนหนึ่งที่เราจะชี้แนะให้เห็นภาพบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีส่วนไม่มากนักน้อยในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายความสัมพันธ์ที่ไทยมีต่อพม่าในเชิงบวกอย่างต่อเนื่อง เพื่อผลักดันให้นโยบายของผลประโยชน์เชิงเศรษฐกิจต่อกลุ่มให้ได้มากที่สุด

อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก และอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงรายของไทย และจังหวัดเมียวดี และท่าขี้เหล็กของพม่า เป็นพื้นที่เป้าหมายหลักสำหรับนักพัฒนาที่ดิน เพราะบริเวณเหล่านี้มีศักยภาพในการเป็นด่านหน้าของกันและกันระหว่างไทยกับพม่าในด้านการค้าและการท่องเที่ยว

ในเขตอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ผู้ที่มีบทบาทหลักในการพัฒนาที่ดินและอสังหาริมทรัพย์ คือ นายชัยวุฒิ บรรณวัฒน์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดตาก พรรคประชาธิปัตย์หลายสมัย เจ้าของบริษัท ดั่งคิมเชียงพัฒนา จำกัด และโครงการริมเมยซิตี้ เชียงสะพานมิตรภาพไทย-พม่า อำเภอแม่สอด อันประกอบไปด้วยอาคารพาณิชย์ ศูนย์การค้า โรงแรม และโกดังพัสดุสินค้า ทั้งนี้ นายชัยวุฒิเริ่มกิจการพัฒนาที่ดินชายแดนที่บิดาซื้อสะสมกว่า 70 ไร่ มาพัฒนาเป็นโครงการศูนย์การค้าที่ใหญ่ที่สุดบริเวณริมเมย ในปี 2539/1996⁴⁵

นอกจากนี้ นายชัยวุฒิ บรรณวัฒน์ ยังเป็นแกนนำกลุ่มแม่สอดพาเจริญ ร่วมกับนายนิยม ไวยรัชพานิช อดีตประธานหอการค้าจังหวัดตาก (ปัจจุบันเป็นประธานหอการค้าจังหวัดชายแดนของหอการค้าไทย) และนายปณิธิ ตั้งผาติ รองประธานหอการค้าจังหวัด ได้ร่วมกันก่อตั้งบริษัท แม่สอดพาเจริญ จำกัด ซึ่งประกอบธุรกิจพัฒนาที่ดินในรูปแบบเขตอุตสาหกรรมในอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก บนเนื้อที่ 2-3 พันไร่ ทั้งยังมีโครงการก่อสร้างอาคารพาณิชย์ให้เช่าในเขตเมียวดี ขนาด 1,000 ยูนิต เพื่อขายและให้เช่าสำหรับนักธุรกิจพม่าและชาวต่างประเทศ รวมทั้งโครงการก่อสร้างโรงแรมระดับ 4 ดาว⁴⁶ และยังรับขนส่งสินค้าจากแม่สอด-ย่างกุ้ง ซึ่งมีระยะทาง 500 กว่ากิโลเมตร ตลอดจนถึงมีโครง

⁴⁴ ผู้จัดการรายวัน (5 กรกฎาคม 2538) : 35.

⁴⁵ ผู้จัดการรายสัปดาห์ (19-25 พฤษภาคม 2540) : 22; ประชาชาติธุรกิจ (28-31 มีนาคม 2539) : 57; ประชาชาติธุรกิจ (19-21 สิงหาคม 2539) : 53, 56. แต่กิจการนี้ได้ประสบปัญหามากมาย ทั้งการปิดด่าน ปัญหาการก่อสร้างสะพานมิตรภาพไทย-พม่า รวมถึงความขัดแย้งที่เกิดจากความสัมพันธ์ไทย-พม่าตามแนวชายแดนแม่สอด-เมียวดี ซึ่งเกิดขึ้นเป็นระยะๆ ทำให้โครงการนี้ซึ่งเคยมีการวางแผนการลงทุนร่วมพันล้านบาท กลายเป็นเพียงโครงการเล็กๆ เท่านั้น

⁴⁶ ผู้จัดการรายสัปดาห์ (19-25 พฤษภาคม 2540) : 22.

การก่อสร้างโกดังสินค้า บริเวณริมสะพานมิตรภาพไทย-พม่าเพื่อรองรับธุรกิจขนส่ง ซึ่งกลุ่มแม่สอดพาเจริญเป็นผู้ผลักดันโครงการสะพานมิตรภาพไทย-พม่า ข้ามแม่น้ำเมย อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก มาตั้งแต่ต้น อีกทั้งมีเป้าหมายที่จะเข้าไปทำเหมืองแร่สังกะสี ในเขตกอกูเล เพื่อป้องกันให้กับบริษัทผาแดงอินดัสทรี จำกัด (มหาชน) ซึ่งเข้ามาลงทุนในกิจการประเภทเดียวกันนี้ในเขตอำเภอแม่สอด และพบปัญหาแร่สังกะสีไม่เพียงพอรองรับการผลิต กลุ่มแม่สอดพาเจริญยังมีแผนการจัดตั้งเขตอุตสาหกรรมในเขตเมียวดี เพื่ออาศัยข้อได้เปรียบเรื่องต้นทุนแรงงาน วัตถุดิบ ตลอดจนเส้นทางการขนส่งตามแนวเส้นทางแม่สอด-ท่าเรือทวายของพม่า⁴⁷

นักธุรกิจอีกรายหนึ่งที่มีบทบาททรงลงมาจากกลุ่มแม่สอดพาเจริญ คือ บริษัท แม่สอด เรียล เอสเตท จำกัด ซึ่งมีนายอำนาจ นันทาร เป็นประธานกรรมการ ในปี 2539/1996 บริษัทนี้มีโครงการบ้านจัดสรรบนที่ดินกว่า 100 ไร่ เพื่อรองรับการเปิดด่านและการขยายตัวของนิคมอุตสาหกรรมแม่สอด⁴⁸ แต่กลุ่มนี้ก็เผชิญปัญหาการคาดการณ์เกินจริงว่าบริเวณแม่สอดจะเจริญรุ่งเรือง เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวระหว่างไทยกับพม่าที่ใหญ่โต แต่ไม่ได้มองถึงปัจจัยอื่นๆ อันอาจนำมาซึ่งความซับซ้อนทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวได้ เช่น ปัญหาการเมืองในพม่าเกี่ยวกับชนกลุ่มน้อย หรือการปรับเปลี่ยนนโยบายของพม่าต่อไทยดังที่กล่าวแล้วในบทที่ 2 ผลก็คือโครงการบ้านจัดสรรนี้ดำเนินไปได้เพียงเล็กน้อยเท่านั้น

ส่วนในจังหวัดเชียงราย บริษัท นอร์ทเทิร์นสตาร์กรุ๊ป จำกัด หรือกลุ่ม "พันธมิตร 19" ได้ทำธุรกิจพัฒนาที่ดินในเขตจังหวัดเชียงราย และภาคเหนือตอนบนตั้งแต่ปี 2531/1988 ต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน โดยได้ดำเนินการทั้งโครงการอาคารพาณิชย์ บ้านจัดสรร และขายที่ดินเปล่า เป็นต้น เช่น โครงการนอร์ทสตาร์ซิตี ตั้งอยู่ใกล้สนามบินนานาชาติเชียงราย, โครงการแอร์พอร์ตวิลล่า, และนอร์ทเทิร์นซิตีเลควิวพาร์ค จากนั้นได้ก่อตั้งบริษัท เกรทครีเอชั่น จำกัด ขึ้นเพื่อรับช่วงงานก่อสร้างถนนแถบภาคอีสานต่อเนื่องจากกลุ่มบริษัท ช.การช่าง จำกัด (มหาชน) โดยร่วมทุนกับกลุ่มทุนจากสิงคโปร์ ฝ่ายไทยถือหุ้น 51% (มีกลุ่มไทยรายอื่นเข้าร่วมด้วย) และสิงคโปร์ 49% นอกจากนี้ ยังได้ก่อตั้งบริษัท โกลเด้นสแควร์อินเตอร์เทรด จำกัดขึ้นเพื่อทำธุรกิจนำเข้าและส่งออกในเขตมณฑลยูนนาน-เสฉวน ของจีน พร้อมกับทำธุรกิจนำเข้าเที่ยวระหว่างไทย-จีนผ่านทางแม่น้ำโขง ในนามของบริษัท นอร์ทเทิร์นทัวร์ จำกัด รวมทั้งเข้าไปก่อตั้งบริษัทนำเข้าส่งออก และทำเหมืองแร่อัญมณีในประเทศพม่า ด้วยการก่อตั้งบริษัทขึ้นมาใหม่ในนามของคนพม่า (ให้คนพม่าเป็นเจ้าของกิจการ) แต่บริษัท นอร์ทเทิร์นสตาร์กรุ๊ป จำกัด เป็นเจ้าของเงินทุนทั้งหมด⁴⁹

⁴⁷ ผู้จัดการรายวัน (7 เมษายน 2540) : 5.

⁴⁸ ประชาชาติธุรกิจ (28-31 มีนาคม 2539) : 57.

⁴⁹ ผู้จัดการรายวัน (27-28 เมษายน, 2539) : 7.

อีกกลุ่มทุนหนึ่งได้แก่ บริษัท เอ็ม วาย เอ็ม กรุ๊ป จำกัด ของพลเอกศิริ ทิวะพันธ์ อดีตแม่ทัพภาคที่ 3 และอดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดพิษณุโลก พรรคความหวังใหม่ และพันตำรวจโทอดุลย์ บุญเสฐฐ อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดพิจิตร พรรคความหวังใหม่ เข้าร่วมทุนกับบริษัท เอ็ม วาย เอ็นเตอร์ไพรส์ จำกัด ของนักธุรกิจชาวพม่า (นายอุ อ่อง ลา หนึ่งในทีมงานเศรษฐกิจของกลุ่มขุนสำ อดีตนักค้ายาเสพติด ต่อมาได้เข้าร่วมกับรัฐบาลพม่า) ได้ร่วมกันจัดตั้งโครงการพัฒนาที่ดินขนาดใหญ่ บริเวณจังหวัดท่าขี้เหล็ก ประกอบด้วยสนามกอล์ฟขนาดมาตรฐาน 18 หลุม โรงแรมชั้นหนึ่งขนาด 200 ห้อง สวนสนุกพื้นที่ 100 ไร่ คลับเฮ้าส์ ศูนย์การค้า บ้านจัดสรร และสวนการเกษตรแบ่งขาย รวมทั้งบ่อนกาสิโนระดับมาตรฐานสากล บนเนื้อที่ทั้งสิ้น 1,000 ไร่ ด้วยเงินลงทุนขั้นต่ำ 6,000 ล้านบาทขึ้นไป ซึ่งโครงการดังกล่าวรัฐบาลพม่าไม่ได้ให้ใบอนุญาตแก่กลุ่มพลเอกศิริ ทิวะพันธ์และพันตำรวจโทอดุลย์ บุญเสฐฐ โดยตรง แต่ได้ให้ใบอนุญาตทำธุรกิจ 5 ประเภท แก่นายอุ อ่อง ลา ประธานบริษัทเอ็ม วาย เอ็นเตอร์ไพรส์ จำกัด โดยก่อนหน้านี้ทางพลเอกศิริและพันตำรวจโทอดุลย์ ได้เจรจาร่วมทุนกับนักลงทุนมาเลเซียแต่ไม่สำเร็จ จึงไปขอเงินทุนสนับสนุนจากบุคคลในพรรคความหวังใหม่แทน⁵⁰ นอกจากนี้ ยังได้รับใบอนุญาตประกอบธุรกิจสวนสนุก ซึ่งในแผนผังระบุว่าผู้ดำเนินการ คือ กลุ่มเจ้าของสวนสยามจากประเทศไทย ในปี 2541/1998 ได้เปิดให้บริการสนามกอล์ฟไปแล้ว 9 หลุม รวมถึงบ่อนกาสิโนระดับมาตรฐานสากล⁵¹

⁵⁰ ผู้จัดการรายสัปดาห์ (16-22 มีนาคม 2541) : 5.

⁵¹ ผู้จัดการรายวัน (28-29 มีนาคม 2541) : 6.

- ธุรกิจการคมนาคมขนส่ง และการบริการต่างๆ

ตาราง 29: รายชื่อธุรกิจการคมนาคมขนส่ง และการบริการต่างๆ

บริษัท	เจ้าของ/ผู้จัดการ	ลักษณะธุรกิจ
บริษัท ล้านช้าง แม่โขงทรานสปอร์ต จำกัด (บริษัท อินเตอร์เนชั่นแนล ดีเวลลอปเม้นท์ จำกัด)	นายเสรี เกิดสมพงษ์	ธุรกิจเดินเรือเพื่อบริการขนส่งสินค้าใน 4 ประเทศลุ่มน้ำโขงตอนบน
ห้างหุ้นส่วนจำกัดลูกชายผู้ใหญ่โต	นายมนูญ พิณสาร	ธุรกิจสัมปทานการปรับปรุงถนนสายเชียงตุง-ท่าซี้เหล็ก
บริษัท ชานตะเอ็กพอร์ต จำกัดร่วมกับทุนกับเอกชนพม่า (บริษัท ตะวันห้าเขียง จำกัด)	นางสมหญิง เสรีวงศ์	ธุรกิจขนาน้ำมันดีเซล โครงการสร้างโรงแรม ศูนย์สินค้าปลอดภาษี โครงการก่อสร้าง-ปรับปรุงถนน โครงการทำเหมืองแร่ โครงการก่อสร้างท่าเรือ โครงการสร้างร้านค้าปลอดภาษี โครงการก่อสร้างปั้มน้ำมัน โครงการก่อสร้างห้างสรรพสินค้าศูนย์ค้าปลีก-ค้าส่ง และการขยายเส้นทางทางท่องเที่ยว
บริษัท แม่สะลองทัวร์ จำกัด ร่วมกับบริษัท ยูนนานหัวหง จำกัด	สัตวแพทย์ณอมศักดิ์ เสรีวิชัย สวัสดิ์ อติตประธานหอการค้า จังหวัดเชียงราย	ธุรกิจเดินเรือในแม่น้ำโขง
บริษัท บี.ซี.วาย. อินเตอร์เทรด 1991 จำกัด	นายยงค์ ยะคำนะ อติตประธาน สภาจังหวัดตาก	ธุรกิจวางระบบไฟฟ้าและขายกระแสไฟฟ้า ธุรกิจโรงแรมพร้อมที่พักและกาสิโน
บริษัท ไทยศรีนครประกันภัย ของกลุ่มศรีเฟื่องฟุ้ง ร่วมกับบริษัท Zurich Insurance Group จากประเทศสวิตเซอร์แลนด์	นายชัยศิริ ศรีเฟื่องฟุ้ง	ตั้งสำนักงานตัวแทนธุรกิจประกันภัย
บริษัท กู๊ดลัค อิมพอร์ตเอ็กซ์พอร์ต จำกัด ร่วมกับบริษัท ซาลี่ กรุ๊ป จำกัด	นายสงวนศักดิ์ ดาราจันทร์พิทักษ์	ธุรกิจโรงเรียนสอนคอมพิวเตอร์ ธุรกิจจำหน่าย ขายส่งเครื่องคอมพิวเตอร์ลิโและอุปกรณ์ โดย การแต่งตั้งตัวแทนจำหน่ายตามเมืองต่าง ๆ ของพม่า

ตาราง 29: รายชื่อธุรกิจการคมนาคมขนส่ง และการบริการต่างๆ (ต่อ)

บริษัท	เจ้าของ/ผู้จัดการ	ลักษณะธุรกิจ
บริษัท ฟาร์อีสต์แอดเวอร์ไทซิง จำกัด (มหาชน)	N/A	ธุรกิจโฆษณา
จำกัด บริษัท เมียนมาร์สปาทูเดย์ (บริษัท สปา แอดเวอร์ไทซิง)	N/A	ธุรกิจโฆษณา
บริษัท เจ.วอลเตอร์ ธอมสัน จำกัด	N/A	ธุรกิจโฆษณา (ตั้งสำนักงานตัวแทน)
บริษัท เด็นท์สู อินเทอร์เน็ตเซอร์วิส จำกัด	N/A	ธุรกิจโฆษณาและการตลาด
บริษัท Myanmar Pacific Resources จำกัด (บริษัท พีเออี (ประเทศไทย) จำกัด (มหาชน))	N/A	ธุรกิจจำหน่ายเครื่องจักรกลหนัก ที่ใช้ในธุรกิจการก่อสร้าง การให้เช่าเครื่องจักร และการซ่อมบำรุงรักษาเครื่องจักร ธุรกิจจัดหาบุคลากรและงานทดสอบโลหะ ธุรกิจพลังงาน โทรคมนาคม และสิ่งแวดล้อม
บริษัทสิงห์เอเชีย จำกัด (บริษัทบุญรอดบริวเวอรี่ จำกัด)		ธุรกิจร้านค้าปลอดภาษีในชื่อบริษัทแม่โขงกรุ๊ป จำกัด โครงการลงทุนก่อสร้างโรงแรมหรือรีสอร์ท โครงการสร้างโรงงานผลิตเบียร์
บริษัท ล็อกซ์เลย์ บี.เอช.พี. เอ็นจิเนียริง (ไทยแลนด์) จำกัด		ธุรกิจด้านรับปรึกษาโครงการและออกแบบวิศวกรรม มีโครงการสัมปทานสำรวจและขุดเจาะน้ำมันในพม่า
บริษัททอมตะ-เอ็กโก เพาเวอร์		ธุรกิจรับเหมาก่อสร้างโรงไฟฟ้า
บริษัท สยามชินเท็ค คอมสตรัคชั่น จำกัด (มหาชน)		ธุรกิจรับเหมาก่อสร้าง
บริษัท เพาเวอร์-พี จำกัด (มหาชน)	นายวิชัย ตันธนะสิน	ธุรกิจรับเหมาก่อสร้าง งานวางรากฐานอาคาร ถนน
บริษัท อิตาเลียน-ไทย ดีเวลอปเม้นท์ จำกัด (มหาชน)/เครืออิตาเลียน-ไทย	นายแพทย์ชัยยุทธ วรรณสูตร และตระกูลวรรณ	ธุรกิจรับเหมาก่อสร้างและติดตั้งอุปกรณ์ระบบงานทุกชนิด
กลุ่มสหวิริยา		ธุรกิจรับเหมาก่อสร้าง

ตาราง 29: รายชื่อธุรกิจการคมนาคมขนส่ง และการบริการต่างๆ (ต่อ)

บริษัท	เจ้าของ/ผู้จัดการ	ลักษณะธุรกิจ
บริษัท เบต้าคัลฟ์ (ประเทศไทย) จำกัด		ธุรกิจรับเหมาก่อสร้าง และงานวิศวกรรม ในอุตสาหกรรมน้ำมัน และก๊าซ อาคารพาณิชย์ อุตสาหกรรมปิโตรเคมี และระบบสาธารณูปโภคพื้นฐาน
โรงพยาบาลวิภาวดี		ธุรกิจโรงพยาบาล

กลุ่มผู้ดำเนินธุรกิจด้านการคมนาคมขนส่งจากประเทศไทยที่สำคัญได้แก่ ธุรกิจการเดินเรือในแม่น้ำโขงของ บริษัท อินเตอร์เนชั่นแนล ดีเวลลอปเม้นท์ จำกัด ซึ่งมีนายเสรี เกิดสมพงษ์ เป็นกรรมการบริหาร เพื่อดำเนินธุรกิจเดินเรือเพื่อบริการขนส่งสินค้าใน 4 ประเทศลุ่มน้ำโขงตอนบนในนามบริษัท ล้านช้าง แม่โขงทรานสปอร์ต จำกัด บริษัทนี้ได้รับการอนุมัติจากรัฐบาลพม่าให้เดินเรือได้จำนวน 4 ลำในเขตน่านน้ำของพม่า โดยมีบริษัท ยูนนานทรานสปอร์ตเทชั่น จำกัด รัฐวิสาหกิจในสังกัดกระทรวงคมนาคม มณฑลยูนนาน ร่วมถือหุ้นในสัดส่วน 49 % บริษัทล้านช้าง อินเตอร์เนชั่นแนล ถือหุ้น 41 % ที่เหลืออีก 10 % ถือโดยรัฐบาลลาว 5% และบริษัทสกายแล็ปเอนเตอร์ไพรส์ จำกัด ที่ก่อตั้งภายใต้ความร่วมมือระหว่างนายเสรี เกิดสมพงษ์กับกระทรวงคมนาคมของพม่า ถือหุ้นในสัดส่วน 5% มีสำนักงานใหญ่อยู่ที่นครคุนหมิง⁵²

อีกกลุ่มธุรกิจหนึ่ง ซึ่งมีบทบาทในการเข้าไปทำธุรกิจในพม่าในหลากหลายโครงการ รวมถึงด้านการคมนาคมด้วย อีกทั้งมีสายสัมพันธ์อันเกี่ยวกับธุรกิจข้ามชาติไทย-พม่าผ่านทางนักการเมืองไทย นายทหารและเอกชนพม่าก็คือ บริษัท ตะวันห้าแยียง จำกัด ของนางสมหญิง เสรีวงศ์ พันธมิตรธุรกิจน้ำมันของนายวัฒนา อัศวเหม และการทำเหมืองหินในท่าขี้เหล็กร่วมกับนายแสงสนิท ไชยศรี หรือกำนันแดงดังกล่าวแล้วข้างต้น นางสมหญิงได้ก่อตั้งบริษัท ซานตะเอ็กปอร์ต จำกัด โดยร่วมทุนกับเอกชนพม่า เพื่อส่งขายน้ำมันดีเซลให้กับรัฐบาลพม่า สำหรับใช้ในการก่อสร้างถนนจากเชียงตุง-ต้าลอ จำนวน 600 ล้านลิตรต่อปี เป็นเวลา 5 ปี⁵³

ภาพรวมของการลงทุนของนางสมหญิงนั้นส่วนใหญ่เริ่มต้นบริเวณทางตอนเหนือของพม่า ตั้งแต่รัฐฉานถึงชายแดนพม่าและจีน (เมืองลา-ต้าลอ) ซึ่งเป็นการลงทุนในนามของบริษัท ตะวันเมียนมาร์ จำกัด ประกอบด้วยโครงการต่าง ๆ อันได้แก่ โครงการก่อสร้าง-ปรับปรุงถนนจากเมืองเพ็

⁵² ผู้จัดการรายวัน (11-12 มกราคม 2540) : 15.; ผู้จัดการรายวัน (18 พฤศจิกายน 2540) : 9.

⁵³ ผู้จัดการรายวัน (17 กุมภาพันธ์ 2540) : 5; ผู้จัดการรายสัปดาห์ (13-19 กรกฎาคม 2541) : 12.

ยก-เมืองยอน-เมืองยู่ ระยะทางประมาณ 100 กว่ากิโลเมตร ซึ่งเชื่อมระหว่างรัฐฉานตอนบนและจีนตอนใต้ โครงการทำเหมืองแร่ในเขตเมืองยอน-เมืองยู่ โครงการก่อสร้างท่าเรือริมฝั่งแม่น้ำโขง ที่เมืองปง ท่าซี้เหล็ก และมีโครงการต่อเนื่องที่จะสร้างร้านค้าปลอดภาษีในบริเวณใกล้เคียง โครงการทำเหมืองแร่แมงกานีสในเขตอิทธิพลของว้า โครงการส่งน้ำมันให้กับรัฐบาลท้องถิ่นพม่า โครงการก่อสร้างปั๊มน้ำมันตามแนวเส้นทาง ตั้งแต่ท่าซี้เหล็ก-เมืองลา ทั้งสิ้น 8 แห่ง และโครงการก่อสร้างห้างสรรพสินค้าศูนย์ค้าปลีก-ค้าส่ง ในเมืองเชียงตุง โดยร่วมทุนกับกองทัพของพม่า และการเจรจาซื้อเรือเจ็ท 5 ลำ ของบริษัทเอ็ม.พี.กรุ๊ป จำกัดของนายวัฒนา อัครเวม เพื่อนำมาดัดแปลงให้บริการแก่นักท่องเที่ยวในแม่น้ำโขง⁵⁴ ในปี 2541/1998 นางสมหญิงได้พยายามขอขยายเส้นทางการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น โดยติดต่อประสานงานไปยังเจ้าหน้าที่ในกระทรวงโรงแรมและการท่องเที่ยวของพม่า เพื่อขอสำรวจเส้นทางการท่องเที่ยวต่อจากมณฑลยูนนานมายังเมืองเชียงตุงและเมืองท่าซี้เหล็กของพม่า เชื่อมมายังอำเภอแม่สาย และอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงรายของไทย⁵⁵

การเข้าไปลงทุนในพม่าของนางสมหญิงนั้นเริ่มต้นด้วยการอาศัยครอบครัวบุญชุ่ม พระชั้นผู้ใหญ่ซึ่งเป็นที่เคารพของผู้นำชนกลุ่มน้อยต่าง ๆ ในพม่า และครอบครัวแสงหล้า ที่กลุ่มผู้นำพม่าเคารพนับถือ⁵⁶

อีกธุรกิจหนึ่งซึ่งค่อนข้างแตกต่างจากธุรกิจอื่นๆ คือธุรกิจการวางระบบสายไฟ และขายไฟฟ้าที่ซื้อจากการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค จังหวัดตากไปยังเมืองเมียวดีของพม่า ของนายยงค์ ยะค่านะ อดีตประธานสภาจังหวัดตาก ในนามบริษัท บี.ซี.วาย. อินเตอร์เทรด 1991 จำกัด นอกจากนี้นายยงค์ยังได้รับใบอนุญาตจากพม่าให้ดำเนินธุรกิจโรงแรมพร้อมที่พักและกาสิโนตรงบริเวณเกาะกลางแม่น้ำเมย ด้านเหนือสะพานมิตรภาพไทย-พม่าด้วย⁵⁷

ในด้านธุรกิจการให้บริการ บริษัทต่างๆ จากประเทศไทยก็ได้เข้าไปจัดตั้งสำนักงานตัวแทนในพม่า เช่น ธุรกิจประกันภัยไทยศรีนครประกันภัยของกลุ่มศรีเฟื่องฟู ร่วมกับบริษัท Zurich Insurance Group จากประเทศสวิตเซอร์แลนด์ การเข้าไปเปิดโรงเรียนสอนคอมพิวเตอร์ในพม่าในชื่อโรงเรียน Computer Kids การเข้าไปเปิดจำหน่ายเครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ รวมถึงกลุ่มธุรกิจโฆษณาในไทยที่ติดตามกลุ่มบริษัทลูกค้าของตนเข้าไปเปิดสำนักงานตัวแทนในพม่าด้วย เช่น บริษัท ฟาร์อีสต์แอดเวอร์ไทซิง จำกัด (มหาชน) บริษัท สปา แอดเวอร์ไทซิง จำกัด รวมถึงบริษัท เจ.วอลเตอร์ ธอมสัน จำกัด หนึ่งในบริษัทโฆษณาที่ใหญ่ที่สุดของโลก ที่ใช้ไทยเป็นศูนย์กลางในการบริหารงาน รวมทั้งการบริหารทรัพยากรบุคคลให้แก่ประเทศในแถบอินโดจีนและพม่า นอกจากนี้

⁵⁴ ผู้จัดการรายวัน (7 มีนาคม 2540) : 5.

⁵⁵ ผู้จัดการรายวัน (12 พฤษภาคม 2541) : 5.

⁵⁶ ผู้จัดการรายวัน (2 เมษายน 2540) : 5.

⁵⁷ ผู้จัดการรายวัน (7 เมษายน 2540) : 5; ผู้จัดการรายวัน (8 พฤษภาคม 2540) : 15.

บริษัท เติ้นท์ส อินเตอร์คอร์ปอเรชั่น จากประเทศญี่ปุ่น ก็ได้จัดตั้งสำนักงานภูมิภาค “เติ้นท์สอินค์อาเซียน รีจิ้นัล ออฟฟิส” เพื่อขยายการลงทุนในพม่าและประเทศอินโดจีน โดยมีไทยเป็นฐานในการขยายเครือข่าย กลุ่มธุรกิจโฆษณาเหล่านี้เข้าไปขยายธุรกิจในพม่าประมาณปี 2539/1996 เป็นต้นมา

บริษัทที่มีชื่อเสียงของไทยอย่างบริษัทบุญรอดบริวเวอรี่ จำกัด ก็ให้ความสนใจลงทุนในพม่า โดยการก่อตั้งบริษัทสิงห์เอเชีย จำกัด เพื่อดูแลภาคพื้นเอเชีย โดยเฉพาะโครงการหกล้านไร่เศรษฐกิจ บริษัทนี้เข้าไปเปิดบริการร้านค้าปลอดภาษีท่าหลักในชื่อบริษัทแม่โขงกรุ๊ป จำกัด ในอาคารพาณิชย์ขนาด 3 ชั้น บริเวณเยื้องอนุสาวรีย์บุเรงนองตั้งแต่ปี 2539/1996 และมีแผนการลงทุนเปิดร้านค้าปลอดภาษีในเชียงใหม่หรือมณฑลเฉิงเต๋ และโครงการลงทุนก่อสร้างโรงแรม หรือรีสอร์ทที่เมืองเชียงใหม่ ตลอดจนโครงการสร้างโรงงานผลิตเบียร์ในเขตรัฐฉานด้วย⁵⁸

ธุรกิจการให้คำปรึกษาและการให้บริการด้านการสำรวจเป็นอีกธุรกิจหนึ่งของไทยที่เข้าไปมีบทบาทในพม่า บริษัทที่ดำเนินการธุรกิจลักษณะนี้ ได้แก่ บริษัท ล็อกซ์เลย์ บี.เอช.พี. เอ็นจิเนียริง (ไทยแลนด์) จำกัด ได้เข้าไปดำเนินธุรกิจด้านรับปรึกษาโครงการและออกแบบวิศวกรรม และโครงการสัมปทานสำรวจและขุดเจาะน้ำมันในพม่า บริษัท สำรวจทรัพยากรภาคพื้นสมุทร จำกัด ทำธุรกิจสำรวจหาแหล่งทรัพยากร เพื่อจัดทำแผนแม่บทร่วมกับกรมทรัพยากรธรณี ประเทศพม่า

อีกธุรกิจหนึ่งที่พยายามแสวงหาโอกาสการเข้าไปรับสัมปทานในพม่า คือ ธุรกิจรับเหมาก่อสร้างโครงการใหญ่ๆ เช่น ธุรกิจรับเหมาก่อสร้างโรงไฟฟ้า โรงแรม รวมถึงงานด้านโครงสร้างอาคาร งานสถาปัตยกรรม และระบบไฟฟ้า เป็นต้น บริษัทที่เข้าไปมีบทบาทในพม่าในการประกอบธุรกิจด้านนี้มีอาทิ

บริษัท เพาเวอร์-พี จำกัด (มหาชน) ซึ่งดำเนินธุรกิจรับเหมาก่อสร้าง งานวางรากฐานอาคาร มีธุรกิจหลักอยู่ที่การผลิตเสาเข็มและคอนกรีตอัดแรง บริษัทนี้ได้เข้าดำเนินการก่อสร้างท่าเรือกะเลกีก (Kaleguak) ริมฝั่งทะเลอันดามัน เขตเมืองเย จังหวัดมะละแหม่ง ซึ่งอยู่ในพื้นที่ของพรรคคอมมิวนิสต์ที่หันมาทำธุรกิจแทนการต่อสู้เพื่ออิสรภาพ⁵⁹ นอกจากนี้ บริษัทเพาเวอร์-พี ยังได้เข้าไปพัฒนาถนนเชื่อมระหว่างท่าเรือกับชายแดนไทย ด้านด่านเจดีย์สามองค์ จังหวัดกาญจนบุรี โดยมีบริษัท แอร์โรว์ แมฟโปรด จากอิตาลี และบริษัท พีทีอี จากประเทศไทยร่วมกันดำเนินการสำรวจและศึกษาโครงการ⁶⁰

บริษัท อิตาเลียน-ไทย ดีเวลอปเม้นท์ จำกัด (มหาชน) หรือ กลุ่มอิตัลไทย ผู้ประกอบธุรกิจด้านรับเหมาก่อสร้าง ได้รับการว่าจ้างจากรัฐบาลพม่าให้ก่อสร้างอาคาร จัดหาและติดตั้งอุปกรณ์

⁵⁸ ผู้จัดการรายวัน (19 สิงหาคม 2540) : 6; ประชาชาติธุรกิจ (27-29 มกราคม 2546) : 28.

⁵⁹ อาทิตย (7-13 มีนาคม 2540) : 25.

⁶⁰ ผู้จัดการรายวัน (25 กุมภาพันธ์ 2540) : 1, 11.

และระบบงานทุกชนิดของสนามบินนานาชาติมีนทะเลย์ โรงงานปูนซีเมนต์ รวมทั้งได้รับอนุมัติให้จัดหาและผลิตซีเมนต์ ไฟฟ้า และโครงการต่าง ๆ ที่รอการอนุมัติจากทางรัฐบาลพม่า เช่น โครงการสร้างท่าเรือน้ำลึกทวาย นิคมอุตสาหกรรมและถนนเชื่อมทวาย-ไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี ระยะทาง 80 กิโลเมตร การลงทุนของกลุ่มอิตัลไทยในพม่ามีมูลค่าสูงถึง 3 หมื่นล้านบาท⁶¹ และนอกจากนี้ยังได้ลงนามสัมปทานกับรัฐบาลพม่าในนามบริษัท อิตาเลียนไทยอินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด โดยใช้ชื่อว่า บริษัท แมคเมียนมาร์ อาเซียน ซีเมนต์ จำกัด ประกอบด้วยอิตาเลียนไทย อินเตอร์เนชั่นแนล ถือหุ้นใหญ่ 35 % บริษัทไทยอีก 2 ราย ถือหุ้นจำนวน 19 % นอกจากนั้นเป็นของเอกชนจากสิงคโปร์ ฟิลิปปินส์และมาเลเซีย บริษัทนี้ยังได้ร่วมทุนกับบริษัทสหวิริยา จำกัด ในการสร้างโรงแรมในพม่าด้วย

บริษัทสหวิริยา จำกัด หรือกลุ่มสหวิริยา เป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่เข้าถึงรัฐบาลพม่าและเจรจากับรัฐบาลพม่าเพื่อสร้างถนน ท่าเรือน้ำลึก และมีแผนสร้างเขตเศรษฐกิจร่วมไทย-พม่า หลังจากที่มีการสำรวจพบแหล่งก๊าซธรรมชาติแหล่งใหม่ทางตอนล่างของแหล่งเยตากูนและยานาดา การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยได้อนุมัติให้บริษัท เอสวี เวสเทิร์นซีบอร์ด อินดัสตรี จำกัด ในเครือสหวิริยา เข้าร่วมดำเนินการสร้างนิคมอุตสาหกรรมที่บางสะพาน ระยะที่ 1 (ระยะพัฒนาปี 2540-2543/1997-2000) มีพื้นที่ทั้งหมด 18,122 ไร่ ใช้เงินลงทุน 21,027 ล้านบาท ในปี 2540/1997 นี้ได้พัฒนาไปแล้ว 3,552 ไร่ ซึ่งใช้เงินลงทุนทั้งสิ้น 19,450 ล้านบาท⁶²

นอกจากนี้กลุ่มที่วางแผนเข้าไปลงทุนขยายการสร้างระบบสาธารณูปโภคในพม่าร่วมกันของกลุ่มนักธุรกิจไทยที่มีชื่อเสียงในประเทศไทยได้แก่ กลุ่มอุตสาหกรรมปิโตรเคมีคัลไทย (TPI) กลุ่มสยามอินดัสเตค คอร์ปอเรชั่น กลุ่มบริษัทอิตัลไทย กลุ่มบริษัทกฤษดาหมานคร กลุ่มบริษัทชินไทย และเครือธนาคารทหารไทย⁶³

หรือการร่วมทุนระหว่างบริษัท เบต้าเอ็นจิเนียริง แอนด์ เคมีคอล จำกัด ของไทยกับบริษัท คลัฟ เอ็นจิเนียริง ประเทศออสเตรเลีย ในสัดส่วน 51: 49 ตั้งบริษัท เบต้าคลัฟ (ประเทศไทย) จำกัด เมื่อปี 2536/1993 เพื่อเข้าไปดำเนินธุรกิจรับเหมาก่อสร้างและงานวิศวกรรม ในอุตสาหกรรมน้ำมันและก๊าซ อาคารพาณิชย์ อุตสาหกรรมปิโตรเคมี และระบบสาธารณูปโภคพื้นฐานทั้งในพม่า และประเทศเพื่อนบ้านอื่นๆ จนถึงปัจจุบันได้

ด้านธุรกิจสุขภาพ ในปี 2542/1999 โรงพยาบาลวิภาวดีได้พยายามขยายตลาดรองรับการประกอบธุรกิจโรงพยาบาลในพม่า

กลุ่มธุรกิจการธนาคาร

⁶¹ ผู้จัดการรายวัน (26 กุมภาพันธ์ 2540) : 10.

⁶² ผู้จัดการรายวัน (21 มีนาคม 2540) : 15.

⁶³ ผู้จัดการรายวัน (19 มีนาคม 2540) : 15.

กลุ่มธุรกิจการธนาคารไทยที่เริ่มเข้าไปแสวงหาช่องทางในพม่าเป็นกลุ่มแรกๆ คือ ธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) ซึ่งมีนายศิริพันธ์ นิยมมานเหมินท์ เป็นกรรมการผู้จัดการใหญ่ในขณะนั้น ในปี 2535/1992 ทางธนาคารได้รับอนุมัติจากรัฐบาลพม่าให้จัดตั้งสาขาขึ้นในพม่าได้และสามารถเปิดให้บริการได้ในต้นปี 2536/1993 ธนาคารกรุงไทยจึงถือเป็นสถาบันการเงินไทยรายแรกที่ทางการพม่าอนุญาต โดยเปิดดำเนินธุรกิจในประเทศในรูปการร่วมทุนกับธนาคารท้องถิ่นอีกหลายแห่งในพม่า

ธนาคารไทยอีก 2 ธนาคารที่บุกเบิกเข้าไปตั้งสำนักงานในพม่าในปี 2537/1994 ได้แก่ ธนาคารทหารไทย และธนาคารนครหลวงไทย⁶⁴ ในปีถัดมามีธนาคารกรุงไทย กสิกรไทย กรุงศรีอยุธยา และธนาคารกรุงเทพ จำกัด เข้าไปเปิดสำนักงานเพิ่ม อย่างไรก็ตาม แม้ว่าธุรกิจด้านการธนาคารในพม่าจะมีเพิ่มมากขึ้น รวมถึงปริมาณลูกค้าในประเทศไทยของธนาคารที่เข้าไปลงทุนในพม่าได้เพิ่มขึ้นก็ตาม แต่ธนาคารเหล่านี้ส่วนใหญ่ไม่เห็นถึงโอกาสทางธุรกิจในพม่าของตน ด้วยเหตุผลที่สำคัญคือ เพราะมีความเสี่ยงสูง อีกทั้งทางการพม่าจำกัดขอบเขตการทำธุรกิจธนาคาร โดยไม่อนุญาตให้ทำธุรกิจในรูปเงินตราต่างประเทศ ทำให้ธนาคารเหล่านี้ถอนตัวออกจากพม่าในที่สุด

กลุ่มธุรกิจอุตสาหกรรม เหมืองแร่ และการสื่อสาร

กลุ่มธุรกิจอุตสาหกรรม เหมืองแร่ และการสื่อสารที่สำคัญๆ ของไทยที่เข้าไปลงทุนหรือมีโครงการลงทุนในพม่า ได้แก่

บริษัท ผาแดงอินดัสตรี จำกัด บริษัทนี้ได้เข้าไปลงทุนในพม่าหลังจากพม่าเปิดประเทศได้ไม่นานนักด้วยการจัดตั้งบริษัท ผาแดงอุตสาหกรรมเหมืองแร่ จำกัด ดำเนินธุรกิจการสำรวจและผลิต รวมทั้งถลุงแร่สังกะสี นอกจากนี้ยังมีบริษัท ผาแดงการแร่ จำกัด ดำเนินการจัดหา สรรวจ และพัฒนาแร่สังกะสี เพื่อใช้ในการผลิต ผู้ที่ผลัดเปลี่ยนกันขึ้นมาเป็นผู้บริหารระดับสูงของบริษัทที่สำคัญ ได้แก่ นายอาสา สารสิน นายพนัส สิมะเสถียร และนายบัณฑิต บุญยะปานะ (อดีตปลัดกระทรวงการคลัง) ในปี 2541/1998 บริษัท เวสเทิร์น เมทัลส์ จำกัด จากออสเตรเลีย ได้เข้ามาถือหุ้นของบริษัทนี้ไป 36 %

ในบรรดานักลงทุนด้านธุรกิจเหมืองแร่ในพม่า บริษัท ผาแดงอินดัสตรี จำกัด ถือเป็นนักลงทุนใหญ่อันดับที่สอง ซึ่งลงทุนไปประมาณ 100 ล้านเหรียญ รองจากประเทศออสเตรเลีย ที่มีบริษัท Broken Hill Proprietary (BHP) ซึ่งเป็นบริษัทเหมืองแร่ระดับโลก ผู้มีเงินลงทุนในพม่าถึง 252 ล้านเหรียญ⁶⁵

⁶⁴ ขณะที่ธุรกิจการธนาคารไทย 4 แห่งได้ไปตั้งสำนักงานในพม่าในปี 2537 สิงคโปร์มีสำนักงานธนาคารของตนหกธนาคาร มาเลเซียสอง และอินโดนีเซียหนึ่งสำนักงานธนาคาร และสำหรับบริษัทธุรกิจสิงคโปร์นั้น ส่วนใหญ่มีรัฐบาลเป็นหุ้นส่วน ทำให้สามารถชักจูง ควบคุมให้อยู่ในกฎระเบียบได้ง่ายกว่าบริษัทไทย

⁶⁵ ผู้จัดการรายวัน (12 มกราคม 2536) : 22.

สำหรับในประเทศไทยนั้น บริษัทผาแดงอินดัสตรี จำกัด มีโรงงานถลุงแร่สังกะสีที่ใหญ่ที่สุดในประเทศ ตั้งอยู่ที่ตำบลหนองบัวได้ อำเภอเมือง จังหวัดตาก และมีแหล่งแร่สังกะสีขนาดใหญ่ในพื้นที่อำเภอแม่สอดด้วย ดังนั้นผู้บริหารของบริษัทจึงมีความสัมพันธ์สนธิสนมคุ้นเคยกับนักธุรกิจชั้นนำของจังหวัดตากเป็นอย่างมาก เพราะมีธุรกิจอยู่ในพื้นที่เดียวกัน

กลุ่มธุรกิจเหมืองแร่กลุ่มอื่นๆ ที่เข้าไปมีบทบาทในพม่า คือ บริษัทสำรวจทรัพยากรภาคพื้นสมุทร จำกัด บริษัทนี้เข้าไปสำรวจหาแหล่งทรัพยากร เพื่อจัดทำแผนแม่บทร่วมกับกรมทรัพยากรธรณีพม่าผ่านสภาอุตสาหกรรมเหมืองแร่แห่งประเทศไทยที่ได้ทำสัญญาข้อตกลงกับรัฐบาลพม่า เพื่อสำรวจและขุดหาแร่ดีบุก วุลแฟรม ตะกั่ว สังกะสี และพลวง จากเหมืองที่อยู่บริเวณชายแดนไทย-พม่า ไม่ต่ำกว่า 900 เหมือง

บริษัท เมียนมาร์ พงษ์พิพัทธ์ จำกัด เป็นอีกบริษัทหนึ่งของไทยที่เข้าไปดำเนินธุรกิจเหมืองแร่ดีบุก ในจังหวัดทวาย ได้เริ่มเปิดเหมืองเมื่อในปลายปี 2542/1999 บริษัทดังกล่าวได้รับความเชื่อถือจากรัฐบาลพม่า เพราะเคยทำเหมืองแร่ในพม่า บริเวณฝั่งตรงข้ามเกาะสอง⁶⁶ อย่างไรก็ตาม หลังเข้าไปทำธุรกิจนี้ไม่นาน บริษัทนี้เพิ่มความสนใจลงทุนในธุรกิจโรงแรม เพราะเห็นว่าเป็นธุรกิจที่มีศักยภาพเติบโตได้ในอนาคต

ในด้านทรัพยากรก๊าซธรรมชาติและน้ำมัน บริษัทปตท.สำรวจและผลิตปิโตรเลียม จำกัด (มหาชน) หรือ ปตท.สผ. บริษัทที่รัฐบาลไทยถือหุ้นส่วนใหญ่ ได้เข้าไปลงทุนในโครงการสำรวจและพัฒนาแหล่งก๊าซธรรมชาติในอ่าวมะตะมะ ตั้งแต่ปี 2533/1990 สำหรับสัดส่วนการถือหุ้นในโครงการนี้นั้นประกอบด้วยปตท.สผ.(พม่า) ร่วมทุน 10 %, บริษัท ยูโนแคลพม่า จำกัด ถือหุ้น 10% บริษัท ยูโนแคลแคนาดา จำกัด ถือหุ้น 50% และบริษัท ปิโตร-แคนาดา(พม่า) จำกัด ถือหุ้น 30% โดยมีพื้นที่สัมปทาน 6,200 ตารางกิโลเมตร นอกจากนี้ทางปตท.สผ.ได้เสนอเงื่อนไขขอเป็นผู้ร่วมถือหุ้นส่วนใหญ่ในโครงการสัมปทานและมีสิทธิ์ในการบริหารงาน แต่ทางรัฐบาลพม่าปฏิเสธในเงื่อนไขดังกล่าว

ในปี 2534/1991 บริษัท ปตท.สผ.จำกัด ได้ตกลงกับพม่าเพื่อวางท่อก๊าซระยะทาง 500 กิโลเมตร จากเมืองมะละแหม่งถึงจังหวัดกาญจนบุรี โดยบริษัทแม่คือ การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย (ปตท.) ได้เซ็นสัญญาซื้อก๊าซที่ขุดเจาะได้ อีกทั้ง ปตท.ได้เข้าไปลงทุนตั้งปั๊มน้ำมันที่พม่า 1 แห่ง และวางแผนเพิ่มการลงทุนให้มากขึ้น พร้อมการขยายตลาดน้ำมันหล่อลื่น และแผนจะรุกตลาดค้ำก๊าซหุงต้ม (แอลพีจี)

ธุรกิจด้านการโทรคมนาคมสื่อสารในพม่าเป็นอีกธุรกิจหนึ่งที่นักลงทุนไทยเล็งเห็นถึง

⁶⁶ ประชาชาติธุรกิจ (25-28 พฤศจิกายน 2542) : 39.

โอกาสและผลประโยชน์เป็นอย่างมาก มีบริษัทจากไทยกลุ่มหลักๆ ที่ไม่ได้มีเทคโนโลยีเป็นของตัวเอง แต่อาศัยการเข้าไปขอสัมปทานจากรัฐบาลพม่า และใช้วิธีซื้อเทคโนโลยีหรือการดึงบริษัทเจ้าของเทคโนโลยีเข้ามาลงทุนด้วย ธุรกิจลักษณะนี้ของไทยที่เข้าไปแสวงหาโอกาสการลงทุนในพม่ามี 3 บริษัทหลักๆ ด้วยกันคือ

บริษัท ยูไนเต็ดคอมมูนิเคชั่น อินดัสตรี จำกัด (ยูคอม) มีนายบุญชัย เบญจรงค์กุล เป็นประธานกรรมการบริหาร (เดือนตุลาคม 2535/1992 ได้เปลี่ยนมาเป็นนายศรีภูมิ สุขเนตร) ได้ร่วมหุ้นกับบริษัท อีเรเดียม อิงค์และบริษัท โมโตโรล่าอิงค์ รวมทั้งการเจรจาร่วมทุนกับบริษัทเอกชนไทยด้วย เช่น เทเลคอมเอเชีย ชินวัตร ล็อกซเล่ย์ เป็นต้น รวมทั้งหน่วยงานของรัฐบาล คือ องค์การโทรศัพท์ และการสื่อสารแห่งประเทศไทย⁶⁷ และได้ตั้งบริษัทยูคอม อินเตอร์เนชั่นแนล เมียนมาร์ เพื่อเตรียมความพร้อมและหาโอกาสในการลงทุน ด้านระบบสื่อสารโทรคมนาคมในพม่า

บริษัท ชินวัตร คอมพิวเตอร์ แอนด์ คอมมิวนิเคชั่นส์ จำกัด (มหาชน) ของตระกูลชินวัตร เริ่มสนใจเข้าไปลงทุนด้านโทรคมนาคมและการสื่อสารในพม่าในปี 2536/1993 ถัดจากประเทศลาวและกัมพูชา บริษัทนี้ได้ดำเนินการเชิงรุกหลังประสบความสำเร็จในการผูกขาดสัมปทานระบบสื่อสารผ่านดาวเทียมในประเทศไทยในสมัยรัฐบาลรสช. โดยเริ่มเข้าไปศึกษาเส้นทางในพม่าด้วยการเข้าพบเจ้าหน้าที่ระดับสูงของรัฐบาลพม่า เช่น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม เพื่อเข้าไปเจรจาเบื้องต้นเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านระบบดาวเทียม⁶⁸ อย่างไรก็ตาม บริษัทชินวัตรเพิ่งจะประสบความสำเร็จได้ลงนามกับ BAGAN Cybertech IDC & Teleport ซึ่งเป็นรัฐวิสาหกิจผู้ให้บริการสื่อสารโทรคมนาคมครบวงจรในประเทศพม่า ทั้งบริการ VSAT บริการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตและอินเทอร์เน็ต และเครือข่ายโทรศัพท์ทางไกลในชนบทร่วมกับกระทรวงคมนาคมของประเทศพม่า ในการให้เข้าใช้บริการจากดาวเทียมแบบ iSTAR ในปี 2545/2002 ซึ่งรัฐบาลพม่าตรวจ토퍈กษณตามมติคณะรัฐมนตรีในปี 2547/2004 ได้อนุมัติให้ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าของไทย (EXIM Bank) ปลดปล่อยเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำประมาณ 4,000 ล้านบาท ในระยะเวลา 12 ปี ตาม “โครงการเงินกู้เพื่อซื้อเครื่องจักรและพัฒนาประเทศพม่า” ในเงินกู้จำนวนนี้ ส่วนหนึ่งมีการใช้โดยกระทรวงไปรษณีย์และโทรคมนาคมพม่า เพื่อจัดซื้อจัดจ้างระบบอุปกรณ์ดาวเทียมความเร็วสูง เพื่อใช้กับบริการดาวเทียมไอพีสตาร์ของบริษัท ชินแซทเทลไลท์ อีกทั้งโครงการนี้ได้รับการส่งเสริมการลงทุนจากคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนของไทยด้วย⁶⁹

⁶⁷ ผู้จัดการรายวัน (28 กันยายน 2535) : 4.

⁶⁸ ผู้จัดการรายวัน (5 สิงหาคม 2536) : 1,6; ผู้จัดการรายวัน (11 ตุลาคม 2536) : 28.

⁶⁹ มติชน (31 สิงหาคม 2548) : 2.

นอกจากธุรกิจโทรคมนาคมแล้ว ในปี 2537/1994 บริษัทชินวัตรได้สนใจขอสัมปทาน การสร้างทางสายท่าชีเหล็ก-เชียงตุงแทนทางหุ้นส่วนจำกัดสุขเอื้ออนันต์ที่มีปัญหาเรื่องเงินทุนหมุนเวียนจนไม่สามารถจ่ายเงินให้กับอีก 3 บริษัทที่รับช่วงต่อได้ โดยมีเงื่อนไขค่าตอบแทนคือ การจัดเก็บค่าผ่านทางภายหลังการก่อสร้างทางเสร็จ แต่สุดท้ายก็ไม่ได้เข้าไปซื้อสัมปทานนี้ต่อแต่อย่างใด⁷⁰

อีกกิจการหนึ่งของเครือชินวัตรที่เข้าไปลงทุนในพม่า คือ การผลิตเชื้อเพลิงถ่านหินส่งออก ในนามบริษัท ชินวัตร แพนชั่น เอ็นเนอร์จี้ จำกัด ในปี 2538/1995 บริษัทนี้ได้ย้ายฐานการผลิตบางส่วนไปยังลาวและพม่า (ลาว 2 โรงงาน และพม่า 1 โรงงาน) เพื่อหนีผลกระทบเรื่องค่าแรงที่สูงขึ้นในประเทศ⁷¹

นอกจากนี้แล้ว บริษัท สามารถ คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) ก็เป็นอีกบริษัทหนึ่งที่สนใจการลงทุนในพม่า โดยบริษัทนี้ให้เหตุผลว่ามีคู่แข่งน้อยและลงทุนต่ำ อีกทั้งเป็นประเทศที่ยังขาดโครงสร้างพื้นฐานด้านการสื่อสารโทรคมนาคมอยู่มาก แต่บริษัทนี้ยังไม่ปรากฏว่าได้รับสัมปทานธุรกิจนี้จากพม่าแต่อย่างใด

จากการที่พม่ามีทรัพยากรแหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์ ในขณะที่ไทยต้องประสบกับปัญหาการขาดแคลนทรัพยากรเพราะมุ่งเน้นการนำมาเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและใช้ทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งเป็นต้นกำเนิดสายน้ำโดยไม่ได้มีการวางแผนอย่างเป็นระบบดังที่ได้กล่าวข้างแล้วในบทที่ 2 ประเทศไทยทั้งในนามของส่วนราชการและภาคเอกชนจึงได้พยายามที่จะเข้าถึงแหล่งน้ำในประเทศเพื่อนบ้านต่างๆ พม่าก็เป็นอีกเป้าหมายหนึ่ง กลุ่มแรกที่พยายามเข้าไปเจาะลงทุนในการผลิตกระแสไฟฟ้าจากพลังน้ำ ได้แก่ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย รัฐวิสาหกิจไทยแห่งนี้ได้ศึกษาและยื่นข้อเสนอโครงการต่างๆ ต่อรัฐบาลพม่าหลายโครงการด้วยกัน เช่น โครงการน้ำแม่สาย โครงการคลองกระ โครงการน้ำเมย โครงการแม่กก และที่เป็นที่ทราบกันดีคือ โครงการสาละวินตอนบนและตอนล่าง อย่างไรก็ตามกระทั่งถึงปัจจุบันนี้ รัฐบาลพม่ายังไม่ได้ตกลงใจใดๆ ในข้อเสนอของรัฐบาลไทยที่พยายามผลักดันโครงการอย่างต่อเนื่องในหลายรัฐบาล

ส่วนการลงทุนของภาคเอกชนนั้น บริษัท เอช-เพาเวอร์ จำกัด ของนายอนุตร จาติกวณิช ได้ร่วมกับบริษัท เหมราชพัฒนาที่ดิน จำกัด (มหาชน) ของนายประทีป ไตรโลหะ และบริษัท

⁷⁰ ผู้จัดการรายวัน (19 สิงหาคม 2537) : 1,2. นอกจากกลุ่มชินวัตรแล้ว กลุ่มนายวัฒนา อัครเหมก็สนใจเสนอรับสัมปทานก่อสร้างทางเส้นนี้เช่นกัน อย่างไรก็ตาม ทางหุ้นส่วนจำกัดสุขเอื้ออนันต์ใหญ่โตของกลุ่มมณูญ พิณสารเป็นผู้รับสัมปทานต่อ และในช่วงปี 2537 นี้ยังมีข่าวจากหนังสือพิมพ์ของทางการพม่าจับกุมชาวพม่าในข้อหากระทำความผิดเป็นคนกลางระหว่างรัฐบาลกับบริษัทต่างชาติ และปลอมแปลงเอกสาร ซึ่งบริษัทต่างชาตินี้ก็คือ บริษัทชินวัตรที่ได้ออกมายอมรับว่าได้จ้างนายหน้าชาวพม่าทำงานจริง ดูผู้จัดการรายวัน (17 ตุลาคม 2537) : 5.

⁷¹ ผู้จัดการรายวัน (28 มกราคม 2541) : 13.

TRACTEBEL S.A. จากประเทศเบลเยียมลงทุนโครงการสร้างโรงงานผลิตไฟฟ้าทั้งในประเทศไทย ลาว พม่า⁷²

ในด้านการลงทุนเกี่ยวกับอุตสาหกรรมเกษตร บริษัท เครือเจริญโภคภัณฑ์ จำกัด (มหาชน) หรือ ซีพี บริษัทักษ์ใหญ่ที่มีชื่อเสียงของไทยก็ไม่พลาดการเข้าไปลงทุนในพม่า โดยการจัดตั้งบริษัทเมียนมาร์ ซีพี ไลฟ์สต็อก จำกัด และซีพีเป็นผู้ถือหุ้น 100 % มีการตั้งโรงงานผลิตอาหารสัตว์ในพม่า โรงงานฟาร์มไก่พันธุ์และโรงฟักลูกไก่ และทำโครงการส่งเสริมการเลี้ยงไก่ ซึ่งทางผู้บริหารซีพีได้กล่าวถึงการเข้าไปลงทุนในพม่าไว้ว่า “กว่าจะมีวันนี้ใช้เวลาค่อนข้างนาน ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาโครงการเกือบ 7 ปี ติดต่อกับทางรัฐบาลอีก 2 ปี”⁷³

นอกจากธุรกิจด้านอุตสาหกรรมเกษตรแล้ว ซีพียังมีบริษัทในเครือ คือ บริษัท ซี.พี.คอนซูเมอร์ โปรดักส์ จำกัด เป็นผู้แทนจำหน่ายสินค้าในพม่าด้วย ซึ่งเป็นสินค้าของบริษัท แมนดอมคอร์ปอเรชั่น (ประเทศไทย) จำกัด ผู้ผลิตและจัดจำหน่ายเครื่องสำอางของประเทศญี่ปุ่น เจ้าของผลิตภัณฑ์แกสบี้ พูเชลส์ แมนดอม ตันโจ เป็นต้น และตั้งบริษัทจีซีเอ็น โฮลดิ้ง บริษัทที่ปรึกษาการลงทุนด้านข้อมูลข่าวสารการลงทุนในพม่า รวมทั้งการประสานงานกับรัฐบาลพม่าในการนำนักธุรกิจและนักลงทุนไทยเดินทางไปพม่า เพื่อเจรจาร่วมทุนในทุกรูปแบบ⁷⁴

นอกจากนี้ เครือซีพีได้ลงนามการลงทุนร่วมกับการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย ในธุรกิจน้ำมันครบวงจรทั้งในรูปของโรงกลั่นน้ำมัน การค้าปลีก คลังน้ำมันรวมทั้งการขนส่งทั่วภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก และในกลางปี 2547/2004 ทางพม่าได้ชักชวนให้กลุ่มซีพีให้เข้าร่วมธุรกิจสัมปทานประมงอีกด้วย⁷⁵

นักลงทุนไทยด้านการเกษตรในพม่าอีกรายหนึ่ง คือ นายชาญณรงค์ โตชูวงศ์ อดีตที่ปรึกษากองบัญชาการทหารสูงสุด และอดีตผู้บริหารโครงการพัฒนาชายแดนไทย-พม่าในเขตกองทัพบภาคที่ 3 เขาได้เข้าไปร่วมลงทุนกับรัฐบาลพม่าทำการเกษตรวงจร ทั้งการประมงและพืชสวน และเปิดบริษัท เวิลด์ อิมแพ็ค ดำเนินธุรกิจส่งออกไปยังสิงคโปร์ และได้รับสิทธิจากรัฐบาลพม่าให้เป็นผู้นำเข้าสินค้าเครื่องอุปโภคให้กับเมียนมาร์ ดีพาร์ตเมนต์สตรี ซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐในสังกัดกระทรวงการค้า เพื่อจัดส่งสินค้าให้ร้านค้าในย่างกุ้งและต่างจังหวัดต่อไป

นายชาญณรงค์เริ่มเข้าไปลงทุนในพม่าเมื่อปี 2532/1989 โดยอาศัยสายสัมพันธ์ในอดีตดังกล่าวแล้ว อย่างไรก็ตาม สำหรับการก่อตั้งบริษัทเวิลด์ อิมแพ็คของนายชาญณรงค์มีจุดประสงค์เริ่มแรกคือ การเข้าไปเสนอทำโครงการสร้างเขื่อนผลิตกระแสไฟฟ้าพลังน้ำบนแม่น้ำสาละวินในเขตพื้นที่

⁷² ผู้จัดการรายวัน (7 ตุลาคม 2540) : 16.

⁷³ ผู้จัดการรายวัน (9 มกราคม 2540) : 31.

⁷⁴ ผู้จัดการรายวัน (8 เมษายน 2537) : 17, 27.

⁷⁵ สุสานเศรษฐกิจ (29 เมษายน-1พฤษภาคม 2547) : 36.

รัฐบาลของพม่า แต่เนื่องจากมีปัญหาในการจัดหาทุนดำเนินโครงการ นายชาญณรงค์จึงได้หันมาทำธุรกิจด้านการเกษตรแทน⁷⁶

ส่วนธุรกิจการสร้างนิคมอุตสาหกรรมในพม่า นั้น บริษัท สวนอุตสาหกรรมโรจนะ จำกัด (มหาชน) ของนายจิระพงษ์ วินิชบุตร ได้เซ็นสัญญาร่วมทุนกับรัฐบาลพม่าเมื่อกลางปี 2540/1997 เพื่อร่วมทุนกับ The Department of Human Settlement and Housing Development หน่วยงานหนึ่งของรัฐบาลพม่า จัดตั้งบริษัท Rojana Yangon และสร้างโครงการนิคมอุตสาหกรรมที่ย่างกุ้ง บนเนื้อที่ 630 ไร่ และมีสัญญาระยะเวลา 50 ปี⁷⁷ รองรับการขยายฐานการผลิตของนักลงทุนต่างชาติ ซึ่งทางบริษัทเป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ 60%⁷⁸ ทางกลุ่มโรจนะมองว่า พม่าเป็นประเทศที่มีศักยภาพในการลงทุน เพราะมีความพร้อมทางด้านแรงงาน แหล่งวัตถุดิบ ตลอดจนราคาที่ดินไม่สูงมากนัก และทางภาครัฐก็เริ่มให้สิทธิพิเศษแก่ชาวต่างชาติมากขึ้น เพื่อเป็นการชักชวนให้เข้าไปลงทุนเพิ่มมากขึ้น ที่สำคัญรัฐบาลพม่าจะไม่ค่อยเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับนักลงทุนมากนัก⁷⁹

บริษัท เขตอุตสาหกรรมกาญจนบุรี จำกัด ของนายสิงห์ ตั้งเจริญชัยชนะ ประธานบริษัทไวต้าฟู้ด แพ็กทอรี่ 1989 กรรมการบริหารสมาคมผู้ผลิตอาหารสำเร็จรูป และกรรมการสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ได้พยายามลงทุนสร้างนิคมอุตสาหกรรม ในจังหวัดกาญจนบุรี เพื่อรองรับโรงงานอุตสาหกรรมที่อาศัย แรงงานราคาถูกจากพม่า และเชื่อมกับการลงทุนอุตสาหกรรมในฝั่งพม่า

ส่วนบริษัทที่มีชื่อเสียงของไทยที่เข้าไปทำธุรกิจอื่นๆ ได้แก่ บริษัท เอกรัฐวิศวกรรม จำกัด เข้าไปทำธุรกิจผลิตและติดตั้งหม้อแปลงไฟฟ้า บริษัท ภัทรธุรกิจ จำกัด ได้ดำเนินธุรกิจด้านอาหารและเครื่องดื่ม โดยเฉพาะเบียร์ และได้จัดตั้งบริษัทผลิตเบียร์ ในนามกลุ่มส่งเสริม จำกัดในพม่า บริษัท ผู้ผลิตเครื่องกลการเกษตร จำกัด ได้สร้างโรงงานผลิตเครื่องจักรกลการเกษตรร่วมกับรัฐบาลพม่า เพื่อใช้ในการเกษตรและส่งขายเป็นสินค้าออก บริษัท ขอนแก่นแหวน ลงทุนตั้งโรงงานแหวน บริษัท อินเตอร์เนชั่นแนลคอสเมติกส์ จำกัด พยายามเข้าไปลงทุนด้านการผลิตเครื่องสำอาง บริษัท โอสกา จำกัด ได้จัดตั้งโรงงานอุตสาหกรรมผลิตยา บริษัท ซีตาร์ การ์เมนต์ จำกัด เข้าไปลงทุนผลิตและจำหน่ายเสื้อสเวตเตอร์และเสื้อทอ บริษัท ชูเทค จำกัด ตั้งโรงงานผลิตน้ำตาลทรายจำหน่ายในพม่า บริษัท ศรีไทยซูเปอร์แวร์ จำกัด (มหาชน) ได้ตั้งโรงงานผลิตเมลามีน ซึ่งศรีไทยถือหุ้น 30 % ร่วม

⁷⁶ ผู้จัดการรายวัน (8 มีนาคม 2537) : 4.

⁷⁷ ผู้จัดการรายวัน (18 เมษายน 2540) : 15.

⁷⁸ ในส่วนของการแข่งขันทางธุรกิจนิคมอุตสาหกรรมในกรุงย่างกุ้งนั้น มีผู้ประกอบการเพียง 3 ราย คือ กลุ่มมิตซูบิชิจากญี่ปุ่น กลุ่มทุนจากสิงคโปร์ และกลุ่มโรจนะเท่านั้น

⁷⁹ ผู้จัดการรายวัน (2 พฤษภาคม 2540) : 14.

กับमितชุย 20 % และเมียนมาร์ 50% และบริษัท จัสมิน ซัมมารีน เทเลคอมมิวนิเคชั่นส์ จำกัด ดำเนินธุรกิจวางเคเบิลใต้น้ำเชื่อมไทย-พม่า ระยะทาง 900 กิโลเมตร ซึ่งบริษัทดังกล่าวได้รับสัมปทานจากองค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย (ทศท.) เป็นต้น (ดูรายชื่อผู้ประกอบการและลักษณะกิจการต่างๆ ดังกล่าวข้างต้นในตาราง 30)

ตาราง 30: กลุ่มธุรกิจอุตสาหกรรม เหมืองแร่ และการสื่อสาร

บริษัท	เจ้าของ/ผู้จัดการ	ลักษณะธุรกิจ
บริษัท ผาแดง อินดัสตรี จำกัด		ธุรกิจเหมืองแร่
บริษัท สํารวจทรัพยากรภาคพื้นสมุทร จำกัด		ธุรกิจสำรวจหาแหล่งทรัพยากรเพื่อจัดทำแผนแม่บทร่วมกับกรมทรัพยากรธรณี ประเทศพม่า
บริษัท เมียนมาร์ พงษ์พิพัทธ์ จำกัด	นายสมพงษ์ ขวาลตันพิพัทธ์	ธุรกิจเหมืองแร่ดีบุก ธุรกิจโรงแรม
บริษัท ปตท.สำรวจและผลิตปิโตรเลียม จำกัด (ปตท.สผ.)		ธุรกิจขุดเจาะก๊าซธรรมชาติ
บริษัท เอกรัฐวิศกรรม จำกัด	นายเกียรติพงศ์ น้อยใจบุญ	ธุรกิจหม้อแปลงไฟฟ้า
บริษัท ภัทรธุรกิจ จำกัด		ธุรกิจผลิตอาหารและเครื่องดื่ม โดยเฉพาะเบียร์
บริษัท ผู้ผลิตเครื่องกลการเกษตร จำกัด		โรงงานผลิตเครื่องจักรกลการเกษตร (ร่วมกับรัฐบาลพม่า)
สภาอุตสาหกรรมเหมืองแร่แห่งประเทศไทย		ธุรกิจสำรวจและขุดหาแร่
บริษัท ไทยเซอรวิส โฆษณา จำกัด		ธุรกิจโรงงานปั๊มสุรา
บริษัท ร่วมไทย-พม่า จำกัด		โรงงานอุตสาหกรรมปลาป่น ผลิตภัณฑ์จากปลา อุตสาหกรรมห้องเย็นและปลากระป๋อง
บริษัท เกียรติแลนด์รีซอร์ส (พม่า) จำกัด		ธุรกิจผลิตและสำรวจหาแหล่งน้ำมันปิโตรเลียม
บริษัท ยูไนเต็ดคอมมิวนิเคชั่น อินดัสตรี จำกัด	นายบุญชัย เบญจรงคกุล	ธุรกิจระบบสื่อสารโทรคมนาคม

ตาราง 30: กลุ่มธุรกิจอุตสาหกรรม เหมืองแร่ และการสื่อสาร (ต่อ)

บริษัท	เจ้าของ/ผู้จัดการ	ลักษณะธุรกิจ
บริษัท ชินวัตร คอมพิวเตอร์ แอนด์ คอมมิวนิเคชั่นส์ จำกัด (มหาชน)	ตระกูลชินวัตร	ธุรกิจโทรคมนาคม การสื่อสาร และโครงการพัฒนาสาธารณูปโภคอื่น

(ร่วมกับบริษัท ซีเมนส์ (ประเทศไทย) จำกัด		
การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย		ธุรกิจผลิตกระแสไฟฟ้าพลังน้ำ
บริษัท อินเตอร์เนชั่นแนลคอสมेटิกส์ จำกัด		ธุรกิจผลิตเครื่องสำอาง
บริษัท โอสธสภา จำกัด	นายสุรัตน์ โอสธานุเคราะห์	โรงงานผลิตยา
บริษัท ซีดาร์ การ์เมนต์ จำกัด		ธุรกิจผลิตและจำหน่ายเสื้อผ้าสำเร็จรูป
บริษัท จัสมิน ชัมมารีน เทเลคอมมิวนิเคชั่นส์ จำกัด	นายบัญญัติ โรจน์อารยนนท์	ธุรกิจวางเคเบิลใต้น้ำเชื่อมต่อไทย-พม่า (รับสัมปทานจากองค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย)
บริษัท เครือเจริญโภคภัณฑ์ จำกัด (มหาชน)	ตระกูลเจียรวนนท์	โรงงานผลิตอาหารสัตว์ กิจการฟาร์มไก่พันธุ์และโรงพักลูกไก่ ธุรกิจจัดจำหน่ายสินค้าอุปโภคบริโภค ธุรกิจน้ำมันครบวงจรทั้งในรูปแบบของโรงกลั่นน้ำมัน การค้าปลีกคลังน้ำมันรวมทั้งการขนส่ง (ร่วมกับการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย)
บริษัท เขตอุตสาหกรรมกาญจนบุรี จำกัด	นายสิงห์ ตั้งเจริญชัยชนะ	โครงการนิคมอุตสาหกรรม ในจังหวัดกาญจนบุรี
บริษัท สามารท คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน)		ธุรกิจการสื่อสารโทรคมนาคม
บริษัท เค-เทค คอนสตรัคชั่น แอนด์ เอ็นจิเนียริง จำกัด	นายบ๊อบ เคโวเดียน	ธุรกิจสร้างระบบสาธารณูปโภค
บริษัท ศรีไทยซูเปอร์แวร์ จำกัด (มหาชน)		โรงงานผลิตเมลามีน
บริษัท สวนอุตสาหกรรมโรจนะ จำกัด (มหาชน)		ธุรกิจก่อสร้างนิคมอุตสาหกรรมที่ย่างกุ้ง

ตาราง 30: กลุ่มธุรกิจอุตสาหกรรม เหมืองแร่ และการสื่อสาร (ต่อ)

บริษัท	เจ้าของ/ผู้จัดการ	ลักษณะธุรกิจ
บริษัท ขอนแก่นแหวน จำกัด		โรงงานแหวน
บริษัท เอช-เพาเวอร์ จำกัด ร่วมกับบริษัท TRACTEBEL S.A. ประเทศเบลเยียม	นายอนุตร จาติกวณิช	โครงการสร้างโรงงานผลิตไฟฟ้า
บริษัท กาญจนบุรีทวาย ดีเวลลอป เมนต์ จำกัด		ธุรกิจก่อสร้างถนน
บริษัท ชูเทค จำกัด		โรงงานผลิตน้ำตาลทราย
บริษัท เวิลด์ อิมแพกซ์	นายชาญณรงค์ โตช่วงส์ อดีตที่ปรึกษากองบัญชาการทหาร สูงสุด	การเกษตรครบวงจร นำเข้าสินค้า เครื่องอุปโภคให้พม่า

กล่าวโดยสรุปในด้านการเข้าไปทำการค้าการลงทุนของไทยในพม่า นั้น หลังการเปิดประเทศของพม่าในปี 2531/1988 ได้ไม่นาน กลุ่มธุรกิจไทยที่ได้เริ่มต้นบุกเบิกการค้าและการลงทุนในพม่ามีทั้งกลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่ ขนาดกลางและขนาดเล็ก กลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่จะมุ่งเน้นเข้าไปแสวงหาทรัพยากรธรรมชาติเป็นหลัก ปัจจัยจูงใจของลงมาคือการแสวงหาแรงงานราคาถูกและตลาดกระจายสินค้าในพม่า ตามด้วยความต้องการบุกเบิกแหล่งท่องเที่ยวของพม่าที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยวัฒนธรรมและธรรมชาติดั้งเดิม

กลุ่มธุรกิจหลักๆ รุ่นบุกเบิกที่กล่าวมานี้ได้แก่ บริษัทผาแดงอินดัสตรี บริษัทตากไม้เนิง บริษัทปตท.สำรวจและผลิตปิโตรเลียม จำกัด (มหาชน) กลุ่มผู้ค้าอัญมณีที่เข้าไปตั้งสำนักงานจัดซื้อวัตถุดิบและทำธุรกิจเหมืองพลอย โดยเฉพาะกลุ่มของนายเฮนรี โฮ พอค้ำพลอยชาวพม่าที่บรรพบุรุษอพยพมาทำธุรกิจในประเทศไทยตั้งแต่ปี 2500/1957

กลุ่มสื่อมวลชนก็เป็นอีกกลุ่มทุนหนึ่งจากส่วนกลางของไทยที่เข้าไปมีบทบาทด้านการลงทุนในพม่า โดยเข้าไปทำทั้งธุรกิจการค้า วิศวกรรม การวางระบบเครือข่ายการสื่อสารและโทรคมนาคม โดยร่วมกับบริษัทต่างชาติ เช่น ออสเตอร์เลีย ธุรกิจน้ำมันหล่อลื่นร่วมกับบริษัทคาสโตรอล (ประเทศไทย) ร่วมทุนกับบริษัทอิตัลไทย และบางโครงการก็ร่วมทุนกับรัฐวิสาหกิจพม่า เช่น บริษัทเบอร์ม่าออลย์ เป็นต้น

นอกจากนี้ ธุรกิจกลุ่มบุกเบิกของไทยก็มีธุรกิจทำไม้ ธุรกิจประมง การลงทุนทำประมงครบวงจรตั้งแต่การจับสัตว์น้ำ การทำโรงงานน้ำแข็ง โรงงานผลิตปลาป่น อุตสาหกรรมห้องเย็นและปลากระป๋อง ธุรกิจโรงแรมและการท่องเที่ยว ธุรกิจผลิตอาหารและเครื่องดื่ม ธุรกิจผลิตหม้อแปลงไฟฟ้า ธุรกิจการค้าผลิตภัณฑ์แอสแตนเลส ธุรกิจโรงบ่มสุรา ธุรกิจผลิตเครื่องจักรกลการเกษตร ธุรกิจโรงงานผลิตยาของเครือโอสถสภา และบ่อนการพนัน

การเข้าไปลงทุนในพม่ามีหลายรูปแบบทั้งที่เป็นการลงทุนเต็มร้อยเปอร์เซ็นต์ และการร่วมทุนกับรัฐบาลหรือเอกชนพม่า และการร่วมทุนกับบริษัทต่างชาติอื่นๆ และยังมีธุรกิจที่เป็นของต่างชาติที่ตั้งอยู่ในประเทศไทยและใช้ไทยเป็นฐานการผลิต จัดจำหน่ายและส่งออกไปยังประเทศเพื่อนบ้านรวมทั้งพม่าด้วย เช่น ธุรกิจรถจักรยานยนต์ คอมพิวเตอร์ ฟรินเตอร์ และอุปกรณ์สำนักงานต่างๆ ของญี่ปุ่น ธุรกิจเครื่องดื่มเป๊ปซี่และผลิตภัณฑ์อาหารของสหรัฐอเมริกา เป็นต้น

ในระยะ 4-5 ปีต่อมาหลังการเปิดประเทศของรัฐบาลนายพลชอ หม่องก็มีธุรกิจจัดจำหน่ายสินค้าของเครื่องบริษัทอินเตอร์เนชั่นแนลคอสเมติกส์ จำกัด หรือ 'ไอซีซี' เครื่องซีเมนต์ไทย ธุรกิจโทรคมนาคมของกลุ่มยูคอมที่มีการเจรจาร่วมทุนกับบริษัทเทเลคอมเอเชีย กลุ่มชินวัตร กลุ่มลือทอเล่ย์ และองค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย กลุ่มชินวัตรสนใจเข้าไปลงทุนในพม่าที่หลังกลุ่มยูคอม และลือทอเล่ย์ เพราะในระยะแรกกลุ่มนี้ให้ความสนใจลงทุนในลาวและกัมพูชามากกว่า แต่ต่อมาปรากฏว่า กลุ่มชินวัตรแซงหน้ากลุ่มอื่นๆ เพราะประสบความสำเร็จได้ลงนามกับรัฐวิสาหกิจพม่าด้านโทรคมนาคมให้เข้าใช้ระบบดาวเทียม

กลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่อื่นๆ ที่สนใจเข้าไปลงทุนในระยะนี้ ได้แก่ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตที่สนใจลงทุนโครงการผลิตกระแสไฟฟ้าพลังน้ำ ธุรกิจตัวแทนจำหน่ายสินค้าในเครือสหพัฒน์พัฒนาปิบล ธุรกิจส่งออกเบียร์ลาวไปพม่าของกลุ่มลือทอเล่ย์และอิตัลไทยที่ร่วมกันลงทุนผลิตเบียร์ในประเศลาว กลุ่มอิตัลไทยยังได้เข้าไปทำธุรกิจรับเหมาก่อสร้างในพม่าด้วย โครงการธุรกิจโทรคมนาคม การวางแผนเปิดได้นำขององค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย

ธุรกิจการบิน ธุรกิจการท่องเที่ยว โรงแรม บ่อนคาสิโน การพัฒนาที่ดินทั้งขนาดกลางและขนาดเล็กจากจังหวัดชายแดนและจากจังหวัดอื่นๆ เช่น กลุ่มศรีพี่น้อง จังหวัดเชียงราย กลุ่มตระกูลโพธิ์สุธน จากจังหวัดสุพรรณบุรี ธุรกิจทำไม้ก็ทยอยกันเข้าไปขอสัมปทานในพม่าอีกหลายกลุ่ม เพราะพม่าเปิดกว้างการสัมปทานไม้เพื่อหารายได้เข้าประเทศ จะเห็นได้จากในปี 2536/1993 รัฐบาลพม่าได้เปิดจุดผ่านแดนชั่วคราวเพื่อชักลากไม้เข้าไทยถึง 17 จุดด้วยกัน นอกจากนี้กลุ่มนักธุรกิจชายแดนก็ได้เข้าไปเปิดศูนย์การค้า ได้แก่ ศูนย์การค้ามณฑลทะเลย์ ของผู้ค้าส่งสินค้าชายแดนไทย-พม่ารายใหญ่ และเป็นตัวแทนจำหน่ายสินค้าอุปโภคบริโภคในเครือไอซีซีด้วย

สำหรับกลุ่มธุรกิจโรงแรมที่เข้าไปลงทุนในพม่าหลังพม่าเปิดประเทศมีทั้งหมด 5 กลุ่มหลักด้วยกัน ได้แก่ กลุ่มเวสกรุป กลุ่มไบหยก กลุ่มตระกูลโพธิ์สุธน กลุ่มจันทร์สมธรา และกลุ่มจิราธิวัฒน์ แต่กลุ่มสุดท้ายไปลงทุนได้ไม่นานก็ถอนตัวออก

ปี 2539/1996 ถือเป็นปีที่นักธุรกิจชายแดนไทยพยายามผลักดันโครงการการลงทุนเชื่อมโยงธุรกิจระหว่างไทยกับพม่าบริเวณชายแดน ตอบรับกับโครงการสะพานข้ามแม่น้ำเมยที่มีกำหนดแล้วเสร็จในปีถัดไป โครงการดังกล่าวที่เกิดขึ้นในระยะนี้ ได้แก่ โครงการศูนย์พลอยแดงพลาซ่าคอมเพล็กซ์ ศูนย์ซื้อขายอัญมณีครบวงจรในอำเภอแม่สาย โครงการริมเมยซิตี้ โครงการบ้านจัดสรรรองรับ

การเปิดด่านและการขยายตัวของนิคมอุตสาหกรรมแม่สอด โครงการธุรกิจพัฒนาที่ดินท่าอากาศยานพาณิชย์ บ้านจัดสรร และชายที่ดินเปล่าบริเวณชายแดนไทย-พม่า จังหวัดเชียงราย เป็นต้น

ช่วงปี 2540/1997 ความสนใจของนักธุรกิจไทยในการลงทุนในพม่ามีเพิ่มมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ตั้งแต่ธุรกิจระดับเล็กๆ ที่ดำเนินการโดยกลุ่มทุนท้องถิ่นชายแดน จนถึงกลุ่มธุรกิจขนาดกลางและขนาดใหญ่ ลักษณะของธุรกิจก็มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะรัฐบาลไทยมีแผนสร้างเขตเศรษฐกิจร่วมไทย-พม่าชัดเจนขึ้น อีกทั้งสร้างความเชื่อมั่นในนักลงทุนไทยด้วยการลงนามบันทึกความเข้าใจกับรัฐบาลพม่าในโครงการสร้างท่าเรือเพื่อเชื่อมฝั่งพม่ากับอ่าวไทยหรือโครงการแลนด์บริดจ์ หรือโครงการโกลเด้น เกตเวย์ นั่นเอง อันประกอบด้วยท่าเรือ 2 แห่ง ในฝั่งไทยที่อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และในฝั่งพม่าที่ปากเบี่ยนทางภาคใต้ของพม่า และจะมีการเชื่อมท่าเรือดังกล่าวด้วยเส้นทางทางขนส่งทั้งทางรถไฟ รถยนต์ และท่อส่งก๊าซ ปัจจุบันผลักดันอีกประการหนึ่งในการแสวงหาโอกาสการลงทุนในพม่าของกลุ่มธุรกิจไทย คือ ความต้องการปรับตัวกับสถานะเศรษฐกิจซบเซาในประเทศที่เกิดขึ้นในช่วงปี 2540/1997 แต่หลังจากเกิดสถานะเศรษฐกิจตกต่ำอย่างรุนแรงในปีนั้นแล้วนั้น กลุ่มธุรกิจต่างๆ ก็ได้รับผลกระทบทั่วถึงกัน อีกทั้งส่งผลกระทบต่อเนื่องไปยังประเทศเพื่อนบ้าน รวมทั้งพม่าด้วย ส่งผลให้การลงทุนของไทยหลังปี 2540/1997 เป็นต้นมามีจำนวนนักลงทุนลดลงอย่างเห็นได้ชัด

อย่างไรก็ตาม ยังมีกลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่ของไทยที่สนใจศึกษาสู่ทางการลงทุนในพม่าหรือเข้าไปลงทุนในช่วงเศรษฐกิจตกต่ำ ได้แก่ กลุ่มเบทาโกร เครือเจริญโภคภัณฑ์ กลุ่มบริษัทอมตะ-เอ็กโก เพาเวอร์ ธุรกิจเดินเรือในลุ่มน้ำโขงตอนบน โครงการศูนย์สินค้าปลอดภาษี โครงการห้างสรรพสินค้า และธุรกิจขายน้ำมันให้รัฐบาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่นของพม่าของตระกูลอัสวเหมและนางสมหญิง เสรีวงศ์นักธุรกิจจากภาคกลางผู้ที่ทำธุรกิจกับรัฐบาลพม่ามานาน และธุรกิจศูนย์บริการอะไหล่ธุรกิจตั้งบริษัทตัวแทนจำหน่ายของเครื่องสหวิริยา ธุรกิจร้านค้าปลอดภาษี โครงการก่อสร้างโรงแรมและโรงงานผลิตเบียร์ของกลุ่มบุญรอดบริวเวอรี่ และธุรกิจส่งออกเครื่องหนังของเครือเซ็นโซ่ กรุ๊ป

ช่วงปี 2540/1997 นี้เช่นกันที่กลุ่มธุรกิจรับเหมาก่อสร้างโครงการขนาดใหญ่ของไทยร่วมกับบริษัทต่างชาติ คือบริษัทเพาเวอร์-พี จำกัด (มหาชน) ร่วมกับบริษัทพีทีอีจากไทยด้วยกัน และบริษัทแอร์โรว์ แมพโปรจากอิตาลีได้รับสัมปทานการก่อสร้างท่าเรือทะเลก๊ก จังหวัดมะละแหม่ง สร้างถนนเชื่อมไทยด้านด่านเจดีย์สามองค์ จังหวัดกาญจนบุรี และบริษัทในเครืออิตัลไทยได้รับการว่าจ้างให้ก่อสร้างอาคาร จัดหาและติดตั้งอุปกรณ์และระบบงานทุกชนิดของสนามบินนานาชาติมันตะเลย์ รวมทั้งได้รับการเสนอให้ก่อสร้างโรงงานปูนซีเมนต์ นอกจากนี้มีโครงการก่อสร้างท่าเรือน้ำลึกทวาย นิคมอุตสาหกรรมและถนนเชื่อมทวายกับอำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งโครงการเหล่านี้บางโครงการมีเอกชนไทย สิงคโปร์ ฟิลิปปินส์ และมาเลเซียถือหุ้นร่วมด้วย

โครงการที่เกิดจากแนวคิดของกลุ่มนักธุรกิจที่เป็นคณะกรรมการหอการค้าจังหวัดตากได้แก่ โครงการก่อสร้างโกดังสินค้าริมสะพานมิตรภาพไทย-พม่า โครงการเข้าไปทำเหมืองแร่สังกะสีในเขต กอทูเลของพม่า เพื่อป้องกันให้กับบริษัทผาแดงอินดัสตรี จำกัด โครงการตั้งเขตอุตสาหกรรมในเขตเมียว วดี เพื่ออาศัยข้อได้เปรียบเรื่องต้นทุน แรงงาน วัตถุดิบ และเส้นทางคมนาคมไทย-พม่า และโครงการ สร้างนิคมอุตสาหกรรมกาญจนบุรี รองรับโรงงานอุตสาหกรรม แรงงานราคาถูกจากพม่า และการ เชื่อมโยงกับการลงทุนพัฒนาอุตสาหกรรมในฝั่งพม่า ซึ่งต่อมาทางหอการค้าชายแดนเหล่านี้ได้ผลักดันโครงการดังกล่าวจนเป็นส่วนหนึ่งของโครงการความร่วมมือไทย-พม่าในปฏิญญาพุกาม ที่มีการ ลงนามระหว่างกันในปี 2546/2003

นอกจากนี้ไทยยังพื้นฐานของบริษัทต่างชาติในการผลิต การส่งออก และขยายธุรกิจไปยัง พม่า เช่น บริษัทดาต้าเจเนเนอรัล และบริษัทบู๊ตส์ สपोर्टของสหรัฐอเมริกา กลุ่มมิตรชัย กลุ่มผู้ผลิต จักรยานยนต์ซูซูกิของญี่ปุ่น ธุรกิจคอมพิวเตอร์ของไต้หวัน ธุรกิจยาและอาหารสัตว์ของบริษัท สัญชาติสวิสเซอร์แลนด์ ธุรกิจเคมีภัณฑ์จากเยอรมัน และบริษัทโฆษณาต่างๆ เป็นต้น และการร่วม ทุนตั้งโรงงานกับต่างชาติ เช่น การตั้งโรงงานประกอบคอมพิวเตอร์ของเครือสหวิริยาโดยร่วมทุนกับ บริษัทเอเซอร์คอมพิวเตอร์ของสิงคโปร์ ธุรกิจก่อสร้างสาธารณูปโภคร่วมกับต่างชาติของกลุ่มอิตัล ไทย กลุ่มนายประชัย เลี่ยวไพรัตน์ บริษัทอุตสาหกรรมปิโตรเคมีคัลไทย กลุ่มกฤษดาพานนคร บริษัท ชิโนทัย และบริษัทในเครือธนาคารทหารไทย โครงการธุรกิจประกันภัยของกลุ่มศรีเฟื่องฟุ้งร่วมกับ บริษัทจากสวิสเซอร์แลนด์ ธุรกิจโรงงานผลิตเมลามีน ของบริษัทศรีไทยซูเปอร์แวร์ร่วมทุนกับกลุ่ม มิตรชัยและภาคเอกชนพม่า ธุรกิจการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรม⁸⁰ในกรุงย่างกุ้ง หรือการร่วมทุนกับ บริษัทจากเบลเยียมและให้บริษัทเหมืองแร่พัฒนาที่ดิน จำกัด (มหาชน) เป็นตัวแทนในการลงทุนโครงการ สร้างโรงงานผลิตกระแสไฟฟ้าในพม่าและประเทศอื่นๆ ในภูมิภาค ของบริษัทสวนอุตสาหกรรม ไรจนะ ร่วมทุนกับรัฐบาลพม่าโดยตรง ธุรกิจรับเหมาก่อสร้างและงานวิศวกรรม ธุรกิจจำหน่ายลิฟท์ กลุ่มเกษตรรุ่งเรืองได้ร่วมทุนกับบริษัทของฟินแลนด์ ส่งออกสินค้าที่ตั้งโรงงานผลิตในไทย เป็นต้น

จะสังเกตได้ว่าสำหรับกลุ่มธุรกิจที่เข้าไปมีบทบาทในการลงทุนในพม่า มีทั้งที่เข้าไปเจรจา เองโดยตรงเพราะถือเป็นกลุ่มทุนขนาดใหญ่ของไทย และค่อยไปสร้างสายสัมพันธ์กับรัฐบาลพม่า ส่วนธุรกิจขนาดกลางและขนาดเล็กซึ่งส่วนใหญ่เป็นนักธุรกิจชายแดน กลุ่มนี้จะมีเครือข่ายสาย สัมพันธ์กับรัฐบาลพม่า หรือเอกชนพม่าเพราะเคยทำธุรกิจซื้อขายสินค้ากันมาเป็นเวลานาน ส่วน ธุรกิจของบางกลุ่ม โดยเฉพาะด้านการป่าไม้ จะมีลักษณะเฉพาะคือ เป็นธุรกิจที่เจ้าของหรือเครือ ข่ายของธุรกิจเป็นนักการเมืองทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติหรือทหาร ตระกูลหลักๆ ที่ทำธุรกิจ

⁸⁰ กลุ่มทุนที่ทำธุรกิจนิคมอุตสาหกรรมในพม่าระยะนี้มีมาจาก 3 ประเทศเท่านั้น ได้แก่ ญี่ปุ่น สิงคโปร์ และไทย

ด้านนี้ได้แก่ ตระกูลตันเจริญ ตระกูลตรีทอง ตระกูลเชื้อชูเกียรติ และกลุ่มของนายบุญสวัสดิ์ ดวงใจ เอกราช

สำหรับธุรกิจที่เน้นการใช้เทคโนโลยีในการผลิต การก่อสร้างหรือการให้บริการจะเป็นกลุ่มที่ร่วมทุน หรือมีการซื้อเทคโนโลยีจากต่างประเทศอีกต่อหนึ่ง เช่น กรณีของกลุ่มชินวัตรในการเข้าร่วมโครงการโทรคมนาคม และโครงการพัฒนาสาธารณูปโภคอื่นๆ ก็ได้มีการเจรจาร่วมทุนกับบริษัทซีเมนส์ (ประเทศไทย) จำกัด หรือกรณีของกลุ่มล็อกซเลย์ที่ร่วมทุนกับบริษัทจากออสเตรเลีย เป็นต้น

ส่วนนักธุรกิจบางกลุ่มจะเข้าไปพัฒนาการลงทุนของตนอย่างหลากหลาย โดยลงทุนในธุรกิจต่างๆ ที่เห็นว่ามีช่องทางและโอกาส ทั้งทางด้านการโรงแรม การท่องเที่ยว การทำไม้ และการทำเหมืองแร่ เป็นต้น

บทที่ 5

บทบาทของกลุ่มธุรกิจไทยต่อนโยบายความสัมพันธ์ของไทยต่อพม่า

บทที่ 4 ได้ชี้ให้เห็นภาพของผู้เกี่ยวข้องในธุรกิจด้านต่างๆ ของไทยที่เข้าไปมีบทบาทในการค้าและการลงทุนกับพม่าอย่างแจ่มชัดแล้ว ดังนั้นเพื่อให้เข้าใจต่อไปถึงบทบาทของกลุ่มธุรกิจเหล่านี้ในแง่มุมที่พวกเขาเข้าไปมีส่วนในกระบวนการกำหนดนโยบายหรือดำเนินนโยบายความสัมพันธ์ของไทยต่อพม่าหรือไม่ อย่างไร และบทบาทนั้นมีมากน้อยแค่ไหน ในบทนี้จึงเป็นความพยายามตอบคำถามดังกล่าว ด้วยการปูพื้นของภาพที่สะท้อนให้เห็นผลประโยชน์ร่วมกันระหว่างภาครัฐกับกลุ่มธุรกิจ ซึ่งก็คือความสำคัญของพม่าต่อประเทศไทยและผลประโยชน์ของกลุ่มธุรกิจไทยในพม่า ตามด้วยการเสนอข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์ถึงช่องทางการแสดงบทบาทต่างๆ ของกลุ่มธุรกิจต่อการกำหนดนโยบายความสัมพันธ์ไทย-พม่า

5.1 ความสำคัญของพม่าต่อประเทศไทย

จากการศึกษาแนวนโยบายของรัฐบาลไทยแต่ละชุดตั้งแต่สมัยพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นต้นมา พอนำมาสรุปความสำคัญของพม่าต่อประเทศไทยในสายตาของภาครัฐได้ดังนี้

1) ความสำคัญของพม่าต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชายแดนทางภาคตะวันตกและภาคเหนือของไทย

การค้าชายแดนกับพม่าที่ดำเนินเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ได้ชี้ให้เห็นว่า การค้าระหว่างไทยกับพม่ามีมูลค่าสูงขึ้นเรื่อยมา และไทยได้ดุลการค้ากับพม่าเป็นส่วนใหญ่ (ยกเว้นตั้งแต่ปี 2544/2001 เป็นต้นมาที่ไทยนำเข้าสินค้าจากพม่ามากกว่าการส่งออก ดูตาราง 12 บทที่ 3) เช่น รายได้จากการค้ากับพม่าบริเวณด่านถาวรชายแดน 3 จุด ในครึ่งปีแรกของปี 2542/1999 พบว่าฝ่ายไทยได้เปรียบการค้ากับฝ่ายพม่าประมาณ 900-1,200 ล้านบาท ซึ่งหากพม่าปิดด่านส่งผลให้ไทยเสียรายได้เฉลี่ยเดือนละ 637.4 ล้านบาท¹ รายได้จากส่วนนี้ได้สะท้อนให้เห็นการขยายตัวของระบบเศรษฐกิจอันก่อให้เกิดรายได้แก่ประชาชนในบริเวณชายแดนอันเกิดจากการค้ากับพม่า อันเป็นการค้าของผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดเล็ก

ในส่วนของจังหวัดชายแดนไทย-พม่าเอง ก็ได้ประโยชน์จากการเฟื่องฟูของการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยวบริเวณชายแดน เพราะจะนำมาซึ่งรายได้ในการพัฒนาจังหวัด ทำให้จังหวัดนั้นๆ กลายเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์การพัฒนาของประเทศ นำมาซึ่งงบประมาณการพัฒนาจังหวัดจากรัฐ

¹ ฐานเศรษฐกิจ (21-23 ตุลาคม 2542) : 12.

บาล จังหวัดจันทบุรีพบว่าเป็นผู้สนับสนุนการค้าชายแดน การผลักดันให้มีการรวมตัวของพ่อค้าและผู้ประกอบการค้าชายแดน หรือการเปิดจุดผ่านแดนต่างๆ

2) พม่าเป็นแหล่งลงทุนที่สำคัญของไทยแหล่งหนึ่ง

เนื่องจากพม่ามีชายแดนติดต่อกับไทยเป็นระยะทางยาวถึง 2,401 กิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ 10 จังหวัดของไทย มีวัตถุดิบมาก มีแรงงานราคาถูก พร้อมทั้งมีแหล่งท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมที่อุดมสมบูรณ์ ดังนั้นรัฐบาลไทยจึงมองว่า ในระยะยาวไทยจะมีความได้เปรียบประเทศอื่น หากใช้พม่าเป็นฐานในการผลิตและกระจายสินค้าไปยังจีน อินเดีย และประเทศอื่นๆ

นอกจากนี้แล้ว ในแง่ความมั่นคง ฝ่ายทหาร โดยเฉพาะพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ได้กล่าวถึงข้อดีในการลงทุนบริเวณชายแดนไทย-พม่าว่า การร่วมมือกันพัฒนาเศรษฐกิจจะระหว่างไทยกับพม่าจะทำให้พื้นที่ชายแดนเปิดกว้างมากขึ้น ซึ่งจะช่วยกำจัดคนและปัญหาที่ซุกซ่อนอยู่ตลอดแนวชายแดน ทั้งปัญหาของกำลังชนกลุ่มน้อย และปัญหายาเสพติด รวมทั้งเพิ่มความมั่นคงทางชายแดนไทย-พม่ามากยิ่งขึ้น²

3) ความสำคัญของพม่าต่อการทำให้ไทยเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของภูมิภาค

ตามนโยบายของรัฐบาลชุดต่างๆ ที่ต้องการผลักดันให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการเชื่อมโยงในลักษณะสี่แยกการขนส่ง และเป็นตลาดในภูมิภาคอินโดจีน และภูมิภาคอื่นๆ ผ่านกรอบความร่วมมือเหลี่ยมเศรษฐกิจ และโครงการถนนเมียวดี-ย่างกุ้ง รวมทั้งแผนการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันตก หรือ โครงการ Western Seaboard อันเป็นแผนงานพัฒนาพื้นที่ภาคตะวันตกของไทยโดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) และการทำให้พม่าเป็นเส้นทางเชื่อมไปสู่จีนด้านมณฑลยูนนาน และอินเดีย ซึ่งเชื่อมโยงกับโครงการเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน (Special Border Economic Zone: SBEZ) เพื่อสร้างอุตสาหกรรมเชื่อมโยงระหว่างไทย-พม่า ซึ่งรัฐบาลให้เหตุผลด้วยว่าจะมีผลต่อเนื่องช่วยลดปัญหาแรงงานพม่าผิดกฎหมายในไทยด้วย และเพื่อให้สามารถขนส่งสินค้าที่ผลิตได้ในเขตดังกล่าวผ่านเครือข่ายถนนตะวันตก-ตะวันออกในโครงการความร่วมมือหกเหลี่ยมเศรษฐกิจออกสู่มหาสมุทรอินเดียและทะเลจีนใต้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และลดต้นทุนการขนส่งสินค้า

² สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ (17-23 มกราคม 2546) : 10-12.

นอกจากนี้ นโยบายทำให้ไทยเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจของภูมิภาคยังได้สอดคล้องกับแผนการ “สุวรรณภูมิ” ของฝ่ายทหาร ที่ต้องการให้เกิดความร่วมมือทางเศรษฐกิจและความมั่นคงระหว่างไทย พม่า ลาว กัมพูชา และเวียดนาม โดยมีไทยเป็นศูนย์กลางและมีบทบาทเป็นผู้นำด้วย³

4) ความสำคัญของพม่าในฐานะเป็นแหล่งป้อนพลังงาน

ทั้งในรูปของก๊าซธรรมชาติ และพลังน้ำ และแหล่งป้อนทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ ที่จะมาเป็นวัตถุดิบป้อนให้ภาคอุตสาหกรรมของประเทศ เช่น อุตสาหกรรมอัญมณี อุตสาหกรรมการประมง และอุตสาหกรรมไม้แปรรูป เป็นต้น

ทั้งนี้เพราะความร่อยหรอ ขาดแคลน และภาวะเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ วัตถุดิบ และปัจจัยการผลิตอื่นๆ อีกหลายประเภทที่จำเป็นสำหรับการผลิตสินค้าของไทย ล้วนแล้วแต่เป็นปัญหาที่บรรดาผู้ผลิตไทยประสบ อีกทั้งยังมีแนวโน้มที่รุนแรงมากขึ้น อันเป็นผลเนื่องมาจากการขยายตัวและเติบโตอย่างรวดเร็วของภาคอุตสาหกรรมการผลิตสินค้าในประเทศอันเป็นไปตามนโยบายการพัฒนาประเทศของรัฐบาลไทย

ดังเช่น กรณีของทรัพยากรป่าไม้ที่ถูกทำลายอย่างกว้างขวางและรวดเร็วมาเป็นเวลานาน จนกระทั่งเกิดอุทกภัยครั้งใหญ่ในภาคใต้ในปลายปี 2531/1988 ทำให้รัฐบาลไทยเริ่มตระหนักถึงปัญหาการร่อยหรอของป่าไม้ ที่เกิดจากนโยบายมุ่งเน้นการพัฒนาโดยนำเอาทรัพยากรป่าไม้มาใช้ประโยชน์แต่ไม่ได้ตระหนักถึงความสมดุลของสิ่งแวดล้อมและการปลูกป่าทดแทน และปัญหาการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าอย่างต่อเนื่อง จนทำให้รัฐบาลต้องประกาศพระราชบัญญัติให้มีการยุติทำไม้และยกเลิกการสัมปทานป่าไม้ทั้งหมดของประเทศอันมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 17 มกราคม 2532/1989 เป็นต้นมา เพื่อสงวนป่าไม้ในส่วนที่ยังเหลืออยู่ไม่มากนักเอาไว้ ทำให้ปริมาณการทำไม้ในประเทศลดจำนวนลงมาก และมีไม่เพียงพอต่อความต้องการบริโภคภายในประเทศและการผลิตเป็นเฟอร์นิเจอร์ส่งออกไปจำหน่ายในต่างประเทศ

อีกกรณีหนึ่งก็คือ กรณีของทรัพยากรสัตว์น้ำในอ่าวไทยที่ประสบกับปัญหาความเสื่อมโทรมอย่างหนัก เนื่องมาจากการนำมาใช้อย่างผิดวิธีและนำมาใช้ในปริมาณมากเกินไปจนเป็นระยะเวลานาน และจากการประกาศเขตเศรษฐกิจจำเพาะของประเทศอินเดีย เวียดนาม พม่า กัมพูชา อินโดนีเซีย และมาเลเซียในปี 2520/1977 เป็นต้นมา ทำให้เรือประมงไทยสูญเสียพื้นที่การทำประมงใน

³ Surachai Sirikrai, "Thai Perception of China and Japan," *Contemporary Southeast Asia* (December, 1990) : 259.

น่านน้ำ ที่เคยใช้ประโยชน์ประมาณ 3 แสนตารางไมล์ในอ่าวเบงกอล และทะเลจีนใต้ เหลือเพียงอ่าวไทย และทะเลอันดามันเท่านั้น⁴

การขาดแคลนทรัพยากรสัตว์น้ำส่งผลกระทบต่อรายได้รัฐไม่น้อย โดยเฉพาะอุตสาหกรรมอาหารทะเลกระป๋อง ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกที่สามารถทำรายได้เข้าสู่ประเทศถึงปีละประมาณ 3 หมื่นล้านบาท ติดอันดับ 1 ใน 10 สินค้าส่งออกอันดับแรกที่ทำรายได้เข้าประเทศสูงสุด และทำให้ไทยเป็นประเทศที่ส่งออกสินค้าดังกล่าวมากที่สุดในโลก โดยมีตลาดส่งออกมากกว่า 60 ประเทศทั่วโลก⁵ ดังนั้นรัฐบาลจึงพยายามหาแหล่งประมงในน่านน้ำพม่าทดแทนแหล่งที่ไทยสูญเสียไป

กรณีของทรัพยากรแร่ธาตุต่างๆ สำหรับใช้ในอุตสาหกรรมของไทย ซึ่งเคยมีอย่างอุดมสมบูรณ์ในประเทศก็เช่นเดียวกัน ที่ต่อมาพบว่าปริมาณที่ลดลงและไม่เพียงพอในการสนองความต้องการใช้ในอุตสาหกรรมดังกล่าว นอกจากนี้ การเร่งพัฒนาเศรษฐกิจภายในประเทศด้วยการส่งเสริมการลงทุนทางด้านอุตสาหกรรมการผลิต ยังส่งผลให้ทรัพยากรด้านพลังงานของไทยไม่เพียงพอในการอุปโภคของภาคการผลิตอีกด้วย ที่สำคัญได้แก่ ก๊าซธรรมชาติ และน้ำ

ดังนั้น เพื่อทดแทนทรัพยากรดังกล่าว รัฐบาลไทยจึงได้มองหาแหล่งทรัพยากรจากประเทศเพื่อนบ้าน พม่าจึงเป็นประเทศเป้าหมายหนึ่งของไทย เพราะการที่พม่าเปิดประเทศมาเป็นระยะเวลานาน ทำให้ทรัพยากรในพม่าอันได้แก่ ป่าไม้ แร่ธาตุต่างๆ และแหล่งประมงยังมีความอุดมสมบูรณ์ที่สุดหากเปรียบเทียบกับประเทศเพื่อนบ้านอื่นๆ ก็ว่าได้ และที่สำคัญก็คือ พม่ายังมีแหล่งพลังงานก๊าซธรรมชาติและน้ำมันที่อุดมสมบูรณ์และยังไม่ได้ขุดขึ้นมาใช้ประโยชน์อีกเป็นจำนวนมากอีกด้วย ในขณะที่พม่าเองก็อยู่ในช่วงที่รัฐบาลได้ตัดสินใจเปิดประเทศเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจภายในด้วยการค้าการลงทุนกับต่างชาติ

สำหรับทิศทางของผลประโยชน์และนโยบายของภาครัฐต่อพม่า เริ่มต้นด้วยนายกรัฐมนตรีพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ส่งพลตรีสนั่น ขจรประศาสน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ผู้นำทหารไปเจรจาค้าไม้ข้ามแดนและการทำสัมปทานไม้กับพม่า ผลการเจรจาพ่ายอมให้สัมปทานป่าไม้แก่นักธุรกิจไทยอย่างต่อเนื่องถึงปี 2536/1993 และในส่วนของ การซื้อขายและลงทุนด้านอุตสาหกรรมเหมืองแร่ นั้น ความร่วมมือระหว่างไทยกับพม่าดำเนินอย่างเป็นทางการเมื่อผู้บัญชาการทหารบกพม่า (ในขณะนั้นคือพลโทตานอ่วย) และคณะเดินทางมาเยือน

⁴ ธนาคารโลกไทย, “การประมงนอกน่านน้ำไทย: สัมปทานประมงน่านน้ำพม่า,” **สรุปข่าวธุรกิจ** (1-015 พฤษภาคม 2532) : 1.

⁵ เสาวรินทร์ สายรังษี, การลงทุนทางตรงในต่างประเทศของบริษัทไทย: กรณีศึกษา, วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537, หน้า 52.

ไทยในกลางปี 2532/1989 และได้เชิญชนสภาการเมืองแคว้นไทยร่วมลงทุนกับพม่า ซึ่งต่อมาก็ตกลงให้สัมปทานแร่ทางบกและทางทะเลแก่สภาการเมืองแคว้นไทย⁶

ส่วนโครงการด้านพลังงานนั้น รัฐบาลนายชวน หลีกภัยได้ยื่นข้อเสนอไปยังรัฐบาลพม่าเพื่อให้พิจารณาโครงการสร้างเขื่อนไฟฟ้าของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.)⁷ กันแม่น้ำสาละวิน 4 เขื่อน สองเขื่อนแรกอยู่ในพม่า และอีก 2 เขื่อนอยู่ในเขตสาละวินซึ่งเป็นบริเวณที่กั้นพรมแดนไทย-พม่า นอกจากนี้ก็มีโครงการที่แม่น้ำเมย และแม่น้ำกก ซึ่งรวมโครงการทั้งหมด การผลิตไฟฟ้าจะอยู่ในราว 6,400 เมกกะวัตต์ และใช้เงินลงทุนกว่า 6,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ อีกโครงการหนึ่งคือโครงการผันน้ำเป็นระบบส่งต่อเป็นทอด โดยการสร้างเขื่อนขนาดลดหลั่นกันไปเพื่อรับน้ำและส่งต่อผ่านอุโมงค์ที่จะเจาะผ่านภูเขาส่งไปยังเขื่อนภูมิพล เพื่อส่งน้ำต่อไปยังที่ราบภาคกลางโดยมีจุดหมายปลายทางที่สำคัญที่กรุงเทพฯ⁸ อย่างไรก็ตาม โครงการที่ไทยเสนอไปนั้นจนถึงปัจจุบัน รัฐบาลพม่ายังไม่ได้ตกลงดำเนินการใดๆ

ในด้านโครงการก๊าซธรรมชาติ ไทยได้สนใจเข้าไปมีบทบาทในการซื้อก๊าซธรรมชาติและลงทุนร่วมกับบริษัทต่างชาติในธุรกิจด้านนี้ในพม่า หลังจากรัฐบาลไทยได้มีมติคณะรัฐมนตรีในวันที่ 5 ตุลาคม 2536/1993 ด้วยการสั่งการให้การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทยเร่งรัดการจัดหาก๊าซธรรมชาติจากแหล่งสัมปทานต่างๆ เพื่อสนองความต้องการของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยในการใช้ก๊าซธรรมชาติผลิตกระแสไฟฟ้าป้อนตลาดผู้ใช้ไฟ ซึ่งปัจจุบันไทยนำเข้าก๊าซธรรมชาติจากพม่าเป็นสัดส่วนร้อยละ 25 ของปริมาณก๊าซธรรมชาติที่ใช้ในประเทศทั้งหมด

จากความสำคัญของพม่าในฐานะเป็นแหล่งทรัพยากรสำคัญที่สามารถนำมาสนองความต้องการภายในประเทศไทย เป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่รัฐบาลให้ความสำคัญกับการลงทุนทางตรงของนักลงทุนไทยในพม่า และมีแนวนโยบายที่เอื้อต่อความสัมพันธ์ในเชิงบวกต่อพม่ามากขึ้น แม้รัฐบาลพม่าจะไม่ได้มีนโยบายส่งเสริม หรือสร้างแรงจูงใจให้นักลงทุนมากนัก

อีกประการหนึ่ง ความสำคัญของพม่าในสายตาของรัฐบาลไทยนั้นเป็นประโยชน์ต่อประชาชนของทั้งสองประเทศมากน้อยเพียงใด ยังเป็นที่ถกเถียงหรือหวัหวัตรว่งสงสัยกันอยู่มาก แต่ที่แน่ชัดก็คือ นโยบายดังกล่าวเกิดจากแรงผลักดันของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจไทยเป็นสำคัญ กล่าวคือ การดำเนินโครงการเป็นไปเพื่อตอบสนองความต้องการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจไทยในช่วงที่เศรษฐกิจที่กำลังขยายตัวตั้งแต่ปลายทศวรรษ 1980 เป็นต้นมา ดังนั้นภาครัฐจึงมองกันว่าการเข้าถึง

⁶ สภาการเมืองแคว้น, ผลการประชุมประจำปี 2533, 27 เมษายน 2533, หน้า 58-60.

⁷ โครงการสร้างเขื่อนผลิตไฟฟ้าและการผันน้ำดังกล่าวได้มีการปรึกษาหารือร่วมกันระหว่างรัฐบาลไทยและพม่ามาตั้งแต่ปี 1988 ดูเพิ่มเติมใน พรพิมล ตรีโชติ, *ความสัมพันธ์ไทย-พม่า ในรอบ 50 ปี*, (กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538, หน้า 9.

⁸ เพิ่งอ้าง, หน้า 8.

แหล่งทรัพยากรราคาถูกลง และการสร้างการไหลเวียนของเงินทุนจะนำมาซึ่งความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง

5) ความสำคัญของพม่าในฐานะเป็นยุทธศาสตร์ความมั่นคงของไทย

นอกเหนือจากมุมมองด้านผลประโยชน์และความต้องการเก็บเกี่ยวทรัพยากรธรรมชาติของพม่าแล้ว ในอีกด้านหนึ่งนั้น รัฐบาลไทยทุกยุคทุกสมัยให้ความสำคัญกับพม่าในฐานะเป็นยุทธศาสตร์ความมั่นคงของไทยเรื่อยมา เพราะความใกล้ชิดในด้านเขตแดนที่ทอดยาวทางด้านเหนือและตะวันตกเป็นระยะทางยาวถึง 2,401 กิโลเมตร และครอบคลุมพื้นที่ 10 จังหวัดของไทยดังกล่าวแล้วนั่นเอง ยิ่งกว่านั้นความใกล้ชิดทางภูมิศาสตร์ที่มีป่าเขาและแม่น้ำกั้นเขตแดน ที่มีการปักปันเขตชัดเจนเพียงไม่กี่กิโลเมตรเช่นนี้ รวมถึงปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองภายในประเทศพม่าที่มีมาอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ยามเกิดเหตุการณ์ใดในพม่าย่อมส่งผลกระทบต่อไทยโดยตรงและเกิดภายในระยะเวลาอันรวดเร็ว

กล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ ปัจจัยสภาพแวดล้อมใกล้ชิด (Continuous Environment) นี้ ถือเป็นปัจจัยภายนอกที่มีความสำคัญต่อการกำหนดนโยบายความสัมพันธ์ไทย-พม่าที่รัฐบาลต่างๆ ตระหนักถึง ซึ่งรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณได้กล่าวย้ำในการแสดงปาฐกถาไว้ว่า

“...ประเทศเพื่อนบ้านจะต้องเป็นเพื่อนบ้านตลอดกาล จะต้องมีความร่วมมือกันในระดับใดระดับหนึ่งตลอดกาล และจะต้องหาวิธีที่จะอยู่ร่วมกันมีผลประโยชน์ร่วมกันตลอดกาล”⁹

นอกจากนี้ การที่จีนวางยุทธศาสตร์ให้พม่าเป็นช่องทางขยายอิทธิพลในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเอเชียใต้ แข่งกับสหรัฐอเมริกา สหภาพโซเวียต (ก่อนล่มสลายในปี 2534/1991) และอินเดีย อีกทั้งมีอิทธิพลทางเศรษฐกิจพม่า ด้วยการเป็นคู่ค้า คู่ลงทุนใหญ่รายหนึ่ง ทำให้ไทยยิ่งวิตกกังวลจากความจากจีนในระยะยาว¹⁰

เพราะฉะนั้นรัฐบาลไทย รวมทั้งรัฐบาลของประเทศสมาชิกอาเซียนประเทศอื่นๆ จึงมองว่าการดำเนินนโยบายเชิงสร้างสรรค์ต่อพม่า และการผลักดันให้พม่าเป็นสมาชิกอาเซียนเพื่อให้พม่ารู้สึกว่าได้เข้ามาเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับประเทศอื่นๆ ในภูมิภาค และหากมีปัญหาทวีภาวศึกระหว่างไทยกับพม่าใดๆ ไทยสามารถใช้เวทีอาเซียนในการเจรจากับพม่า ซึ่งน่าจะมีประสิทธิภาพมากกว่าการ

⁹ ปาฐกถาของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เรื่อง ประเทศไทยในบรรยากาศระหว่างประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง วันเสาร์ที่ 10 มิถุนายน 2532 ณ โรงแรมเดอะแลนด์มาร์กและพลาซ่า ในรัฐศาสตร์สาร (กันยายน-ธันวาคม 2532) : 7.

¹⁰ ดูรายละเอียดเกี่ยวกับบทบาทของจีนในพม่าใน สุริย์ ไตรรัตน์กุล, การดำเนินนโยบายของจีนต่อพม่าระหว่างปี 2531-2536, สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2538.

เจรจาโดยตรงระหว่างกัน อีกทั้งยังเป็นการคานอำนาจและอิทธิพลจีนได้ด้วย และที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ รัฐบาลต่างๆ ในกลุ่มประเทศอาเซียนได้คาดหวังกันว่าเมื่อพม่าเปิดรับนานาชาติมากขึ้น จะทำให้มีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในพม่า อันจะนำไปสู่การพัฒนาทางด้านการเมือง การปกครองในอนาคต

5.2 ผลประโยชน์ของกลุ่มธุรกิจพม่า

การศึกษาในส่วนนี้ต้องการสะท้อนผลประโยชน์ร่วมระหว่างรัฐกับกลุ่มธุรกิจว่ามีมากน้อยเพียงใด เพื่อผลในการเจาะลึกเพื่อวิเคราะห์บทบาทของกลุ่มธุรกิจเหล่านี้ในการรักษา ปกป้องผลประโยชน์ของพวกเขาต่อไป

จากบทที่ 4 จะเห็นได้ว่า ผลประโยชน์โดยตรงของกลุ่มธุรกิจไทยที่มีต่อประเทศพม่านั้น เป็นผลประโยชน์เชิงธุรกิจทั้งสิ้น อันได้แก่

1) การค้า ทั้งที่เป็นการค้าระหว่างประเทศและการค้าชายแดน การส่งออกและนำเข้าสินค้า ระหว่างไทยกับพม่า

2) การสัมปทานในพม่าด้านป่าไม้ ประมง เหมืองแร่ และทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ

นโยบายการปิดป่าและการขาดแคลนวัตถุดิบหรือปัจจัยการผลิต ทั้งป่าไม้ สัตว์น้ำ แร่ธาตุ และทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ เป็นแรงผลักดันสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้นักลงทุนไทยเข้าไปขอสัมปทานเพื่อใช้ประโยชน์จากทรัพยากรดังกล่าว และเพื่อควบคุมแหล่งวัตถุดิบดังกล่าวไว้ใช้เป็นแหล่งป้อนวัตถุดิบสำหรับการผลิตของตน อย่างไรก็ตาม ในปี 2536/1993 รัฐบาลพม่ามีนโยบายอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและต้องการเพิ่มมูลค่าของทรัพยากรของตน จึงได้ยกเลิกสัมปทานการตัดไม้แก่นักธุรกิจต่างชาติและเปลี่ยนรูปแบบมาเป็นการอนุญาตการลงทุนผลิตไม้แปรรูปและอุตสาหกรรมอื่นที่เกี่ยวข้องกับไม้ เช่น โรงงานไม้อัด โรงงานอุตสาหกรรมทำเฟอร์นิเจอร์ เพื่อสร้างงานในพม่าให้มากขึ้น

3) การลงทุนด้านโรงแรม การท่องเที่ยว การบิน การพัฒนาที่ดิน การสื่อสารและโทรคมนาคม การขนส่ง อุตสาหกรรม การธนาคาร และธุรกิจอื่นๆ ในพม่าและบริเวณชายแดนไทย-พม่า

จากปี 2531/1988 เป็นต้นมา การลงทุนไทยด้านต่างๆ ในพม่ามีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อยๆ ตามความต้องการของตลาดภายในพม่าที่มีประชากร 45.6 ล้านคน (สถิติเมื่อปี 2544/2001) พม่ายังเป็นแหล่งผลิตสินค้าเพื่อส่งออกกลับมายังไทยและไปยังประเทศที่สามเนื่องจากมีผู้ใช้แรงงานจำนวนมาก และค่าแรงถูก¹¹ ในขณะที่อัตราค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำของไทยเชียบตัวสูงขึ้นเรื่อยๆ (ดูตาราง 30) และมีวัตถุดิบจากทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ นอกจากนี้ในสายตาของนักธุรกิจไทย พม่ายังเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและธรรมชาติซึ่งเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเป็นอย่างมาก

อีกทั้งในทางภูมิศาสตร์ พม่าเป็นประเทศที่มีพรมแดนติดกับประเทศจีนตอนใต้ จากนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจทางตอนใต้ของรัฐบาลจีนเพื่อลดความแตกต่างจากภูมิภาคอื่นๆ ในประเทศ ส่งผลให้มณฑลยูนนานและเมืองอื่นๆ ทางตอนใต้ของจีนมีศักยภาพในการเป็นตลาดสินค้าใหญ่ และเป็นเส้นทางที่นักธุรกิจไทยสามารถส่งสินค้าไปขายต่อยังตอนกลางของประเทศจีนผ่านการคมนาคมทางบกได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้พม่ายังสามารถเป็นทางผ่านของสินค้าเข้าไปยังประเทศอินเดีย และบังคลาเทศได้อีกด้วย ในทางกลับกัน กรณีฝ่ายไทยและพม่ามีการเปิดด้านการค้าชายแดนถาวรเพิ่มเติม ที่จังหวัดกาญจนบุรี จะทำให้ระยะทางการขนส่งสินค้าไปมาระหว่างกรุงเทพฯ และย่างกุ้งใกล้ยิ่งขึ้น และหากมีการก่อสร้างท่าเรือน้ำลึกที่จังหวัดมะละแหม่งของพม่าก็จะช่วยไทยลดต้นทุนในการขนส่งสินค้าอุตสาหกรรมได้เป็นอย่างมาก เพราะเรือสินค้าไม่ต้องเดินเรืออ้อมแหลมมลายูอีกต่อไป แต่จะขึ้นที่ท่าเรือมะละแหม่งโดยตรง

กลุ่มธุรกิจยังให้ความสำคัญกับพม่าด้วยโดยมองว่าในอนาคตหากพม่าเปิดด้านการค้าชายแดนถาวรที่บริเวณด่านเจดีย์สามองค์ จังหวัดกาญจนบุรี จะเป็นโอกาสที่ส่งผลให้จังหวัดกาญจนบุรีมีศักยภาพเพิ่มขึ้นในด้านการลงทุน เนื่องจากมีระยะทางไม่ไกลจากกรุงเทพฯ และมีถนนเชื่อมจากด่านเจดีย์สามองค์ไปสู่เมืองพญาตองสุ จังหวัดมะละแหม่งไปสู่กรุงย่างกุ้งได้

อย่างไรก็ตาม ธุรกิจการธนาคารเป็นธุรกิจเดียวของไทยที่แต่ละธนาคารได้ถอนตัวออกมาจากเวทีการแข่งขันในพม่า ดังสาเหตุที่ได้กล่าวแล้วในบทที่ผ่านมา

¹¹ ตามสถิติปี 2539/1996 พม่ามีอัตราค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำถูกที่สุดในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ คือ 10 บาท/วัน เทียบกับเวียดนาม 52 บาท/วัน ลาว 36 บาท/วัน และกัมพูชา 28 บาท/วัน ขณะที่ รายได้ประชาชาติต่อหัวของชาวพม่าเท่ากับ 890 เหรียญสหรัฐต่อปี เปรียบเทียบกับเวียดนาม 1,263 เหรียญสหรัฐ/ปี ลาว 325 เหรียญสหรัฐต่อปี และกัมพูชา 215 เหรียญสหรัฐต่อปี สำหรับค่าจ้างแรงงานชาวพม่าในประเทศไทยจะมีอัตราครึ่งหนึ่งของค่าจ้างแรงงานชาวไทย ฐานเศรษฐกิจ (21-24 พฤศจิกายน 2542) : 45.

ตาราง 31: อัตราค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำของไทยในเขตกรุงเทพฯและปริมณฑล ตั้งแต่ปี 2527-2535

ปี	อัตราค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำ (บาท/คน/วัน)	การเปลี่ยนแปลง (%)
2527/1984	66	
2528/1985	70	6.1
2529/1986	70	-
2530/1987	73	4.3
2531/1988	73	-
2532/1989	78	6.8
2533/1990	90	15.4
2534/1991	100	11.1
2535/1992	115	15.0
2538/1995	145	7.41
2539/1996	157	8.28
2541/1998	162	3.18
2543/2000	165	1.85
2544/2001	165	-
2545/2002	165	-
2546/2003	169	2.42
2547/2004	170	0.59
2548/2005	175	2.94

ที่มา: <http://www.labour.go.th/yearboo.PDF>

5.3 บทบาทต่างๆ ของกลุ่มธุรกิจต่อการกำหนดนโยบายความสัมพันธ์ไทย-พม่า

กลุ่มธุรกิจสามารถแสดงบทบาทหรือแสวงหาโอกาสในการเข้าไปมีส่วนในกระบวนการกำหนดนโยบายความสัมพันธ์ไทย-พม่าผ่านช่องทางหลักและเป็นช่องทางที่เป็นรูปธรรมที่สุด คือ สถาบันธุรกิจที่ตนสังกัด สถาบันธุรกิจดังกล่าวนี้ประกอบด้วย

- 1) กลุ่มสถาบันหอการค้า อันได้แก่ หอการค้าจังหวัด หอการค้าไทย และสภาหอการค้าแห่งประเทศไทย อันมีสมาชิกเป็นนักธุรกิจส่งออก นำเข้าสินค้า และบางกลุ่มเป็นนักลงทุนในขณะเดียวกันด้วย
- 2) สถาบันของนักลงทุนที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมและวิชาชีพต่างๆ ได้แก่ สภาอุตสาหกรรมจังหวัดและ สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย
- 3) สถาบันของนักการธนาคาร ได้แก่ สมาคมธนาคารจังหวัด สมาคมธนาคารแห่งประเทศไทย
- 4) สถาบันของผู้ประกอบการประมง ได้แก่ สมาคมประมงแห่งประเทศไทย

อย่างไรก็ตาม มีกลุ่มธุรกิจจำนวนมากที่ไม่เข้าไปสังกัดเป็นสมาชิกของสถาบันธุรกิจต่างๆ เหล่านี้ หรือหากสังกัด ก็ไม่ได้ใช้สถาบันเหล่านี้ในการผลักดันเพื่อผลประโยชน์ของกลุ่ม แต่ในทางกลับกัน กลุ่มเหล่านี้จะใช้สถานะส่วนบุคคลของตนเข้าไปสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ หรือเจรจาต่อรองกับภาครัฐทั้งในไทยและพม่าที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจของตนโดยตรง

บทบาทเชิงประจักษ์ของกลุ่มธุรกิจที่ใช้ช่องทางอันเป็นสถาบันทางธุรกิจต่างๆ ในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายความสัมพันธ์ไทย-พม่า หรือการเข้าไปผลักดันผลประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม ดังนี้

1) หอการค้าจังหวัด หอการค้าไทย และสภาหอการค้าแห่งประเทศไทย

สถาบันหอการค้าซึ่งไล่ลำดับจากสถาบันเล็กสุดไปยังสถาบันระดับชาติ ตั้งแต่หอการค้าระดับจังหวัด ถึงหอการค้าไทย และสภาหอการค้าแห่งประเทศไทย¹² ถือเป็นสถาบันสำคัญและเป็นสถาบันหลักที่กลุ่มธุรกิจที่ทำการค้าชายแดนไทย-พม่าใช้เป็นช่องทางในการแสดงบทบาทต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับพม่า โดยหอการค้าจังหวัดอาจดำเนินการผลักดันเอง หรือส่งเรื่องต่อไปยังหอการค้าไทย และหรือสภาหอการค้าแห่งประเทศไทยต่อไปขึ้นอยู่กับประเด็นที่ต้องการจะผลักดัน ภาครัฐให้ดำเนินการตามความต้องการของกลุ่ม ตามบทบาทหน้าที่สำคัญตามข้อบังคับของหอการค้าไทย คือ

13

- รับปรึกษาและให้ข้อเสนอแนะแก่สมาชิกเกี่ยวกับการค้า อุตสาหกรรม เกษตรกรรม การเงิน หรือเศรษฐกิจ และช่วยอำนวยความสะดวกต่างๆ ในการดำเนินธุรกิจของสมาชิก

- ให้คำปรึกษาและเสนอข้อเสนอแนะแก่รัฐบาล เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ

- ประสานงานในทางการค้าระหว่างผู้ประกอบการค้ากับทางราชการ

หอการค้าจังหวัด และหอการค้าไทย สามารถดำเนินการตามวัตถุประสงค์ดังกล่าวข้างต้นผ่านช่องทางต่างๆ ที่สำคัญได้แก่ การเป็นคณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชน (กรอ.) ในระดับ

¹² ดูประวัติความเป็นมาของหอการค้าจังหวัด หอการค้าไทย และสภาหอการค้าแห่งประเทศไทยใน เอนก เหล่าธรรมทัศน์, *มองเศรษฐกิจการเมืองไทยผ่านการเคลื่อนไหวของสมาคมธุรกิจ*, (กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ, 2539). หอการค้าจังหวัดที่มีพื้นที่ติดต่อกับประเทศพม่ามี 6 แห่งด้วยกัน คือ หอการค้าจังหวัดระนอง ตาก ประจวบคีรีขันธ์ เชียงราย กาญจนบุรี และราชบุรี

¹³ หอการค้าไทย, *ข้อบังคับหอการค้าไทย พ.ศ.2509 (แก้ไขครั้งที่ 13 พ.ศ.2547)*, (กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์, 2547), หน้า 2.

จังหวัดและระดับประเทศ¹⁴ (หรือเรียกสั้นๆ ว่า กรอ.จังหวัด และกรอ.ระดับชาติ) ซึ่งกรอ.ได้เริ่มก่อตั้งในสมัยรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ และเพียยกเลิกในสมัยรัฐบาลพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร โดยรัฐบาลชุดนี้ออกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรียกเลิกกรอ.ในปี 2546/2003 และให้ใช้รูปแบบการหารือระหว่างภาคธุรกิจเอกชนกับผู้ว่าราชการแบบซีโอโอ (โครงการจังหวัดทดลองแบบบูรณาการเพื่อการพัฒนา) เป็นส่วนหนึ่งในการประชุมพบปะกับภาคเอกชนในระดับจังหวัด ส่วนในระดับประเทศนั้น นายกรัฐมนตรีทักษิณมีนโยบายให้มีการประชุมระหว่างนายกรัฐมนตรีกับภาคเอกชนทดแทนก่อนการยุบกรอ.อย่างเป็นทางการตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ 2545/2002 ตามด้วยการมีมติคณะรัฐมนตรีในปี 2546/2003 ให้แทนที่การประชุมกรอ.ด้วยการประชุมระหว่างนายกรัฐมนตรีกับภาคเอกชน และให้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นฝ่ายเลขานุการการประชุม ตามมติคณะรัฐมนตรีให้มีการจัดประชุมทุกสัปดาห์ แต่ในทางปฏิบัติขึ้นอยู่กับวาระการประชุมว่ามีมากน้อยเพียงใด อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติ ในปี 2545/2002 และปี 2546/2003 มีการประชุมทั้งสิ้นปีละ 8 ครั้ง และปี 2547/2004 มีการประชุม 5 ครั้ง ซึ่งถือว่าเป็นการประชุมที่ถี่กว่ากรอ.ที่มีเพียงปีละ 1-4 ครั้งเท่านั้น นอกจากนี้ผู้นำภาคเอกชนต่างๆ ก็ยังมีการเข้าพบปรึกษานายกรัฐมนตรี หรือรัฐมนตรีที่กำกับดูแลนโยบายด้านนั้นๆ โดยตรง¹⁵

ส่วนสภาพหอการค้าแห่งประเทศไทย มีช่องทางในฐานะเป็นองค์กรประสานระหว่างภาคเอกชนกับภาครัฐ โดยเฉพาะการเป็นตัวแทนของธุรกิจไทยในเวทีระหว่างประเทศ อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาไม่พบว่ามีการใช้สภาพหอการค้าไทยเป็นเวทีในการผลักดันหรือเรียกร้องที่เกี่ยวกับนโยบายความสัมพันธ์ไทย-พม่าใดๆ

สำหรับวิธีการหลักของหอการค้าจังหวัด และหอการค้าไทยในการผลักดันหรือเรียกร้องประเด็นต่างๆ อันเกี่ยวกับนโยบายหรือแนวทางความสัมพันธ์ไทย-พม่าที่เป็นรูปธรรม ได้แก่

(1) การจัดประชุม สัมมนาระหว่างหอการค้าจังหวัดต่างๆ พร้อมกับเชิญหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องมามีส่วนร่วม และนำเสนอผลและข้อเสนอแนะที่ได้ผ่านสื่อมวลชน และการแถลงข่าวผ่านสื่อมวลชน

¹⁴ โครงสร้าง กรอ.จังหวัด มีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน และประธานหอการค้าจังหวัดเป็นรองประธานโดยตำแหน่ง และเป็นอนุกรรมการสาขาต่างๆ เกือบทุกสาขา โดยเฉพาะสาขาการค้า ตามปกติกรอ.จังหวัดจะจัดให้มีการประชุมสม่ำเสมอทุกเดือน ดูรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวคิด ความเป็นมาของความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน และกลไกการทำงานของกรอ. ได้ในคู่มือเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับกรอ. จัดทำโดยกองประสานความร่วมมือภาคีรัฐบาลและเอกชน กรกฎาคม 2533.

¹⁵ สัมภาษณ์นายเสมา คล้ายสุวรรณ เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ วันที่ 15 กรกฎาคม 2547.

หอการค้าจังหวัด และหอการค้าไทยซึ่งเป็นแกนนำกลุ่มนักธุรกิจใช้วิธีการร่วมกันจัดประชุม และสัมมนาเพื่อกำหนดบทบาทและทิศทางการค้าระหว่างไทย-พม่าอย่างสม่ำเสมอ ไม่ว่าจะเป็นช่วงที่กำลังเกิดปัญหาความสัมพันธ์ไทย-พม่า และกลุ่มธุรกิจได้รับผลกระทบนั้นหรือไม่ก็ตาม วิธีการและช่องทางนี้สามารถทำให้กลุ่มธุรกิจพบปะสร้างความใกล้ชิด ให้ข้อมูล และโน้มน้าวกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องของภาครัฐที่เกี่ยวข้องให้เห็นถึงความสำคัญของการผลักดันและการแก้ไขปัญหาการค้าระหว่างไทยกับพม่าได้เป็นอย่างดี เพราะหน่วยงานที่เข้ามาเกี่ยวข้องเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นหน่วยงานที่มีบทบาทหลักในกระบวนการกำหนดนโยบายความสัมพันธ์ไทย-พม่า อันได้แก่ สภาพความมั่นคงแห่งชาติ กรมการค้าต่างประเทศ กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ กรมศุลกากร กระทรวงคมนาคม และหน่วยงานอื่นๆที่เกี่ยวข้อง

ตัวอย่างการผลักดันการส่งเสริมความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับพม่าผ่านรูปแบบการประชุม สัมมนา เช่น การประชุมเรื่อง “ร่วมขยายการค้าชายแดนให้กว้างไกล...ไทย-พม่า” โดยหอการค้าไทย ในวันที่ 9 มีนาคม 2531/1988 ในการประชุมมีการเสนอแนะรัฐบาลผ่านหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องและสื่อมวลชนดังนี้¹⁶

1) รัฐบาลต้องให้ความสำคัญทางด้านการค้าระหว่างไทย-พม่าให้มากกว่าที่เป็นอยู่ อีกทั้งไม่กีดกันการค้ากับชนกลุ่มน้อยตามแนวชายแดน

2) รัฐบาลควรยกเลิกระเบียบและกฎหมายบางฉบับ หรือคำสั่งกองอำนาจการรักษาความมั่นคงภายในประเทศที่เป็นอุปสรรคทางการค้า เช่น กฎหมายเข้าเมือง กฎหมายศุลกากรที่ไม่ยอมให้นำเข้าทองคำ ไม้ และอื่นๆ ด้านแรงงาน ควรอนุญาตให้ชาวพม่าเข้ามาขายแรงงานได้ โดยการจดทะเบียนแต่จำกัดให้ประกอบอาชีพได้เพียงบางสาขาอาชีพ ให้นายจ้างรับผิดชอบแรงงานพม่าหากกระทำผิด

3) รัฐบาลควรเปิดจุดปลอดภาษีที่แม่สอด เพื่อทำการค้ากับพม่าทุกรูปแบบ

หรือการจัดสัมมนาเรื่อง “แนวทางความร่วมมือด้านอุตสาหกรรมระหว่างไทย-สหภาพเมียนมาร์ ในเส้นทางแม่สอด-เมียวดี-เมะละแหม่ง-ย่างกุ้ง” วันที่ 17 กรกฎาคม 2540/1997 โดยหอการค้าไทย และสภาอุตสาหกรรมจังหวัด ร่วมกับสำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม และการร่วมกันจ้างบริษัททำการศึกษาและเสนอการเชื่อมต่อเส้นทางทางบกและทางน้ำระหว่างพม่ากับเวียดนามผ่านเขตพัฒนาชายฝั่งทะเลตะวันออกและตะวันตกของไทย และการสร้างเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนเมืองเมียวดี เขตพัฒนาอุตสาหกรรมเมืองผาอัน เขตพัฒนาอุตสาหกรรม

¹⁶ หอการค้าไทย, สรุปการประชุมเรื่อง “ร่วมขยายการค้าชายแดนให้กว้างไกล...ไทย-พม่า” วันที่ 9 มีนาคม 2531. (เอกสารอัดสำเนา)

กรรมเมืองทันบูชายัต เป็นต้น และการผลักดันให้เร่งการสร้างและเปิดใช้สะพานมิตรภาพไทย-พม่า ระหว่างแม่สอดและเมียวดีเพื่อร่นระยะเวลาการขนส่ง

นอกจากนี้ในการสัมมนาครั้งหนึ่งในปี 2534/1991 หอการค้าจังหวัดตากได้เสนอขอให้รัฐบาลพิจารณาจัดตั้งคณะกรรมการเศรษฐกิจชายแดนไทย-พม่า เพื่อให้เป็นองค์กรกลางในการตัดสินใจและประสานการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรม เพราะที่ผ่านมาหน่วยงานรัฐที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องมากเกินไป อีกทั้งถือกฎหมายคนละส่วนกัน และยังขาดการประสานงานกันทั้งในระดับผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ ส่งผลให้ขาดเอกภาพในการตัดสินใจและประสานงาน ก่อให้เกิดผลกระทบและเป็นอุปสรรคต่อการค้าชายแดนไทย-พม่า และเสนอขอให้ธนาคารแห่งประเทศไทยพิจารณาจัดตั้งสาขาธนาคารแห่งประเทศไทย เพื่อดูแลเรื่องการแลกเปลี่ยนเงินตรา เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับนักธุรกิจการค้าชายแดน ซึ่งการผลักดันและเรียกร้องดังกล่าวส่วนใหญ่นำได้รับการตอบสนองจากรัฐบาลเป็นอย่างดี

ข้อเสนอดังกล่าวจากตัวอย่างที่ยกค่อนข้างได้รับความสนใจจากภาครัฐเป็นอย่างมากและมีการนำไปใช้ในการกำหนดเป็นนโยบายและการดำเนินนโยบายต่อพม่า เช่น การปรับปรุงกฎหมายการเข้าเมือง นโยบายการใช้แรงงานชาวพม่า เป็นต้น ส่วนการผลักดันการจัดตั้งคณะกรรมการเศรษฐกิจชายแดนไทย-พมานั้น ปรากฏว่ารัฐบาลก็ได้ให้ความสนใจเป็นอย่างมากเช่นกัน แต่ได้นำไปเป็นแนวทางในการจัดตั้งเป็น คณะกรรมาธิการร่วมไทย-พม่า (Joint Commission – JC) ตามมติคณะรัฐมนตรีมีมติอนุมัติเมื่อวันที่ 17 สิงหาคม 2536/1993 โดยมีจำนวนคณะกรรมการทั้งหมด 29 คน ฝ่ายไทยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศเป็นประธาน และรองอธิบดีกรมเอเชียตะวันออกเป็นกรรมการและเลขานุการ โดยมีหน้าที่เกี่ยวกับการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างไทย-พม่าทุกด้าน โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ การค้า สังคม วัฒนธรรม และด้านอื่นๆ ที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน ยกเว้นด้านความมั่นคง¹⁷

นอกจากนี้ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของหอการค้าจังหวัดค่อนข้างสามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีการจัดการอย่างเป็นระบบ เพราะมีช่องทางในการเผยแพร่หลายช่องทางด้วยกัน เช่น ผ่านวารสารกรอบสัมพันธ์ที่แจกจ่ายไปยังกรอบทุกจังหวัด หอการค้าทุกจังหวัด มีจดหมายข่าวหอการค้าไทย สำหรับบางหอการค้า เช่น หอการค้าจังหวัดตาก มีกรรมการหอการค้าเป็นเจ้าของธุรกิจ

¹⁷ นอกจากนี้ก็มีการจัดตั้งคณะกรรมการพิจารณาปัญหาเขตแดนไทย-พม่า (Joint Boundary Committee – JBC) ให้มีหน้าที่เกี่ยวกับการพิจารณาและเจรจาปัญหาเส้นเขตแดนระหว่างไทยกับพม่า เพื่อกำหนดเขตแดนถาวรและแนวชายแดนระหว่างประเทศทั้งสอง และหน้าที่ในการดำเนินการตรวจสอบและปักหลักเขตแดนระหว่างไทย-พม่า และคณะกรรมการชายแดนส่วนภูมิภาคไทย-พม่า (Thai-Myanmar Regional Border Committee – RBC) ให้มีหน้าที่เกี่ยวกับการปรึกษาหารือถึงมาตรการที่จำเป็นต้องมีการแก้ไขปัญหาคอนแดนร่วมกันและปัญหาอื่นๆ ซึ่งอาจเกิดขึ้นในบริเวณชายแดน

การพิมพ์ เป็นเจ้าของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น เป็นผู้สื่อข่าวโทรทัศน์และผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ส่วนกลาง ทำให้การดำเนินงานผ่านสื่อมวลชน มีช่องทางที่ชัดเจนยิ่งขึ้นในการเผยแพร่ข่าวสารข้อมูลของหอการค้า การเผยแพร่เกี่ยวกับความเคลื่อนไหวของการค้าชายแดนไทย-พม่า และการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับการค้าชายแดนไทย-พม่า ทั้งในลักษณะของการให้ข่าวและการเสนอบทความ สารคดี บทวิเคราะห์ บทวิพากษ์วิจารณ์ เป็นต้น¹⁸

นอกจากการจัดประชุม สัมมนาร่วมกับหน่วยงานรัฐและกับสื่อมวลชนแล้ว การแถลงข่าวผ่านสื่อมวลชนโดยเฉพาะหนังสือพิมพ์ เป็นช่องทางสำคัญที่หอการค้าทั้งระดับจังหวัด และหอการค้าไทยใช้อย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะยามที่เกิดภาวะคับขัน เกิดปัญหาที่กระทบต่อการค้า การลงทุนของนักธุรกิจไทยในพม่า ทั้งนี้เพื่อเรียกร้อง หรือเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาไปยังรัฐบาล นอกเหนือจากการใช้ช่องทางที่เข้าถึงรัฐได้โดยตรงเป็นทางการ เช่น ผ่านการประชุม กรอ. หรือผ่านการเข้าไปพบหารือกับหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น และในบางครั้งก็มีการเสนอนโยบายด้วย เช่น การเรียกร้องให้รัฐบาลควบคุมดูแลระบบเงินเพื่อสร้างเสถียรภาพแก่ค่าเงินบาท ให้เงินบาทสามารถใช้เป็นตัวกลางการค้าชายแดนกับพม่าและในภูมิภาค เพราะปริมาณการค้าของไทยกับพม่าหลังสหรัฐและสหภาพยุโรปคว่ำบาตรพม่ามีมากขึ้น และใช้เงินบาทเป็นตัวกลางในการซื้อขายสินค้าอยู่แล้ว ถึงแม้ว่าจะยังไม่มีกำหนดอย่างเป็นทางการ¹⁹

หรือจากปัญหาการปิดด่านการค้าชายแดนไทย-พม่า กลางปี 2545/2002 นั้น กลุ่มธุรกิจในนามของหอการค้าไทยได้พยายามเร่งผลักดันผ่านสื่อมวลชนให้รัฐบาลไทยให้ความสำคัญกับการเร่งปรับความสัมพันธ์กับพม่า ด้วยการเสนอภาพให้รัฐบาลเห็นถึงผลกระทบที่ไทยจะได้รับหลังการปิดด่าน ดังที่ นายนิยม ไวยรัชพานิช ประธานคณะกรรมการการค้าชายแดน หอการค้าไทย ได้ให้สัมภาษณ์ก่อดันภาครัฐผ่านสื่อมวลชนว่า

“คาดว่าไทยจะสูญเสียรายได้จากการที่พม่าปิดด่านประมาณ 30 ล้านบาทต่อวัน และการปิดด่านของพม่าครั้งนี้จะยาวนานกว่า 3 เดือน เนื่องจากพม่าสั่งปิดทุกด่านที่ติดต่อกับไทย แสดงว่ามีความโกรธแค้นไทยมาก ดังนั้นรัฐบาลไทยต้องหาทางเจรจาให้เรื่องนี้ยุติโดยเร็ว เพราะยังปิดด่านนาน ไทยก็จะยิ่งสูญเสียรายได้จากการค้าชายแดนมากขึ้น...” และ

¹⁸ โดยเฉพาะในกรณีมีปัญหาการค้าชายแดนกับพม่า หรือปัญหาอื่นๆ อันเกี่ยวเนื่องกับกระบวนการการค้า การขนส่งสินค้าไปยังพม่า และปัญหาเกี่ยวเนื่องอื่นๆ หอการค้าไทยใช้วิธีการเบื้องต้นในการสะท้อนปัญหาไปยังภาครัฐ คือ การจัดแถลงข่าวผ่านสื่อมวลชน สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่หอการค้าไทย วันที่ 7 กรกฎาคม 2547.

¹⁹ฐานเศรษฐกิจ (7-10 กันยายน 2546) : 29.

“...ในปีที่ผ่านมาไทยเสียดุลการค้าให้พม่าประมาณ 2.4 หมื่นล้านบาท และในปีนี้อาจไม่มีการแก้ไข ปัญหาโดยเร็ว ไทยจะเสียดุลการค้าถึง 3 หมื่นล้านบาท...ความเสียหายของพม่ามีเพียงต้องซื้อสินค้าจากไทยใน ราคาแพงขึ้นเพราะลกลอบนำเข้า แต่พม่าก็มีทางเลือกอื่นที่จะซื้อสินค้าราคาถูกกว่าจากจีนและสิงคโปร์”²⁰

นายนิมยังชี้ให้เห็นผลกระทบจากความสัมพันธ์ไทย-พม่า ว่านอกจากทำให้การค้าขาย ตลอดแนวชายแดนหยุดชะงักแล้ว ยังได้ส่งผลต่อโครงการความร่วมมือระหว่างไทย-พม่า และโครงการความร่วมมือไทย-พม่า-อินเดีย ซึ่งเป็นโครงการขนาดใหญ่ไม่สามารถดำเนินการต่อได้ อีกทั้งได้ แสดงบทบาทเชิงรุกด้วยการจัดประชุมหอการค้าจังหวัดชายแดนขึ้น เพื่อรับทราบผลกระทบด้านการค้าขายแดนในช่วงที่พม่าปิดด่านการค้าตลอดแนวชายแดน และรวบรวมปัญหา และเสนอแนวทางการแก้ปัญหาถึงนายกรัฐมนตรี

เช่นเดียวกันกับหอการค้าเชียงราย ที่พยายามอ้างให้ภาครัฐตระหนักมูลค่าความเสียหาย และค่าเสียโอกาสในแต่ละวันที่เกิดขึ้นในการปิดด่านของพม่าว่าอาจมีสูงกว่าวันละ 30 ล้านบาท อีกทั้งชี้ว่าเหตุการณ์ดังกล่าวยังกระทบไปถึงโครงการความร่วมมือระหว่างไทย-พม่า ที่ชัดเจนได้แก่ สะพานมิตรภาพไทย-พม่า ข้ามแม่น้ำสายแห่งที่ 2 ซึ่งเชื่อมระหว่างอู่ออ แม่สาย-ตัวเมืองท่าขี้เหล็ก

21

จากข้อมูลที่ได้ยกตัวอย่างมานี้ เห็นได้ว่าหอการค้าไทยมีบทบาทในการเรียกร้อง กดดันภาค รัฐให้เห็นถึงผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจชายแดน ความสูญเสียผลประโยชน์ของนักธุรกิจและของ ภาครัฐทุกครั้งที่เกิดปัญหาการปิดด่านชายแดนไทย-พม่า เพื่อให้ภาครัฐช่วยเร่งดำเนินการในการ ประสานความสัมพันธ์กับรัฐบาลพม่า แม้ว่าการกดดันในบางเรื่องอาจจะไม่ได้ผล (ซึ่งอาจเป็นเพราะ ปัญหาอยู่ที่นโยบายและการตัดสินใจของรัฐบาลพม่า) ผลงานที่สำคัญที่สุดชิ้นหนึ่งในการแสดงบทบาทของหอการค้าจังหวัดคือ การเรียกร้องและกดดันโดยหอการค้าจังหวัดตาก ซึ่งถือได้ว่าเป็นหอการค้าที่มีบทบาทเข้มแข็งที่สุดและมีบทบาทนำบรรดาหอการค้าชายแดนไทย-พม่าอื่นๆ ให้นาย บรรหาร ศิลปอาชา นายกรัฐมนตรีในขณะนั้น เป็นผู้เดินทางไปเจรจากับรัฐบาลพม่าด้วยตัวเอง เพื่อ แก้ไขปัญหาที่รัฐบาลพม่าปิดด่านเป็นระยะเวลายาวนานเกือบปี ในระหว่างปี 2538-2539/1995-1996 ตามด้วยการสนับสนุนความคิดนี้ของหอการค้าจังหวัดอื่นๆ จนทำให้ในท้ายที่สุดนายบรรหาร ก็ได้เดินทางไปเยือนพม่าตามคำเรียกร้อง²²

²⁰ มติชน (5 มิถุนายน 2545) : 15.

²¹ ผู้จัดการรายวัน (31 พฤษภาคม 2545) : 2.

²²ฐานเศรษฐกิจ (13-15 กันยายน 2538) : 17. ที่ผ่านมามีเคยมีนายกรัฐมนตรีคนไหนของไทยไปเยือนประเทศพม่า นับตั้งแต่พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นต้นมา

ที่สำคัญหลังจากพม่ายินยอมเปิดด่านแล้ว ตัวแทนหอการค้าจังหวัดยังไม่ละเลยที่จะกระตุ้นให้ภาคเอกชนร่วมมือกันฟื้นฟูตลาดสินค้าไทยในพม่า และให้ภาครัฐให้ความสำคัญกับการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างไทย-พม่าอย่างยั่งยืน พร้อมทั้งเสนอว่าในการเจรจาระหว่างไทย-พม่าควรเน้นบทบาทไปที่กระทรวงการต่างประเทศ แทนการใช้ทหารเข้ามาเจรจาผ่านเวทีการประชุมคณะกรรมการชายแดนระดับท้องถิ่นและระดับภูมิภาค

นอกจากการเรียกร้องที่เกี่ยวกับผลประโยชน์เชิงเศรษฐกิจโดยตรงแล้ว หอการค้ายังได้พยายามให้รัฐบาลไทยเจรจากับทางการพม่า โดยเน้นประเด็นการรักษาความสัมพันธ์กับรัฐบาลพม่าและชนกลุ่มน้อยระหว่างตะเข็บชายแดนทุกด้าน เพราะหากความสัมพันธ์อยู่ในระดับปกติ จะส่งผลให้เศรษฐกิจชายแดนและการค้าระหว่างประเทศพัฒนาโดยไม่ชะงัก²³

การวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาล หรือการตรวจสอบ เสนอแนะการทำงานของรัฐบาลก็เป็นอีกงานหนึ่งที่หอการค้าดำเนินการ เช่น หอการค้าจังหวัดเชียงรายได้วิพากษ์วิจารณ์การพัฒนาเชียงรายเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษว่า ภาครัฐยังทำงานแบบต่างคนต่างทำ ไม่ประสานกันเท่าที่ควร และเสนอแนะให้มีการตั้งคณะทำงานร่วมเพื่อประสานงานกันแบบบูรณาการ การให้องค์กรท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม การเร่งรัดจัดระบบผังเมืองเพื่อรองรับการก่อสร้างและโรงงานอุตสาหกรรม และจัดระบบสาธารณูปโภคให้ดี ไม่เช่นนั้นแล้วจะมีปัญหาตามมา เช่นเดียวกับเมืองเชียงแสนที่เกิดความแออัด เพราะมีการสร้างโกดังสินค้าริมฝั่งแม่น้ำโขงมากมาย²⁴

(2) การสร้างความร่วมมือระหว่างกลุ่มธุรกิจ และหอการค้าจังหวัดชายแดน 6 จังหวัดที่มีพื้นที่ติดต่อกับประเทศพม่า

หอการค้าจังหวัดที่ติดต่อกับชายแดนพม่า ได้แก่ หอการค้าจังหวัดระนอง ตาก ประจวบคีรีขันธ์ เชียงราย กาญจนบุรี และราชบุรี ดังกล่าวแล้ว หอการค้าเหล่านี้มีบทบาทในการประชุมหาข้อสรุปเพื่อช่วยสนับสนุนข้อมูลให้ภาครัฐใช้เป็นฐานข้อมูลในการเจรจาและการตัดสินใจเชิงนโยบายเสมอมา เพราะหอการค้าต่างๆ เหล่านี้มีข้อมูลพื้นฐานด้านการค้ากับพม่า อีกทั้งเป็นผู้ที่ติดต่อและได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างต่อเนื่องตลอดเวลาจากทางฝ่ายพม่าผ่านคู่ค้าชาวพม่า หรือข้าราชการท้องถิ่นชาวพม่าที่ตนติดต่อทำการค้า การลงทุน หรือมีสายสัมพันธ์กันอยู่ ทำให้ทางหน่วย

²³ ประชาชาติธุรกิจ (27-29 มกราคม 2546) : 28.

²⁴ ผู้จัดการรายวัน (26 พฤษภาคม 2546) : 7.

งานต่างๆ ของไทยเห็นความสำคัญของหอการค้าจังหวัด และมักจะขอให้เป็นผู้ให้ข้อมูลอยู่เสมอๆ การติดต่อกับภาครัฐผ่านช่องทางนี้จึงเป็นโอกาสในการผลักดันข้อเสนอต่างๆ²⁵

ตัวอย่างความสำเร็จของหอการค้าที่ร่วมกันเรียกร้องเพื่อผลประโยชน์ของกลุ่ม เช่น การเรียกร้องของหอการค้าจังหวัดตากและระนองต่อรัฐบาลพลเอกชาติชายให้ผ่อนผันการนำเข้าพม่าเข้าเขตไทย โดยไม่ต้องมีตราแสดงถิ่นกำเนิด ซึ่งผลการเจรจาประสบความสำเร็จ

หรือจากกรณีที่กระทรวงพาณิชย์พม่ามีคำสั่งสกัดกั้นสินค้านำเข้าจากไทยในปลายปี 2540/1997 โดยต้องการให้รัฐบาลไทยเปิดให้นำเข้าสินค้าเกษตรจากพม่านั้น หอการค้าจังหวัดตากได้ทำหนังสือชี้แจงสถานการณ์การค้าชายแดนไทย-พม่าพร้อมเสนอแนะแนวทางแก้ไขต่อนายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรีในขณะนั้น กล่าวถึงเหตุการณ์ที่พม่าระงับการส่งออก นำเข้าสินค้าบริเวณชายแดนไทยตั้งแต่วันที่ 27-28 พฤศจิกายน 2540/1997 ส่งผลให้สินค้าไทยมูลค่ากว่า 200 ล้านบาทตกค้างตามท่าขนส่งสินค้า คลังสินค้า และในรถบรรทุกในเมียวดี โดยเข้าควบคุมและไม่อนุญาตให้มีการเคลื่อนย้ายสินค้า

ผลจากการผลักดัน ปรากฏว่าอีกประมาณ 1 เดือนถัดมา (10 มกราคม 2541/1998) รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์ และรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง ได้ประกาศการรวมแก้ไขปัญหา เช่น จะลดค่าธรรมเนียมต่างๆ ที่เกิดจากการขนส่งสินค้าเข้าสู่พม่าตามด่านพรมแดน และการออกนโยบายคืนภาษีมูลค่าเพิ่มเป็นคู่มือให้ผู้ส่งออก อีกทั้งจะช่วยผลักดันให้รัฐบาลไทยเปิดนำเข้าสินค้าเกษตรจากพม่าในโควตานำเข้าแบบเดียวกับที่ไทยนำเข้าสินค้าเกษตรจากประเทศอื่นๆ

²⁵ ตัวอย่างเช่น ในปี 2538 หอการค้าจังหวัดตากเคยทำหนังสือชี้แจงรายละเอียดปัญหาเศรษฐกิจชายแดนต่อพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม เพื่อให้นำเข้าข้อเท็จจริงทั้งหมดไปชี้แจงต่อรัฐบาลพม่า เนื่องจากหอการค้ามองว่ารายงานของเจ้าหน้าที่ระดับท้องถิ่นในเมียวดีไปยังย่างกุ้งมักจะคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง ประชาชาติธุรกิจ (14-16 สิงหาคม 2538) : 60.

บทบาทในการให้ข้อมูลข่าวสาร อีกตัวอย่างหนึ่งก็คือ ช่วงปลายปี 2540 ที่รัฐบาลพม่ามีนโยบายให้สินค้าผ่านด่านต้องมีเอกสารการนำเข้าสินค้า ใบสั่งซื้อหรือใบเพื่อการชำระภาษีนำเข้า โดยต้องระบุสัดส่วนที่สำคัญที่รัฐบาลพม่าต้องการส่งออก ซึ่งเป็นสินค้าเกษตร เช่น กระเทียม หอม และถั่วชนิดต่าง ๆ ซึ่งรัฐบาลพม่าจะจัดสัดส่วนการส่งออกแลกกับการนำเข้าสินค้า หากไม่มีเอกสารดังกล่าวจะไม่อนุญาต นายจิรศักดิ์ ไพบุลย์ธรรมโรจน์ ประธานชมรมพ่อค้าแม่สอด ได้ชี้ให้เห็นถึงที่มาของนโยบายดังกล่าวว่า เกิดจากการปรับโครงสร้างทางการเมืองของรัฐบาลพม่า โดยรัฐบาลพม่าได้มอบหมายให้ผู้ว่าราชการจังหวัดในพื้นที่ชายแดนเข้ามามีส่วนควบคุมการค้าชายแดนเพิ่มเติม ที่เป็นอำนาจของคณะกรรมการการค้าชายแดน ที่มีรัฐมนตรีพาณิชย์ของพม่าเป็นผู้ควบคุม การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นหลังจากการพ้นตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ของนายซุนจี ซึ่งเคยผ่อนปรนมาตลอด พม่าพยายามผลักดันการส่งออกสินค้าเกษตรมาโดยตลอด โดยผ่านคณะกรรมการการค้าชายแดนที่เมียวดี แต่ไม่เป็นผล การใช้มาตรการบังคับผ่านผู้นำเข้าจึงเป็นความพยายามครั้งสำคัญของรัฐบาลพม่า ดูประชาชาติธุรกิจ (8-10 ธันวาคม 2540) : 28.

รวมทั้งจะนำข้อเสนออื่นๆของทางหอการค้ามาพิจารณายกเลิก ปรับปรุงเงื่อนไขในข้อตกลงทางการค้าระหว่างไทย-พม่าในบางประเด็น และจะเจรจากับพม่าให้อนุญาตให้มีการส่งออกสินค้าที่รัฐบาลพม่าเคยห้ามไม่ให้มีการส่งออกตามแนวชายแดน เช่น อัญมณี ไม้สัก ปิโตรเลียม หนังสือพิมพ์ และผ้า เป็นต้น รวมทั้งการเจรจากับรัฐบาลพม่าให้อนุญาตการส่งออกสินค้าตามด่านพรมแดนเหมือนกับที่ส่งออกผ่านท่าเรืออย่างกุ้ง

อีกทั้งต่อมาในปี 2543/2000 ทางกระทรวงพาณิชย์ยังได้พิจารณาดำเนินการให้สิทธิพิเศษกับสินค้าเกษตรบางชนิดของพม่า ที่เป็นสินค้าที่นำเข้ามาแปรรูปในประเทศไทยและเป็นสินค้าที่ไม่กระทบต่อสินค้าของไทย เพื่อให้ประเทศเพื่อนบ้านมีกำลังในการสั่งซื้อสินค้าจากไทยมากขึ้น²⁶

ยิ่งกว่านั้น รัฐบาลชุดต่อมาคือรัฐบาลของพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร ก็ได้สานต่อนโยบายด้วยการออกมติคณะรัฐมนตรีให้ลดภาษีสินค้าเกษตรนำเข้าจากพม่าจำนวน 415 รายการ รวมทั้งมีโครงการช่วยเหลือพม่าอีกหลายโครงการตามกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง 6 ประเทศ และกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างกัมพูชา ลาว พม่า และไทย

บทบาทของหอการค้าจังหวัดอีกตัวอย่างหนึ่งก็คือ ในปี 2535/1992 จากการที่พม่าปิดด่านชายแดนที่ติดกับไทย และการสู้รบบริเวณชายแดน ทำให้ทั้งจีน สิงคโปร์ และมาเลเซีย โดยเฉพาะจีนสามารถใช้เป็นโอกาสบุกตลาดพม่าอย่างหนัก ด้วยการทำสัญญาซื้อขายแลกเปลี่ยนในระยะยาว รวมทั้งการเปิดพรมแดนถาวรทางตอนล่างของจีนเพิ่มอีก 3 จุด²⁷ ทำให้โอกาสของสินค้าไทยแคบลง ซึ่งในการแก้ปัญหาในระยะสั้น พ่อค้าส่วนใหญ่หันไปใช้ช่องทางตลาดมืด แต่หอการค้าจังหวัดเชียงรายและตากได้พยายามหาวิธีในกลุ่มคณะกรรมการหอการค้าจังหวัดต่าง ๆ ที่มีพื้นที่อยู่ตามแนวชายแดนไทย-พม่า เพื่อร่วมกันเสนอและผลักดันให้คณะรัฐมนตรีรัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน จัดตั้งคณะกรรมการค้าชายแดนระดับประเทศขึ้น ซึ่งจะเป็นหน่วยงานประสานงานดูแลในระดับนโยบายระดับปฏิบัติการ และติดตามผลการดำเนินงาน โดยเฉพาะดูแลประเด็นการค้าในส่วนของประเทศคู่

²⁶ ผู้จัดการรายวัน (19 มกราคม 2543) : 13.

²⁷ ประชาชาติธุรกิจ (13-16 เมษายน 2538) : 13; โดยเฉพาะรัฐบาลจีนมีนโยบายให้เปิดเมือง “ชู่ลี่” หรือ “ซีลี่” เป็นเมืองหน้าด่านชายแดนของมณฑลยูนนาน เพื่อทำการค้าเสรีระหว่างจีนกับพม่า นายปณิธิ ตั้งผาติ เลขาธิการหอการค้าจังหวัดตาก กล่าวว่า “รัฐบาลจีนได้เร่งพัฒนาเมืองชู่ลี่ในทุกด้านๆ เช่น ระบบสาธารณูปโภค ถนน การวางผังเมือง การปลูกสร้างอาคารพาณิชย์ อาคารสำนักงานราชการ การสร้างสะพานข้ามแม่น้ำซีลี่เพื่อเชื่อมกับประเทศพม่าด้านมูซี ซึ่งสะพานดังกล่าวเปิดใช้อย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 28 กันยายน 2535 นอกจากนี้ยังเปิดสำนักงานตัวแทนการค้า พาณิชย์อุตสาหกรรม สำนักงานตัวแทนของมณฑลต่าง ๆ ของจีน” สัมภาษณ์นายปณิธิ ตั้งผาติ เลขาธิการหอการค้าจังหวัดตาก ในผู้จัดการรายวัน (6 ตุลาคม 2535) : 10. ส่วนสิงคโปร์ได้อาศัยภาวะความตึงเครียดระหว่างไทย-พม่า เข้าไปลงทุนด้านการค้า การท่องเที่ยว ทั้งให้ความช่วยเหลือในการวางฐานสาธารณูปโภคให้กับรัฐบาลพม่า เช่น ทำเทียบเรือบริเวณวิคตอเรียพอยท์

ค้าชายแดน แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับการค้าชายแดนทุกจุดระหว่างประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยกำหนดให้เจ้าหน้าที่กระทรวงพาณิชย์ กรมศุลกากร กระทรวงมหาดไทย กระทรวงการต่างประเทศ ตลอดจนฝ่ายต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนเข้าร่วมเป็นกรรมการด้วย²⁸ ซึ่งแต่เดิมความสัมพันธ์ระหว่างไทยและประเทศเพื่อนบ้านจะผูกพันเพียงความมั่นคงทางทหาร และมีเพียงคณะกรรมการที่ดูแลด้านความมั่นคงตามแนวชายแดนไทยระหว่างประเทศเท่านั้น เช่น คณะกรรมการไทย-พม่า คณะกรรมการไทย-ลาว เป็นต้น

โดยกลุ่มหอการค้าจังหวัดได้ผลักดันการจัดตั้งคณะกรรมการการค้าชายแดนผ่านหอการค้าไทยฯ จึงส่งเรื่องผ่านกระทรวงพาณิชย์ เพื่อเสนอคณะรัฐมนตรีตั้งแต่สมัยนายอมเรศ ศิลาอ่อน เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ แต่จนถึงเดือนพฤศจิกายน 2535/1992 ยังไม่สามารถเข้าสู่ที่ประชุมคณะรัฐมนตรีได้ แต่การผลักดันเรื่องนี้ได้มีการสานต่อไปยังรัฐบาลนายชวนหลีกภัย โดยนาวาตรีประสงค์ สุนศิริ ในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ได้กล่าวในโอกาสเป็นองค์ปาฐกถาพิเศษเรื่อง นโยบายการค้าชายแดน ในงานสัมมนาเรื่องการค้าชายแดน ศักยภาพการกำหนดนโยบาย จัดโดยหนังสือพิมพ์ผู้จัดการ ร่วมกับสถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมูลนิธิฟรีดริช อีแบรท ว่า

“รัฐบาลไม่ได้นิ่งนอนใจและพยายามเจรจาให้มีการเปิดจุดผ่านแดนให้ได้เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ตามที่ภาคเอกชนเรียกร้อง เช่น การกระจายอำนาจไปยังหน่วยราชการระดับจังหวัด เพื่ออำนวยความสะดวกด้านการค้าแก่ภาคธุรกิจ การอนุมัติให้แรงงานต่างชาติเข้ามาทำงานในไทยอย่างถูกกฎหมาย การให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศเพื่อนบ้าน โดยการสร้างถนน เพื่อส่งเสริมการค้าและอำนวยความสะดวกแก่ภาคเอกชนในการนำเข้าวัตถุดิบต่าง ๆ จากประเทศเพื่อนบ้าน”²⁹

ต่อมาไม่นาน การจัดตั้งคณะกรรมการชายแดนระดับประเทศได้ถูกนำเข้าสู่การพิจารณาของคณะรัฐมนตรี และมีการอนุมัติเป็นคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการการค้าชายแดน ซึ่งจะเห็นได้ว่าในส่วนของหน่วยงานของรัฐบาลไทยที่เกี่ยวข้องกับนโยบายการค้าชายแดนไทย-พม่า ดูเหมือนว่าข้าราชการไทยยังไม่มีแนวทางสนับสนุนการค้าชายแดนไทย-พม่าที่เด่นชัด การริเริ่ม หรือการผลักดันนโยบายเชิงรุกมักจะดำเนินการโดยหอการค้าเป็นหลัก

และการริเริ่มของบรรดาสมาชิกหอการค้าดังกล่าว ได้ทำให้รัฐบาลให้ความสำคัญต่อการค้าชายแดนมากยิ่งขึ้น จนกระทั่งยุครัฐบาลนายชวน หลีกภัยสมัยที่สอง คณะรัฐมนตรีได้มีมติแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อการสนับสนุนการค้าชายแดนในปี 2541/1998 เพื่อแก้ปัญหาการค้าชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะพม่าและกัมพูชา ตามด้วยการจัดตั้งคณะอนุกรรมการเพื่อการแก้

²⁸ ผู้จัดการรายสัปดาห์ (13-19 กรกฎาคม 2535) : 55,56.

²⁹ ผู้จัดการรายสัปดาห์ (23-29 พฤศจิกายน 2535) : 70-71.

ไขปัญหาการค้าชายแดน โดยมีอธิบดีกรมการค้าต่างประเทศเป็นประธาน ภายใต้โครงการสัมมนาการค้าชายแดน หรือ "คลินิกค้าชายแดนสัญจร" กำหนดลงพื้นที่ตามแนวชายแดนจังหวัดต่างๆ โดยมีจุดประสงค์หลักเพื่อรับทราบปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้ประกอบการและส่งต่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการแก้ไขต่อไป เช่น เรื่องระเบียบราชการที่ซับซ้อนและล่าช้าของหน่วยงานราชการอันได้แก่ กรมศุลกากรและหน่วยงานทหาร และการหาวิธีสนับสนุนปริมาณและประเภทการส่งออกของสินค้าที่มีจำนวนมากขึ้น เป็นต้น

นอกจากนี้ เพื่อสร้างประสิทธิภาพในการแข่งขันกับจีนและสิงคโปร์ หอการค้าจังหวัดตากได้ดำเนินการติดต่อกับนายวีระศักดิ์ พุทธะกุล เอกอัครราชทูตไทยประจำประเทศพม่าและนายสำเร็จ ไตรอุโหมต ที่ปรึกษาด้านพาณิชย์ประจำเมืองย่างกุ้งในขณะนั้น เพื่อเจรจากับรัฐบาลพม่า ในเรื่องชายแดนแม่สอด รวมทั้งผลักดันผ่านนายอุดร ตันติสุนทร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดตาก พรรคพลังธรรม เพื่อเร่งสร้างสะพานสันติภาพไทย-พม่า เชื่อมต่อระหว่างแม่สอดกับเมียวดี³⁰

การรวมพลังกันระหว่างหอการค้าชายแดนเพื่อช่วยเหลือกัน การแก้ไขปัญหาร่วมกัน และการผลักดันการให้ปัญหาได้รับการแก้ไขจากหน่วยงานรัฐยังมีให้เห็นเสมอๆ อีกด้วย ไม่ว่าจะเป็นการร่วมมือกันบ่อนสินค้าในกับพม่าในยามที่ด่านชายแดนถาวรด้านใดด้านหนึ่งถูกรัฐบาลทหารพม่าสั่งปิด หรือกรณีที่หน่วยงานรัฐเปลี่ยนแปลงกฎข้อบังคับอันส่งผลกระทบต่อบรรดานักธุรกิจต่างๆ บรรดาหอการค้าจังหวัดก็ได้รวมตัวกันเคลื่อนไหว เพื่อหาทางให้เลื่อนการบังคับใช้หรือยกเลิกประกาศดังกล่าวไป เช่น กรณีการเปลี่ยนแปลงข้อบังคับของกรมศุลกากรตามประกาศที่ 54/2538 เรื่องข้อบังคับเกี่ยวกับสินค้าที่ส่งออกนอกราชอาณาจักร ทางด้านศุลกากรชายแดน หอการค้าจังหวัดชายแดนไทยพม่าได้รวมตัวกันทำหนังสือถึงคณะกรรมการสิทธิการเศรษฐกิจ สภาผู้แทนราษฎร ให้มีคำสั่งทบทวน ยกเลิก หรือชะลอการบังคับใช้ออกไปก่อน อีกทั้งยังได้ทำหนังสือร้องเรียนไปยังกระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงการคลัง กระทรวงพาณิชย์ พุทธไทยประจำกรุงย่างกุ้ง อธิบดีกรมการค้าต่างประเทศ อธิบดีกรมเศรษฐกิจ กระทรวงการต่างประเทศ ด้านศุลกากรอำเภอแม่สอด นายอำเภอแม่สอด สรรพากร ออคา แม่สอด ผู้ว่าราชการจังหวัดตาก หัวหน้าชุดควบคุมชายแดนที่ 34 กองทัพภาคที่ 3 และหอการค้าไทย จนในที่สุดกรมศุลกากรได้ยกเลิกมาตรการบังคับดังกล่าว³¹

การรวมพลังกันของกลุ่มธุรกิจเพื่อเจรจาลดต้นทุนความต้องการของกลุ่มต่อทั้งรัฐบาลไทยและรัฐบาลพม่าที่เห็นได้ชัดอีกเรื่องหนึ่ง คือ การผลักดันทั้งสองรัฐบาลให้สร้างวงกลมท่องเที่ยวในไทย ลาว พม่า และจีนทางใต้ ซึ่งนำโดยนายถนอมศักดิ์ เสรีวิทยสวัสดี (ที่ปรึกษาหอการค้าจังหวัดเชียงรายในปี 2541/1998) เจ้าของบริษัทแม่สลองทัวร์ นายวิรุณ คำภีโลเจ้าของบริษัทเทอร์เทอร์น

³⁰ ประชาชาติธุรกิจ (29-31 ตุลาคม 2535) : 43.

³¹ ประชาชาติธุรกิจ (4-7 เมษายน 2539) : 56.

ตาร์ นายเสรี เกิดสมพงษ์ เจ้าของบริษัทล้านช้างอินเตอร์เนชั่นแนลซึ่งได้รับการสนับสนุนจากนายไพโรจน์ เปี่ยมพงษ์สานต์แห่งกลุ่มบ้านฉาง นอกจากนี้ก็มีนายวัฒนา อิศวเหม แห่งเอ็มพีเวิลด์ ซึ่งเป็นกลุ่มที่ต่อเรือเองโดยนำเข้าชิ้นส่วนจากเยอรมัน และผู้ที่มีบทบาทในการเจรจากับรัฐบาลพม่าคือกลุ่มบริษัทตะวันห้าเชียง จำกัด ของนางสมหญิง เสรีวงศ์ซึ่งพยายามขยายเส้นทางการท่องเที่ยวด้วยการติดต่อประสานงานไปยังผู้รับผิดชอบดูแลกระทรวงโรงแรมและการท่องเที่ยวของพม่าโดยตรงเพื่อขอเข้าสำรวจเส้นทางการท่องเที่ยวต่อจากมณฑลยูนนานเข้าเมืองเชียงตุง และทำซีเหล็กของพม่า เชื่อมมายังอำเภอแม่สาย อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงรายของไทย ซึ่งได้รับความร่วมมือจากทางพม่าด้วยดี³² ส่งผลให้รัฐบาลไทยและพม่าได้ตอบสนองภาคธุรกิจด้วยการลงนามในบันทึกข้อตกลงเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยเฉพาะร่วมกันเปิดจุดผ่อนปรนพิเศษที่สามเหลี่ยมทองคำ แก่ไขกฎระเบียบการผ่านแดนให้สะดวกและสอดคล้องกับความต้องการของตลาดมากขึ้น รวมทั้งการเร่งปรับปรุงเส้นทางท่องเที่ยวหลักๆ

การรวมกลุ่มของบรรดานักธุรกิจเพื่อเจรจาต่อรองให้รัฐบาลเปลี่ยนแปลงนโยบายที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มของตนมักจะดำเนินไปอย่างรวดเร็ว ทันการและมีประสิทธิภาพอีกด้วย เช่น จากกรณีที่กองทัพบกที่ 3 ได้มีคำสั่งลงวันที่ 12 พฤศจิกายน 2544/2001 ว่า “ขอให้ชะลอการนำเข้าไม้ทุกประเภทรวมทั้งการขนย้ายไม้ทุกพื้นที่ของหน่วยเฉพาะกิจ ทหารราบที่ 13 เป็นการชั่วคราว”³³ ซึ่งส่งผลกระทบต่อผู้ประกอบการการค้าชายแดน ผู้ประกอบการค้าสิ่งประดิษฐ์ไม้ อัญมณี แม่สอด จังหวัดตากกว่า 40-50 ร้าน และผู้ประกอบการในจังหวัดระนอง รวมทั้งหอการค้าและสภาอุตสาหกรรมของจังหวัดระนอง จึงได้รวมตัวกันนำเรื่องดังกล่าวเสนอต่อคณะกรรมการการเกษตร สภาผู้แทนราษฎรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อเรียกร้องให้การนำเข้าสินค้าไม้ประดิษฐ์จากพม่าโดยผ่านด่านสามารถทำได้อีกครั้ง อีกทั้งได้ทำเรื่องเพื่อยื่นฟ้องศาลปกครองด้วย

ผลปรากฏว่าในวันที่ 15 กรกฎาคม 2545/2002 อธิบดีกรมป่าไม้ได้เข้าพบแม่ทัพภาคที่ 3 เพื่อแก้ปัญหาไม้สิ่งประดิษฐ์ (เฟอร์นิเจอร์ไม้) ซึ่งกองทัพบกได้ผ่อนปรนให้ผู้ประกอบการสามารถขนย้ายไม้สักออกนอกพื้นที่ได้เฉพาะไม้สักแปรรูปเป็นสิ่งประดิษฐ์ที่รวบรวมไว้บริเวณชายแดน และไม้สักยังไม่ได้แปรรูปลักษณะเป็นท่อน ยกเว้นไม้สักที่อยู่ระหว่างแปรรูปที่ตั้งโรงงานเรียงรายริมฝั่งแม่น้ำเมยฝั่งประเทศพม่า³⁴

(3) การกระตุ้นและการสร้างความตื่นตัวทางการประกอบธุรกิจชายแดนให้แก่สมาชิกหอการค้าด้วยการจัดอบรมแก่สมาชิก

³² ผู้จัดการรายวัน (12 พฤษภาคม 2541) : 5.

³³ ประชาชาติธุรกิจ (18-21 เมษายน 2545) : 29.

³⁴ ผู้จัดการรายวัน (29 กรกฎาคม 2545) : 13.

บทบาทส่วนนี้ของหอการค้าได้ส่งเสริมและสร้างความแข็งแกร่งให้บรรดานักธุรกิจชายแดนยิ่งขึ้น ซึ่งก็ถือว่ามีส่วนส่งผลต่อการเพิ่มบทบาทในการผลักดันให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพม่าในเชิงธุรกิจดำเนินต่อไป อีกทั้งภาครัฐที่เกี่ยวข้องก็ได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี เช่น การร่วมกับการศุลกากรจัดอบรมความร่วมมือในการทำธุรกิจการค้า การท่องเที่ยว และการลงทุนในเขตชายแดน เพื่อเผยแพร่ความรู้ด้านพิธีการนำเข้า ส่งออก มาตรการส่งเสริมการส่งออกสินค้า ด้านสิทธิประโยชน์ทางภาษีศุลกากร เพื่อให้ทราบถึงการกำหนดมาตรการการจัดระเบียบการนำเข้าและส่งออกสินค้า และเพื่อเสริมสร้างความมั่นใจและเตรียมพร้อมสำหรับการเพิ่มศักยภาพแข่งขันทางการค้ากับนานาประเทศในเขตสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ หรือการจัดการเดินรถสินค้าข้ามสะพานทั้งสองฝั่งโดยหอการค้าจังหวัดตากช่วงที่มีการเปิดสะพานมิตรภาพไทย-พม่าข้ามแม่น้ำเมยเป็นครั้งแรก เพื่อเป็นตัวอย่งแก่นักธุรกิจชายแดน เพื่อให้เจ้าหน้าที่ของพม่าได้รับทราบขั้นตอนปฏิบัติงานและให้พ่อค้าชายแดนเกิดความมั่นใจในการขนส่งสินค้าข้ามแดน³⁵ ทั้งนี้เพราะภายหลังที่มีการเปิดสะพานมิตรภาพไทย-พม่าข้ามแม่น้ำเมย เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2540/1997 นั้น ทั้งฝ่ายไทยและพม่าไม่มีความพร้อมด้านพิธีการเข้าเมืองและศุลกากรที่สมบูรณ์พอ อีกทั้งขาดแคลนอุปกรณ์และบุคลากร ส่งผลให้นักธุรกิจชายแดนไม่กล้าขนส่งสินค้าหรือเดินทางเข้า-ออกพม่าได้อย่างสะดวก สินค้าที่ต้องขนกันเป็นจำนวนมากยังคงใช้วิธีการเดิม คือ ลักลอบขนทางเรือ เพราะต้องการหลบเลี่ยงการเสียภาษีในพม่า ซึ่งหอการค้าจังหวัดได้พยายามสานความสัมพันธ์ทางการค้าให้ราบรื่น และดูเหมือนว่ามีบทบาทนำภาครัฐที่ไม่เข้ามาเอาใจใส่ดูแล และประสานงาน

(4) การผลักดันนโยบาย และการปฏิบัติต่างๆ เพื่อส่งเสริมการค้ากับพม่าของหอการค้าจังหวัดผ่านหอการค้าไทย และช่องทางอื่นๆ

การผลักดันที่สำคัญๆ ได้แก่ กรณีการผลักดันการก่อสร้างสะพานมิตรภาพไทย-พม่า ที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตากในปี 2533/1990 โดยการริเริ่มของคณะกรรมการหอการค้าจังหวัดตาก ซึ่งเป็นนักธุรกิจในอำเภอแม่สอดเข้าไปยังเมืองเมียวดีของพม่า ซึ่งมีนายนิยม ไวยรัชพานิช และนายปณิธิ ตั้งผาติเป็นแกนนำ และผลักดันผ่านสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดตาก (ขณะนั้นคือนายอุดร ตันติสุนทร) จนกระทั่งการก่อสร้างสะพานสำเร็จและมีพิธีเปิดอย่างเป็นทางการในวันที่ 15 สิงหาคม 2540/1997³⁶

³⁵ฐานเศรษฐกิจ (22-24 สิงหาคม 2540) : 23.

³⁶ แนวคิดในการสร้างสะพานข้ามแม่น้ำเมยเกิดในปลายปี 2533 หลังจากนายนิยม ไวยรัชพานิช อดีตรองประธานหอการค้าและประธานสภาจังหวัด ดำรงตำแหน่งประธานหอการค้าจังหวัดตาก ในส่วนนโยบายของคณะกรรมการชุดนี้ มุ่งผลักดันให้มีการพัฒนาระบบคมนาคมและการสื่อสาร รวมทั้งผลักดันให้มีการสร้างสะพานข้ามแม่น้ำเมยชั่วคราว เพื่อประโยชน์ในการขนส่งสินค้า ดูประชาชาติธุรกิจ (27-29 ธันวาคม 2533) : 43.

การผลักดันเปิดจุดผ่อนปรนการค้าชายแดนในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ที่บริเวณช่องทางบ้านเสาหิน อ.แม่สะเรียง โดยได้รับการสนับสนุนจากพ่อค้าไทยจากอำเภอ แม่สอด จังหวัดตาก ระนอง และกาญจนบุรี เพื่อให้พ่อค้าไทยและพม่าสามารถเดินทางค้าขายกันได้สะดวกมากขึ้น ซึ่งบริเวณดังกล่าวฝั่งพม่าได้เปิดเป็นจุดผ่อนปรนการค้าชายแดนแล้ว³⁷

การผลักดันให้มีการจัดตั้งหน่วยงานประสานงานที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธภาพกับประเทศเพื่อนบ้านของไทย ซึ่งต่อมารัฐบาลพันตำรวจโททักษิณได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการกำกับการพัฒนาพื้นที่ชายแดนและความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน (คพบ.) ตามคำสั่งนายกรัฐมนตรีที่ 128/2547³⁸ คณะกรรมการประกอบด้วยหน่วยงานราชการต่างๆ และผู้ทรงคุณวุฒิ ในส่วนของภาคเอกชนนั้น รัฐบาลได้ให้ภาคเอกชนทั้ง 3 สถาบัน (สภาหอการค้าแห่งประเทศไทย สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย และสมาคมธนาคารไทย) ตั้งสภาธุรกิจ ECS (Economic Cooperation Strategy) ประเทศไทย และคณะอนุกรรมการสภาธุรกิจ ECS ประเทศไทย ซึ่งแยกย่อยเป็น 4 สาขา ได้แก่ สาขาการค้า การเกษตร การท่องเที่ยว อุตสาหกรรมเกษตร โครงสร้างพื้นฐาน และการพัฒนาทรัพยากรบุคคล ในการประชุมมีการเชิญหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องมาเป็นคณะกรรมการและที่ปรึกษา เช่น ผู้แทนกรมการค้าต่างประเทศ กรมเจรจาการค้าต่างประเทศ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กรมศุลกากร สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง และรวมถึงสมาคมความมั่นคงแห่งชาติ

การผลักดันการเปลี่ยนแปลงกฎการเข้าออกผ่านด่านชายแดนไทย-พม่า ซึ่งส่งผลให้กระทรวงมหาดไทยเปลี่ยนจำนวนครั้งของการเข้าออกที่อนุญาตให้เข้าออกได้ 1 ครั้งต่อ 1 ใบอนุญาต เป็นผ่านเข้าออกได้ 30 ครั้งสำหรับนักธุรกิจ

หอการค้าจังหวัดตากก็ได้เคยทำหนังสือชี้แจงสถานการณ์การค้าชายแดนไทย-พม่าพร้อมเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาความสัมพันธ์ไทย-พม่า ต่อนายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรีในขณะนั้น กล่าวถึงเหตุการณ์ที่พม่าระงับการส่งออก และนำเข้าสินค้าบริเวณชายแดนไทยตั้งแต่วันที่ 27-28 พฤศจิกายน 2540/1997 ส่งผลให้สินค้าไทยมูลค่ากว่า 200 ล้านบาทตกค้างตามท่าขนส่งสินค้าคลังสินค้า และในรถบรรทุกในเมียวดี โดยเข้าควบคุมและไม่อนุญาตให้มีการเคลื่อนย้ายสินค้า

ซึ่งการผลักดันของหอการค้าตากได้รับผลเป็นอย่างดี รัฐบาลช่วยแก้ไขสถานการณ์ดังกล่าว กล่าวคือ ในต้นปี 2541/1998 รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์ และรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง ได้ประกาศการร่วมแก้ไขปัญห เช่น ลดค่าธรรมเนียมต่างๆ ที่เกิดจากการขนส่งสินค้าเข้าสู่พม่าตามด่านพรมแดน และการออกนโยบายคืนภาษีมูลค่าเพิ่มเป็นคูปองให้ผู้ส่งออก

³⁷ ฐานเศรษฐกิจ (10-13 มิถุนายน 2538) : 11.

³⁸ สำนักนายกรัฐมนตรี, คำสั่งนายกรัฐมนตรีที่ 128/2547 ลงวันที่ 26 พฤษภาคม 2547. (เอกสารัดสำเนา)

และช่วยผลักดันให้รัฐบาลไทยเปิดนำเข้าสินค้าเกษตรจากพม่าในโควตานำเข้าแบบเดียวกับที่ไทยนำเข้าสินค้าเกษตรจากประเทศอื่นๆ³⁹ รวมทั้งนำข้อเสนออื่นๆ ของทางหอการค้ามาพิจารณายกเลิกปรับปรุงเงื่อนไขในข้อตกลงทางการค้าระหว่างไทย-พม่าในบางประเด็น และเจรจากับพม่าให้อนุญาตให้มีการส่งออกสินค้าที่รัฐบาลพม่าเคยห้ามไม่ให้มีการส่งออกตามแนวชายแดน เช่น อัญมณี ไม้สัก ปิโตรเลียม หนังสือพิมพ์ และฝ้าย เป็นต้น รวมทั้งการเจรจากับรัฐบาลพม่าให้อนุญาตการส่งออกสินค้าตามด่านพรมแดนเหมือนกับที่ส่งออกผ่านท่าเรือย่างกุ้ง⁴⁰ อย่างไรก็ตาม ในท้ายที่สุด ข้อเสนอการนำเข้าสินค้าในรูปโควตาพิเศษไม่ได้รับการอนุมัติ เพราะกระทรวงพาณิชย์ของไทยเกรงว่าจะเกิดการประท้วงจากกลุ่มผู้ปลูกหอมหัวใหญ่ในประเทศ

อีกช่องทางหนึ่งในการผลักดันข้อเสนอของหอการค้าจังหวัด คือ ผ่านสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัด ซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเองก็ให้ความสำคัญกับการสร้างผลงานด้วยการพัฒนาเศรษฐกิจจังหวัด โดยสร้างศักยภาพในการเชื่อมโยงกับพม่า และจะยังผลให้สามารถผลักดันงบประมาณแผ่นดินเข้าสู่จังหวัดได้ด้วย

เช่น กรณีที่หอการค้าจังหวัดกาญจนบุรีได้ผลักดันผ่านสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดให้ยื่นญัตติเรื่องเศรษฐกิจชายแดนต่อประธานคณะกรรมการการเศรษฐกิจ เพื่อขอให้รัฐบาลเปิดด่านที่เจดีย์สามองค์ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี เพื่อค้าขาย และส่งเสริมการท่องเที่ยวร่วมกับพม่านั้น ในวันที่ 29 พฤศจิกายน 2533/1990 กรรมการการเศรษฐกิจ ได้เชิญหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงมหาดไทย สภาความมั่นคงแห่งชาติ และกรมศุลกากร มาชี้แจงเพื่อเสนอแนวทางแก่รัฐบาล ซึ่งการผลักดันของการเปิดด่านเจดีย์สามองค์นี้ ร้อยตรีประพาส ลิ้มปพันธ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศในขณะนั้นก็เห็นชอบด้วย⁴¹

หรือกรณีหอการค้าจังหวัดเชียงรายร่วมมือกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดผลักดันนโยบายเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวระหว่าง 4 ประเทศในภูมิภาค ประกอบด้วย โครงการก่อสร้างท่าเรือเชียงแสน โครงการรถไฟจากยูนนาน-เชียงตุง ถึงท่าขี้เหล็ก ทางด้านอื่นๆ จะผลักดันที่จะให้สนามบินเชียงรายเป็นสนามบินนานาชาติสมบูรณ์แบบ และเสริมศักยภาพการท่องเที่ยวใน จังหวัดเชียงราย⁴²

(5) การทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานกับภาครัฐ

³⁹ สาเหตุที่พม่าส่งควบคุมสินค้านำเข้าจากไทยผ่านด่านชายแดน อเมอ แม่สอด จังหวัดตาก และอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย เป้าหมายหลักเพื่อต่อรองให้ไทยอนุญาตให้นำเข้าสินค้าการเกษตรบางตัวจากพม่า โดยเฉพาะหอมหัวใหญ่ ซึ่งไทยตั้งกำแพงภาษีสูงถึง 65 เปอร์เซ็นต์ เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรภายในประเทศ

⁴⁰ ผู้จัดการรายวัน (14 มกราคม 2541) : 8.

⁴¹ฐานเศรษฐกิจ (26 พฤศจิกายน-2 ธันวาคม 2533) : 26.

⁴² ผู้จัดการรายวัน (5 มีนาคม 2536) : 25.

หอการค้าไทยได้แสดงบทบาททั้งในส่วนของการนำเสนอปัญหาไปสู่ภาครัฐ และการที่ภาครัฐเองขอความร่วมมือกับหอการค้าในด้านข้อมูล และคำแนะนำต่างๆ เช่น กรณีที่รัฐบาลพม่าได้เปิดด่านการค้าชายแดนอย่างเป็นทางการกับไทยอีกครั้งในวันที่ 9 กันยายน 2541/1998 โดยได้ออกมาตรการควบคุมที่เข้มงวดขึ้น อาทิ กำหนดให้พ่อค้าพม่าส่งออกสินค้าก่อนนำเข้า กำหนดให้ใช้เฉพาะเงินเหรียญสหรัฐในการซื้อขาย และกำหนดห้ามนำสินค้าเข้า 10 ประเภทเพื่อพม่าจะได้นำเข้าสินค้าจากไทยให้น้อยที่สุดและจะได้นำเข้าเฉพาะสินค้าที่จำเป็นในการพัฒนาประเทศพม่าเท่านั้น ทางหอการค้าระนองได้เสนอกระทรวงพาณิชย์ให้เจรจาขอผ่อนผันสินค้าที่พม่าห้ามนำเข้า ในช่วงนี้กระทรวงพาณิชย์เองได้เชิญหน่วยงานระดับท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการค้าชายแดนไทย-พม่าไปหารือและขอข้อมูลการค้าชายแดนก่อนที่รัฐมนตรีของไทยจะเดินทางไปเจรจากับรัฐมนตรีพม่า⁴³

บทบาทของกลุ่มธุรกิจยังได้แฝงอยู่ในวาระที่มีการประสานงาน ร่วมงานกับภาครัฐ ทั้งในการประชุมร่วมกัน การเป็นที่ปรึกษาให้ภาครัฐ การให้ข้อมูลจำเป็นพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มธุรกิจโดยตรงให้กับภาครัฐ รวมถึงการร่วมกับภาครัฐของไทยพบปะกับผู้นำพม่าอีกด้วย

(6) การผลักดันในการป้องกันและแก้ไขปัญหาความสัมพันธ์ไทย-พม่าในระดับท้องถิ่นและระดับชาติอันจะนำมาซึ่งความมั่นคงทางเศรษฐกิจ การค้าของกลุ่มธุรกิจผ่านกรอบจังหวัดและกรอบระดับประเทศ

คณะกรรมการร่วมภาครัฐบาลและเอกชนเพื่อแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจ (กรอ.) เป็นสถาบันที่ถือกำเนิดขึ้นโดยความริเริ่มของภาครัฐตามมติคณะรัฐมนตรีในปี 2524/1981 เพราะการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของไทย ทำให้ภาครัฐเองมีความจำเป็นต้องแสวงหาความร่วมมือกับภาคเอกชน กระทั่งการพึ่งพาเอกชนในการเสริมสร้างความมั่นคงและความก้าวหน้าของเศรษฐกิจไทย ขณะเดียวกันรัฐบาลก็เล็งเห็นว่าจะสามารถกำกับดูแลภาคเอกชน และควบคุมภาคเอกชนไม่ให้ออกนอกกลุ่มนอกทาง ไม่ให้เข้ามายุ่งเกี่ยวกับการเมืองด้วย

จุดประสงค์หลักของการจัดตั้งกรอ.ที่ภาครัฐได้วางเอาไว้ ได้แก่ การมีระบบการปรึกษาหารือระหว่างภาครัฐและเอกชนในการกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ และการนำนโยบายการประสานความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนไปปฏิบัติทั้งในระดับประเทศและระดับภูมิภาค โดยกรอ.เป็นองค์กรที่มีหน้าที่ในการเสนอแนะนโยบาย และแนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคทางเศรษฐกิจ แม้ว่ากรอ.ไม่ได้เป็นองค์กรที่มีอำนาจในการตัดสินใจเชิงนโยบายและสั่งการโดยตรง แต่กรอ.ก็สามารถเป็นเวทีและช่องทางในการนำเสนอแนะนโยบายและความคิดเห็นต่างๆ ผ่านกลุ่มผู้บริหาร

⁴³ ผู้จัดการรายวัน (2 กันยายน 2541) : 6.

ประเทศ และหน่วยงานรัฐที่มีอำนาจหน้าที่ในระดับนโยบายและการนำนโยบายไปใช้โดยตรง⁴⁴ ทำให้กรอบ เป็นอีกเวทีหนึ่งในการแสดงออกของนักธุรกิจโดยเฉพาะกรอบ.จังหวัด ส่วนกรอบ.ระดับชาตินั้น ความถี่และเนื้อหาในการประชุมจะขึ้นอยู่กับผู้นำรัฐบาลเป็นหลัก ซึ่งจะพบว่าบางรัฐบาลเท่านั้นที่จะให้ความสำคัญกับการนำประเด็นเกี่ยวกับความสัมพันธ์ไทยกับประเทศเพื่อนบ้านมาได้ในวาระการประชุม อีกทั้งบางรัฐบาลจะให้ความสำคัญกับรูปแบบการประชุม ปรีกษาหรือเป็นแบบอื่นทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ มากกว่าการใช้เวที กรอบ.

ในสมัยรัฐบาลที่เริ่มมีการจัดตั้งคณะกรรมการชุดนี้ คือสมัยรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ จนถึงสมัยพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ และสมัยนายอานันท์ ปันยารชุน เป็นนายกรัฐมนตรีนั้น รัฐบาลทั้ง 3 ชุดนี้ให้ความสำคัญในการใช้ กรอบ.เป็นเครื่องมือในการติดต่อกับประเทศที่พัฒนาแล้วต่างๆ และประเทศกำลังพัฒนาที่มีตลาดขนาดใหญ่เพื่อส่งเสริมบทบาทการค้า การลงทุนระหว่างกัน เช่น กับประเทศสหรัฐอเมริกา กลุ่มประเทศในยุโรป ญี่ปุ่น อินเดีย อียิปต์ และอินโดนีเซีย เป็นต้น และไม่ปรากฏมีประเด็นการประชุมเกี่ยวกับกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านเลย

ต่อมาในสมัยที่นายชวน หลีกภัยเป็นนายกรัฐมนตรี ในการประชุมกรอบ.ภูมิภาค ครั้งที่ 3/2536 ในส่วนของภาคเหนือ นั้น มีการวาง “ยุทธศาสตร์พัฒนาภาคเหนือสู่ความร่วมมือเศรษฐกิจ 5 เเขียง” โดยผลจากการประชุมได้มีการดำเนินการโครงการต่างๆ อาทิ โครงการวางแผนแม่บทพัฒนาเมืองชายแดน การพัฒนาโครงข่ายบริการพื้นฐานอุตสาหกรรม การค้า และการท่องเที่ยว เพื่อเชื่อมโยงภาคเหนือกับกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านและสนับสนุนให้ภาคเอกชนในภาคเหนือมีการรวมตัวกันจัดตั้งเป็นองค์กรเพื่อทำหน้าที่เป็นกลไกประสานความร่วมมือเชิงธุรกิจกับภาคเอกชนของกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน⁴⁵

ในสมัยต่อมา ในการประชุมกรอบ.ของรัฐบาลนายบรรหาร ศิลปอาชาฯ ได้ใช้เวทีการประชุมนี้ในการเสนอประเด็นและผลักดันการดำเนินงานตามมติที่ประชุมว่าด้วยความสัมพันธ์ไทยกับประเทศเพื่อนบ้านหลายเรื่องด้วยกัน ได้แก่⁴⁶

- 1) การวางแผนการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค มีการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อสนับสนุน

⁴⁴ อาทิเช่น ในการประชุมคณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชนภาคเหนือ (กรอ.ภาคเหนือ) นายกรัฐมนตรีชวน หลีกภัยได้ประกาศจะทุ่มเทเงินงบประมาณ 200,000 ล้านบาท เพื่อให้ภาคเหนือเป็นศูนย์กลางของกลุ่มประเทศ “สี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ” อันประกอบด้วย ไทย จีน พม่า และลาว ดูอาทิตย์ (12-18 สิงหาคม 2537) : 12.

⁴⁵ สำนักงานคณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชนเพื่อแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, “17 ปี คณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชนเพื่อแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ” กันยายน 2541, หน้า 30-31. (เอกสารอัดสำเนา)

⁴⁶ เพิ่งอ้าง, หน้า 31-34.

การค้าชายแดนโดยให้รองนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน และได้มีการลงนามความตกลงการค้าชายแดนระหว่างไทย-พม่า ทั้งนี้โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างศักยภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ

2) การสนับสนุนการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษเพื่อการกระจายอุตสาหกรรมสู่ภูมิภาค และการศึกษาแนวทางการจัดตั้งเขตแรงงานเสรีในพื้นที่จังหวัดชายแดน โดยพิจารณาการจัดระบบแรงงานต่างชาติให้ถูกต้องตามกฎหมาย มีการแก้ไขปัญหาแรงงานอพยพจากต่างประเทศ โดยคณะรัฐมนตรีได้มีมติอนุมัติให้แรงงานต่างด้าวสัญชาติพม่า ลาว และกัมพูชา ที่ลักลอบทำงานแบบผิดกฎหมายสามารถทำงานได้ถูกต้องตามกฎหมายในกิจการที่ขาดแคลนแรงงานในพื้นที่ 39 จังหวัด ภายในระยะเวลาไม่เกิน 2 ปี

3) การสนับสนุนมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนให้ไทยเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจ การค้า การลงทุนในภูมิภาคด้วยการพัฒนาความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน

รัฐบาลชุดนี้เน้นการติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านเพื่อแก้ไขปัญหาหลักๆ ที่ไทยเผชิญ ซึ่งได้แก่ ปัญหาวัตถุดิบที่ใช้ในอุตสาหกรรมอาหาร อันได้แก่ ปลา สัตว์ทะเลต่างๆ สินค้าเกษตร และอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับที่มีราคาสูงขึ้นเรื่อยๆ ในตลาดไทย อีกทั้งเกิดการขาดแคลนด้วย และที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ความต้องการในการแก้ปัญหาการขาดแคลนแรงงาน และอัตราค่าจ้างแรงงานไทยที่เพิ่มสูงขึ้น และความต้องการในการเจาะตลาดการค้าของประเทศเพื่อนบ้าน

สำหรับสมัยของรัฐบาลพลเอกชวลิต ยงใจยุทธและรัฐบาลชวนช่วงปี 2540/1997 ไม่ปรากฏประเด็นที่เกี่ยวกับประเทศเพื่อนบ้านในการประชุมกรอบ. ส่วนในสมัยรัฐบาลชุดปัจจุบัน ได้มีการยกเลิกกรอบ. และแทนที่ด้วยรูปแบบอื่นในการพบปะหารือกับกลุ่มธุรกิจ ดังได้กล่าวแล้วข้างต้น

ในด้านเวทีกรอบ.จังหวัดซึ่งเป็นเวทีใกล้ชิดที่สุดของบรรดาหอการค้าจังหวัดต่างๆ เป็นที่ซึ่งกลุ่มธุรกิจใช้นำเสนอปัญหาและนโยบายสำคัญและประสบความสำเร็จออกมาเป็นนโยบายและการดำเนินนโยบายของภาครัฐอย่างเป็นรูปธรรมด้วย เช่น ในการประชุมกรอบ. จังหวัดตาก หอการค้าจังหวัดตากได้เสนอให้ยกระดับด่านพรมแดนการค้าอเมซอน แม่สอด จังหวัดตากและเมียวดี เป็นด่านการค้าถาวร การใช้แรงงานต่างด้าว หรือเขตเศรษฐกิจพิเศษแม่สอดที่ได้รับการบรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8⁴⁷ นอกจากนี้ ผลของการเสนอแนวคิดเขตเศรษฐกิจพิเศษยังได้ขยายไปถึงแผนการเชื่อมโยงโครงข่ายเศรษฐกิจกับพม่าผ่านพื้นที่เวสเทิร์นซีบอร์ดอีกด้วย⁴⁸

⁴⁷ แต่ปรากฏว่า รัฐบาลได้ประกาศให้สร้างเขตเศรษฐกิจพิเศษที่จังหวัดเชียงรายก่อน ส่วนที่แม่สอดถูกพิจารณาอยู่ในลำดับท้ายๆ ของโครงการพัฒนาในภาคเหนือ

⁴⁸ เวสเทิร์น ซีบอร์ดหรือแผนการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งตะวันตก ประกอบด้วย 6 จังหวัด ประกอบด้วย สมุทรสงคราม กาญจนบุรี ราชบุรี เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ และชุมพร

ซึ่งทั้งนี้ทั้งนั้น กลุ่มธุรกิจได้ใช้วิธีการหรือช่องทางอื่นๆ ในการผลักดันนโยบายเหล่านี้ควบคู่กันไปด้วย ดังจะได้ขยายความเพิ่มเติมต่อไปในตอนท้ายของหัวข้อนี้

(7) บทบาทในการเป็นผู้ประสานทางวัฒนธรรม หรือการใช้สื่อทางวัฒนธรรมเพื่อผลประโยชน์ทางธุรกิจ

กลุ่มนักธุรกิจจากหอการค้าได้สรรหาวิธีการต่างๆ นานา เพื่อให้ได้มาซึ่งความราบรื่นในการประกอบธุรกิจของตนในพม่า รวมถึงการใช้วัฒนธรรมมาเป็นเครื่องมือในการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับทั้งภาครัฐและภาคเอกชนของพม่าด้วย เช่น ในช่วงการปิดด่านของพม่าเมื่อปี 2543/2000 กลุ่มพ่อค้า นักธุรกิจนำโดยหอการค้าจังหวัดชายแดนไทย-พม่าได้รวมตัวกันเดินทางไปร่วมทำบุญที่เจดีย์ชเวดากอง ซึ่งเป็นการพยายามใช้วิธีการแก้ไขความสัมพันธ์ให้ดีขึ้นโดยใช้วัฒนธรรมเป็นสื่อกลาง⁴⁹ และการส่งเสริมให้มีการจัดงานสงกรานต์ระหว่างประชาชนชาวไทยและพม่า อีกทั้งยังได้ร่วมกันจัดตั้งสมาคมวัฒนธรรมและเศรษฐกิจไทย-พม่าระหว่างจังหวัดชายแดนที่ติดกัน เพื่อเชื่อมและกระชับความสัมพันธ์ระหว่างกัน และเป็นช่องทางปรับความเข้าใจอันดีระหว่างกัน

สำหรับวิธีการอื่นๆ นอกเหนือจากการผลักดันผ่านรัฐบาลไทย และการเข้าไปทำบุญเชื่อมความสัมพันธ์กับชาวพม่าแล้ว กลุ่มนักธุรกิจไทยได้เร่งพยายามหาทางออกให้รัฐบาลพม่าเปิดด่านกระทำการคิดหาวิธีด้วยการพึ่งพระสงฆ์พม่าที่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับของชาวพม่า เช่น กรณีที่หอการค้าจังหวัดเชียงรายและผู้ประกอบการค้ารายย่อยบริเวณชายแดนแม่สาย-ท่าขี้เหล็กได้ไปนิมนต์พระครูบาชุ่ม ญาณสุวโร วัดพระธาตุดอนเรือง เป็นตัวแทนในการเจรจาขอร้องพม่าให้เปิดด่าน เพราะเชื่อกันว่าเป็นพระที่ผู้นำพม่านับถือและให้ความเกรงใจมาก แต่ไม่เป็นผลสำเร็จ⁵⁰

อย่างไรก็ตาม บรรดานักธุรกิจเหล่านี้ก็ไม่ได้ละความพยายาม พวกเขาได้ปรึกษากันและรวมตัวกันปรับปรุงและสร้างภาพพจน์ใหม่ในสายตาของรัฐบาลพม่า⁵¹ เช่น การรวบรวมเงินบริจาคการกุศลให้กับรัฐบาลพม่า การเข้าไปช่วยเหลือโดยการโน้มน้าวให้ทางจังหวัดอนุมัติการส่งรถดับเพลิงไปช่วยเหลือดับเพลิงในตลาดพม่าในเมืองเมียวดีตอนกลางดึกและเข้าไปร่วมช่วยเหลือด้วยตนเองด้วย⁵² หรือการสร้างถนนให้กับรัฐบาลพม่า⁵³

⁴⁹ ผู้จัดการรายวัน (26 กรกฎาคม 2545) : 13.

⁵⁰ อาทิตย์ (20-26 ธันวาคม 2539) : 22.

⁵¹ รัฐบาลพม่ามองว่าบรรดานักธุรกิจไทยมุ่งเข้ามาครอบงำผลประโยชน์จากพม่าอันทำให้พม่าเสียเปรียบเชิงเศรษฐกิจ อีกทั้งนักธุรกิจบางกลุ่มกระทำผิดกฎหมายที่พม่าวางไว้ เช่น การรุกรานเขตพื้นที่สัมปทานทั้งในส่วนของป่าไม้และการทำประมง เป็นต้น

⁵² สัมภาษณ์นายปณิธิ ตั้งผาติ ที่ปรึกษาหอการค้าจังหวัดตาก เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2547.

ส่วนในยามที่สถานการณ์การค้าปกติ หอการค้าจังหวัดตากได้เคยชักชวนหอการค้าจังหวัดเมียวดีของพม่าร่วมกันเปิดกิจกรรมท่องเที่ยวทางจักรยาน (Tourism Cooperation Bicycle Tour) ข้ามสะพานมิตรภาพไทย-พม่า ระหว่างอำเภอแม่สอด จังหวัดตากและเมืองเมียวดีของพม่า เพื่อสร้างสัมพันธ์ไมตรีและส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างกัน การจัดการวานแรลลี่ แม่สอด-เมียวดี-ย่างกุ้ง และเข้าเจรจาเรื่องการท่องเที่ยวเกี่ยวกับการลงทุนด้านการท่องเที่ยวและการลงทุนด้านอื่นๆ กับรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงโรงแรมและการท่องเที่ยวพม่า⁵⁴

ส่วนหอการค้าจังหวัดเชียงรายก็ได้จัดแรลลี่ทัวร์ เพื่อส่งเสริมเส้นทางท่องเที่ยวและเส้นทางการค้า ระหว่างภาคเหนือของไทย พม่า ลาว และจีน อีกทั้งมีการส่งตัวแทนเข้าร่วมงานวัฒนธรรมสี่ชาติ ได้แก่ ไทย พม่า ลาวและจีน ที่จัดขึ้นในจังหวัดเชียงราย ระหว่างวันที่ 11-12 ธันวาคม 2535 เพื่อเป็นการกระชับความสัมพันธ์ทั้งสี่ชาติ ก่อนที่จะมีการเชื่อมโยงด้านการค้าและการท่องเที่ยวอย่างเป็นทางการ⁵⁵

(8) การเข้าไปมีส่วนร่วมโดยตรงในคณะทำงานต่างๆ ร่วมกับภาครัฐ

เวทีที่สำคัญอีกส่วนหนึ่งที่บรรดาหอการค้าต่างๆ รวมถึงนักธุรกิจรายบุคคลที่มีชื่อเสียง มีความรู้ ความสามารถและเป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จในการทำธุรกิจได้มีโอกาสเข้าไปปฏิสัมพันธ์กับภาครัฐด้วยการได้รับเชิญให้เข้าร่วมพิจารณา ผลักดัน เสนอแนะนโยบาย และมาตรการต่างๆ ด้านการค้า การลงทุนต่อภาครัฐ เช่น การแต่งตั้งนักธุรกิจ และประธานหอการค้าไทย เป็นกรรมการในคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน⁵⁶ หรือเป็นคณะผู้แทนทางเศรษฐกิจ การค้า และการเกษตร คณะผู้แทนการประมง เป็นต้น

นอกจากนี้ ในส่วนของหอการค้าเองทั้งในระดับจังหวัดและระดับชาติก็ได้รับเชิญให้ไปร่วมประชุม สัมมนา และเสนอแนะแนวทางต่างๆ กับหน่วยงานรัฐ เช่น กรณีนายปณิธิ ตั้งผาติ รองประธานหอการค้าจังหวัดตากในฐานะผู้แทนหอการค้าจังหวัดได้ใช้เวทีการสัมมนาเรื่องแนวโน้มและสู่ทางการลงทุนในพม่า จัดโดยสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน เมื่อเดือนเมษายน 2537/1994 เสนอแนะรัฐบาลให้ย้ายการลงทุนเพื่อลดความเสี่ยงต่างๆ ของนักลงทุนไทยในพม่า

⁵³ ซึ่งโดยทั่วไปเป็นการตัดถนนเข้าพื้นที่ที่ได้รับสัมปทาน และต่อมากลายเป็นเส้นทางยุทธศาสตร์ทางทหาร เพราะพื้นที่สัมปทานทำไม้ในพม่าอยู่ในเขตอิทธิพลของชนกลุ่มน้อยกลุ่มต่างๆ ส่งผลกระทบต่อชนกลุ่มน้อยเพราะรัฐบาลพม่าสามารถเข้าไปควบคุมและปราบปรามพวกเขาได้สะดวกขึ้น

⁵⁴ สัมภาษณ์นายปณิธิ ตั้งผาติ ที่ปรึกษาหอการค้าจังหวัดตาก เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2547.

⁵⁵ ผู้จัดการรายสัปดาห์ (12-18 ตุลาคม 2535) : 64.

⁵⁶ เช่น สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน, คำสั่งคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนที่ 2/2547 ลงวันที่ 23 เมษายน 2547 ให้นักธุรกิจที่ได้รับแต่งตั้งเป็นกรรมการมีอำนาจหน้าที่ให้คำปรึกษา แนะนำเงินนโยบายและยุทธศาสตร์เกี่ยวกับการส่งเสริมการลงทุนแก่คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (เอกสารอัดสำเนา)

มายังจังหวัดชายแดนแทน โดยให้เหตุผลว่าในเขตไทยมีพลังงานไฟฟ้าเต็มที่ พร้อมกับสามารถเข้าไปซื้อหาทรัพยากรธรรมชาติของพม่ามาป้อนโรงงานได้ อีกทั้งมีแรงงานราคาถูก ซึ่งเป็นแรงงานพม่าเหลือเฟือ พร้อมกันนี้ได้เสนอให้รัฐบาลหาทางผ่อนปรนกฎหมายว่าด้วยแรงงานอพยพ และยังคงกล่าวถึงพลังของนักธุรกิจไทยในพม่าว่านักธุรกิจบางกลุ่มมีเครือข่ายกับบรรดาผู้มีอำนาจของรัฐบาลพม่าชุดปัจจุบัน⁵⁷

หรือจากการประชุมร่วมกันระหว่างคณะกรรมการการเงิน การคลัง การธนาคาร และสถาบันการเงิน สมาพันธ์ธนาคาร หอการค้าจังหวัดตาก และสภาอุตสาหกรรมจังหวัดตาก หอการค้าจังหวัดตากก็ได้เรียกร้องให้คณะกรรมการฯ รับเรื่องเพื่อเสนอต่อรัฐบาล ให้ยกเลิกการห้ามนำเข้าเฟอร์นิเจอร์ไม้สักที่ประกาศมาแล้วประมาณ 1 ปี เพราะได้ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจในท้องถิ่น โดยเฉพาะผู้ประกอบการค้าไม้ที่เข้าไปลงทุนทำไม้ตามแนวชายแดนพม่ากว่าสิบล้านราย และผู้นำเข้าอีกประมาณ 300 ราย รวมเป็นเงินลงทุนกว่า 1,000 ล้านบาท⁵⁸

(9) การสนับสนุนให้ผู้นำหอการค้าเข้าไปมีบทบาททางการเมือง

ในอดีตหอการค้าไทยมีส่วนสนับสนุนบุคลากรในหอการค้าหลายคนเข้าไปมีบทบาททางการเมืองโดยตรง อาทิ นายอบ วสุรัตน์ อดีตประธานหอการค้าไทย และประธานสภาหอการค้าแห่งประเทศไทย ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมในปี 2526/1983 นายไพโรจน์ ไชยพร อดีตประธานสมาคมการประมงแห่งประเทศไทยและสมาคมผู้ค้าสัตว์น้ำไทยเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ในปีเดียวกัน หรือการสนับสนุนพลตำรวจเอก (ยศขณะนั้นคือพลตรี) ประมาณ อติเรกสาร อดีตนายกสมาคมอุตสาหกรรมไทยเป็นรองนายกรัฐมนตรีในปี 2518/1975 ปี 2519/1976 และ 2523/1980 เป็นต้น

สำหรับในช่วงปี 2531-2547/1988-2004 ที่ศึกษานั้น ประธานและกรรมการหอการค้าบางคนยังคงเข้าไปมีบทบาททางการเมืองโดยตรงหลังจากพ้นตำแหน่งไปแล้ว หรือไม่ก็มีบทบาททางอ้อมในการสนับสนุนทางการเงินแก่พรรคการเมือง อาทิ นายพิเชษฐ พันธุ์วิชาติกุล รองประธานกรรมการหอการค้าไทย (2536-2539) เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง สมัยรัฐบาลนายชวน หลีกภัย (2540-2544) และนายประยุทธ์ มหากิจศิริ กรรมการ และกรรมการบริหารหอการค้าไทย (2538-2543) ผู้สนับสนุนพรรคการเมืองรายใหญ่

สมัยรัฐบาลพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร (2544/2001-ปัจจุบัน) มีนักธุรกิจเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารงานของรัฐบาลหลายคนด้วยกัน ได้แก่ นายวัชร พวรรณเชษฐ์ กรรมการเลขาธิการหอการค้าไทย (2544/2001-2545/2002) รับตำแหน่งเป็นผู้ช่วยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม

⁵⁷ มติชน (23 เมษายน 2537) : 20.

⁵⁸ สุวานเศรษฐกิจ (29 เมษายน-1 พฤษภาคม 2547) : 36.

นายปิยนุตร ชลวิจารณ์ กรรมการบริหารศูนย์การค้าไทย (2542-2545) เป็นผู้ช่วยรัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการ นายสุรจักรณ์ ศรีสังข์จ้ง ประธานหอการค้าจังหวัดตราด เป็นที่ปรึกษาของนายกรัฐมนตรี พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ และประธานสภาหอการค้าแห่งประเทศไทยและประธานหอการค้าไทย นายอาซวี เตาลานนท์ เป็นที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี

ยิ่งกว่านั้น ในทางกลับกัน มีผู้ที่เคยดำรงตำแหน่งผู้บริหารของบริษัทเอกชนระดับแนวหน้าของเมืองไทย อีกทั้งยังเคยดำรงตำแหน่งระดับรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมาเป็นผู้บริหารของหอการค้าไทยด้วย เช่น นายอาซวี เตาลานนท์ อดีตกรรมการผู้จัดการใหญ่เครือเจริญโภคภัณฑ์ เป็นอดีตกรรมการบริษัทมิตรภาพอุตสาหกรรมเกษตรและการค้า จำกัด ซึ่งทำการค้าและการลงทุนในลาว และทำโครงการสนับสนุนลาวปลูกพืชทางการเกษตรพร้อมกับอุตสาหกรรมต่อเนื่อง (บริษัทนี้มีนายวงศ์ พลนิกร อดีตข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศ เป็นประธานบริษัท) และเป็นรองประธานกรรมการบริษัทเทเลคอมเอเชีย คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) นายอาซวีเคยดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สมัยรัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน (2534-2535) นายอาซวี เตาลานนท์ เข้าไปเป็นประธานหอการค้าไทยและประธานสภาหอการค้าแห่งประเทศไทย ในช่วงปี 2544-2548/2001-2005 นายอาซวีเคยพบปะเจรจากับผู้นำพม่า และผลักดันนโยบายสำคัญๆ เช่น การทำกิจการประมงครบวงจรกับพม่า เป็นต้น⁵⁹

ในส่วนของหอการค้าจังหวัด หอการค้าจังหวัดตากได้มีส่วนสนับสนุนนายอุดร ตันติสุนทร พี่ชายนายรักษ์ ตันติสุนทร ประธานหอการค้าจังหวัดตากในขณะนั้น ให้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดตาก นายอุดรได้เข้าไปเป็นที่ปรึกษาด้านเศรษฐกิจของรัฐมนตรีกว่าการกระทรวงการต่างประเทศ (พลอากาศเอกสิทธิ เสวตศิลา) เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์สมัยพลเอกชาติชาย เป็นนายกรัฐมนตรี (2531-2533/1988-1009) และเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย สมัยรัฐบาลนายชวน หลีกภัย (2537-2538/1994-1995) สำหรับนายรักษ์เอง ต่อมาเป็นรองประธานกรรมการหอการค้าไทย (2536-2539) และก็ได้เข้ามาเป็นนักการเมืองและได้ดำรงตำแหน่งระดับรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์ สมัยรัฐบาลนายชวน หลีกภัย (2543-2544/2000-2001) ด้วย

นายอุดรได้เป็นผู้มีส่วนสำคัญในการผลักดันโครงการก่อสร้างสะพานมิตรภาพไทย-พม่า ในฐานะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดตากตามความคิดริเริ่มของกลุ่มธุรกิจ ในหอการค้าจังหวัดตาก เขาได้ผลักดันและกระตุ้นให้ไทยวางบทบาทเชิงรุกเพราะพม่ากำลังเคลื่อนไหวในเชิงเศรษฐกิจมากขึ้น และเพื่อแข่งขันกับสิงคโปร์ จีน และเกาหลีที่เข้าไปมีบทบาททางเศรษฐกิจในพม่ามากขึ้น อีกทั้งเป็นผู้ประสานงานการประชุมผู้เกี่ยวข้องเพื่อหาทางแก้ไขปัญหาความสัมพันธ์ไทย-พม่า โดยเฉพาะ

⁵⁹ คูศยามรัฐสปปาหวิจารย์ (27ตุลาคม-2 พฤศจิกายน 2534) : 12.

ในกรณีที่มีการสั่งปิดด้านการค้าชายแดน และการสั่งยุติการสร้างสะพานมิตรภาพไทย-พม่าที่อำเภอแม่สอดในปี 2538/1995⁶⁰

(10) หอการค้าจังหวัดชายแดนติดต่อเจรจากับหน่วยงานของรัฐบาลพม่าโดยตรง

ความเข้มแข็งและการดำเนินการเชิงรุกของกลุ่มธุรกิจเพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ในทางธุรกิจของกลุ่มยังได้ดำเนินการโดยการติดต่อเจรจากับพม่าโดยตรง เช่น กลุ่มนักธุรกิจที่เป็นสมาชิกหอการค้าจังหวัดตาก ประกอบด้วยนายรักษ์ ตันติสุนทร ประธานหอการค้าจังหวัดตาก พี่ชายนายอุดร ตันติสุนทร รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ นายนิยม ไวยรัชพานิช รองประธานหอการค้า นายปณิธิ ตั้งผาติ เลขานุการหอการค้า มีส่วนสำคัญในการผลักดันการค้าชายแดนไทย-พม่าด้านจังหวัดตาก ด้วยการเดินทางไปกรุงย่างกุ้งเพื่อเจรจากับทางการพม่าในเรื่องต่างๆ เช่น เรื่องการสร้างสะพานข้ามแม่น้ำเมย การเปิดเส้นทางการบินระหว่างแม่สอด-ย่างกุ้ง เรื่องปัญหาค่าเงินจ๊าดตกต่ำ เป็นต้น⁶¹

หรือกรณีที่มีการปิดด่านชายแดนในช่วงปี 2538/1995 ติดต่อกันเป็นระยะเวลายาวนานร่วมปี หอการค้าจังหวัดต่างๆ ได้พยายามผลักดันให้รัฐบาลช่วยแก้ไขสถานการณ์ แต่ก็ไม่เป็นผล ทางหอการค้าจังหวัดเชียงรายได้พยายามต่อด้วยการประสานงานกับผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงราย และหอการค้าท่าขี้เหล็ก เพื่อช่วยผลักดันให้รัฐบาลพม่าเปิดด่านอีกแรงหนึ่ง แต่ยังไม่ประสบผล จึงได้มีการหาช่องทางต่อด้วยการจัดคณะเตรียมเดินทางเข้าไปเจรจากับพม่าโดยตรง โดยให้กรรมการหอการค้าที่เป็นนักลงทุนในย่างกุ้งเป็นผู้ประสานงาน

ผลสุดท้ายการผลักดันหลายๆ ช่องทาง ผสมกับความจำเป็นของทางฝ่ายพม่าในการติดต่อทำการค้ากับไทย ทำให้รัฐบาลพม่าเปิดด่านท่าขี้เหล็ก ซึ่งตรงข้ามกับอำเภอแม่สาย

หอการค้าจังหวัดต่างๆ ยังได้แสดงบทบาทในการติดต่อประสานงานกับฝ่ายพม่าโดยตรงเพื่อแก้ปัญหาหรือต่อรองด้านการค้า การลงทุนกับทางการพม่าอย่างต่อเนื่องเรื่อยมา เป็นต้นว่าการยื่นหนังสือถึงกรมการค้าชายแดนพม่าขอผ่อนผันสินค้าห้ามนำเข้าและขอลดอัตราภาษี การประสานงานกับทางตัวแทนการค้าจังหวัดของพม่าเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลในการตรวจสอบตัวผู้ค้าและตัวแทนการค้าในย่างกุ้ง เพื่อทำหน้าที่ในการตรวจสอบและดูแลกลุ่มบริษัททั้งในท้องถิ่นและที่ย้ายมาจากพื้นที่อื่นหรือจะเข้ามาค้าขายในพม่า เพื่อป้องกันผู้ค้าที่ไม่มีคุณภาพและจะก่อให้เกิดปัญหา⁶² ซึ่งถือได้ว่าเป็นการแสดงบทบาทที่หอการค้าจังหวัดริเริ่มขึ้นเพื่อเป็นการช่วยให้ความสัมพันธ์ไทย-พม่าดำเนินไปอย่างราบรื่นขึ้น การยื่นหนังสือผ่านสมาคมวัฒนธรรมและเศรษฐกิจพม่า-ไทย เพื่อขอให้ทางการพม่ายกเลิกค่า FEC (Foreigner Exchange Current) ให้กับนักท่องเที่ยวชาวไทยที่ต้องการ

⁶⁰ อาทิพย์ (16-22 มิถุนายน 2538) : 21 และสัมภาษณ์นายอุดร ตันติสุนทร วันที่ 28 มกราคม 2548.

⁶¹ สยามรัฐ (20 เมษายน 2532) : 3.

⁶² สุวนเศรษฐกิจ (11-14 พฤศจิกายน 2538) : 19.

เดินทางไปท่องเที่ยวเชียงตุงและเมืองลาของพม่า การทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานกลุ่มโรงงานสิ่งทอ ด้วยการทำหนังสือถึงเอกอัครราชทูตพม่าประจำกรุงเทพฯ เรื่องขอตั้งโรงงานทอผ้าในจังหวัดเมียวดีของพม่า อีกทั้งในบางครั้งหอการค้าจังหวัดก็อาศัยการสร้างความร่วมมือกับทางจังหวัดในการจัดประชุมหารือร่วมกับรัฐบาลท้องถิ่นพม่า โดยจัดทั้งในประเทศไทยและในพม่าหลายครั้งด้วยกัน

นอกจากนี้ หอการค้าจังหวัดชายแดนไทย-พม่าต่างๆ ยังได้แสดงบทบาทเป็นตัวกลางในการประสานแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับทางการพม่าในยามที่กลุ่มธุรกิจไทยได้ละเมิดข้อตกลงกับพม่า เช่น การละเมิดข้อตกลงในการสัมปทานการจับปลาในน่านน้ำพม่า ด้วยการเข้าไปเจรจากับพม่า คอยตรวจสอบสินค้าแลกเปลี่ยน การนำระบบโควต้ามาใช้ รวมไปถึงการคัดเลือกพ่อค้า นักลงทุนที่คิดว่าไม่ก่อปัญหาต่อส่วนรวม และการเดินทางไปเจรจากับทางการค้าการลงทุนกับรัฐบาลพม่าโดยตรง⁶³

จากตัวอย่างที่กล่าวมาข้างต้นนี้ ชี้ให้เห็นว่าหอการค้าจังหวัดได้แสดงบทบาทเชิงรุก และบทบาทนำ หรือบางครั้งก็ “ข้ามผ่าน (bypass)” ภาครัฐไทยในการเจรจาเชิงธุรกิจและแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจกับทางการพม่าโดยตรงทั้งในระดับรัฐบาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่น และทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เหตุที่สามารถเข้าถึงในการเจรจากับพม่าได้ เพราะพม่ามีผลประโยชน์ร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจกับไทย และกลุ่มธุรกิจเห็นช่องทางนี้เป็นอย่างดี (ยกเว้นกรณีที่เป็นปัญหาเกี่ยวโยงทางการเมืองระหว่างไทยกับพม่าในประเด็นชนกลุ่มน้อย ที่ทำให้พม่ามีปฏิกิริยาแข็งกร้าวกับไทย) ดังที่นายชิน ทวย ที่ปรึกษาทางด้านเศรษฐกิจ จังหวัดท่าซี้เหล็ก สหภาพพม่ากล่าวว่า จากวิกฤตการณ์ทางการเงิน ไม่เพียงส่งผลต่อค่าเงินบาทและประเทศไทย แม้แต่จังหวัดท่าซี้เหล็กพรมแดนที่สำคัญของพม่าและเป็นผู้ค้าชายแดนด้านแม่สาย จังหวัดเชียงราย ยังพลอยได้รับผลกระทบไปด้วย ระยะ 2-3 เดือนแรก เห็นได้ชัดว่าจังหวัดท่าซี้เหล็กขาดเงินรายได้กว่า 100 ล้านบาท จำนวนนักท่องเที่ยวลดลงกว่า 60 เปอร์เซ็นต์ ทางออกที่ต้องทำเร่งด่วน คือ การดึงนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศเข้ามาร่วมพัฒนาโครงการลงทุนในจังหวัดท่าซี้เหล็ก เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับจังหวัด โดยเฉพาะนักลงทุนไทยได้เข้ามาลงทุนในหลายโครงการ⁶⁴

อย่างไรก็ตาม ตัวอย่างที่กล่าวมาข้างต้นนี้ชี้ให้เห็นว่า บรรดาหอการค้าต่างๆ ได้แสดงบทบาทเชิงรุกในความสัมพันธ์ไทย-พม่าอย่างไร สำหรับผลสำเร็จหลักๆ ของการผลักดันแนวคิดของหอการค้าจังหวัด ที่เห็นได้เด่นชัดและได้ส่งผลในวงกว้างต่อสังคมไทยมีดังนี้

การผลักดันนโยบายแรงงานต่างด้าว

⁶³ ประชาชาติธุรกิจ (30 กันยายน-3 ตุลาคม 2542) : 26. เช่น เดินทางไปเจรจากับประธานหอการค้าย่างกุ้ง เจ้าหน้าที่ระดับสูงของกระทรวงการค้า รัฐบาลพม่า เกี่ยวกับการเข้าร่วมแสดงสินค้าสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ ที่จัดขึ้นในจังหวัดเชียงใหม่ ในปลายเดือนกันยายน 2545

⁶⁴ ผู้จัดการรายสัปดาห์ (16-22 มีนาคม 2541) : 5.

กระแสดการผลักดันให้รัฐบาลออกนโยบายรับแรงงานต่างด้าวจากประเทศเพื่อนบ้านให้เข้ามาทำงานในประเทศไทย ได้เริ่มตั้งแต่สมัยรัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน คณะรัฐมนตรี เมื่อรัฐบาลได้มีมติเมื่อวันที่ 17 มีนาคม 2535/1992 สั่งการให้กระทรวงมหาดไทยดำเนินการกับผู้หลบหนีเข้าเมือง โดยเฉพาะสัญชาติพม่า พร้อมกับกำหนดการปฏิบัติการจิตวิทยา ประชาสัมพันธ์ให้แรงงานพม่าทราบว่า การเข้ามาในไทยจะถูกจับกุมและลงโทษอย่างหนัก รวมถึงสั่งการให้จัดชุดตรวจของทหารพรานอาสาสมัคร ให้สกัดกั้นแรงงานพม่าที่จะหลบหนีเข้ามาตามแนวชายแดนอย่างเฉียบขาด สำหรับแรงงานพม่าที่หลบหนีเข้ามาในประเทศไทยแล้วจะต้องถูกดำเนินคดีโดยให้อยู่ในฐานะเป็นผู้รอการส่งกลับตามกฎหมายคนเข้าเมือง อย่างไรก็ตาม ระหว่างรอการส่งกลับรัฐบาลได้อนุมัติให้แรงงานพม่าทำงานในจังหวัดชายแดน 9 จังหวัด คือ เชียงราย เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน ตาก กาญจนบุรี ราชบุรี ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร และระนอง ได้โดยนายจ้างต้องจ่ายค่าประกันตัวรายละ 5,000 บาท ก่อนพาไปทำงาน ทั้งนี้ รัฐบาลชุดนี้ได้อ้างว่าเพื่อเป็นไปตามหลักมนุษยธรรมและนำแรงงานพม่าที่หลบหนีอยู่ในพื้นที่ดังกล่าวมาใช้ให้เกิดประโยชน์

ต่อมาสมัยรัฐบาลนายชวน หลีกภัย คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 4 มกราคม 2537/1994 ให้มีการกวาดล้างแรงงานต่างด้าวที่ลักลอบเข้ามาทำงานโดยผิดกฎหมายอย่างจริงจัง โดยสั่งให้กระทรวงมหาดไทยและสภาความมั่นคงแห่งชาติ (สมช.) พิจารณากำหนดมาตรการและแนวทางเพื่อป้องกันปัญหาคนต่างด้าวลักลอบเข้าเมืองโดยไม่ได้รับอนุญาต อย่างไรก็ตาม รัฐบาลชุดนี้ได้เปิดช่องให้แรงงานพม่าเข้ามาทำงานได้ โดยเฉพาะในกิจการประมง และสวนยางทางภาคใต้

ในยุครัฐบาลนายบรรหาร ศิลปอาชา คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 25 มิถุนายน 2539/1996 สั่งให้กระทรวงมหาดไทย สภาความมั่นคงแห่งชาติ และกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม จัดระเบียบควบคุมแรงงานต่างด้าวที่ผิดกฎหมายให้เข้าสู่ระบบ โดยผ่อนผันให้อยู่ในประเทศ 2 ปี ก่อนจะผลักดันให้กลับภูมิลำเนาตามประกาศกระทรวงมหาดไทย อาศัยอำนาจตามมาตรา 17 พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522/1979 ทั้งนี้เพื่อเป็นการจัดระบบแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาอยู่ในประเทศไทยเป็นจำนวนมากและแก้ปัญหาการขาดแคลนแรงงานในประเทศไทย โดยมีพื้นที่ที่ได้รับการผ่อนผัน 39 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดชายแดน 9 จังหวัด จังหวัดชายทะเล 18 จังหวัด และจังหวัดชั้นในอีก 11 จังหวัด เป็นผลให้มีการขึ้นทะเบียนแรงงานต่างด้าวครั้งแรก

และในสมัยรัฐบาลชวน ชูดีที่สอง รัฐบาลได้ตั้งคณะกรรมการแก้ไขแรงงานต่างด้าว ซึ่งรับผิดชอบการแก้ไขปัญหาโดยตรงต่อคณะกรรมการนโยบายบรรเทาปัญหาการว่างงานแห่งชาติ ที่มีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน ได้ประกาศจะผลักดันแรงงานต่างด้าวออกไปทั้งหมดให้ได้ หลังจากครบกำหนดระยะผ่อนผัน 2 ปีตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อปี 2539/1996 แม้กระนั้นก็ตาม รัฐบาลชุดนี้ได้มีการออกมติคณะรัฐมนตรีถึง 4 ครั้ง เกี่ยวกับการผ่อนผันแรงงานต่างด้าว ให้ทำงานได้อีก 1 ปี ในพื้นที่ 54 จังหวัด มีกำหนดสิ้นสุดวันที่ 4 สิงหาคม 2542/1999 แบ่งเป็นจังหวัดชายแดน 13 จังหวัด

จังหวัดที่ทำกิจการประมง 22 จังหวัด และกิจการที่ขาดแคลนแรงงาน 5 ประเภท คือ สวนยางพารา ไร่อ้อย ฟาร์มเลี้ยงหมู โรงสีข้าว และกิจการขนส่งทางน้ำในกรุงเทพฯ⁶⁵

และปลายปี 2542/1999 รัฐบาลชุดนี้ได้ดำเนินการผลักดันแรงงานชาวพม่าออกนอกประเทศ แต่ไม่เป็นผลสำเร็จในทางปฏิบัติ เพราะยังกลับมีชาวพม่าหลังไหลเข้ามามากขึ้นจากทั้งกลุ่มเก่าที่เคยเข้ามาแล้วและกลุ่มใหม่ที่ยังไม่เคยเข้ามายังดินแดนไทยมาก่อน⁶⁶

องค์กรที่มีบทบาทสูงในการโน้มน้าวให้รัฐบาลหันมาไตร่ตรองนโยบายนี้คือหอการค้าไทย หอการค้าจังหวัด และอุตสาหกรรมจังหวัด โดยเฉพาะหอการค้าไทยนั้นได้ทำหนังสือถึงนายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี ในฐานะประธานคณะกรรมการนโยบายร่วมภาครัฐและเอกชน (กรอ.) ให้เหตุผลว่า ในช่วงเดือนพฤศจิกายน 2542/1999 ทั้งภาคอุตสาหกรรมและเกษตรกรรมมีการจ้างแรงงานต่างด้าวถึง 1 ล้านคน เนื่องจากงานหรืออาชีพที่ต้องจ้างแรงงานต่างด้าวเป็นอาชีพที่คนไทยไม่ทำ เป็นงานหนัก หากทางรัฐบาลยืนกรานในนโยบายการผลักดันออกไปจริง ย่อมจะส่งผลกระทบต่อภาคเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม และเป็นผลกระทบลูกโซ่จากอุตสาหกรรมหนึ่งไปยังอุตสาหกรรมหนึ่ง เช่น ประมงขาดแรงงานจะกระทบไปถึงโรงงานอาหารทะเลแช่แข็ง ธุรกิจโรงน้ำแข็ง เป็นต้น และมีข้อเสนอถึงรัฐบาลดังนี้⁶⁷

- 1) ให้มีนโยบายนำเข้าแรงงานต่างด้าวให้ถูกต้องตามกฎหมาย โดยมีการทำพาสปอร์ตเข้ามา
- 2) มีมาตรการควบคุมขึ้นทะเบียนและลดอัตราค่าขึ้นทะเบียนจากคนละ 4,000 บาท เหลือ 1,500 บาท

3) กรณีที่ผู้ประกอบการแจ้งกรมการจัดหางานว่า ต้องการแรงงานแล้ว แต่ไม่สามารถจัดหาให้ได้ ผู้ประกอบการสามารถนำเข้าแรงงานต่างด้าวได้

- 4) กำหนดเงื่อนไขใด ๆ ออกมาให้สามารถมีผลเชิงปฏิบัติได้อย่างจริงจัง

การเรียกร้องอย่างต่อเนื่องของกลุ่มธุรกิจเพื่อผ่อนผันให้สามารถใช้แรงงานพม่าประสบผลสำเร็จในบางส่วน โดยรัฐบาลได้ออกนโยบายอนุโลมการใช้แรงงานพม่าในบางจังหวัด นอกจากนี้ คณะทำงานแก้ไขแรงงานต่างด้าวที่เข้าเมืองผิดกฎหมาย และคณะอนุกรรมการการแก้ไขแรงงานต่างด้าวของรัฐบาลก็ได้นำเสนอคณะรัฐมนตรีอนุมัติให้กระทรวงมหาดไทยใช้อำนาจตามมาตรา 17

⁶⁵ ผู้จัดการรายสัปดาห์ (13-19 ธันวาคม 2542) : 12.

⁶⁶ Chayachoke Chulasiriwongs, "Thailand's Relations with the New ASEAN Members: Solving Problems and Creating Images," *Southeast Asian Affairs* 2001 (Singapore: Institute of Southeast Asian Studies), 2001, p.343. ผู้จัดการรายสัปดาห์ (7-13 มิถุนายน 2542) : 12.

⁶⁷ สุวนเศรษฐกิจ (11-13 พฤศจิกายน 2542) : 2.

แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522 อนุญาตให้แรงงานต่างด้าวเข้ามา เพื่อมีอาชีพเป็นลูกเรือประมงได้ด้วย⁶⁸

จนถึงปัจจุบัน รัฐบาลไทยยังคงผ่อนผันแรงงานต่างด้าวที่หลบหนีเข้าเมืองเรื่อยมา

การผลักดันการพัฒนาเมืองแม่สายเป็นศูนย์กลางการกระจายสินค้าและเขตเศรษฐกิจแม่สาย

การผลักดันการพัฒนาเมืองแม่สายเป็นศูนย์กลางการกระจายสินค้าและเขตเศรษฐกิจแม่สาย หรือที่เป็นที่รู้จักกันในชื่อ เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน เกิดขึ้นโดยหอการค้าจังหวัดเชียงรายที่เสนอผ่านคณะกรรมการเพื่อสนับสนุนการค้าชายแดนในการประชุมครั้งที่ 4/2542 อันเป็นคณะกรรมการที่ตั้งขึ้นตามโครงการศึกษาเพื่อจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาคอนโดนบนระยะ 10 ปี (พ.ศ.2542-2551/1999-2008) และโครงการความร่วมมือสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจไทย-พม่า-ลาว-จีน

⁶⁹ ทั้งนี้แนวคิดเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนเป็นแนวคิดที่เกิดจากการหารือกันในคณะกรรมการการค้าชายแดนของหอการค้าไทย ร่วมกับเอกอัครราชทูตพม่า ประจำประเทศไทย กับหน่วยงานของไทยที่เกี่ยวข้อง อันได้แก่ กรมการค้าต่างประเทศ และกรมการจัดหางาน ซึ่งจากการประชุมได้มีการวางเป้าหมายที่สำคัญๆของการเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษไว้ดังนี้⁷⁰

- (1) เพื่อเป็นประตูไปสู่ประเทศเพื่อนบ้านและประเทศอื่นๆในภูมิภาคเดียวกัน
 - (2) เพื่อเป็นฐานการผลิตสินค้า และระบายสินค้านี้ไปสู่ตลาดประเทศเพื่อนบ้านและพื้นที่ใกล้เคียง
 - (3) เป็นฐานผลิตสินค้า โดยอาศัยวัตถุดิบ แรงงานจากภายในและจากประเทศเพื่อนบ้านเพื่อจำหน่ายในประเทศและส่งออก
 - (4) เป็นศูนย์กลางหรือทางพัก/ผ่าน เพื่อการขนส่ง การท่องเที่ยวระดับภูมิภาคทั้งภายในและภายนอกประเทศ
 - (5) มีส่วนช่วยก่อให้เกิดความร่วมมือ ความสัมพันธ์ที่ดีงามกับประเทศเพื่อนบ้าน
 - (6) กระจายความเจริญจากส่วนกลางไปสู่ภูมิภาค
- ผลก็คือคณะรัฐมนตรีของรัฐบาลนายชวน หลีกภัยได้มีมติอนุมัติโครงการศึกษาการจัดตั้ง

⁶⁸ ประชาชาติธุรกิจ (9-12 เมษายน 2541) : 12.

⁶⁹ เอกสารประกอบการพิจารณาโครงการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดเชียงราย กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ 2543, หน้า 18. (เอกสารอัดสำเนา)

⁷⁰ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ นร 0205/2136 ลงวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2543 เรื่อง โครงการศึกษาจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดเชียงราย. (เอกสารอัดสำเนา)

เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดเชียงรายขึ้นเป็นครั้งแรก ในวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2543/2000 หลังจากนั้น หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องได้ร่วมกับหอการค้าไทยผลักดันการพัฒนาเมืองแม่สายเป็นศูนย์กลางการกระจายสินค้าและเขตเศรษฐกิจแม่สายสู่การพิจารณาของรองนายกรัฐมนตรีที่ดูแลงานด้านเศรษฐกิจ⁷¹ และจัดสัมมนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกัน ด้วยมองว่าการค้าโดยใช้เส้นทางทางบกระหว่างเชียงราย-เชียงใหม่-เชียงใหม่ สามารถเกิดประโยชน์กับไทย พม่า ลาว และจีนตอนใต้ อีกทั้งศูนย์กลางการกระจายสินค้าที่แม่สายเป็นโครงการที่มีความเป็นไปได้สูง สามารถลงมือทำได้เลย และมีผลเป็นรูปธรรมได้ภายในระยะเวลาสั้น รวมทั้งมีการระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดระเบียบแรงงานในพื้นที่ชายแดน และเรื่องอุตสาหกรรมและการค้าแถบชายแดน

ต่อมา ในปี 2545/2002 คณะรัฐมนตรีในรัฐบาลพันตำรวจโททักษิณก็ได้มีมติให้อำเภอเชียงแสนและอำเภอแม่สายเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน และให้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติวางแผนการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน และการปรับปรุงเมืองเชียงแสนและแม่สาย

2) สภาอุตสาหกรรมจังหวัด และสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย

สภาอุตสาหกรรมจังหวัด และสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย เป็นสถาบันของนักลงทุนที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมและวิสาหกิจต่างๆ สถาบันเหล่านี้ได้แสดงบทบาทในเวทีที่เกี่ยวข้องกับประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างไทย-พม่าไม่มากนัก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ กลุ่มนักลงทุนของไทยในพม่ากลุ่มสำคัญๆ ไม่เข้ามาเป็นสมาชิกสภาอุตสาหกรรม อีกทั้งมักจะมีศักยภาพในการติดต่อเจรจาทั้งกับรัฐบาลไทยและรัฐบาลพม่าได้โดยตรง ดังจะได้กล่าวต่อไป

อย่างไรก็ตาม บทบาทที่พบเห็นในส่วนของสภาอุตสาหกรรมจังหวัด และสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยพอจะมีอยู่บ้าง เช่น บทบาทในการเป็นสื่อกลางหรือผู้ประสานงานให้กับกลุ่มนักธุรกิจไทยที่สนใจไปลงทุนในพม่าในด้านต่างๆ เช่น การนำคณะนักธุรกิจเดินทางไปศึกษาสู่ทางการลงทุนอุตสาหกรรมในพม่า การประสานงานเพื่อเข้าพบเจ้าหน้าที่ระดับสูงของพม่าที่เกี่ยวข้องกับการค้า และการลงทุน อาทิ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการค้าประเทศพม่า และ ประธานหอการค้าและอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย รวมทั้งพบกับกลุ่มนักธุรกิจชั้นนำของพม่า เพื่อเจรจาหาสู่ทางการเข้าไปลงทุนในพม่าระหว่างกัน

นอกจากนี้ก็มีการแสดงบทบาทในการผลักดันนโยบายร่วมของสภาอุตสาหกรรมจังหวัดต่างๆผ่านหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น การร่วมกันผลักดันให้อำเภอแม่สอดเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ

⁷¹ สัมภาษณ์นายพร สิ้นสวัสดิ์ นายด่านศุลกากรแม่สาย ในฐานะเศรษฐกิจ (13-16 เมษายน 2546) : 22.

และผลักดันอำเภอแม่สอดและเมืงวดีของพม่าเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษร่วมกัน ซึ่งได้รับการตอบสนองจากกระทรวงการคลังในการผลักดันต่อไปให้เกิดผลเชิงนโยบายและการปฏิบัติ⁷²

อีกตัวอย่างหนึ่งของการแสดงบทบาทในระดับระหว่างประเทศ กล่าวคือ สมาอุตสาหกรรมจังหวัดกาญจนบุรีในนามของสมาคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยได้นำเสนอโครงการเกี่ยวกับการค้าชายแดน ในที่ประชุมหอการค้าและสมาคมอุตสาหกรรมแห่งอาเซียน (อาเซียนซีซีไอ) ที่กรุงย่างกุ้ง ในต้นปี 2546/2003 ว่าด้วยโครงการถนนเชื่อมภูมิภาค และโครงการส่งเสริมความร่วมมือด้านการเพาะปลูกพืชผลทางการเกษตร เป็นต้น ซึ่งต่อมาปรากฏว่า โครงการเหล่านี้ได้ถูกนำไปใช้เป็นแนวทางการประสานความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านที่ลงนามร่วมกันในปฏิญญาพุกาม ในประเด็นที่สำคัญได้แก่ การให้ความร่วมมือในการส่งเสริมการเพาะปลูกพืชผลทางการเกษตร โดยเข้าไปติดต่อขอเช่าพื้นที่จากกระทรวงเกษตรของพม่า เพื่อส่งเสริมและใช้แรงงานท้องถิ่นของพม่า ทำการเพาะปลูกพืชไร่ และรับซื้อผลผลิตกลับมาขายไทย การรับซื้อเมล็ดละหุ่ง งา และถั่วเหลือง จากพม่า⁷³

ด้านนโยบายแรงงานต่างด้าว สมาอุตสาหกรรมจังหวัดชายแดน 10 แห่ง นำโดยสมาคมอุตสาหกรรมจังหวัดตาก ได้เคยทำหนังสือเสนอต่อสมาคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย เพื่อผลักดันให้มีการทบทวนมติคณะรัฐมนตรี เรื่องแรงงานต่างด้าว

นอกจากนี้แล้ว สมาอุตสาหกรรมจังหวัดได้ผลักดันนโยบายอื่นๆ ผ่านหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ประสานงานกับรัฐบาลพม่า เช่น กรณีการผลักดันให้มีการเปิดช่องทางการค้ากับพม่าเพิ่มเติม เช่น ช่องทางแม่สะมี ด้านบ่อดิน ในจังหวัดกาญจนบุรี เพื่อเชื่อมกับเมืองทวายของพม่า ก็ได้รับความร่วมมือจากกระทรวงการต่างประเทศ ผ่านสถานเอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงย่างกุ้ง⁷⁴ ในการติดต่อขอความเห็นชอบจากรัฐบาลพม่า

ทางคณะกรรมการกรอ. จังหวัด ได้สานต่อแนวคิดนี้โดยเสนอเป็นโครงการเร่งด่วน ให้รัฐบาลเปิดด่านถาวรบริเวณบ้านบ่อดิน โดยพัฒนาให้มีศูนย์ราชการ คือ สำนักงานศุลกากร สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง รวมถึงให้มีการพัฒนาถนนจากบ้านบ่อดินถึงจุดผ่านแดน ประมาณ 5-6 กิโลเมตร ซึ่งเสนอสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) แล้ว ต่อมาทางจังหวัดภาคเอกชนและ สศช. ได้ร่วมกันสำรวจบริเวณดังกล่าว แต่โครงการดังกล่าวกลับประสบปัญหาด้านเงินทุน เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจไม่เอื้ออำนวย จึงมีการเสนอปัญหานี้สู่ที่ประชุมของคณะกรรมการสมาคมอุตสาหกรรม จังหวัดกาญจนบุรี และมีการลงความเห็นว่าจะกระทำอย่างต่อเนื่องโดยการลงทุนร่วมกันระหว่างภาครัฐกับเอกชน เพื่อประโยชน์ด้านการลงทุนของจังหวัด⁷⁵ และในที่สุด คณะ

⁷² ฐานเศรษฐกิจ (27-29 พฤษภาคม 2547) : 32.

⁷³ ผู้จัดการรายวัน (12 กุมภาพันธ์ 2546: 7.

⁷⁴ ผู้จัดการรายวัน (1 มีนาคม 2543) : 13.

⁷⁵ ประชาชาติธุรกิจ (25-28 มิถุนายน 2541) : 10.

กรรมการภาครัฐและเอกชนเพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจ (กรอ.) ระดับชาติ ได้มีมติเห็นชอบให้การสนับสนุนการก่อสร้างถนนภายในจังหวัดถึงด่านบ้องตี้ ซึ่งได้มีการเปิดใช้แล้วในขณะนี้

นอกจากนี้ ช่องทางที่กลุ่มธุรกิจต่างๆ ทั้งหอการค้า สมาคมอุตสาหกรรม และสมาคมธนาคาร ใช้สร้างความสัมพันธ์โดยตรงกับผู้มีอำนาจรัฐ นอกเหนือจากกรอ.จังหวัด และกรอ.ระดับชาติ และหน่วยงานรัฐที่กล่าวถึงแล้ว กลุ่มธุรกิจเหล่านี้ยังได้มีบทบาทเป็นที่ปรึกษาองค์กรของรัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น คณะกรรมการเพื่อการสนับสนุนการค้าชายแดน คณะอนุกรรมการเพื่อการแก้ไขปัญหาการค้าชายแดน ภายใต้โครงการสัมมนาการค้าชายแดน หรือ "คลินิกค้าชายแดนสัญจร" และคณะอนุกรรมการสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน เป็นต้น

คณะอนุกรรมการสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน มีประธานสภาอุตสาหกรรม ประธานสภาหอการค้าแห่งประเทศไทย และนักธุรกิจรายบุคคลเป็นส่วนหนึ่งของคณะอนุกรรมการ มีอำนาจหน้าที่พิจารณาและเสนอแนะนโยบายและมาตรการส่งเสริมการลงทุนให้สอดคล้องกับนโยบายบริหารเศรษฐกิจด้านอื่นๆ ของรัฐบาล และกำหนดหลักเกณฑ์การใช้สิทธิและประโยชน์ของผู้ได้รับการส่งเสริมและผ่อนผันเงื่อนไขการส่งเสริมการลงทุน และกำหนดมาตรการและประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อสนับสนุนให้เกิดการลงทุนและการสร้างงานในส่วนภูมิภาค⁷⁶

นอกจากนี้ในสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนยังมีคณะอนุกรรมการอื่นๆ อาทิ คณะอนุกรรมการพิจารณาการอุทธรณ์ คณะอนุกรรมการพิจารณาโครงการ คณะอนุกรรมการสิทธิและประโยชน์ด้านภาษีอากร และคณะอนุกรรมการกำกับดูแลการให้สิทธิและประโยชน์ตามมาตรา 36 (1) และแก่กิจการที่ประกอบอยู่เดิม เป็นต้น ที่มีผู้แทนของภาคองค์กรเอกชน และนักธุรกิจเข้ามาเป็นกรรมการ

ส่วนคณะกรรมการหลักของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน ตามประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องการแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิเป็นกรรมการและที่ปรึกษาในคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนก็ล้วนแล้วแต่มาจากภาคธุรกิจเอกชน โดยมีกรรมการจากหน่วยงานรัฐเพียง 3 หน่วยงาน ได้แก่ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม⁷⁷

3) สมาคมธนาคารจังหวัด สมาคมธนาคารแห่งประเทศไทย

⁷⁶ สำนักคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน, คำสั่งคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนที่ 1/2547 ลงวันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2541. (เอกสารอัดสำเนา)

⁷⁷ สำนักนายกรัฐมนตรี, ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี ลงวันที่ 24 ธันวาคม 2546 เรื่องการแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิเป็นกรรมการและที่ปรึกษาในคณะกรรมการสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน. (เอกสารอัดสำเนา)

ในความสัมพันธ์ไทย-พม่า นั้น กลุ่มธนาคารเป็นสถาบันธุรกิจเดียวที่แทบจะไม่ได้แสดงบทบาทใดๆ ในการผลักดันนโยบายหรือแนวทางปฏิบัติ ทั้งนี้เป็นเพราะบรรดานายธนาคารยังคงมองว่าพม่ายังเป็นตลาดการเงินที่เล็ก และรัฐบาลพม่ายังคงควบคุมกิจกรรมการเงิน การธนาคารอย่างเหนียวแน่น อีกทั้งยังเปลี่ยนแปลงนโยบายตามอำเภอใจยามที่พม่าเผชิญปัญหาเศรษฐกิจภายในประเทศ ส่งผลให้บรรดาธนาคารต่างๆ ที่เคยเข้าไปตั้งสำนักงานตัวแทนในพม่าในช่วงปี 2540-2541/1997-1998 อันประกอบด้วย ธนาคารกสิกรไทย ธนาคารกรุงศรีอยุธยา ธนาคารทหารไทย ธนาคารกรุงไทย ธนาคารกรุงเทพ จำกัด และธนาคารนครหลวงไทย ต่างพากันถอนตัวกลับทั้งหมดในอีก 6-7 ปีถัดมา (2547/2004) ซึ่งนักธุรกิจที่ได้รับผลกระทบจากการที่ไม่สามารถพึ่งพาสถาบันการเงินของไทยในการทำธุรกรรมต่างๆ ได้ออกมาเรียกร้องให้ภาครัฐสนับสนุนบทบาทของธนาคารพาณิชย์ไทยในพม่า เพราะการไม่มีสาขาของธนาคารพาณิชย์ไทยอยู่ในพม่าเลยได้ส่งผลเสียอย่างมากต่อการทำธุรกิจ อีกทั้งเป็นอุปสรรคในการขยายเขตการค้าการลงทุนของไทย ซึ่งเป็นผลมาจากการทำธุรกรรมทางการเงินกับพม่าที่ผู้ประกอบการไทยไม่มีตัวกลางเข้ามาช่วยดำเนินการ ทำให้ผู้ประกอบการไทยต้องใช้บริการจากสาขาของธนาคารสิงคโปร์ในกรุงย่างกุ้งเป็นตัวกลางในการทำธุรกรรมทางการเงิน⁷⁸ ซึ่งนอกจากจะยุ่งยาก ลำบากแล้วยังต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้น ส่งผลกระทบต่อต้นทุนกำไร และการแข่งขันกับคู่ค้าจากประเทศอื่นๆ ของผู้ประกอบการ โดยสาเหตุที่สำนักงานตัวแทนของธนาคารไทยในพม่ารีบถอนตัวออกอย่างรวดเร็วเป็นเพราะในการเข้าไปตั้งสำนักงานตัวแทนนั้น ฝ่ายไทยไม่ได้มีการเจรจาเรื่องพื้นฐานที่ชัดเจน โดยเฉพาะนโยบายสกุลเงินพม่า ในขณะที่รัฐบาลไทยขณะนั้นก็ไม่ได้ช่วยดำเนินการใดๆ ไม่เหมือนกับในลาวและกัมพูชาที่รัฐบาลเข้าไปดูแลจัดการให้ ทั้งที่มูลค่าการค้ากับพม่ามีมากกว่า

4) กลุ่มธุรกิจประมง

บทบาทของกลุ่มธุรกิจประมงในความสัมพันธ์ไทยกับพม่า นั้น ที่ผ่านมามีดำเนินการผ่านช่องทางต่างๆ ที่สำคัญคือ สหพันธ์การประมงของเรือสัมปทานไทย-พม่า ซึ่งเกิดจากการรวมตัวของบริษัทนายหน้าที่ติดต่อขอสัมปทานการประมงกับรัฐบาลพม่าและนำไปอนุญาตจับปลาหรือ มาขายให้แก่ชาวประมงทั่วไป ซึ่งสหพันธ์นี้ได้รับการสนับสนุนจากกรมประมงเป็นอย่างดีในการ เข้าไปช่วย

⁷⁸ ขั้นตอนการทำธุรกรรมทางการเงินมีดังนี้ ผู้ประกอบการต้องนำเงินสกุลต่างประเทศ คือ ดอลลาร์สหรัฐไปเข้าบัญชีที่ธนาคารของประเทศสิงคโปร์ จากนั้นจะมีการแจ้งรายละเอียดให้กับทางสหรัฐทราบ เมื่อเสร็จจากขั้นตอนดังกล่าวถึงจะโอนเงินจากธนาคารในสิงคโปร์ไปยังสาขาที่กรุงย่างกุ้ง ดูสัมภาษณ์นายอรุณ อินทปสาธน์ ประธานบริษัท สยาม-โจนาธาน จำกัด และนายดำรง ขจรมาศบุษย์ ในฐานเศรษฐกิจ (19-22 กันยายน 2547) : 29.

เหลือวางหลักเกณฑ์และวิธีปฏิบัติในการเข้าไปเจรจาขอสัมปทานและนำเรือเข้าไปจับปลาในพม่าดังกล่าวแล้วในบทที่ 4

ช่องทางอื่นในการผลักดันให้ภาครัฐมีแนวนโยบายหรือการดำเนินการที่เอื้อต่อการเข้าไปทำประมงในพม่า นั้น ได้แก่สมาคมประมงจังหวัด และสมาคมประมงแห่งประเทศไทย เช่น กรณีที่เกิดปัญหาทหารพม่าจับกุมเรือประมงไทยในเขตทับซ้อนทางทะเล ซึ่งเป็นปัญหามาตลอดเนื่องจากพม่ากับไทยใช้แนวแผนที่คนละฉบับ รัฐบาลไทยและพม่าได้แก้ไขด้วยการเจรจาประนีประนอม และยินยอมให้มีการเข้าไปทำประมงได้ ซึ่งหมายความว่าทั้งไทยและพม่ามีสิทธิเท่ากันในเขตทับซ้อนทางทะเลดังกล่าว แต่ในระยะหลัง ทหารพม่าเริ่มอ้างสิทธิในเขตพื้นที่ดังกล่าวมากขึ้น ในขณะที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องของฝ่ายไทยยังไม่มีท่าทีที่ชัดเจน ทางสมาคมประมงจังหวัดระนอง จึงได้เรียกร้องให้ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาร่วมกันแก้ไขปัญหา โดยทำหนังสือถึงสมาคมประมงแห่งประเทศไทย ให้ช่วยประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ช่วยดำเนินการเรื่องนี้ สำหรับในระดับพื้นที่มีการประสานกับทางจังหวัดเพื่อให้มีการเจรจาในที่ประชุมคณะกรรมการส่วนท้องถิ่นไทย-พม่า (Thai-Myanmar Township Border Committee – TBC)⁷⁹ ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามบันทึกความเข้าใจระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลพม่าโดยลงนามที่กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 9 เมษายน 2533/1990 โดยให้มีหน้าที่ดำเนินการเกี่ยวกับเรื่องความมั่นคงตามแนวชายแดนในแต่ละเขตอำนาจของตน และดำเนินการเกี่ยวกับปัญหาชายแดนเป็นการเฉพาะ

นอกจากนี้ ทางสมาคมประมงได้นำปัญหาอัตราค่าสัมปทานประมงที่รัฐบาลพม่าตั้งไว้สูงมากเสนอผ่านไปยังผู้ว่าราชการจังหวัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ให้นำเรื่องเข้าที่ประชุมคณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชนเพื่อแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจของจังหวัดระนอง เพื่อร่วมกันหาทางแก้ไขหรือประสานงานช่วยเหลือ และเพื่อฟื้นฟูสถานการณ์การประมงไทยและอุตสาหกรรมต่อเนื่อง⁸⁰ หรือการเจรจาปัญหาเรื่องการประมงผ่านสมาคมวัฒนธรรมและเศรษฐกิจไทย-พม่า ไปยังหน่วยงานของรัฐ เพื่อให้มีการเจรจาแก้ไขกับรัฐบาลพม่าอย่างเป็นทางการให้ลดค่าสัมปทานประมง

บทบาทในการเป็นผู้ประสานงานกับภาครัฐ และให้ข้อมูลแก่ภาครัฐเมื่อมีการเจรจากับรัฐบาลพม่าเป็นอีกบทบาทหนึ่งของกลุ่มธุรกิจประมง กล่าวคือ ในการเดินทางไปเจรจากับรัฐบาลพม่าของคณะรัฐบาลไทย จะมีตัวแทนจากกลุ่มธุรกิจประมงร่วมเดินทางไปด้วยเกือบทุกครั้ง โดยเฉพาะเมื่อมีการหารือที่เกี่ยวกับธุรกิจประมง การทำกิจการประมงครบวงจร รวมทั้งรู้ทางความเป็นไปได้ในการลงทุนร่วมกันในอุตสาหกรรมที่ต่อเนื่องจากกิจการประมง ซึ่งเป็นนโยบายของรัฐบาลไทยตั้งแต่ปี

⁷⁹ ฐานเศรษฐกิจ (8-11 สิงหาคม 2547) : 1-2.

⁸⁰ ฐานเศรษฐกิจ (26-28 มิถุนายน 2546) : 30.

2534/1991 เช่น การตั้งโรงงานปลาป่น โรงงานน้ำแข็ง ห้องเย็น และโรงงานแปรรูปอื่น ๆ เพื่อสร้างโอกาสในการดำเนินกิจการประมงของไทยกับพม่าและการพัฒนาอุตสาหกรรมประมงในพม่า

กลุ่มธุรกิจประมงประสบความสำเร็จในการผลักดันเพื่อส่งเสริมการค้าการลงทุน เช่นภาครัฐได้ตอบสนองการเรียกร้องของกลุ่มธุรกิจประมงด้วยการจัดตั้งคณะกรรมการจัดทำข้อเสนอการทำประมงในพม่า ในปี 2541/1998 และให้ผู้บัญชาการทหารบกเดินทางเยือนพม่าเพื่อเจรจากับการทำประมงในพม่า⁸¹

นอกจากนี้แล้ว กลุ่มธุรกิจประมงยังได้แสดงบทบาทในการเป็นผู้ประสานทางวัฒนธรรมหรือการใช้สื่อทางวัฒนธรรมเพื่อผลประโยชน์ทางธุรกิจ และการเข้าไปมีส่วนร่วมโดยตรงในคณะทำงานต่างๆ ร่วมกับภาครัฐ

การติดต่อเจรจากับหน่วยงานของรัฐบาลพม่าโดยตรงเพื่อแก้ไขปัญหาการประมงร่วมกันหรือการรวมกลุ่มกันเข้าหรือการทำประมงครบวงจรกับรัฐบาลพม่าก็เป็นอีกช่องทางหนึ่งที่กลุ่มธุรกิจประมงนำมาใช้ เช่น กรณีนายกสมาคมปลาป่นแห่งประเทศไทย เจ้าของกลุ่มบริษัทพัฒนาการปลาป่น จำกัด พร้อมสมาชิกสมาคมปลาป่นแห่งประเทศไทย 60 ราย เข้าหารือเรื่องการทำประมงครบวงจรกับรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงปศุสัตว์และประมงของพม่า ในเดือนกุมภาพันธ์ 2539/1996⁸²

นอกจากสมาคมประมงแล้ว กลุ่มธุรกิจประมงยังมีสมาคมประมงนอกน่านน้ำไทยเป็นสถาบันตัวแทนของผู้ประกอบการประมงในเขตพม่าเป็นช่องทางการผลักดันนโยบายและการแก้ไขปัญหา เช่น มีการเชิญตัวแทนจากบริษัทที่เข้าร่วมลงทุนทำประมงกับรัฐบาลพม่ามาร่วมหารือเพื่อป้องกันแก้ไขปัญหาการประมงเถื่อน และกลุ่มประมงที่ทำผิดกฎหมาย⁸³

5) กลุ่มธุรกิจโรงแรม

นักธุรกิจโรงแรมของไทยเริ่มเข้าไปลงทุนในกิจการโรงแรมในพม่าในปี 2537/1994 เป็นต้นมาทั้งในบริเวณชายแดน และในเมืองใหญ่ๆ ของพม่า อาจเป็นเพราะลักษณะของธุรกิจที่ต้องใช้เงินลงทุนสูง ขณะเดียวกันก็มีความเสี่ยงสูงในการเพิ่มผลของจำนวนผู้ใช้บริการโรงแรมซึ่งเป็นไปตามแนวโน้ม **บ า ย** และทิศทางความสัมพันธ์ระหว่างไทยและพม่า รวมถึงจะได้รับผลกระทบโดยตรงจากการเมืองภายในพม่าด้วย จึงทำให้กลุ่มนักลงทุนธุรกิจด้านนี้ล้วนแล้วแต่เป็นผู้ที่มีช่องทางเกี่ยวข้องกับผู้มีอำนาจกำหนดนโยบายความสัมพันธ์ไทย-พม่าค่อนข้างสูง ดังนั้นเราจึงเห็นได้ว่า ธุรกิจ

⁸¹ ประชาชาติธุรกิจ (16-18 มีนาคม 2541) : 4.

⁸² ผู้จัดการรายวัน (10-11 กุมภาพันธ์ 2539) : 1,4.

⁸³ สุวันเศรษฐกิจ (20-22 กันยายน 2538) : 8.

ด้านนี้มีนักการเมืองและเครือญาติ หรือกลุ่มที่สามารถสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงกับผู้อำนาจในภาครัฐ

นอกจากนี้แล้ว ดังรายชื่อที่ปรากฏในบทที่ 4 ยังมีกลุ่มนักธุรกิจ ที่เป็นหรือเคยเป็นนักการเมือง หรือมีเครือญาติเป็นนักการเมืองที่มีแนวโน้มจะมีบทบาทในการผลักดันการกำหนดและดำเนินนโยบายความสัมพันธ์ของไทยต่อพม่าในทิศทางที่เป็นอยู่

ต่อไปนี้จะขยายความรายละเอียดของนักธุรกิจบางราย เพื่อให้เป็นที่เข้าใจชัดเจนขึ้นว่าพวกเขาได้เข้าไปมีบทบาท หรือมีแนวโน้มเข้าไปมีบทบาทในการกำหนดนโยบายความสัมพันธ์ไทย-พม่าอย่างไร

1) นายประภัตร โพธสุธน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสุพรรณบุรีหลายสมัย เคยดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย สมัยรัฐบาลพลเอกสุจินดา คราประยูร (2535/1992-4 เดือน) เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง สมัยรัฐบาลนายบรรหาร ศิลปอาชา (2538-2539/1995-1996) เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทยและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สมัยรัฐบาลนายชวน หลีกภัย (2540-2544/1997-2001)

ในสมัยรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ นายประภัตรได้รับตำแหน่งเป็นประธานคณะกรรมการเฉพาะกิจป้องกันและปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้ แร่ธาตุ การลักลอบขนสินค้าหนีภาษี และการลักลอบซื้อสินค้ายุทธปัจจัย ต่อมาพลเอกชาติชายได้มอบหมายให้เป็นผู้พิจารณาหามาตรการที่เหมาะสมและความมั่นคงในเรื่องการเปิดจุดผ่านแดนเพื่อนำไม้พม่าเข้าไทย นายประภัตรจึงได้เดินทางไปเจรจากับรัฐบาลพม่าเกี่ยวกับการซื้อไม้โดยได้เข้าพบพลเอกชอ หม่อง นายกรัฐมนตรีพม่า

นายประภัตรมีธุรกิจส่วนตัวเกี่ยวกับการทำไม้พม่าและการค้าสินค้าผ่านแดนมาก่อนที่พม่าจะมีการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในปี 2531/1988 โดยนายประภัตรร่วมกับนายประสิทธิ์ โพธสุธน พี่ชาย จัดตั้งบริษัทศรีเด่นชัยสุพรรณบุรี ซึ่งได้รับสัมปทานทำไม้จากพม่าด้านตรงข้ามด่านเจดีย์สามองค์ และด้านอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี และจัดตั้งบริษัทวิทวัส อินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด และบริษัทอื่นอีกรวม 10 บริษัท ใช้ชื่อว่า กลุ่มพีพี (PP Group) ขอเช่าพื้นที่ในพม่าบริเวณที่แม่น้ำโขงกับแม่น้ำรวกมาบรรจบกัน ซึ่งอยู่ใกล้พรมแดนไทย-พม่า จำนวนประมาณ 3,000 ไร่ เพื่อสร้างโรงแรม Golden Paradise Resort ขนาด 300 ห้องที่มีภัตตาคาร สวนสัตว์ ศูนย์การค้า สนามกอล์ฟ ธนาคาร และบ่อนคาสิโน⁸⁴ ส่วนการระดมทุน 1 พันล้านบาทนั้นมาจากตระกูลโพธสุธน และแกนนำสมาชิกพรรคชาติไทย เช่น นายสุรพันธ์ ชินวัตร และนายประมวล สภาวสุ มีแกนนำพรรคกิจสังคม คือร้อยตรี

⁸⁴ Bertil Lintner, "Upstaging Macau: Casino Center of Border Development Plan" *Far Eastern Economic Review* (May 1991): 23.

ประพาส ลิมปะพันธุ์ รัฐมนตรีช่วยกระทรวงการต่างประเทศ เป็นผู้ค้าประกันและให้ความมั่นใจแก่รัฐบาลพม่า ส่วนนายทะนง ศิริปริชาพงษ์ แกนนำพรรคกิจสังคมอีกคนหนึ่งซึ่งเป็นเจ้าของโรงแรมลิเตลติก จังหวัดเชียงราย ก็เป็นผู้ประสานงานเจรจาระหว่างกลุ่มพีพีกับรัฐบาลพม่าจนประสบความสำเร็จ และมีพิธีวางศิลาฤกษ์ก่อสร้างโรงแรมในวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2533/1990 โดยมีนักการเมืองระดับสูงในรัฐบาลไปร่วมพิธีด้วย เช่น นายมนตรี พงษ์พานิช รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม นายดุสิต รัตศิริ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม และนายประพนธ์ รมยานนท์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม ส่วนทางพม่าก็มีอู๋ คิมหยุ่น รัฐมนตรีกระทรวงการค้าเป็นตัวแทน⁸⁵

2) ร้อยตรีประพาส ลิมปะพันธุ์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสุโขทัย รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ สมัยรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ (2533-2534/1990-1991)

ร้อยตรีประพาส ลิมปะพันธุ์เป็นหุ้นส่วนบริษัทเจ้าพระยา-อิระวดี บริษัทซึ่งมีจุดเริ่มต้นจากธุรกิจค้าขายและขนส่งสินค้าระหว่างไทย-พม่า และอยู่ในเครือของบริษัทไทย-จีน อินเตอร์เนชั่นแนลไลน์ จำกัด ร้อยตรีประพาสเป็นผู้ที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพม่า เพราะเคยเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศสมัยรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์และมีโอกาสติดต่อกับรัฐบาลพม่าหลายครั้งด้วยกัน ร้อยตรีประพาสได้ผลักดันนโยบายความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพม่ามาอย่างต่อเนื่องในการเดินทางไปเยือนพม่าในเดือนมกราคม 2530/1987 เพื่อเจรจาปัญหาชายแดน และเจรจาซื้อไม้ซุงและการทำประมงร่วมไทย-พม่า เขาได้ลงนามการซื้อไม้ที่อยู่ในรัฐฉานจำนวน 12,800 ท่อน น้ำหนักรวม 8,800 ตัน ในเดือนกุมภาพันธ์ 2531/1988 และนักธุรกิจไทยที่ได้รับประมูลคือ นายบุญสวัสดิ์ ดวงใจเอกราช อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดเชียงราย พรรคกิจสังคม⁸⁶

ร้อยตรีประพาส ยังได้พยายามผลักดันการเปิดจุดการค้าชายแดนเพิ่มขึ้น และยังคงบทบาทในการผลักดันความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจไทยกับพม่าในสมัยรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณด้วยด้วยการเจรจาตกลงว่าด้วยความร่วมมือทางการค้าระหว่างไทย-พม่า ซึ่งคณะรัฐมนตรีไทยได้มีมติอนุมัติในวันที่ 6 มีนาคม 2533/1990⁸⁷ อย่างไรก็ตามบทบาทของร้อยตรีประพาสได้ถูกพลเอกชาติชายยับยั้งเอาไว้บ้าง เช่น กรณีการระงับการเดินทางเยือนพม่าอย่างเป็นทางการเพื่อเจรจการค้าร่วมกันตามคำเชิญของรัฐบาลพม่าในเดือนพฤศจิกายน 2531/1988 เพราะกระแสวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลทหารพม่าทั้งภายในและนอกประเทศมีอยู่สูง อีกทั้งถ้าให้ผู้แทนไทยไปเยือนพม่าในห้วงเวลานี้ก็จะถือเป็นการรับรองรัฐบาลพม่าโดยพฤตินัย

⁸⁵ หลักไต่ (3-9 กรกฎาคม 2532) : 26-27.

⁸⁶ สยามรัฐ (12 มกราคม 2530) : 1, 16.

⁸⁷ ข่าวพิเศษ-อาทิตย์ (19-25 ตุลาคม 2531) : 33; สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่นร 0203/3705 ลงวันที่ 9 มีนาคม 2533 เรื่อง การจัดทำความตกลงว่าด้วยความร่วมมือทางการค้าระหว่างรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยกับรัฐบาลแห่งสหภาพพม่า. (เอกสารอัดสำเนา)

อย่างไรก็ตาม หลังการเยือนพม่าของพลเอกชวลิต ยงใจยุทธในเดือนธันวาคม 2531/1988 ร้อยตรีประพาสได้เคลื่อนไหวเพื่อผลักดันการค้า และการลงทุนร่วมกันระหว่างไทยกับพม่า เช่น การลงทุนด้านพลังงานและเหมืองแร่ โครงการสร้างเขื่อนกั้นแม่น้ำกระบุรีที่จังหวัดระนอง การสร้างสะพานข้ามแม่น้ำเมย ระหว่างเมียวดี-แม่สอด หลังการเยือนพม่าระหว่าง 11-13 เมษายน 2532/1989 ได้มีการลงนามในข้อตกลงการค้าสองฝ่าย (Bilateral Trade Agreement) เพื่อเปิดให้มีการเปิดจุดผ่านแดนถาวร 3 จุด คือ จุดอำเภอแม่สาย-ท่าขี้เหล็ก จุดอำเภอแม่สอด-เมียวดี และจุดอำเภอเมืองระนอง-เกาะสอง เพื่อติดต่อกันอย่างเป็นทางการ⁸⁸ นอกจากนี้มีการตกลงสร้างสะพานข้ามแม่น้ำเมย และการจัดตั้งคณะกรรมการชายแดนร่วมฝ่ายทหารด้วย⁸⁹

หลังการเยือนของร้อยตรีประพาส พลเอกเดวิด อาเบล รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวางแผนการคลังและการค้าพม่าขณะนั้น ได้เดินทางเยือนไทยระหว่าง 6-8 สิงหาคม 2532/1989 ผลการเจรจาครั้งนี้ ทั้งสองฝ่ายเห็นชอบร่วมกันในเรื่องการติดตั้งโทรศัพท์สายตรงระหว่างกัน การจัดตั้งคณะกรรมการประสานงานชายแดนไทย-พม่า การส่งเสริมการลงทุน การจัดตั้งองค์กรร่วมทางเศรษฐกิจระหว่างไทย-พม่า และการเจรจาเรื่องการชดเชยความเสียหายที่ทหารพม่าได้ทำลายทรัพย์สินของราษฎรไทยระหว่างการบุกโจมตีกะเหรี่ยง⁹⁰

นอกจากนี้ นักธุรกิจบางกลุ่มมีสายสัมพันธ์กับนักการเมือง หรือนายทหารระดับสูงซึ่งมีบทบาทในการกำหนดนโยบายความสัมพันธ์ต่อพม่าโดยตรง หรือด้วยการลงทุนร่วมกับเครือข่ายของนักการเมืองและนายทหารเหล่านั้น บางส่วนก็ร่วมหุ้นกับนายทหารหรืออดีตนายทหารโดยตรง อีกส่วนหนึ่งเป็นนักการเมืองท้องถิ่นที่มีส่วนผลักดันนโยบายการแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจกับพม่า นักธุรกิจเหล่านี้ได้แก่ เช่น กลุ่มธุรกิจทำไม้ตระกูลเอื้อชูเกียรติ มีหุ้นส่วนธุรกิจกับนายปรีชา นววงศ์ ลูกเขยพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ⁹¹

หรือกรณีนายสันติ วายากรณวิจิตร เจ้าของบริษัทป่าไม้สันติ ผู้ทำไม้รายใหญ่ของไทย ก็ทำกิจการไม้ร่วมกับนายสอาด ปิยะวรรณ เจ้าของบริษัทแม่เมยอุตสาหกรรม อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดลำปาง ส่วนนายสอาดเองก็มีบริษัททำไม้ชื่อบริษัทสาละวินร่วมทุน จำกัดที่ให้พลเอกไพจิตร สมสุวรรณ อดีตผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบกเป็นประธานบริษัท⁹²

แม้กระทั่งผู้นำรัฐบาลชุดปัจจุบัน คือพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร ก็ถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าถึงแม้จะได้โอนธุรกิจให้กับบุคลากรในครอบครัวและเครือข่ายไปแล้ว แต่การทำงานในฐานะนายกรัฐมนตรี

⁸⁸ Ministry of Foreign Affairs, Thailand Foreign Affairs Newsletter (April 1989) : 4.

⁸⁹ The Nation (14 April 1989) : 1.

⁹⁰ The Nation (10 May 1989) : 1.

⁹¹ คุรุฉายละเอียดในผู้จัดการรายสัปดาห์ (18-24 ธันวาคม 2532) : 15.

⁹² แนวหน้า (21 ตุลาคม 2535) : 5.

มนตรีก็ได้เอื้อประโยชน์ต่อเครือข่ายชินคอร์ปของครอบครัว เช่น การเดินทางไปพม่าในเดือน มีนาคม 2545/2003 เพื่อทำสัญญาของบริษัทในเครือชินคอร์ป กับรัฐบาลพม่าในโครงการดาวเทียม ไอพี.สตาร์ ซึ่งใช้ในระบบการสื่อสารและโทรศัพท์มือถือในประเทศพม่า ซึ่งถือว่าการเดินทาง เยือนเพื่อไปตรวจความพร้อมครั้งสุดท้าย และหารือโครงการใหม่ ๆ พร้อมกันด้วย⁹³

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ จะเห็นได้ว่า กลุ่มธุรกิจจะให้ความสำคัญและทุ่มเทในการแก้ปัญหาหรือผลักดันนโยบายในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของตนเป็นหลัก การผลักดันต่างๆ มีทั้งเรื่องที่ทำอย่างต่อเนื่องและไม่ต่อเนื่อง หรือใช้วิธีการในลักษณะของการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเป็น เรื่องๆ ไป

ส่วนนักธุรกิจรายใหญ่ๆ มักจะไม่ให้ความสำคัญกับเวทีสถาบันธุรกิจ ไม่ว่าจะเป็นหอการค้า ไทย สมาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย หรือสภาประมงแห่งประเทศไทย แต่นักธุรกิจเหล่านี้จะ ดำเนินการเจรจา ผลักดันเรื่องต่างๆ ด้วยตนเองอย่างเงียบๆ

ยิ่งไปกว่านั้น การที่บรรดานักธุรกิจเหล่านี้เข้าไปมีบทบาททางการเมือง ทำให้เกิดการสร้างความใกล้ชิดกับอำนาจทางการเมืองการปกครองและกับระบบราชการ หรือการที่ผู้ที่เคยมีบทบาท สำคัญในวงการธุรกิจและการเมืองเข้ามาเป็นผู้บริหารสถาบันธุรกิจ สามารถส่งผลต่อการผลักดันข้อ เြกร้อง ข้อเสนอนะ และความต้องการของกลุ่มได้โดยตรง ขณะเดียวกันแรงจูงใจในด้านธุรกิจการค้า และการลงทุนได้ทำให้ความหวาดระแวงกลายเป็นเรื่องเล็ก เพราะเกิดการอ่อนแรงของกลไกรัฐที่เคยแสดงบทบาทด้านความมั่นคง โดยเฉพาะสถาบันทหารและสภาความมั่นคงแห่งชาติ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงของระบบการเมืองระหว่างประเทศ และการเติบโตของระบบทุนนิยมโลก ทำให้แต่ละประเทศหันมามุ่งให้ความสำคัญกับบริบททางการพัฒนาเศรษฐกิจมากขึ้น และยิ่งส่งเสริมให้บทบาทของภาคธุรกิจเอกชนเข้ามามีบทบาทโดยตรงในทางการเมือง และต่อความสัมพันธ์กับประเทศ เพื่อนบ้านในภูมิภาคมากยิ่งขึ้นกว่าบทบาทของฝ่ายความมั่นคงซึ่งเคยเป็นตัวแสดงหลักในการติดต่อ หรือต่อรองกับรัฐบาลพม่า

นอกจากนี้ในส่วนช่องทางที่สถาบันธุรกิจ และกลุ่มธุรกิจเหล่านี้มักใช้เพื่อให้การผลักดันสัมฤทธิ์ผล คือ การอาศัยความสัมพันธ์กับบุคคลที่มีบทบาท มีตำแหน่งหน้าที่ในทางการเมืองการปกครอง

⁹³ สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ (17-23 มกราคม 2546) : 10-12, 14-15. บริษัทชิน แซทเทลไลท์ ได้เซ็นสัญญาร่วมลงทุนธุรกิจอินเทอร์เน็ต และการติดตั้งระบบการสื่อสารในพม่าร่วมกับบริษัทบกกัน ไชเบอร์เทค ของบุตรชายพลโทขึ้น ยูนต์เมื่อปี 2545 นอกจากนี้ยังมีโครงการสร้างรีสอร์ตบนภูเขาหิมะในรัฐคะฉิ่น ซึ่งมีข่าวออกมาว่า ผลประโยชน์ของรีสอร์ตนี้ ทำให้พันตำรวจโททักษิณยอมลงทุนให้การบินไทยเปิดเที่ยวบินเชียงใหม่-จิตตะกอง ประเทศบังคลาเทศ และมีแผนให้ลงจอดที่รัฐคะฉิ่นของพม่า ทั้งที่มีแนวโน้มว่าอาจจะขาดทุนก็ตาม สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ (7-13 กุมภาพันธ์ 2546) : 10-12.

ครอง และทางราชการ หรือการอาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัวเชิงเครือญาติ ความใกล้ชิดคุ้นเคยกัน และบางคนก็ผันตัวเองไปเป็นนักการเมืองทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่นโดยตรง
ทั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นรัฐมนตรี เป็นสมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาจังหวัด และสมาชิกสภาตำบล เป็นต้น

การเป็นนักธุรกิจ-การเมืองดังกล่าว นอกจากจะสามารถเข้าไปมีส่วนในการกำหนดนโยบายโดยตรงแล้ว ยังเป็นโอกาสเข้าถึงผู้มีอำนาจทางการเมืองอื่นๆ ซึ่งส่งผลต่อการผลักดันนโยบายของสถาบันธุรกิจและของกลุ่มธุรกิจได้มาก

และเมื่อดูในภาพรวมแล้วจะเห็นได้ว่า หลังจากปี 2531/1988 เป็นต้นมานั้น การดำเนินการประสานงานระหว่างภาครัฐและเอกชนในสองรูปแบบ คือ ระดับที่ภาคเอกชนเป็นหลักและให้ฝ่ายรัฐเข้ามาสนับสนุน กับระดับที่ภาครัฐเป็นหลักและให้ภาคเอกชนเข้ามาร่วมปรึกษาหารือในการแก้ไขปัญหา หรือการวางนโยบายที่เกี่ยวข้องกับประเทศเพื่อนบ้าน เช่น กรณีการจัดทำแผนฟื้นฟูเศรษฐกิจชายแดนของสศช. ในปี 2541/1998 เพื่อสรุปและเสนอให้คณะรัฐมนตรีพิจารณาอนุมัติดำเนินการ ได้มีการระดมเชิญทั้งหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องและภาคเอกชนในจังหวัดชายแดนทั่วประเทศมาร่วมแสดงความคิดเห็น⁹⁴

อย่างไรก็ตาม โดยโครงสร้างองค์กร สถาบันธุรกิจทั้งหมดที่กล่าวมา ไม่สามารถแสดงบทบาทและดำเนินการผลักดันข้อเสนอต่างๆ เพื่อให้เกิดผลโดยตรง เพราะไม่ได้เป็นองค์กรที่มีบทบาทในการกำหนดและดำเนินนโยบาย หากแต่เป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญในกระบวนการกำหนดนโยบาย ข้อเสนอหรือการผลักดันต่างๆ ผ่านการกลั่นกรองจากความรู้ จากประสบการณ์ตรง และจากปัญหาที่เกิดขึ้นจริงของกลุ่มธุรกิจ เพราะฉะนั้น จะเห็นได้ว่า สิ่งที่สถาบันธุรกิจเหล่านี้ โดยเฉพาะหอการค้าจังหวัดชายแดนไทย-พม่าได้เสนอไม่ว่าจะผ่านช่องทางใด ภาครัฐที่เกี่ยวข้องมักจะให้ความสำคัญนำไปพิจารณาเสมอ เช่น กรณีแรงงานต่างด้าว ดังกล่าวแล้ว เป็นต้น

⁹⁴ ประชาชาติธุรกิจ (2-5 กรกฎาคม 2541) : 9.

บทที่ 6

บทสรุป

รัฐบาลไทยตั้งแต่ปี 2531/1988 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันมีนโยบายและการดำเนินนโยบายต่อพม่าเป็นไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือเป็นนโยบายที่มุ่งให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับพม่าเป็นหลัก ทั้งที่แต่ละรัฐบาลต่างก็เผชิญกับปัญหาความขัดแย้งกับพม่า ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของเขตแดน การสู้รบบริเวณชายแดน หรือการขัดแย้งกันด้านการค้า การลงทุน ซึ่งส่วนใหญ่ฝ่ายพม่าจะเป็นฝ่ายกดดันไทยด้วยการปิดด่านการค้าชายแดน หรือการระงับการให้สัมปทานกับฝ่ายไทย และที่สำคัญคือแม้จะต้องเผชิญจากการกดดันของกลุ่มประชาชาติไทยและสิทธิมนุษยชนจากทั้งในและต่างประเทศ อีกทั้งต้องต้านกระแสการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจของมหาอำนาจอย่างสหรัฐอเมริกาและกลุ่มประเทศยุโรปส่วนใหญ่

อย่างไรก็ตาม รัฐบาลนายชวน หลีกภัยซึ่งขึ้นมาเป็นรัฐบาลสมัยที่ 2 เป็นเพียงรัฐบาลเดียวที่พยายามผลักดันนโยบายในเชิงรุกต่อพม่าเพื่อให้ประเทศต่างๆ สามารถเข้าไปตรวจสอบการเมืองภายในของพม่า หรือปัญหาต่างๆ ที่มีต้นตอจากการเมืองภายในพม่าได้บ้าง หากแต่นโยบายดังกล่าว (นโยบายการปฏิสัมพันธ์อย่างยืดหยุ่น หรือ Flexible Engagement Policy) ก็ไม่เป็นที่ยอมรับในหมู่สมาชิกอาเซียนส่วนใหญ่ ทำให้การนำเสนอเนโยบายดังกล่าวในที่ประชุมอาเซียนต้องชะงักไปในที่สุด รัฐบาลชวนเองจึงยังคงกลับมาเดินตามนโยบายปฏิสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์ ผ่อนปรนต่อรัฐบาลทหารพม่า และมุ่งเน้นความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจเป็นหลักเช่นเดียวกับรัฐบาลชุดอื่นๆ

ในส่วนของสถาบันหลักในอดีตที่เป็นสถาบันสำคัญที่สุดในการกำหนดนโยบายที่เน้นความมั่นคงเป็นหลัก อันได้แก่ กระทรวงกลาโหมและสภาความมั่นคงแห่งชาตินั้น ตั้งแต่ปี 2531/1988 เป็นต้นมา กลับปรากฏว่าบทบาทในการกำหนดนโยบายความสัมพันธ์กับพม่าส่วนใหญ่ถูกขยับหรือเดินตามทิศทางคณะรัฐบาลพลเรือน อีกทั้งสถาบันเหล่านี้ก็หันมาให้ความสนใจในการดำเนินนโยบายที่มุ่งเน้นความสัมพันธ์เชิงเศรษฐกิจ และการวางบทบาทให้ไทยเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์เป็นหลักเช่นกัน ทั้งนี้เพราะนโยบายของไทยไม่ได้มาจากทหารเป็นหลักเช่นเดียวกับในอดีต เพราะฉะนั้นจึงมีแนวนโยบายที่ผ่อนปรนลง และมีแนวโน้มของการประนีประนอมสูง และต่างกับรัฐบาลพม่าที่แข็งกร้าวในท่าที เช่น การปิดพรมแดน หรือกดดันไทยด้านเศรษฐกิจยามมีปัญหาอื่นๆ กับไทย หรือการกดดันชนกลุ่มน้อยและกลุ่มต่อต้านรัฐบาลพม่าบริเวณชายแดน อันยังทำให้รัฐบาลไทยต้องระมัดระวังมากขึ้นเพราะไทยมีพรมแดนติดกับพม่าเป็นระยะทางยาว อีกทั้งรัฐบาลได้คำนึงถึงผลประโยชน์ของกลุ่มต่างๆ เป็นสำคัญตามโครงสร้างของสังคมทุนนิยม โดยเฉพาะผลประโยชน์ของกลุ่มเศรษฐกิจ และการพัฒนาเศรษฐกิจชายแดน รวมถึง

การขาดแคลนและการร่อยหรอของทรัพยากรธรรมชาติภายในประเทศ ทำให้ประเทศเพื่อนบ้านกลายเป็นแหล่งชดเชยสำคัญ

กล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ ปัจจัยอันเป็นที่มาสำคัญของนโยบายและการดำเนินนโยบายเชิงบวกต่อพม่า คือ ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจร่วมกันระหว่างภาครัฐกับกลุ่มธุรกิจ โดยบทบาทของกลุ่มธุรกิจมาจากระบบ หรือ พัฒนาการของการพัฒนาประเทศที่เน้นเศรษฐกิจนำ ส่งผลให้กลุ่มธุรกิจก่อตัวและสร้างพลังความมั่นคงและสามารถเข้าไปสู่ระบบนโยบายด้วย ทั้งในลักษณะของสถาบันและรายบุคคล เพราะยังกลุ่มธุรกิจสามารถจัดองค์กรได้เป็นระเบียบและมีประสิทธิภาพในการดำเนินงานสูงมากเท่าไร ก็ยังจะได้เปรียบในการนำความต้องการและข้อเรียกร้องไปสู่การพิจารณาของผู้วางนโยบาย

อย่างไรก็ตาม การตั้งมั่นของสถาบันกลุ่มธุรกิจไม่ได้มาจากรากฐานภายในประเทศของไทย แต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังมาจากปัจจัยแวดล้อมภายนอกอื่นๆ ด้วย ได้แก่

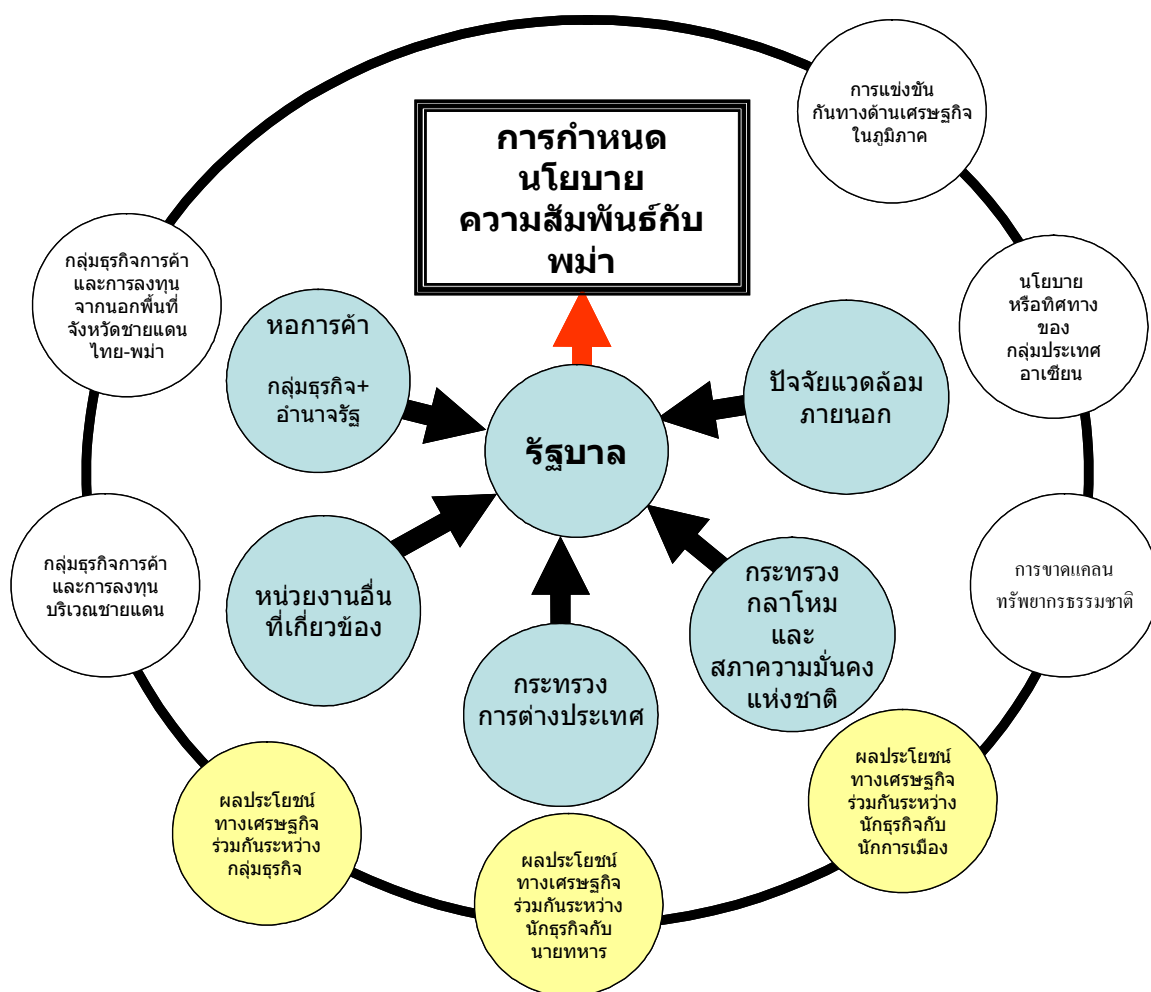
- 1) นโยบาย หรือทิศทางของกลุ่มประเทศอาเซียน ที่มุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจตามแบบตะวันตกในยุคสมัยใหม่ โดยไม่คำนึงความแตกต่างระหว่างอุดมการณ์ นโยบายที่เน้นแนวทางเดียวกันของอาเซียนยิ่งทำให้ไทยยึดมั่นทิศทางความสัมพันธ์ที่เน้นเศรษฐกิจเป็นหลักกับพมามากขึ้น
- 2) การแข่งขันกันทางด้านเศรษฐกิจในภูมิภาค โดยเฉพาะไทย สิงคโปร์ และประเทศที่มีเขตแดนใกล้เคียงอย่างจีน รวมทั้งมหาอำนาจเศรษฐกิจนอกภูมิภาคอย่างญี่ปุ่น ยิ่งเสริมความเข้มข้นให้ไทยต้องการสร้างความสัมพันธ์กับพม่าด้านเศรษฐกิจ ในฐานะที่ไทยได้เปรียบเชิงภูมิศาสตร์ และวัฒนธรรมมากขึ้น

สำหรับลักษณะของกลุ่มธุรกิจไทยที่ประกอบการค้าการลงทุนกับพม่าสามารถจำแนกออกเป็นกลุ่มๆ ได้ดังนี้ 1) กลุ่มธุรกิจการค้าและการลงทุนบริเวณชายแดน และ 2) กลุ่มธุรกิจการค้าและการลงทุนจากนอกพื้นที่จังหวัดชายแดนไทย-พม่า ได้แก่ กลุ่มธุรกิจนำเข้าและสัมปทานไม้ กลุ่มธุรกิจประมง กลุ่มธุรกิจอุตสาหกรรม กลุ่มธุรกิจอัญมณี กลุ่มธุรกิจโรงแรม การท่องเที่ยว การพัฒนาที่ดิน การบินและการบริการ

ส่วนช่องทางการแสดงบทบาทต่างๆ ของกลุ่มธุรกิจต่อการกำหนดนโยบายความสัมพันธ์ไทย-พม่านั้น ได้ดำเนินการผ่านสถาบันทางธุรกิจเป็นหลัก โดยเฉพาะหอการค้าจังหวัด และหอการค้าไทย สถาบันที่เชื่อมโยงกลุ่มนักธุรกิจท้องถิ่นและนักธุรกิจระดับชาติเข้าด้วยกัน และการใช้บทบาทส่วนบุคคลของนักธุรกิจรายต่างๆ โดยเครือข่ายความสัมพันธ์ของกลุ่มธุรกิจมี 4 รูปแบบหลัก คือ ความสัมพันธ์ระหว่างนักธุรกิจกับนายทหาร นักธุรกิจกับนักการเมือง การสร้างเครือข่ายระหว่างนักธุรกิจด้วยกันเอง และแบบสุดท้ายคือการเข้าไปมีความสัมพันธ์ทับซ้อนกับอำนาจรัฐ คือ การเป็นทั้งนักธุรกิจและนักการเมือง หรือนักธุรกิจและนายทหารในขณะเดียวกัน เพื่อเข้าถึงอำนาจในการกำหนดและดำเนินนโยบายโดยตรง ซึ่งเป็นคุณลักษณะของเครือข่ายระบบอุปถัมภ์ และระบบพวกพ้องนิยม (cronyism, nepotism) การสร้างเครือข่ายแบบนี้ แม้จะทำให้เกิดการขยายตัวของนักธุรกิจท้องถิ่น แต่ส่วนใหญ่จะเป็นธุรกิจที่มุ่งเน้นผล

กำไรแต่เพียงอย่างเดียว (เพราะได้มาง่ายๆ) โดยไม่ได้เน้นการพัฒนาความเชี่ยวชาญทางธุรกิจ หรือ เสริมสร้างความแข็งแกร่งทางธุรกิจผ่านระบบการวิจัยและพัฒนาแต่อย่างใด การเข้าไปก่อให้เกิด ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพม่าของกลุ่มธุรกิจลักษณะนี้ เช่น การตัดไม้หรือทำประมงเกิน อาณาบริเวณที่ได้รับสัมปทาน เป็นตัวอย่างที่เห็นได้ชัด

รูปภาพประกอบข้างล่างนี้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรและปัจจัยเบื้องหลัง ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการกำหนดนโยบายความสัมพันธ์ของไทยต่อพม่าดังกล่าวแล้วข้างต้น

ภาพ 1: แสดงความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรและปัจจัยเบื้องหลังต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการกำหนดนโยบายความสัมพันธ์ของไทยต่อพม่า

ในส่วนขอบเขตบาทของกลุ่มธุรกิจในบริบทที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ไทย-พม่าปรากฏเป็น 2 รูปแบบ คือ ระดับที่ภาครัฐเป็นหลักและให้สถาบันทางธุรกิจเข้ามาร่วมปรึกษาหารือในการแก้ไข

ปัญหา หรือการวางนโยบายที่เกี่ยวข้องกับประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเป็นหลัก และระดับที่สถาบันทางธุรกิจนำภาครัฐในการดำเนินความสัมพันธ์กับฝ่ายพม่า ทั้งกับภาคธุรกิจเอกชนพม่า และกับรัฐบาลพม่าทั้งในส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น ในบทบาทนำส่วนนี้ ของกลุ่มธุรกิจ ภาครัฐของไทยได้เข้ามาร่วมสนับสนุนเป็นอย่างดี

อย่างไรก็ตาม โดยโครงสร้างองค์กร สถาบันทางธุรกิจไม่ได้เป็นองค์กรที่มีบทบาทในการกำหนดและดำเนินนโยบายโดยตรง หากแต่เป็นองค์กรหนึ่งที่สำคัญในกระบวนการกำหนดนโยบาย ทั้งนี้เพราะข้อเสนอหรือการผลักดันต่างๆ ของกลุ่มธุรกิจจะผ่านการกลั่นกรองจากความรู้ จากประสบการณ์ตรงและจากปัญหาที่เกิดขึ้นจริงของกลุ่ม เพราะฉะนั้น จะเห็นได้ว่า สิ่งที่สถาบันธุรกิจเหล่านี้ โดยเฉพาะหอการค้าจังหวัดชายแดนไทย-พม่าได้เสนอไม่ว่าจะผ่านช่องทางใด ภาครัฐที่เกี่ยวข้องมักจะให้ความสำคัญนำไปพิจารณาเสมอ

สถาบันทางธุรกิจ โดยเฉพาะหอการค้าจังหวัดได้แสดงบทบาทสูงในการเคลื่อนไหวต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ไทย-พม่าด้านเศรษฐกิจ ในบางครั้งได้แสดงบทบาทในลักษณะที่เรียกว่า “ข้ามรัฐ” หรือ “ลอดรัฐ” ในการปฏิสัมพันธ์กับพม่า เป็นบทบาทที่เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการแห่งความสัมพันธ์ไทย-พม่า โดยที่รัฐไม่เข้ามาควบคุมหรือแทรกแซงแต่อย่างใด แต่ขณะเดียวกันกลับสนับสนุนบทบาทต่างๆ เหล่านี้ของกลุ่มธุรกิจเองด้วย สะท้อนถึงการเปิดกว้างให้กลุ่มธุรกิจเข้าสู่กระบวนการกำหนดนโยบาย เพื่อผลประโยชน์ของรัฐเองในที่สุดด้วย นั่นคือ การพัฒนาเศรษฐกิจ และในอีกด้านหนึ่งก็ได้สะท้อนให้เห็นถึงความไม่มีประสิทธิภาพของภาครัฐในการดำเนินนโยบาย ความสัมพันธ์กับพม่าให้บรรลุเป้าหมายแห่งนโยบาย อันได้แก่ การขาดประสิทธิภาพในการตัดสินใจ เพราะขาดฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพม่า เห็นได้จากในหลายต่อหลายครั้งด้วยกันที่ภาครัฐต้องพึ่งพาข้อมูลจากกลุ่มธุรกิจ นอกจากนี้หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องยังมีจุดอ่อนอย่างเห็นได้ชัด จนทำให้สถาบันทางธุรกิจเข้ามาแสดงบทบาทในส่วนนี้ในที่สุด กล่าวคือ ไม่มีหน่วยงานรัฐใดที่ดูแลให้ข้อมูลและคำปรึกษาแก่ภาคธุรกิจที่ชัดเจน มีแต่หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้เข้ามารับผิดชอบอย่างคลุมเครือ และไม่มีแนวทางในการทำงาน การประสานงานกับภาคธุรกิจ หรือเป็นฐานข้อมูลให้กับทั้งภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชนที่ชัดเจน เช่น สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน กระทรวงพาณิชย์ เป็นต้น

นอกจากนี้ กลุ่มธุรกิจยังเข้าไปมีบทบาทในการจัดตั้งองค์กรความร่วมมือระหว่างไทยกับพม่าด้วย โดยหลังปี 2531/1988 ซึ่งเป็นช่วงแรกๆ แห่งมิติใหม่ของความสัมพันธ์ไทย-พม่า องค์กรความร่วมมือระหว่างไทย-พม่า เป็นความร่วมมือด้านการทหารหรือมีทหารเป็นประธานทั้งหมด อันได้แก่ คณะกรรมการชายแดนส่วนภูมิภาคไทย-พม่า (Thai-Myanmar Regional Border Committee: RBC) คณะกรรมการส่วนท้องถิ่นไทย-พม่า (Thai-Myanmar Township Border Committee: TBC) คณะกรรมการสำรวจความเสียหายร่วมไทย-พม่า และคณะกรรมการความร่วมมือเพื่อ

ความร่วมมือทวิภาคีระหว่างไทยกับพม่า ซึ่งจัดตั้งปี 2536/1993 เพื่อแก้ปัญหาข้อขัดแย้งเนิน 491) ต่อมาในปีเดียวกันนี้เป็นต้นมา มีการจัดตั้งองค์กรด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม และด้านเขตแดนที่กระทรวงการต่างประเทศเข้ามามีบทบาทเป็นประธาน ได้แก่ คณะกรรมาธิการร่วมไทย-พม่า (Joint Commission: JC) และคณะกรรมาธิการพิจารณาปัญหาเขตแดนไทย-พม่า (Joint Boundary Committee: JBC) และมีองค์กรความร่วมมือไทย-พม่า ที่นักธุรกิจไทยและพม่าที่มีจังหวัดชายแดนติดกันได้ร่วมกันจัดตั้ง คือสมาคมวัฒนธรรมและเศรษฐกิจไทย-พม่า และคณะกรรมการประสานงานภาคธุรกิจเอกชน 9 จังหวัดภาคเหนือตอนบน ที่กลุ่มธุรกิจร่วมกันจัดตั้งเพื่อพัฒนาธุรกิจในแต่ละจังหวัด และผลักดันการพัฒนาสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจให้เป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น¹ ซึ่ง ธเนศวร เจริญเมืองได้แสดงความเห็นต่อเรื่องนี้ว่า กลุ่มธุรกิจเหล่านี้เป็นกองหน้าผลักดันให้แนวคิดเกี่ยวกับสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจเป็นที่รู้จักและยอมรับทั้งประเทศ ทำให้นักธุรกิจทั่วภาคเหนือก้าวตามและทำให้กระแสนการผลักดันการพัฒนาเศรษฐกิจในจังหวัดต่างๆ เติบโตด้วยพลัง²

ยิ่งกว่านั้น กลุ่มธุรกิจไทยยังได้เข้าไปมีบทบาทในการติดต่อกับผลักดันผลประโยชน์ของกลุ่มกับทางการพม่าโดยตรงด้วย ส่วนหนึ่งเป็นเพราะพม่าเองมีความจำเป็นลึกๆ ที่ต้องพึ่งพาการติดต่อทางเศรษฐกิจกับไทยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ไม่เช่นนั้นแล้วเศรษฐกิจของพม่าจะค่อยๆ เสื่อมทรุดลง และยิ่งจะส่งผลต่อการเมืองภายในพม่าเองในที่สุดด้วย และแม้ว่าพม่าอาจจะหันหน้าไปพึ่งพาประเทศอื่นโดยเฉพาะจีนกับอินเดีย แต่สภาพภูมิศาสตร์ทางตะวันออกของพม่า รวมถึงกรุงย่างกุ้ง เมืองหลวงมีความใกล้ชิดกับไทยมากกว่า การได้ประโยชน์ในการติดต่อกับไทยย่อมมีมากแน่นอน จะเห็นได้จากยามที่เศรษฐกิจไทยตกต่ำ พม่าก็ได้รับผลกระทบไปด้วย

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาลักษณะ รูปแบบและมูลค่าการค้า และการลงทุนพม่าของกลุ่มธุรกิจไทยในพม่าแล้ว การค้าและการลงทุนในรูปแบบต่างๆ ที่ได้กล่าวแล้วในบทข้างต้นสามารถสะท้อนภาพรวมของความสัมพันธ์เชิงเศรษฐกิจระหว่างไทยกับพม่าได้ค่อนข้างชัดเจน กล่าวคือ ส่วนใหญ่ฝ่ายธุรกิจไทยได้ประโยชน์จากการค้า และการลงทุนซึ่งอยู่ในรูปแบบของการขอสัมปทานเป็นหลัก โดยที่ไม่ได้ไปสร้างผลประโยชน์ให้กับฝ่ายพม่าในระยะยาว อาทิ การจ้างงานในระยะยาว การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับทรัพยากรต่างๆ ของพม่า หรือการถ่ายโอนเทคโนโลยีต่างๆ ให้แก่พม่าเหมือนกับที่ประเทศอื่นๆ โดยเฉพาะญี่ปุ่นได้กระทำ เพราะฉะนั้นความสัมพันธ์ที่กลุ่มธุรกิจไปสร้างไว้ในพม่าไม่ได้ประกันความมั่นคงในความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศในระยะยาว รัฐบาลพม่าเองจึงปรับเปลี่ยนนโยบายด้านเศรษฐกิจกับไทยยามที่มองว่าไทยเอาเปรียบ หรือยามที่มีปัญหากระทบ

¹ ผู้จัดการรายวัน 16-17 กรกฎาคม 2537, หน้า 1-2. สี่เหลี่ยมเศรษฐกิจประกอบด้วย ไทย พม่า ลาว และจีน แต่ต่อมาได้ขยายเป็นหกเหลี่ยมเศรษฐกิจโดยเพิ่มกัมพูชาและเวียดนามเข้ามาด้วย

² ธเนศวร เจริญเมือง, ไทย-พม่า-ลาว-จีน สี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ สี่เหลี่ยมวัฒนธรรม, กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ, หน้า 267.

กระทั่งระหว่างกันเรื่องเขตแดน และปัญหาชนกลุ่มน้อย เป็นต้น ดังนั้นลักษณะของความสัมพันธ์ที่ผ่านมาส่วนใหญ่เป็นการได้ประโยชน์ในระยะสั้นๆ ของไทยเท่านั้น

กล่าวโดยสรุป แม้ว่ากลุ่มธุรกิจในระดับภูมิภาคจะมีองค์กรที่เข้มแข็งและมีการจัดการองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพในรูปแบบของหอการค้าจังหวัด และเป็นเครือข่ายของหอการค้าไทย ซึ่งเป็นองค์กรระดับชาติ มีการดำเนินงานรวดเร็ว และมีอิสระเสรีในการแสดงความคิดเห็นต่อภาครัฐ คอยทำหน้าที่เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของสมาชิก ซึ่งจะว่าไปแล้วก็คือผลกำไรสูงสุดของกลุ่มธุรกิจนั่นเอง แต่ส่วนใหญ่กลับเป็นผลกำไรสูงสุดที่ละเลยถึงการตระหนักถึงปัญหาหรือความทุกข์ร้อนของผู้อื่น ที่เห็นได้ชัดคือกรณีการเรียกร้องให้มีการจัดทะเบียนแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย โดยไม่ได้มองถึงผลกระทบที่จะมีต่อสังคมไทยส่วนรวม อีกทั้งยังขัดต่อสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน เช่น การจ้างแรงงานต่างด้าวราคาถูก อีกทั้งยังไม่มีมาตรการดูแลสวัสดิการแรงงานเหล่านั้น ซึ่งในที่สุดอาจนำมาซึ่งปัญหาสุขภาพ โรคระบาด หรือแม้กระทั่งปัญหาอาชญากรรม เป็นต้น ซึ่งดูเหมือนว่าองค์กรธุรกิจเองก็มองเห็นจุดอ่อนของพวกตนดีว่าหากทำธุรกิจเพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มแต่เพียงฝ่ายเดียว จะสร้างแรงต่อต้านจากสังคมต่อกลุ่มในระยะยาวด้วย กลุ่มธุรกิจเหล่านี้บางกลุ่ม โดยเฉพาะหอการค้าจังหวัดต่างได้พยายามสร้างภาพลักษณ์ตามกระแสของสังคมเพื่อลดแรงต่อต้านการดำเนินธุรกิจเพื่อผลกำไรจากทั้งภายในประเทศและจากฝ่ายพม่าอยู่บ้าง เช่น การสร้างความสัมพันธ์กับพม่าเชิงวัฒนธรรม และการตั้งกลุ่มองค์กรที่เกี่ยวกับการปกป้องผืนป่า ในนามคณะกรรมการอนุรักษ์ผืนป่าตะวันตก เป็นต้น

ในอีกด้านหนึ่ง ทั้งหอการค้าจังหวัดและหอการค้าไทย ซึ่งมีบทบาทในการสร้างความสัมพันธ์กับพม่าสูง ยังพอมีศักยภาพในการเป็นหน่วยเชื่อมโยงให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างไทยและพม่าดำเนินไปอย่างยั่งยืนได้อีกด้วยหากดำเนินการอยู่บนพื้นฐานของความจริงใจต่อทั้งประชาชนไทยและพม่า เช่น บทบาทในการเป็นตัวกลางด้านวัฒนธรรม การลงทุนในพม่าที่มุ่งให้ได้ผลประโยชน์ร่วมทั้งสองฝ่ายและกับประชาชนพม่าด้วย หรือ การนำนโยบายตามกรอบยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจอิรวดี-เจ้าพระยา-แม่โขง (ACMECS) ที่ว่าด้วยการเข้าไปลงทุนด้านการเกษตรในบริเวณชายแดนพม่าที่ติดกับไทยเพื่อกระจายรายได้ให้ประชาชนพม่า มาสู่การปฏิบัติอย่างจริงจังให้เกิดผล และให้กลุ่มธุรกิจเหล่านี้ร่วมมือกับภาครัฐในการสร้างความสัมพันธ์กับพม่าอย่างยั่งยืน เพื่อผลประโยชน์ร่วมกันที่ยาวนานของภาครัฐและประชาชนของทั้งสองประเทศ

เอกสารอ้างอิง

เอกสารราชการ

กระทรวงการต่างประเทศ. กต 0206/16429 “รายงานผลการดำเนินการตามนโยบายของรัฐบาล” วันที่ 9 มีนาคม 2537.

กระทรวงการต่างประเทศ. กต 0504/82421 “การจัดทำความตกลงว่าด้วยการจัดตั้งคณะกรรมการร่วมไทย-สหภาพพม่า” วันที่ 30 ธันวาคม 2535.

กระทรวงการต่างประเทศ. การปฏิบัติการกิจด้านการต่างประเทศที่สำคัญของรัฐบาลในรอบ 2 ปี (2544-2546), 2546.

กระทรวงการต่างประเทศและสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

เอกสารประกอบการประชุม “คณะอนุกรรมการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน ครั้งที่ 1/2547, 2547.

กระทรวงมหาดไทย. มท 02148/7850 “การคัดเลือกเมืองชายแดนที่มีศักยภาพพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ” วันที่ 30 มิถุนายน 2543.

กระทรวงพาณิชย์. พณ 0804/1364 “รายงานผลการประชุมคณะกรรมการร่วมทางการค้า(JTC) ไทย-พม่า ครั้งที่ 3” วันที่ 11 เมษายน 2545.

กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์.สรุปผลการดำเนินโครงการ”เปิดคลินิกการค้าชายแดนสัญจร” ปีงบประมาณ 2542, 2543.

กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์. เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง “ทิศทางการส่งเสริมการค้าชายแดน การลงทุนและการท่องเที่ยวเกี่ยวกับประเทศเพื่อนบ้าน”, 2544.

กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์. เส้นทางขยายการค้าและการลงทุนของประเทศไทย กับสาธารณรัฐสังคมนิยมแห่งสหภาพพม่า, ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์.

กรมส่งเสริมการค้าส่งออก. เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่อง”เมียนมาร์:ตลาดเพื่อนบ้านที่ไม่ควรมองข้าม”, 2539.

กองการต่างประเทศ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน. คู่มือการลงทุนประเทศสหภาพพม่า, 2545.

กองการต่างประเทศ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน. สหภาพพม่า, 2544.

กองการต่างประเทศ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน. สาธารณรัฐสังคมนิยมแห่งพม่า เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง โอกาสการลงทุนในกลุ่มประเทศสมาชิกใหม่ของอาเซียน, 2544.

กองการต่างประเทศ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน. **สาธารณรัฐสังคมนิยมแห่งพม่า เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง “โอกาสการลงทุนในกลุ่มประเทศสมาชิกใหม่ของอาเซียน, 2544.**

กองการต่างประเทศ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนและสถาบันทรัพยากรดินทางปัญญา แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. **พื้นฐานเบื้องต้นการพัฒนาส่งเสริมการลงทุนไทยในต่างประเทศ, 2539.**

ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย. **ข้อมูลเศรษฐกิจและการค้าของต่างประเทศ : สหภาพพม่า ข้อมูล ณ เดือนพฤษภาคม ค.ศ. 2004, 2547.**

ธนาคารแห่งประเทศไทย. **การค้าชายแดนไทย-พม่า, 2538.**

ศูนย์ปฏิบัติการแห่งชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี. **ผลการดำเนินงานของรัฐบาล 16 สิงหาคม 2531-30 พฤศจิกายน 2532, 2533.**

สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี. นร 0203/3705 **“การจัดทำความตกลงว่าด้วยความร่วมมือทางการค้าระหว่างรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยกับรัฐบาลแห่งสหภาพพม่า” วันที่ 9 มีนาคม 2533.**

สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี. นร 0205/9079 **“การคัดเลือกเมืองชายแดนที่มีศักยภาพพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ” วันที่ 26 กรกฎาคม 2543.**

สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี. นร 0205/2994 **“ความตกลงว่าด้วยการเดินเรือพาณิชย์ในแม่น้ำล้านช้าง-แม่โขง” วันที่ 7 มีนาคม 2543.**

สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี. นร 0205/4925 **“รายงานผลการประชุมคณะกรรมการร่วมทางการค้า (JTC) ไทย-พม่า ครั้งที่ 3” วันที่ 25 เมษายน 2545.**

สำนักนายกรัฐมนตรี. **ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัฒนาความร่วมมือระหว่างภาครัฐบาลและเอกชนเพื่อแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจ พ.ศ.2539.**

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. **โครงการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง 6ประเทศ (ลาว-กัมพูชา-เวียดนาม-จีน-พม่า-ไทย), 2539.**

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (ฉบับที่ 3-ฉบับที่ 9).**

สำนักพาณิชย์ จังหวัดตาก กระทรวงพาณิชย์. **การค้าชายแดนไทย-พม่า ด้านจังหวัดตาก, 2534.**
 _____ . **ข้อมูลการค้าชายแดนไทย-สหภาพพม่า ด้านฉะฉาน แม่สอด จังหวัดตาก ตามโครงการส่งเสริมและพัฒนากการค้ากับประเทศเพื่อนบ้าน ประจำปี 2542.**

.....เอกสารข้อมูลการค้าชายแดนด้านอำเภอ แม่สอด จังหวัดตาก
ประจำปี 2538.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ.แผนแม่บทการสร้างความร่วมมือหรือการสร้างดุลยภาพ
ใหม่ในภูมิภาค, 2536.

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี.สรุปผลการดำเนินการของคณะรัฐมนตรีตามแนวนโยบายพื้นฐาน
แห่งรัฐ รัฐบาลชวน หลีกภัย ปีที่ 20 (1 พฤศจิกายน 2540- 20พฤศจิกายน
2541).กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2541.

.....สรุปผลการดำเนินการของคณะรัฐมนตรีตามแนวนโยบายพื้นฐาน
แห่งรัฐ รัฐบาลชวน หลีกภัย ปีที่20 (2 พฤศจิกายน 2541 – 20 พฤศจิกายน 2542).
กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี , 2542.

.....สรุปผลการดำเนินการของคณะรัฐมนตรีตามแนวนโยบายพื้นฐาน
แห่งรัฐ รัฐบาลชวน หลีกภัย ปีที่ 20 (9 พฤศจิกายน 2542 – 9 พฤศจิกายน 2543).
กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี2543.

.....ผลการดำเนินงาน 3 ปี ของรัฐบาลนายกรัฐมนตรืชวน หลีกภัย
(พฤศจิกายน 2540 - พฤศจิกายน 2543), กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐ
มนตรี 2543.

.....สรุปผลความก้าวหน้าในการดำเนินงานของรัฐบาลในรอบ 3 เดือน
(26 กรกฎาคม-26 ตุลาคม 2538). กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐ
มนตรี,2538.

.....สรุปผลความก้าวหน้าในการดำเนินงานของรัฐบาลในรอบ 3 เดือน
(27 ตุลาคม 2538-26 มกราคม 2539). กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี,
2539.

.....สรุปผลความก้าวหน้าในการดำเนินงานของรัฐบาลในรอบ 1 ปี (26
กรกฎาคม 2538-25 กรกฎาคม 2539) กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี,
ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์.

.....สรุปผลความก้าวหน้าในการดำเนินงานของรัฐบาลในรอบ 6 เดือน (11
ธันวาคม 2539-10 มิถุนายน 2540). กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี,ไม่
ปรากฏปีที่พิมพ์.

สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี. ผลงานของรัฐบาลพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ (11มีนาคม 2539 -
6 พฤศจิกายน 2540) 2540.

.....ผลงานของรัฐบาลอานันท์ ปันยารชุน เล่มที่ 1, 2535.

- ผลงานของรัฐบาลอานันท์ ปันยารชุน เล่มที่ 2, 2535.
- รัฐบาลในวิถีทางประชาธิปไตย (ชวน สมัย 1,) 2536.
- 2 ปีรัฐบาลในวิถีทางประชาธิปไตย, ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์.

หนังสือ วิทยานิพนธ์

กรรณิการ์ ธรรมรัตน์. ผลกระทบของการปิดด่านชายแดนต่อการค้าชายแดนไทย-พม่า: ศึกษา

กรณีอ.แม่สอด จ.ตาก. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2542.

กาญจนา ประสงค์. พม่า ประเทศเพื่อนบ้านแหล่งค้าใหม่ของไทย. กรุงเทพฯ: กองบริการส่งออก กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ, 2540.

ชวลีพร เจริญดำรงเรือง. นโยบายการค้าระหว่างประเทศไทยและพม่า เล่ม 1. กรุงเทพฯ: สำนักนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศ, 2543.

ฐิติพร จิระสวัสดิ์. นโยบายต่างประเทศของจีนต่อพม่า ช่วงระหว่าง ค.ศ. 1988-1997. กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

สภาหอการค้าแห่งประเทศไทย. การค้าระหว่างประเทศของไทย, กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์, 2537.

ณรงค์ เพชรประเสริฐ. สมาคมการค้าและหอการค้าในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2518.

ธเนศ เจริญเมือง. ไทย-พม่า-ลาว-จีน: สี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ สี่เหลี่ยมวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ, 2538

ธรรมรัตน์ รัตนมณี. ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศพม่า ระหว่างปี พ.ศ. 2531-2533. สารนิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและการทูต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2536.

ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์. พม่ากับการเมืองระหว่างประเทศ, (ในเอกสารการสอนชุดการเมืองระหว่างประเทศในเอเชีย, หน่วยที่ 8-15 (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2530

นิพนธ์ สระดันทพงษ์. รวมคำแถลงนโยบายของรัฐบาลตั้งแต่คณะแรกจนถึงคณะปัจจุบัน (4 สิงหาคม 2531 ทักษิณ ชินวัตร). กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา.

นิยม ไวยรัชพานิช. การค้าชายแดนไทยกับประเทศสหภาพพม่าที่มีผลต่อเศรษฐกิจไทย. หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักรภาครัฐร่วมเอกชน วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, 2538 หน้า ๖.

บัณฑิต นาอาจ. ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและสหภาพพม่า ในทศวรรษ 1980.

สารนิพนธ์หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2536.

ปรางค์ทิพย์ บุญศรี. **ศักยภาพของการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน.**

กรุงเทพฯ: กรมการค้าต่างประเทศ, 2538.

ผาสุก พงษ์ไพจิตร และคริส เบเคอร์. เศรษฐกิจการเมืองไทยสมัยกรุงเทพฯ. เชียงใหม่: สำนักพิมพ์ ซิลค์เวอร์ม, 2546.

พันธุ์สุรย์ อดาว์ลย์, มล. **การพัฒนาเศรษฐกิจและการเมืองพม่า**, กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ, 2542.

พรพิมล ตริโชติ. **ความสัมพันธ์ไทย-พม่า ในรอบ 50 ปี**. กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.

_____. **“พม่ากับสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ, บทความประกอบความสัมพันธ์ไทย-จีน เรื่องสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ: มุมมองของไทย-จีน”** กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540..

ไพโรจน์ ปฐมวัฒน์. **ศักยภาพด้านการค้าและการลงทุนพม่า**. กรุงเทพฯ: กองพาณิชย์กิจต่างประเทศ กรมการค้าต่างประเทศ, ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์.

มนัญญา เงินดี. **ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจไทยและสหภาพเมียนมาร์: ศึกษากรณีการลงทุนของธุรกิจโรงแรมไทยในสหภาพเมียนมาร์ (ค.ศ. 1989-1995)**. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิตภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2539.

มาลินี หาญบุญทอง. **ประเทศไทย ศูนย์กลางเชื่อมโยงเส้นทางเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน**. กรุงเทพฯ: กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์, ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์.

รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์. **มติคณะรัฐมนตรีว่าด้วยเศรษฐกิจไทย รัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน มีนาคม 2534-เมษายน 2535**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย 2541.

รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์และกัลยา อุดมวิทิต. **มติสำคัญของคณะรัฐมนตรีว่าด้วยเศรษฐกิจยุครัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ สิงหาคม 2531- กุมภาพันธ์ 2534**. กรุงเทพฯ: โครงการสำนักวิจัยและวิเคราะห์งบประมาณฝ่ายนิติบัญญัติ สถาบันนโยบายศึกษา, 2546

ระดม สรรพพันธุ์. **บทบาทของหอการค้าจังหวัดตาก ต่อการค้าชายแดนไทย-พม่า**. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2535

รายงานความสมบูรณ์โครงการการขนส่งสินค้าผ่านแดนไทยไปยังประเทศอินโดจีน **เสนอ ปลัดกระทรวงคมนาคม**. กรุงเทพฯ: ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.

ลือชัย จุลาสัยและคณะ. **ยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจภาคเหนือตอนบน: อุตสาหกรรม**

กรรมการลงทุน และการค้าชายแดน. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.

วารสารการสถาปนาคณะกรรมการบริหารหอการค้าจังหวัดตาก ประจำปี 2547-2548 สมัยที่ 10 วันที่ 12 มีนาคม 2547.

วิชัย โสสุวรรณจินดา.**พม่าขุมทองแห่งใหม่ของการลงทุน.**กรุงเทพฯ:ธรรมนิติ, 2537

วิทยา สุจริตธนารักษ์และชปา จิตต์ประทุม (บก.).**การค้าชายแดน.**กรุงเทพฯ:สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.

วิสุทธิ ธรรมวิริยะวงศ์.**ชนชั้นนำทางธุรกิจกับการเมืองไทย ศึกษาเฉพาะกรณีการเข้ามามีบทบาททางการเมืองโดยตรง.**สารนิพนธ์หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,2524.

เวณิกา บุญมาคลี.**พม่า: นโยบายต่างประเทศไทย สมัยพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ.**กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2540.

ศุภมาศ พยัคฆพันธ์.**การลงทุนทางตรงของไทยในลาว.**วิทยานิพนธ์หลักสูตรเศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,2537.

ศูนย์ข้อมูลอินโดจีน ผู้จัดการ.**อินโดจีนในกระแสปริวรรตเศรษฐกิจการเมือง.**กรุงเทพฯ: ผู้จัดการ,2537.

ศูนย์วิจัยกสิกรไทย.**พม่า:คู่มือการลงทุน เศรษฐกิจพม่า 2539-2540:การค้า-การลงทุนทุด จุดเศรษฐกิจถอย.**ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์.

สถาบันทรัพยากรเส้นทางปัญญาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.**รายงานฉบับสมบูรณ์ “การวิเคราะห์กลยุทธ์มาตรการส่งเสริมธุรกิจการลงทุนไทยในพม่า”**, 2541.

สมโชค สวัสดิ์รักษ์. **ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-พม่า-กะเหรี่ยง.** กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540.

สิริมน อติแพทย์.**ทหารกับการต่างประเทศ:ศึกษาบทบาทของกองทัพไทยในความสัมพันธ์ระหว่างไทย-พม่า พ.ศ.2539-2541.**วิทยานิพนธ์หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัย, 2544.

สุนิสา สุขชี. **บทบาทบริษัทข้ามชาติในความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจไทย-จีน พ.ศ.2524-2539.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.

สุนนท์ อนิลบล.**แนวนโยบายด้านเศรษฐกิจการค้าชายแดนของไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน.** กรุงเทพฯ: กรมการค้าต่างประเทศ, 2543.

สุริย์ ไตรรัตน์กุล.การดำเนินนโยบายของจีนต่อพม่า ระหว่างปี 2531-2536 .สารนิพนธ์หลักสูตร
รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการระหว่างประเทศและการทูต คณะรัฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,2538.

สุวภาณี เจริญสุริยฉัตร.การค้าชายแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้านและบทบาท
ของคณะกรรมการเพื่อสนับสนุนการค้าชายแดน.กรุงเทพฯ: กรมการค้าต่างประเทศ,ไม่
ปรากฏปีที่พิมพ์.

หน่วยวิชาการ สาขาภาคเหนือ ฝ่ายวิชาการและฝ่ายต่างประเทศ ธนาคารแห่งประเทศไทย “การค้า
ชายแดนไทย-พม่า” 2538.

หอการค้าไทย. ข้อบังคับหอการค้าไทย พ.ศ.2509 แก้ไขครั้งที่ 13 พ.ศ.2547.

หอการค้าไทย, รายงานการสัมมนาหอการค้าทั่วประเทศ ครั้งที่ 7 วันที่ 16-17 กันยายน 2532 ณ
โรงแรมเชียงใหม่พลาซ่า อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

เอนก เหล่าธรรมทัศน์. มองเศรษฐกิจการเมืองไทยผ่านการเคลื่อนไหวของสมาคมธุรกิจ.
กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ, 2539.

อัจฉรา เลหาสุขไพศาล. การปรับเปลี่ยนนโยบายต่างประเทศของพม่าในช่วงปี 1988-1997. สาร
นิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและการทูต
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541.

อัมพร จิรัฐติกร (บก.). ไทยกับพม่า ข้อควรทำและไม่ควรทำ,เอกสารวิชาการชุด “โครงการ
อาณานิคมศึกษา 5 ภูมิภาค เล่มที่ 2”.กรุงเทพฯ:สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย,
2544.

อุดร ตันติสุนทร. บันทึกการก่อสร้างสะพานมิตรภาพไทย-พม่า สะพานแห่งประวัติศาสตร์. กรุงเทพฯ:
บพิธการพิมพ์, 2545.

บทความ

เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม. การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง กับการรวม
อำนาจทางเศรษฐกิจโดยเอกชนในประเทศไทย. เอกสารการสัมมนาเศรษฐศาสตร์การ
เมือง ครั้งที่ 5 (กรุงเทพฯ: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย) 2522.

พรพิมล ตรีโชติ.ความสัมพันธ์ไทย-พม่า ในรอบ 50 ปี,เอกสารประกอบการสัมมนา.กรุงเทพฯ:
สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.

มนตรี เจนวิทย์การ.เอกสารทางวิชาการ หมายเลข 23 “บทบาทของกลุ่มผลประโยชน์ที่มีต่อ
รัฐบาล ระบบราชการ ประชาชน และการพัฒนาประเทศ”.กรุงเทพฯ:คณะรัฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,1985(2528).

รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์. **บทบาทของรัฐกับการสนองตอบของประชาชนในกระบวนการพัฒนา**

เศรษฐกิจไทย. บทความเสนอต่อศูนย์ศึกษาการพัฒนาสังคม คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง “รัฐกับการสนองตอบของประชาชนในกระบวนการพัฒนาสังคมไทย” 30-31 มกราคม 2531.

ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, สหรัฐว่าบาตรพม่า: เลื้อยผ้าสำเร็จรูปไทย...สบโอกาสขยายตลาด,” มองเศรษฐกิจ, ปีที่ 9 ฉบับที่ 1315 15 สิงหาคม 2546.

ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, “ไทย-พม่า: เสริมสัมพันธ์...สร้างสรรค์ความเจริญ,” กระแสทรรศน์, ปีที่ 3 ฉบับที่ 401 16 พฤษภาคม 2540.

ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, “ปิดชายแดนไทย-พม่า: ใครได้-ใครเสีย,” กระแสทรรศน์, ปีที่ 5 ฉบับที่ 742 15 ตุลาคม 2542.

ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, “ไทย-พม่า: แนวโน้มค้าชายแดนครึ่งปีหลัง 2545,” กระแสทรรศน์, ปีที่ 8 ฉบับที่ 1298 7 สิงหาคม 2543

ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, “พม่า 2546: ทำทายนานาชาติ เมินคว่ำบาตรเศรษฐกิจ,” มองเศรษฐกิจ, ปีที่ 9 ฉบับที่ 1466 8 สิงหาคม 2546 หน้า 2.

ศูนย์วิจัยกสิกรไทย “เศรษฐกิจพม่า: ฝ่ากระแสวิกฤติ ผูกมิตรประเทศเพื่อนบ้าน, “ มองเศรษฐกิจ ปีที่ 9 ฉบับที่ 1266 23 พฤษภาคม 2546, หน้า 1-2.

เศกสิน ศรีวัฒนากุลกิจ. ข้อพิจารณาการลงทุนในประเทศสหภาพพม่า. เอเชียปริทัศน์ ปีที่ 17 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม 2539.

หอการค้าไทย, ข้อบังคับหอการค้าไทย พ.ศ.2509 (แก้ไขครั้งที่ 13 พ.ศ.2547), กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์, 2547, หน้า 2.

เอกสารภาษาอังกฤษ

Anek Laothamatas. **Business Associations and the New Political Economy of Thailand: From Bureaucratic Polity to Liberal Corporatism.** Oxford: Westview Press, 1992.

Baker, Chris and Pasuk Phongpaichit. **A History of Thailand.** New York: Cambridge University Press, 2005.

Brandon, John J. (ed.). **Burma / Myanmar :Towards The Twenty-First Century:Dynamic of Continuity and Change.** Bangkok:TK Printing Ltd.,1997.

Badgley, John. "The Burmese Way to Capitalism". **Southeast Asian Affair** 1989. Business in Thailand. **Thai Investment in Burma:Entering Burma:The Last Commercial Frontier in Asia** (January,1998).

Christie, Clive J. **A Modern History of SEA: Decolonization, Nationalism and Separatism.**

New York: I.B. Touris & Co., 1996.

Clark, Allen L. **Myanmar's Present Development and Future Options**. California: The

Regent of The University of California, 1999.

Cox, Ronald W. **Business and the State in International Relations.** Colorado: Westview

Press, 1996.

Fifield, Russell H. **The Diplomacy of Southeast Asia: 1945-1958.** New York: Brothers

Publishers, 1958, p.248.

Giannini, Tyler R. **Destructive Engagement : A Decade of Foreign Investment in Burma, An**

Issue Paper of Earth Rights International's Burma Project, 1999.

Gomez, Edmund Terence. ed. **Political Business in East Asia,** London: Routledge, 2002.

Guyot, James F. "Burma in 1988 Perestroika With a Military Face". **Southeast Asian Affair**

1989.

Hewison, Kevin. **Bankers and Bureaucrats Capital and the Role of the State in Thailand.**

Connecticut: Yale University Southeast Asia Studies, 1989.

_____. **Power and Politics in Thailand.** Wollongong: Journal of Contemporary Asia

Publishers, 1989.

Kiryu, Minoru (ed.). **Asean and Japanese Perspectives on Industrial Development and**

Reforms in Myanmar: A Survey of Selected Firms. Bangkok: Chulalongkorn

University Printing House, 1998.

Kirkkiat Phipatseritham and Yoshihara, Kunio. **Business Groups in Thailand.** Singapore:

Institute of Southeast Asian Studies, 1983.

Lintner, Bertil. **Outrage: Burma's Struggle for Democracy.** (Hongkong: Review Publishing

Co., Ltd., 1989), p.221.

Taylor, Robert H. **The State in Burma,** London: C. Hurst & Co. Ltd., 1987

_____. "Myanmar 1990: New Era or Old?", **Southeast Asian Affair 1997.**

Special Report "Burma's Forests Are Good Business". **Thailand Business** May-June 1990.

Than, Mya. "Agriculture in Myanmar: What Has Happened to Asia's Rice Bowl?". **Southeast**

Asian Affair 1997.

The Union of Myanmar Federation of Chambers of Commerce and Industry. **Trade and**

Investment opportunities Myanmar. nd.

The United Nations. **Alignment of The Trade Document of Cambodia “Myanmar and Vietnam”**, 1999.

Warr, Peter G. "The Thai Economy In The Mid-1990s", **Southeast Asian Affair** 1996.

เพิ่มหนังสืออีกหนึ่งเล่ม ปี 2004

วารสาร, สิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์

ฐานเศรษฐกิจ ปี 2531-2547

ประชาชาติธุรกิจ ปี 2531-2547

ผู้จัดการรายวัน ปี 2534-2547

ผู้จัดการรายสัปดาห์ ปี 2531-2547

พบโลก ปี 2535

ผู้ส่งออก ปี 2539-2546

มติชน ปี 2531-2548

มติชนสุดสัปดาห์ ปี 2531-2547

เนชั่นสุดสัปดาห์ ปี 2531-2547

แนวหน้า

โลกการค้า ปี 2543-2545

เศรษฐกิจการพาณิชย์ ปี 2544-2545

สยามจดหมายเหตุ (ซีดีรอม) สรุปข่าวไทย-พม่า ระหว่างปี 2519-2546

สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ปี 2531- 2547.

หลักไท ปี 2531-2545

อาทิตย์ ปี 2531-2545

ไทยคุณ

อีคอนนิวส์

เอเชียปริทัศน์

สัมภาษณ์

นายเสมา คล้ายสุวรรณ เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ วันที่ 15 กรกฎาคม 2547.

นายจักรสิทธิ์ แก้ววิไล เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการลงทุน สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน วันที่ 2 กรกฎาคม 2547.

นายอุดร ตันติสุนทร สมาชิกวุฒิสภา วันที่ 28 มกราคม 2548.

นายดำรง ขจรมาศบุษย์ ประธานหอการค้าจังหวัดระนอง วันที่ 27 มกราคม 2548.

นายเสริมชัย กิตติรัตน์ไพบุลย์ ประธานหอการค้าจังหวัดเชียงราย วันที่ 19 พฤศจิกายน 2547.

นายสุชาติ ตริรัตน์วัฒนา ประธานหอการค้าจังหวัดตาก วันที่ 11 ตุลาคม 2547.

นายบรรพต ก่อเกียรติเจริญ เลขธิการหอการค้าจังหวัดตาก วันที่ 12 ตุลาคม 2547.

นายปณิธิ ตั้งผาติ ที่ปรึกษาหอการค้าจังหวัดตาก และประธานคณะกรรมการอนุรักษ์ผืนป่าตะวันตก จังหวัดตาก วันที่ 11 ตุลาคม 2547.

นายนิยม ไวยรัชพานิช ประธานหอการค้าชายแดน หอการค้าไทย วันที่ 12 ตุลาคม 2547.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก: รายชื่อนายกรัฐมนตรีไทยและช่วงเวลาการดำรงตำแหน่ง ตั้งแต่ปี 2531-ปัจจุบัน

รายชื่อนายกรัฐมนตรีของไทย	ช่วงเวลาการดำรงตำแหน่ง
พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ	4 สิงหาคม 2531 – 23 กุมภาพันธ์ 2534
นายอานันท์ ปันยารชุน	2 มีนาคม 2534-7 เมษายน 2535 (สภาสิ้นสุดลงตามวาระ)
พลเอกสุจินดา คราประยูร	7 เมษายน 2535 – 24 พฤษภาคม 2535 (ลาออก)
นายอานันท์ ปันยารชุน	10 มิถุนายน 2535 – 22 กันยายน 2535 (สภาสิ้นสุดลงตามวาระ)
นายชวน หลีกภัย	23 กันยายน 2535 – 19 พฤษภาคม 2538 (ยุบสภา)
นายบรรหาร ศิลปอาชา	13 กรกฎาคม 2538 – 25 พฤศจิกายน 2539 (ยุบสภา)
พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ	25 พฤศจิกายน 2539 – 9 พฤศจิกายน 2540 (ลาออก)
นายชวน หลีกภัย	9 พฤศจิกายน 2540/1997 – 9 กุมภาพันธ์ 2544/2001 (ยุบสภา)
พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร	9 กุมภาพันธ์ 2544/2001 - ปัจจุบัน

ภาคผนวก ข: ลำดับเหตุการณ์สำคัญๆ ประเด็นปัญหาความสัมพันธ์ไทย-พม่าสำคัญๆในแต่ละช่วงตั้งแต่ปี 1988-ปัจจุบัน

วัน เดือน ปี	ความสัมพันธ์ระหว่างไทย - พม่า
2515	ประธานาธิบดีเนวินเยือนไทย
2521	พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ นายกรัฐมนตรี เยือนพม่าอย่างเป็นทางการ
กลางปี 2523	พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี เยือนพม่า ตามคำเชิญของรัฐบาลพม่า ทั้งสองประเทศได้ตกลงในความร่วมมือระหว่างกันในเรื่องต่างๆ เช่น เรื่องปัญหาการปราบปรามยาเสพติด ปัญหาชนกลุ่มน้อย บริเวณชายแดนไทย-พม่า การแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างกันในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความสงบเรียบร้อยบริเวณชายแดนของประเทศทั้งสอง
2529	พล.อ.อาทิตย์ กำลังเอก ผู้บัญชาการทหารสูงสุดและผู้บัญชาการทหารบกเยือนพม่า เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน เรื่องการแก้ไขปัญหายาเสพติดได้ปรากฏเป็นรูปธรรมในแบบของคณะกรรมการชายแดนที่เป็นทางการ มีการจัดตั้งองค์กรในระดับต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นบริเวณชายแดน

ภาคผนวก ข: ลำดับเหตุการณ์สำคัญๆ ประเด็นปัญหาความสัมพันธ์ไทย-พม่าสำคัญๆในแต่ละช่วงตั้งแต่ปี 1988-ปัจจุบัน (ต่อ)

วัน เดือน ปี	ความสัมพันธ์ระหว่างไทย - พม่า
2531	พล.อ.ชอ หม่อมประภาศเปิดประเทศให้นักลงทุนต่างชาติเข้าไปลงทุน
23 พฤศจิกายน 2531	ทหารพม่าบุกไล่ฮิปปี้ไทยที่อ.ทองผาภูมิ จ.กาญจนบุรี
26 พฤศจิกายน 2531	การลงนามสัญญาทำประมงร่วมกันอย่างเป็นทางการครั้งแรกระหว่างเอกชนไทยกับรัฐบาลพม่า
13 มกราคม 2532	พม่าโจมตีกลุ่มกะเหรี่ยง ทำให้กระสุนตกลงมาในฝั่งไทย
22-25 กุมภาพันธ์ 2532	นายประภัตร โพธสุธน นำคณะเดินทางไปพม่าและเข้าพบพล.อ.ชอ หม่อม
6-8 มีนาคม 2532	พล.ท.สนั่น ขจรประศาสน์ รมว.กระทรวงเกษตรและสหกรณ์นำคณะไปเจรจาเรื่องสัมปทานไม้และประมง
11-13 เมษายน 2532	ร.ต.ประพาส ลิ้มปะพันธุ์ รมว.กระทรวงการต่างประเทศไปเจรจากับด้านความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการเมือง เพื่อส่งเสริมการค้าในระบบ
12 เมษายน 2532	การลงนามความตกลงทวิภาคีด้านการค้าและเศรษฐกิจและส่งเสริม คุ้มครองการลงทุน ณ กรุงย่างกุ้ง
14 เมษายน 2532	ทหารพม่าบุกไล่ล่าฮิปปี้ อ.ท่าสองยาง ทางของไทยได้ยิงกระสุนเพื่อขับไล่ทหารพม่า
22 เมษายน 2532	ตำรวจตระเวนชายแดนปะทะกับกองกำลังที่ อ.ทองผาภูมิ
20 พฤษภาคม 2532	ตำรวจตระเวนชายแดนและทหารพราน ปะทะกองกำลังที่อ.แม่สอด จ.ตาก
12 มิถุนายน 2532	ทหารพม่าไล่เขตแดนที่บ้านห้วยไฮ อ.เมือง จ.แม่ฮ่องสอน และมีการปะทะกับทหารไทย
19-20 สิงหาคม 2532	การประชุม RBC ครั้งที่ 1 ที่จ.เชียงใหม่
12-13 ธันวาคม 2532	การประชุม RBC ครั้งที่ 2 ที่เมืองตองยี ประเทศพม่า
29 ธันวาคม 2532	ทหารพม่า จำนวน 800 นาย รุกไล่บริเวณบ้านโกนเกน อ.พบพระ จ.ตาก
มกราคม 2533	กองกำลังจากพม่าปะทะกับตำรวจตระเวนชายแดนและทหารพราน ที่อ.แม่สอด จ.ตาก
2 กุมภาพันธ์ 2533	นายสุบิน ปิ่นขยัน รมว.กระทรวงพาณิชย์และพันเอกดี.โอ.อาเบล รมต. การค้าและวางแผนและการคลัง ลงนามบันทึกความเข้าใจว่าด้วยการจัดตั้งคณะกรรมการร่วมทางการค้า
13-14 มีนาคม 2533	การประชุม RBC ครั้งที่ 3 ที่ จ.พิษณุโลก

ภาคผนวก ข: ลำดับเหตุการณ์สำคัญๆ ประเด็นปัญหาความสัมพันธ์ไทย-พม่าสำคัญๆในแต่ละช่วงตั้งแต่ปี 1988-ปัจจุบัน (ต่อ)

วัน เดือน ปี	ความสัมพันธ์ระหว่างไทย - พม่า
9 มีนาคม 2533	ผู้แทนไทย-พม่า ลงนามบันทึกความเข้าใจ ณ กรุงเทพฯ ร.ต.ประพาส ลิมปะพันธ์ และนายอุ ยุ้น ส่วย เอกอัครราชทูตพม่าประจำกรุงเทพฯ ตกลงจัดตั้งคณะกรรมการชายแดนส่วนภูมิภาค (RBC)
14-15 สิงหาคม 2533	การประชุม RBC ครั้งที่ 4 ที่เมืองเมะละแหม่ง
ปลายพฤศจิกายน 2533	เกิดเหตุระเบิดตรงฝั่งเมียวดีของพม่า ซึ่งอยู่ตรงข้ามท่าสายลวด อ.แม่สอด จ.ตาก ทำให้ชาวพม่าบาดเจ็บหลายราย
13 กุมภาพันธ์ 2534	พล.ต.อ.เภา สารสิน รองนายกรัฐมนตรีเดินทางเยือนพม่า เพื่อหารือเรื่องการปราบปรามยาเสพติด
22 กุมภาพันธ์ 2534	พล.อ.สุนทร คงสมพงษ์ ผบ.สส.นำคณะรวม 44 คน เยือนพม่าตามคำเชิญของพล.อ.อาวูโซ ซอ หม่อง
23-24 เมษายน 2534	พล.อ.วิจิตร สุขมาก รอง เสธ.ทหาร นำคณะเดินทางเยือนพม่า ตามคำเชิญของกองทัพพม่า
23-24 เมษายน 2534	การประชุม RBC ครั้งที่ 5 ที่ จ.กาญจนบุรี
17-22 มิถุนายน 2534	พล.อ.วิจิตร สุขมาก รอง เสธ.ทหาร นำคณะเดินทางเยือนพม่าในฐานะแขกของผบ.สส.พม่า
18 มิถุนายน 2534	การลงนามบันทึกความเข้าใจในการแก้ปัญหาบริเวณแม่น้ำสายและแม่น้ำรวก
23 มิถุนายน 2534	คณะรัฐมนตรีไทยมีมติแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาปัญหาเขตแดนไทย-พม่า (ฝ่ายไทย) ASEAN ประกาศใช้นโยบาย Constructive Engagement กับพม่า
31 กรกฎาคม – 3 สิงหาคม 2534	นายอาซวี เตาลานนท์ รมช.กระทรวงเกษตรฯ เยือนพม่า เพื่อเสนอการร่วมลงทุนด้านอุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่องกับอาหารทะเล
11-16 พฤศจิกายน 2534	การประชุม RBC ครั้งที่ 6 ที่เมืองตองยี
28 พฤศจิกายน – 1 ธันวาคม 2534	นายอาณัติ อาภาภิรมย์ รมว.กระทรวงเกษตรฯ เยือนพม่า เพื่อเสนอการร่วมมือด้านอุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่องกับอาหารทะเล และได้รับสัมปทานไม้เพิ่มเติม
18 กุมภาพันธ์ 2535	ทหารพม่ายึดเนิน 491 มีการปิดด่านการค้าชั่วคราวที่ อ.แม่สอด จ.ตาก เนื่องจากทางพม่าประท้วงไทยที่ยิงพลเรือนมิให้กองกำลังพม่านุกรุกเข้ามาที่ชายแดนไทย

ภาคผนวก ข: ลำดับเหตุการณ์สำคัญๆ ประเด็นปัญหาความสัมพันธ์ไทย-พม่าสำคัญๆในแต่ละช่วงตั้งแต่ปี 1988-ปัจจุบัน (ต่อ)

วัน เดือน ปี	ความสัมพันธ์ระหว่างไทย - พม่า
12 มีนาคม 2535	การแลกเปลี่ยนสัตยาบันการปักปันเขตแดนอย่างถาวรบริเวณแม่น้ำววกและแม่สาย
12-15 มีนาคม 2535	รมว.กระทรวงการต่างประเทศพมามาร่วมประชุมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดและการปรับโครงสร้างคณะกรรมการแม่น้ำโขงในไทย
28 มีนาคม 2535	กองกำลังของรัฐบาลพม่าโจมตีกองกำลังกะเหรี่ยงกู่ชาติ และได้มีกระสุนปืนตกเข้ามายังฝั่งไทย และทางพม่าได้สั่งปิดการค้าที่อ.เมียวดี ตรงข้ามตลาดริมเมย อ.แม่สอด โดยอ้างเหตุผลว่า ปัญหาด้านความปลอดภัย และพม่ายังระบุว่าไทยให้ความช่วยเหลือกองกำลังกะเหรี่ยงกู่ชาติ
23-24 เมษายน 2535	พล.ต.ตาน ช่วย ขึ้นดำรงตำแหน่งแทน พล.อ.ชอ หม่อง
30 เมษายน 2535	รัฐบาลพม่าประกาศยุติการโจมตีกลุ่มกบฏกะเหรี่ยง การดำเนินการติดต่อบetweenไทยผู้นำชนกลุ่มน้อยถูกเปิดเผย ส่งผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศ
วันที่ 28 กรกฎาคม 2535	การจัดตั้งคณะกรรมการกฎหมายทะเลและเขตทางทะเลของประเทศไทย
8 สิงหาคม 2535/1992	อู โอง จอ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสหภาพพม่าได้เข้าพลนายอาสา สารสิน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศไทย ฝ่ายไทยได้เสนอให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการร่วมไทย-สหภาพพม่า
14-19 สิงหาคม 2535	พล.ต.หม่อง เอ ผบ.ภทบ.ตอ. และคณะเดินทางมาประชุมกับมทก.4 เกี่ยวกับปัญหาเนิน 491
17-18 สิงหาคม 2535	การประชุม RBC ครั้งที่ 7 ที่จ.เชียงใหม่
6 ตุลาคม 2535	ทหารพม่าจับกุมนายอำเภอ จ.แม่ฮ่องสอน ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ประสานงานชายแดนไทย-พม่า
ตุลาคม – พฤศจิกายน 2535	ทหารพม่าล้วงลำเขตแดนที่ดอยผาตั้ง
10 พฤศจิกายน 2535	พล.อ.อ.วรนาถ อภิจักรี ผบ.สส.นำคณะทหาร ตำรวจ และสื่อมวลชนเยือนพม่าและหารือกับพล.อ.ตานาน ช่วย กรณีเนิน 491
16-20 พฤศจิกายน 2535	การประชุม RBC ครั้งที่ 7

ภาคผนวก ข: ลำดับเหตุการณ์สำคัญๆ ประเด็นปัญหาความสัมพันธ์ไทย-พม่าสำคัญๆในแต่ละช่วงตั้งแต่
ปี 1988-ปัจจุบัน (ต่อ)

วัน เดือน ปี	ความสัมพันธ์ระหว่างไทย - พม่า
19 พฤศจิกายน 2535	นายปลอดประสพ สุรัสวดี อธิบดีกรมประมง พร้อมด้วยเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจากภาครัฐและตัวแทนของสมาคมการประมงนอกลำน้ำไทย ได้เดินทางไปประเทศพม่า เพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหาและข้อขัดข้องในการเข้าไปทำประมงในลำน้ำพม่าของชาวประมงไทย
29 พฤศจิกายน 2535	มีการประชุมอย่างไม่เป็นทางการอีกครั้ง ระหว่างคณะกรรมการค้าชายแดนไทย และตัวแทนจากหอการค้าไทย-พม่า ที่โรงแรมแม่สอดฮิลด์ จ.ตาก
8 ธันวาคม 2535	การประชุม RBC เป็นกรณีพิเศษ ผลจากการปัญหาเนิน 491 ได้มีมติให้ทั้งสองฝ่ายปรับย้ายกำลังทหาร
21 มกราคม 2536	การลงนามร่วมจัดตั้งคณะกรรมการร่วมไทย-พม่า ว่าด้วยความร่วมมือทวิภาคี (Joint Commission)
18 กุมภาพันธ์ 2536	นายสุรินทร์ พิศสุวรรณ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศได้เดินทางเยือนพม่าพร้อมกับแม่ทัพภาค 1 พลโทเชษฐา ฐานะจาโร เพื่อร่วมประชุมแก้ไขปัญหาเนิน 491 ที่จังหวัดชุมพร
18-21 กุมภาพันธ์ 2536	การประชุม RBC ครั้งที่ 1 ที่กรุงย่างกุ้ง มีเนื้อหาสำรวจและปักปันเขตแดนทางบก
วันที่ 22 เมษายน 2536	การแต่งตั้งคณะกรรมการร่วมไทย-พม่า เกี่ยวกับเขตแดนคงที่ ช่วงแม่น้ำสาย-แม่น้ำววก (ฝ่ายไทย)
13-16 สิงหาคม 2536	พล.อ.วิจิตร สุขมาก รมว.กลาโหมเยือนพม่าอย่างเป็นทางการตามคำเชิญของรมว.กลาโหมพม่า
25 สิงหาคม 2536	หอการค้า จ. ตาก ขออนุญาตสร้างสะพานข้ามแม่น้ำสายชั่วคราว และเสนอหนังสือต่อนายพลจัตวา ตัน หงว่ย เรื่องการสร้างสะพานข้ามแบบถาวร
สิงหาคม 2536	นายวีระศักดิ์ พุเตกูล เอกอัครราชทูตไทย ประจำกรุงย่างกุ้ง ได้เข้าพบพลจัตวาหม่อง หม่อง รัฐมนตรีกระทรวงปศุสัตว์ และการประมง เพื่อยื่นข้อเรียกร้อง 2 ข้อ คือ ขอให้พม่าเปลี่ยนการยึดเรือประมงไทยที่จับไปเป็นเสียค่าปรับแทน และเสนอการจัดระเบียบการประมง
9-10 กันยายน 2536	ผู้บัญชาการทหารบกไทยเยือนพม่า
13-16 กันยายน 2536	รมว.กระทรวงการคลังเยือนพม่า

ภาคผนวก ข: ลำดับเหตุการณ์สำคัญๆ ประเด็นปัญหาความสัมพันธ์ไทย-พม่าสำคัญๆในแต่ละช่วงตั้งแต่ปี 1988-ปัจจุบัน (ต่อ)

วัน เดือน ปี	ความสัมพันธ์ระหว่างไทย - พม่า
13-18 กันยายน 2536	การเดินทางไปเยือนพม่าของนางาตรี ประสงค์ สุ่นศิริ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศกับนายอู โอง์ ขอ รมต.กระทรวงต่างประเทศพม่า เพื่อวางกรอบความร่วมมือด้านการค้า การลงทุน เศรษฐกิจและการคมนาคม และเรื่องการสร้างสะพานข้ามแม่น้ำเมย ในการประชุม JC ครั้งที่ 1 ณ กรุงย่างกุ้ง ซึ่งมีหัวข้อเจรจาหลัก คือ 1) ขอให้พม่าเปิดสัมปทานไม้ให้เอกชนไทย 2) ขอทำการประมงร่วม 3) เสนอการสร้างสะพานข้ามแม่น้ำเมย 4) ขออนุญาตใช้น้ำจากแม่น้ำสาละวินเพื่อการเกษตรและพลังงาน
8-11 พฤศจิกายน 2536	พลโทเชษฐา ฐานะจาโร ได้เดินทางไปพม่าในฐานะผู้แทนฝ่ายไทยในการประชุมคณะกรรมการระดับภูมิภาคระหว่างไทย-พม่า (RBC) ครั้งที่ 8 ที่เมืองเมะละแหม่ง และทางการพม่าได้ปล่อยตัวนักโทษด้วย
18-21 กุมภาพันธ์ 2537	คณะกรรมการเขตแดนไทย-พม่า ประชุมเรื่องการสำรวจและปักปันเขตแดนบริเวณเนิน 491
9 เมษายน 2537	ลงนามบันทึกความเข้าใจร่วมกันก่อตั้งคณะกรรมการชายแดนไทย-พม่าระดับท้องถิ่น (TBC)
19 เมษายน 2537	น.ต.ประสงค์ สุ่นศิริ เยือนพม่าเพื่อเชิญเข้าร่วมการประชุมอาเซียนในไทยในเดือนกรกฎาคม 2537
25-29 เมษายน 2537	การประชุม RBC ครั้งที่ 9 ที่กรุงเทพฯ
5-8 พฤษภาคม 2537	นายสาวิตต์ โพธิ์วิหค รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีเดินทางเยือนพม่า เข้าเจรจากับพลเรือโทหม่องหม่อง คิน รองนายกรัฐมนตรี อู คิน หม่อง เทียน รัฐมนตรีกระทรวงพลังงานและพลังงานลุ่ม หม่อง รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี เพื่อเสนอหลักการในการเจรจาซื้อขายก๊าซธรรมชาติจากแหล่งเมะตะมะ
22 กรกฎาคม 2537	นายอู ออง จอ รัฐมนตรีต่างประเทศพม่าเข้าร่วมพิธีเปิดการประชุมรัฐมนตรีอาเซียนครั้งที่ 27 ที่กรุงเทพฯ ในฐานะแขกของรัฐบาลไทย
17 ตุลาคม 2537	นายสุรินทร์ พิศสุวรรณ รมช.กระทรวงการต่างประเทศนำคณะกรรมการก่อสร้างสะพานข้ามแม่น้ำเมยไปลงนามกับทางการพม่าที่กรุงย่างกุ้ง
5-8 พฤศจิกายน 2537	การประชุมคณะกรรมการชายแดนส่วนภูมิภาคไทย-พม่า ครั้งที่ 10 ที่เมืองตองยี รัฐฉาน ประเทศพม่า ไทยขอเปิดจุดผ่านแดนชั่วคราวอีก 2 จุด ที่แม่ฮ่องสอนและเชียงราย
28 พฤศจิกายน – 2 ธันวาคม 2537	การประชุม JC ครั้งที่ 2 ที่กรุงเทพฯ

ภาคผนวก ข: ลำดับเหตุการณ์สำคัญๆ ประเด็นปัญหาความสัมพันธ์ไทย-พม่าสำคัญๆในแต่ละช่วงตั้งแต่
ปี 1988-ปัจจุบัน (ต่อ)

วัน เดือน ปี	ความสัมพันธ์ระหว่างไทย - พม่า
18-19 มกราคม 2538	พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศเยือนพม่า
2 กุมภาพันธ์ 2538	พม่าระงับการให้สัมปทานประมงแก่บริษัทประมงไทย การลงนามในสัญญาการซื้อขายก๊าซธรรมชาติจากแหล่งยานาดาของพม่าระหว่างการปิโตรเลียมฯกับตัวแทนจากพม่า
4 มีนาคม 2538	ทางการพม่ามีคำสั่งปิดด่านการค้าชายแดนแม่สอด จ.ตาก หลังเกิดสงครามชนกลุ่มน้อย ตลอดเดือนกุมภาพันธ์ 2538
26 มีนาคม 2538 ถึง 16 มีนาคม 2539	รัฐบาลพม่ามีคำสั่งปิดด่านค้าชายแดนที่แม่สายอย่างถาวร รวมถึงตลอดแนวชายแดนไทย-พม่า ด้านตะวันตกของไทย โดยอ้างว่าไทยให้การสนับสนุนกองกำลังชนเผ่าอย่างลับๆ ปล่อยให้มีการขนอาวุธสงครามตามชายแดนไทย
20 เมษายน 2538	การปิดด่านที่แม่สาย เนื่องจากการสู้รบระหว่างรัฐบาลพม่ากับกองกำลังชนเผ่า โดยอ้างว่าไทยให้ที่ลี้ภัย
24-27 เมษายน 2538	พิธีประชุมคณะกรรมการชายแดนส่วนภูมิภาคไทย-พม่า ครั้งที่ 11 ที่กองทัพบกที่ 3 จังหวัดพิษณุโลก ต้องยุติกลางคัน เพราะระหว่างการประชุมได้มีกองกำลังต่างชาติบุกเข้าโจมตีและเผาบ้านเรือนราษฎรไทย และค่ายกะเหรี่ยงอพยพที่ชายแดนไทย-พม่า ด้านจังหวัดตาก
7 มิถุนายน 2538	พม่าขอให้ทางไทยระงับการก่อสร้างสะพานเป็นการชั่วคราว
26 มิถุนายน 2538	ทางการไทยมอบหมายให้พล.อ.เชษฐา ฐานะจาโร ผบ.ทบ.เข้าคลี่คลายปัญหาการก่อสร้างสะพาน
11 สิงหาคม 1995/2538	พม่าปิดด่านที่จังหวัดระนอง เนื่องจากรัฐบาลพม่าไม่พอใจที่บริษัทเอกชนไทยไม่ยอมปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของรัฐบาลพม่า และเพราะลูกเรือไทยฆ่าลูกเรือพม่า
12 สิงหาคม 2538	รัฐบาลพม่าประกาศปิดด่านชายแดนระนอง-เกาะสอง อย่างไม่มีกำหนด ภายหลังคนงานประมงชาวพม่าถูกสังหาร
18 สิงหาคม 2538	พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ รองนายกรัฐมนตรีและรมว.กระทรวงกลาโหม เดินทางเยือนพม่าเพื่อดำเนินการหารือเรื่องการสร้างสะพาน

ภาคผนวก ข: ลำดับเหตุการณ์สำคัญๆ ประเด็นปัญหาความสัมพันธ์ไทย-พม่าสำคัญๆในแต่ละช่วงตั้งแต่
ปี 1988-ปัจจุบัน (ต่อ)

วัน เดือน ปี	ความสัมพันธ์ระหว่างไทย - พม่า
17-20 มกราคม 2539	เจ้าหน้าที่กรมเศรษฐกิจ กระทรวงการต่างประเทศและตัวแทนจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง เช่นกระทรวงมหาดไทย และกระทรวงพาณิชย์ พร้อมด้วยภาคเอกชนจำนวนหนึ่งเดินทางไปกรุงย่างกุ้ง เพื่อปรึกษาหารือกับเจ้าหน้าที่ระดับสูง กระทรวงการต่างประเทศของพม่า ในรายละเอียดของข้อตกลงทางการค้าร่วมระหว่างไทยกับพม่า โดยมี นายวิวัฒน์ ศิริจางค์พัฒนา ประธานหอการค้าจังหวัดเชียงรายได้รับเชิญให้ร่วมเดินทางด้วย และมีนายอิทธิเดช แก้วหลวง ผู้ช่วยเลขาธิการหอการค้า จ.เชียงราย เข้าร่วมประสานงานกับกระทรวงการต่างประเทศ เพื่อชี้แจงข้อมูลด้านการค้าชายแดนและสถานการณ์ชายแดนให้กับคณะเดินทาง เพื่อประกอบการพิจารณาและเจรจา
12-13 กุมภาพันธ์ 2539	การประชุม RBC ครั้งที่ 12 พล.ท.ถนอม วชิรพุทธ (แม่ทัพภาคที่ 3) กับ พล.ต.เก็ต เส่ง แม่ทัพภาคตะวันออกเฉียงนาบ้นที่กข้อตกลงแก้ไขปัญหา และตั้งคณะกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริงในการสร้างสะพาน
17 – 18 มีนาคม 2539	นายบรรหาร ศิลปอาชาเดินทางเยือนพม่า เยือนพม่าอย่างเป็นทางการ เพื่อประสานความสัมพันธ์กับพม่าในทุกด้าน มีการลงนามบันทึกข้อตกลงเปิดจุดผ่านแดน แม่สาย-ท่าขี้เหล็ก ,แม่สอด-เมียวดี,ระนอง-เกาะสอง
19-21 มิถุนายน 2539	การประชุม RBC ครั้งที่ 13 ที่ จ.พิษณุโลก
1-8 สิงหาคม 2539	นายอำนาจ วิวิธร และนาย Ohn Gyaw ร่วมลงนามในบันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือทางวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว พร้อมกับส่งเสริมการท่องเที่ยวตามแนวชายแดน
2-7 สิงหาคม 2539	การประชุม JC ครั้งที่ 3 ที่เมืองย่างกุ้ง
14 สิงหาคม 2539	การจัดตั้งสำนักงานการค้าชายแดนประจำเมืองเมียวดี และพม่าเปิดด่านศุลกากรที่ จ.เมียวดี
17 สิงหาคม 2539	การลงนามความตกลงว่าด้วยการค้าชายแดน

ภาคผนวก ข: ลำดับเหตุการณ์สำคัญๆ ประเด็นปัญหาความสัมพันธ์ไทย-พม่าสำคัญๆในแต่ละช่วงตั้งแต่ปี 1988-ปัจจุบัน (ต่อ)

วัน เดือน ปี	ความสัมพันธ์ระหว่างไทย - พม่า
สิงหาคม 2539	สมาคมธนาคารแห่งประเทศไทย นำโดย ดร. ธวัชชัย ยงกิตติกุล เลขาธิการสมาคมฯ ได้ลงนามในบันทึกความเข้าใจร่วม (MOU) ว่าด้วยการจัดการและการบริหารระบบธนาคาร Economic Bank และ Myanmar Investment and Commercial Bank เพื่อตอบสนองและส่งเสริมการค้าชายแดนระหว่างไทย-พม่า ข้อตกลงมีการบังคับใช้ตามข้อตกลงว่าด้วยการค้าชายแดน โดยมีสาระสำคัญ 3 ประการ คือ 1. การเข้าเมือง 2. ภาษีศุลกากร 3. การธนาคารตามชายแดน
12 กันยายน 2539	การจัดตั้งศูนย์ประสานงานประมงชายแดนทางทะเลไทย-พม่า
6 พฤศจิกายน 2539	พล.อ.เชษฐา ฐานะจาโร เยือนพม่า เพื่อหารือทางแก้ไขปัญหาการก่อสร้างสะพานกับผู้นำพม่า
11-14 ธันวาคม 2539	การประชุม RBC ครั้งที่ 14 ที่เมืองตองยี
25 กุมภาพันธ์ 2540	พล.อ.เชษฐา ฐานะจาโร ในฐานะผู้แทนรัฐบาลไทย เข้าพบพล.อ.หม่อง เอ เพื่อยุติปัญหาเขตแดนระหว่างไทย-พม่า
4 มีนาคม 2540	การประชุมคณะกรรมการฝ่ายเทคนิคไทย-พม่า สามารถหาข้อยุติในการแก้ไขปัญหาเขตแดนบริเวณแม่น้ำเมย
13 มีนาคม 2540	พล.อ.เชษฐา ฐานะจาโร และพล.อ.หม่อง เอ ร่วมกันทำพิธีเปิดการก่อสร้างสะพานข้ามแม่น้ำเมย
16 พฤษภาคม 2540	การลงนามข้อตกลงว่าด้วยการข้ามแดนระหว่างไทย-พม่า
16-17 พฤษภาคม 2540	พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ นายกรัฐมนตรี เดินทางเยือนพม่าอย่างเป็นทางการ
12 มิถุนายน 2540	ทางการพม่าปิดด่านบริเวณจ.เมียวดี ตรงข้ามอ.แม่สอด จ.ตาก เนื่องจากปัญหาข้อพิพาทคอกช้างเผือก
18-21 มิถุนายน 2540	พล.ร.อ.วิจิตร ชำนาญการ ผบ.ทร.ไทย เดินทางเยือนพม่าอย่างเป็นทางการ
15 สิงหาคม 2540	พิธีเปิดใช้สะพานมิตรภาพ การเปิดด่านถาวรบริเวณแม่สอด-เมียวดี
17-20 สิงหาคม 2540	การประชุม JBC ครั้งที่ 3 ที่กรุงเทพฯ
25-27 สิงหาคม 2540	การประชุม RBC ครั้งที่ 15 ที่ จ.เชียงราย
ต้นกันยายน 2540	คณะกรรมการชายแดนส่วนภูมิภาคไทย-พม่าโดยแม่ทัพภาคที่ 3 ของไทย และผู้บัญชาการทหารบกภาคตะวันออกของพม่าเป็นประธานประชุมครั้งที่ 15 ร่วมกันเพื่อแก้ไขปัญหาลาดแดน

ภาคผนวก ข: ลำดับเหตุการณ์สำคัญๆ ประเด็นปัญหาความสัมพันธ์ไทย-พม่าสำคัญๆในแต่ละช่วงตั้งแต่ปี 1988-ปัจจุบัน (ต่อ)

วัน เดือน ปี	ความสัมพันธ์ระหว่างไทย - พม่า
18 กันยายน 2540	ทหารพม่าจับกุมคนไทย 5 คน โดยมีเจ้าหน้าที่ตำรวจตระเวนชายแดนรวมอยู่ด้วย
19 กันยายน 2540	การเปิดจุดผ่อนปรนบริเวณช่องด่านสิงขร อ.เมือง จ.ประจวบคีรีขันธ์
30 กันยายน 2540	ทหารพม่าสร้างสิ่งกีดขวางบริเวณพื้นที่คอกช้างเผือก ทำให้ราษฎรไทยประมาณ 200 ครอบครัว ไม่มีที่ทำกิน ฝ่ายไทยประท้วงและขอให้ทหารพม่าถอนกำลังออก
31 ตุลาคม 2540	พม่าปล่อยตัวลูกเรือไทยจำนวน 4 คน ที่ถูกจับกุมตั้งแต่ปี 2538
6 พฤศจิกายน 2540	พล.อ.เชษฐา ฐานะจาโร เดินทางเยือนพม่า เพื่อพบพล.ท.ชิน ชูพันธ์
8-9 ธันวาคม 2540	การประชุม JC ครั้งที่ 4 รมต.ต่างประเทศพม่าเข้าพบนายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี
ปลายปี 2540 – 9 กันยายน 2541	พม่าปิดด่าน เพื่อปรับปรุงการค้าชายแดนระหว่างพม่ากับประเทศเพื่อนบ้าน ได้แก่ ไทย จีน บังกลาเทศ และอินเดีย ให้เข้าสู่ระบบการค้าที่ถูกต้องและเป็นสากล
มกราคม 2541	เกิดปัญหาการเปลี่ยนทางเดินของแม่น้ำเมยและปัญหาเกาะมะนาว
8 มกราคม 2541	ทหารสร้างหลักก่อกำหนดลำน้ำเมยตอบโต้การก่อสร้างเขื่อนป้องกันตลิ่งของไทย
28 มกราคม 2541	พล.อ.เชษฐา ฐานะจาโร เดินทางไปพบพล.ท.ชิน ชูพันธ์ เพื่อเจรจาเรื่องปัญหาประมง
20 มีนาคม 2541	พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ พล.อ.เชษฐา ฐานะจาโร และคณะนายทหารระดับสูง เข้าพบหารือกับพล.อ.ตาน ช่วย
เมษายน 2541	นายปองพล อดิเรกสาร รมช.กระทรวงเกษตรฯ ไปประชุม Regional Conference of FAO ครั้งที่ 24 ที่พม่า
7-8 เมษายน 2541	ม.ร.ว.สุขุมพันธุ์ บริพัตร รมช.กระทรวงการต่างประเทศเยือนพม่า
14 เมษายน 2541	พม่าประกาศปิดจุดผ่านแดนบริเวณแม่สลด-เมียวดี บริเวณสะพานมิตรภาพ
พฤษภาคม 2541	ทหารพม่าลักลอบยิงไทยและขโมยทรัพย์สินของชาวไทย บริเวณอ.ปางมะผ้า จ.แม่ฮ่องสอน
22-24 กรกฎาคม 2541	การประชุม RBC ครั้งที่ 16 ที่ อ.เกาะสอง
24 กรกฎาคม 2541	การลงนามความตกลงว่าด้วยความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวระหว่างไทย-พม่า

ภาคผนวก ข: ลำดับเหตุการณ์สำคัญๆ ประเด็นปัญหาความสัมพันธ์ไทย-พม่าสำคัญๆในแต่ละช่วงตั้งแต่ปี 1988-ปัจจุบัน (ต่อ)

วัน เดือน ปี	ความสัมพันธ์ระหว่างไทย - พม่า
สิงหาคม 2541	ม.ร.ว.สุขุมพันธุ์ บริพัตร เยือนประเทศพม่า เพื่อฉลองความสัมพันธ์ไทย-พม่า
7-12 กันยายน 2541	พลจัตวา Kyaw Than รมว.กระทรวงพาณิชย์พม่า นำคณะมาร่วมประชุม JTC (Joint Trade Commission) ครั้งที่ 1 ที่กรุงเทพฯ
17 กันยายน 2541	ทางการพม่าประกาศเปิดจุดผ่านแดนบริเวณสะพานมิตรภาพ
22 พฤศจิกายน 2541	พลจัตวา เดวิด อาเบล รัฐมนตรีประจำสำนักประธานาธิบดีภาพและการพัฒนาแห่งรัฐมาร่วมประชุม AME MITT ที่กรุงเทพฯ
3 ธันวาคม 2541	พล.อ.เชษฐา เดินทางเข้าพบพล.ท.ชิน ชู้น เพื่อขอความร่วมมือในการจับตัวบังรอน
9 ธันวาคม 2541	การเจรจาเปิดจุดผ่านแดนที่ จ.ตาก และการปล่อยตัวนักโทษไทย
ธันวาคม 2541/1998 และมกราคม 2542/1999	เกิดปัญหาทหารเรือไทยในเรือลาดตระเวนถูกยิงถึงแก่ความตายสองคน บริเวณนอกชายฝั่งระนองโดยเรือประมงติดอาวุธไม่ทราบสัญชาติ และปัญหาความขัดแย้งไทย-พม่าเรื่องการรุกรานน้ำเพื่อทำการประมง
6 กุมภาพันธ์ 2542	เรือประมงไทยถูกเรือรบพม่าไล่ตีดจมและใช้อาวุธโจมตี
19-20 กุมภาพันธ์ 2542	นายวิน อ่อง รมว.กระทรวงต่างประเทศพม่าเยือนไทย
21 กุมภาพันธ์ 2542	นายสุรินทร์ พิศสุวรรณ รมว.กระทรวงการต่างประเทศไทยเข้าพบนายวิน อ่อง รมว.กระทรวงต่างประเทศพม่า
7 มีนาคม 2542	พล.ร.อ.ธีระ ห้าวเจริญ เดินทางเยือนพม่าอย่างเป็นทางการ เพื่อเจรจากับผบ.ทร.พม่า เกี่ยวกับปัญหาและผลกระทบตามแนวชายฝั่งทะเลอันดามัน
8-9 มีนาคม 2542	พล.อ.อาวุธ โส ตาน ช่วย นายกรัฐมนตรีแห่งสหภาพพม่าและประธาน SPDC เดินทางเยือนไทย ในฐานะแขกของรัฐบาลไทย
15-17 มีนาคม 2542	การประชุม RBC ครั้งที่ 17 ที่จ.ภูเก็ต เพื่อกำหนดมาตรการแก้ไขปัญหาตามแนวชายแดน โดยเฉพาะปัญหาทางทะเล
4-6 พฤษภาคม 2542	การประชุม RBC ครั้งที่ 4 ณ กรุงย่างกุ้ง
6-8 พฤษภาคม 2542	พล.อ.อ.ธนิศ เนียมหันธ์ และคณะ เดินทางเยือนพม่าตามคำเชิญของผบ.ทอ.พม่า
1-4 สิงหาคม 2542	ผบ.ทอ.พม่าและคณะ เดินทางมาเยือนไทยตามคำเชิญของผบ.ทอ.ไทย
5 สิงหาคม 2542	ไทยประกาศปิดช่องผ่านแดนทางบ้านสันเต็นคู่ อ.แม่ฮาด จ.เชียงใหม่ เพื่อป้องกันการค้ายาเสพติดของกลุ่มว่า

ภาคผนวก ข: ลำดับเหตุการณ์สำคัญๆ ประเด็นปัญหาความสัมพันธ์ไทย-พม่าสำคัญๆในแต่ละช่วงตั้งแต่ปี 1988-ปัจจุบัน (ต่อ)

วัน เดือน ปี	ความสัมพันธ์ระหว่างไทย - พม่า
8 สิงหาคม 2542	รัฐบาลพม่าประกาศปิดจุดผ่อนปรนชั่วคราวที่บ้านเบียงหลวง ต.เนียงทลอง อ.เวียงแหง จ.เชียงใหม่
15 สิงหาคม 2542	รัฐบาลพม่าประกาศปิดจุดผ่อนปรนชั่วคราวที่ช่องทางสิงขร บ้านไร่เครือ อ.เมือง จ.ประจวบคีรีขันธ์ และช่องทางก๊วยผาวอก บ้านอรุณทัย ต.เมืองนะ จ.เชียงใหม่
23 สิงหาคม 2542	รัฐบาลพม่าประกาศปิดช่องทางท่าข้าม บริเวณตรงข้าม อ.แม่สอด จ.ตาก
24 สิงหาคม 2542	การประชุม JC ครั้งที่ 5 ที่เมืองย่างกุ้ง การลงนามความตกลงทางวัฒนธรรมและความตกลงว่าด้วยการยกเว้นการตรวจหนังสือเดินทางทูตและหนังสือเดินทางราชการ
1 ตุลาคม 2542	นักศึกษาพม่ายึดสถานเอกอัครราชทูตพม่าประจำกรุงเทพฯ พม่าประกาศปิดชายแดนและน่านน้ำ
3 ตุลาคม 2542	ทางการพม่าสั่งปิดด่านชายแดนตลอดแนวไทย-พม่า
6 ตุลาคม 2542	รัฐบาลพม่าประกาศยกเลิกสัมปทานประมงที่ให้กับเรือไทยทุกประเภท และยกเลิกเขตสัมปทานประมงในน่านน้ำพม่า
23 พฤศจิกายน 2542	นายสุรินทร์ พิศสุวรรณ รมว.กระทรวงการต่างประเทศ เยือนพม่าและเข้าพบพล.ท.ชิน อุ่นต์
24 พฤศจิกายน 2542	พม่าประกาศเปิดด่านชายแดน
24-25 มกราคม 2543	กลุ่มนักศึกษาพม่ายึดโรงพยาบาลประจำจังหวัดราชบุรี
25 กุมภาพันธ์ 2543	กระทรวงพาณิชย์พม่าประกาศห้ามนำเข้าสินค้าไทย 14 รายการ
14 พฤษภาคม 2543	ทางการพม่ากล่าวหาว่า ไทยให้กลุ่ม KNU ใช้ไทยเป็นฐานในการปฏิบัติการ
19 มิถุนายน 2543	รมว.กระทรวงต่างประเทศพม่ากล่าวตำหนิไทย ที่ไม่สนับสนุนพม่าในเวที ILO
23 กรกฎาคม 2543	นายวิน อ่อง รัฐมนตรีต่างประเทศของพม่า เข้าหารือกับนายสุรินทร์ พิศสุวรรณ รมว.กระทรวงการต่างประเทศของไทย
สิงหาคม 2543	นายศุภชัย พานิชภักดิ์ เดินทางเยือนพม่า
ธันวาคม 2543	พล.อ.สำเภา ชูศรี ผู้บัญชาการทหารสูงสุด นำคณะเดินทางเยือนพม่าในการประชุม TBC ฝ่ายไทยได้เรียกร้องให้ทางการพม่าถอนทหารออกแต่ทางพม่าปฏิเสธ
7 กุมภาพันธ์ 2544	ทางการพม่าเริ่มทำการปราบปรามชนกลุ่มน้อยบริเวณพื้นที่ติดกับไทย

ภาคผนวก ข: ลำดับเหตุการณ์สำคัญๆ ประเด็นปัญหาความสัมพันธ์ไทย-พม่าสำคัญๆในแต่ละช่วงตั้งแต่ปี 1988-ปัจจุบัน (ต่อ)

วัน เดือน ปี	ความสัมพันธ์ระหว่างไทย - พม่า
9 กุมภาพันธ์ 2544	เกิดการปะทะกันระหว่างกองกำลังไทยและพม่า ที่บ้านปางหนูน อ.แม่ฟ้าหลวง จ.เชียงราย
10 กุมภาพันธ์ 2544	ทหารพม่าถูกล้อลอบได้และได้ถูกทางการไทยควบคุมตัว
11 กุมภาพันธ์ 2544/2001	กองกำลังทหารพม่าได้รื้อล่าเขตแดนไทยเพื่อเข้ายึดฐานทหารพรานไทยที่บ้านปางหนูน อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย ทางของไทยได้สั่งปิดด่านอำเภอแม่สาย เพื่อสกัดกั้นไม่ให้กองทหารพม่าสามารถแทรกซึมเข้ามาฝั่งไทยได้
14 กุมภาพันธ์ 2544	การประชุม TBC ที่อ.แม่สาย และที่ท่าขี้เหล็กไม่สามารถหาข้อยุติได้ทางการพม่าได้ขอให้ไทยเป็นฐานการโจมตีกลุ่ม SSA
15 กุมภาพันธ์ 2544	พม่ายื่นหนังสือเรียกร้องค่าเสียหายจากไทย และขอให้ไทยไม่ยิงตอบโต้
15 และ 26 กุมภาพันธ์ 2544	ไทยและพม่าได้เจรจาอย่างเป็นทางการ 2 ครั้ง ผ่านคณะกรรมการประสานงานแก้ไขปัญหาชายแดน (TBC) เนื้อหาการประชุมเป็นการทบทวนข้อเสนอดังกล่าวที่เกี่ยวข้องชายแดน ฝ่ายไทยเน้นการหารือในการป้องกันปัญหาจากการปฏิบัติการของกองกำลังพม่าในการปราบปรามชนกลุ่มน้อยตามแนวชายแดนเป็นหลัก
18 กุมภาพันธ์ 2544	กองกำลังผาเมืองสั่งปิดด่าน 2 แห่ง ในจ.เชียงราย เพื่อปิดกั้นการขนส่งไปยังพม่า
19-20 มิถุนายน 2544	นายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตรและคณะได้เดินทางเยือนพม่าอย่างเป็นทางการ เพื่อสร้างความร่วมมือด้านการพัฒนาเศรษฐกิจชายแดน และโครงการปลูกพืชทดแทนและเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งร่วมมือในการเชื่อมโยงเส้นทางคมนาคมระหว่างกันทั้งทางบกและทางอากาศ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว โดยเฉพาะการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวและการยอมรับนักลงทุนไทยเข้าไปลงทุนในธุรกิจโรงแรมและท่องเที่ยวในพม่า
23 กุมภาพันธ์ 2544	ทางการพม่านำกำลังกว่า 2,000 นาย ประชิดแนวชายแดนไทย เพื่อปราบปรามกลุ่ม SSA
26 กุมภาพันธ์ 2544	การประชุม TBC ประสบความล้มเหลวในการแก้ไขปัญหาชายแดน เนื่องจากทั้งสองฝ่ายไม่สามารถตกลงเรื่องการถอนทหารออกจากบริเวณที่ขัดแย้งได้
11 มีนาคม 2544	พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ประกาศนโยบายต่อต้านยาเสพติด มีการระบุว่าเมืองยอนของพม่าเป็นแหล่งผลิตที่สำคัญ

ภาคผนวก ข: ลำดับเหตุการณ์สำคัญๆ ประเด็นปัญหาความสัมพันธ์ไทย-พม่าสำคัญๆในแต่ละช่วงตั้งแต่ปี 1988-ปัจจุบัน (ต่อ)

วัน เดือน ปี	ความสัมพันธ์ระหว่างไทย - พม่า
16 มีนาคม 2544	พม่าประกาศปิดด่านพระเจดีย์สามองค์ - พญาตองสู
2-4 เมษายน 2544	การประชุม RBC ครั้งที่ 18 ที่เมืองเชียงตุง ประเทศพม่า มีการหารือแลกเปลี่ยนข้อมูลด้านยาเสพติด จากการปะทะกันที่อ.พบพระ จ.ตาก มีราษฎรไทยเสียชีวิต 3 คน
6 เมษายน 2544	หลังการประชุม RBC ครั้งที่ 18 ไทยได้ประกาศเปิดด่านแม่สาย แต่ด่านทำให้หลักของฝั่งพม่ายังคงปิด
17 เมษายน 2544	รถบรรทุก 44 คัน ขนอุปกรณ์เพื่อนำไปสร้างโรงงานที่ฝั่งพม่า ถูกสกัดกั้นไม่ให้ข้ามแดน
เมษายน 2544	กองทัพบกที่ 3 จับยาบ้าได้กว่า 15 ล้านเม็ด จากกลุ่ม DKBA ที่อ.พบพระ จ.ตาก
2 พฤษภาคม 2544	รัฐมนตรีต่างประเทศพม่าเข้าพบรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทย
8-12 พฤษภาคม 2544	การประชุม 6 ฝ่าย ว่าด้วยการปราบปรามยาเสพติดที่ย่างกุ้ง
15-18 พฤษภาคม 2544	นายสุรเกียรติ์ เสถียรไทย รว.กระทรวงการต่างประเทศ เยือนพม่าอย่างเป็นทางการและได้เข้าพบผู้นำระดับสูงของพม่า
24 พฤษภาคม 2544	ไทยยื่นหนังสือประท้วงพม่าที่มีลูกกระเบิดมาตกบริเวณโครงการหลวงที่คอยอ่างขาง
1 มิถุนายน 2544	มีการลงข่าวที่ทางการพม่าประกาศใช้บทเรียนที่มีเนื้อหากล่าวถึงประเทศไทยในทางลบ
3 มิถุนายน 2544	พล.อ.สำเภา ชูศรี ผู้บัญชาการทหารสูงสุดได้มอบหมายให้พล.อ.สมหมาย วิชาวรรณ เสนาธิการทหาร เป็นผู้ประสานงานในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างไทย-พม่า พล.อ.สมหมาย วิชาวรรณ นำคณะเดินทางเยือนพม่า
5 มิถุนายน 2544	ไทยประท้วงที่พม่าสร้างเจดีย์บริเวณภูเต็งนาโยง
19-20 มิถุนายน 2544	พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี เยือนพม่าอย่างเป็นทางการและมีการลงนามบันทึกความตกลง
24 มิถุนายน 2544	พม่าประกาศเปิดด่านอย่างเป็นทางการ
15 สิงหาคม 2544	พล.อ.ธรรมรักษ์ อิศรางกูร ณ อยุธยา เป็นประธานการประชุมปราบปรามยาเสพติด ร่วมกับฝ่ายพม่า ที่จ.ภูเก็ต
2-5 กันยายน 2544/2001	พลเอกชิน อุ่นต์ เลขาธิการคนที่ 1 ของ SPDC เดินทางเยือนไทยและพบกับพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ซึ่งได้มีการพิจารณาความร่วมมือในหลายด้าน

ภาคผนวก ข: ลำดับเหตุการณ์สำคัญๆ ประเด็นปัญหาความสัมพันธ์ไทย-พม่าสำคัญๆในแต่ละช่วงตั้งแต่ปี 1988-ปัจจุบัน (ต่อ)

วัน เดือน ปี	ความสัมพันธ์ระหว่างไทย - พม่า
13 ตุลาคม 2544	พม่าปล่อยตัวคนไทย จำนวน 67 คน
9 มกราคม 2545	การจัดประชุมคณะกรรมการร่วมว่าด้วยความร่วมมือทวิภาคีไทย-พม่า ที่ จังหวัดภูเก็ต โดยมีนายสุรเกียรติ์ เสถียรไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศไทย และนายวิน อ่อง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศพม่า เป็นประธาน ฝ่ายไทยเสนอให้ความร่วมมือผลิตเมล็ดพันธุ์และถั่วเหลืองในพม่า เพื่อส่งออกมายังประเทศไทย รวมทั้งให้สิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากร (AISP) กับสินค้าพม่าจำนวน 72 รายการ และเห็นพ้องร่วมกันที่จะส่งเสริมการค้าชายแดน โดยใช้กิจกรรมที่เรียกว่า “คลินิกการค้าชายแดน” (Mobile Border Trade Clinics) และจะร่วมกันพัฒนาถนนเชื่อมระหว่างไทย-พม่า
5-7 เมษายน 2545	การประชุมรัฐมนตรีร่วม 3 ฝ่าย เพื่อเชื่อมโยงเส้นทางคมนาคมกับประเทศเพื่อนบ้านระหว่างไทย-พม่า-อินเดีย โดยจัดประชุมที่กรุงย่างกุ้ง และพุกาม ซึ่งมี ดร.สุรเกียรติ์ เสถียรไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เป็นตัวแทนฝ่ายไทยที่จะนำเสนอเรื่องการเชื่อมโยงเส้นทางคมนาคมทางบกกับพม่า ตามเส้นทางสายแม่สอด-เมียวดี-พะอ้น และไทยจะพิจารณาช่วยเหลือเงินกู้ระยะยาวแก่ฝ่ายพม่า
23-26 เมษายน 2545	พล.อ.หม่อง เอะ รองประธานสภาสันติภาพและการพัฒนาแห่งรัฐบาลของสหภาพพม่าและภริยา เยือนไทยอย่างเป็นทางการ ในฐานะแขกของรัฐบาล ประเด็นหลักในการหารือ คือ ความร่วมมือแก้ไขปัญหายาเสพติด ความร่วมมือในการปรองดองระหว่าง 2 ประเทศ และเรื่องการประมงเกี่ยวกับการแบ่งผลประโยชน์ในการทำประมงระหว่างประเทศ
22 พฤษภาคม 2545 ถึงกันยายน 2545	รัฐบาลพม่ากล่าวหาว่าไทยสนับสนุนกองกำลังชนกลุ่มน้อยในพม่าและได้สั่งปิดด่านชายแดนเพื่อกดดันไทย
สิงหาคม 2545	นายสุรเกียรติ์ เสถียรไทย รว.กระทรวงการต่างประเทศ ได้เข้าพบและหารือร่วมกับผู้นำทั้ง 3 คนของพม่า คือ พล.อ.ตัน ฉ่วย ,พล.อ.หม่อง เอะ และพล.ท.ชิน ยูนต์ ซึ่งได้แสดงยินดีและร่วมมือกับรัฐบาลไทยที่จะแก้ไขปัญหายาเสพติดและความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจ
15 ตุลาคม 2545/2002	พม่าตกลงใจเปิดด่านการค้าถาวรทั้ง 3 แห่ง หลังจากได้ปิดไปตั้งแต่วันที่ 22 พฤษภาคมปีเดียวกัน ได้แก่ ด่านแม่สาย-ท่าขี้เหล็ก แม่สอด-เมียวดี และระนอง-เกาะสอง

ภาคผนวก ข: ลำดับเหตุการณ์สำคัญๆ ประเด็นปัญหาความสัมพันธ์ไทย-พม่าสำคัญๆในแต่ละช่วงตั้งแต่ปี 1988-ปัจจุบัน (ต่อ)

วัน เดือน ปี	ความสัมพันธ์ระหว่างไทย - พม่า
9-10 กุมภาพันธ์ 2546	พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร พบนายกรัฐมนตรีพม่าอย่างไม่เป็นทางการนอกกรุงย่างกุ้ง ซึ่งฝ่ายพม่าได้ตอบสนองในทางบวกและดำเนินการอย่างคืบหน้าต่อข้อเสนองของไทยในด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดลดพื้นที่เพาะปลูกภายในปี 2547 รวมทั้งได้หารือเป็นพิเศษเกี่ยวกับเรื่องการปรองดองแห่งชาติในพม่า
กลางกรกฎาคม 2546	นายสุรเกียรติ์ เสถียรไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ได้เสนอร่างแผนการประชาธิปไตยในพม่า หรือ โรด แมป ซึ่งเป็นขั้นตอนการนำไปสู่กระบวนการปรองดองแห่งชาติพม่า
13 มิถุนายน 2546	วุฒิสมาชิกของสหรัฐฯ ผ่านร่างกฎหมาย “The Burmese Freedom and Democracy Act” เนื่องจากสหรัฐฯไม่พอใจต่อสถานการณ์ทางการเมืองในพม่า
10-12 พฤศจิกายน 2546	การประชุมผู้นำของ 4 ประเทศ ได้แก่ ไทย พม่า กัมพูชา และลาว ที่เมืองพุกาม ประเทศพม่า และได้ร่วมกันออกปฏิญญาพุกาม
15 ธันวาคม 2546	ไทยเป็นเจ้าภาพจัดการประชุม เพื่อสร้างความปรองดองและประชาธิปไตยมาสู่พม่า โดยไทยได้เชิญรัฐมนตรีจากประเทศต่างๆ จำนวน 11 ประเทศ รวมทั้งนายราชาลี อัสมาอิล ซึ่งเป็นผู้แทนพิเศษจากองค์การสหประชาชาติ เข้าร่วมการประชุมครั้งนี้
16 กุมภาพันธ์ 2547	การลงนามในบันทึกความตกลงโดย THE MYANMAR TIMBER ENTERPRISE (M.T.E.) กับองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ของไทย (F.I.O.)
ปลายกุมภาพันธ์ 2547	นายพินิจ จารุสมบัติ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม นำคณะนักลงทุนไทยเข้าเยี่ยมและเจรจากับพลเอกชิน อุ่นต์ นายกรัฐมนตรีแห่งสหภาพพม่าและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ซึ่งดูแลหน่วยงานส่งเสริมการลงทุนของสหภาพพม่า (Myanmar Investment Commission : MIC) และได้มีการลงนามร่วมกันระหว่างนักธุรกิจไทยและพม่าในด้านการค้า การลงทุนและการท่องเที่ยวในอินโดจีน
5-7 มีนาคม 2547	กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาของไทย และกระทรวงการโรงแรมและท่องเที่ยวของพม่า ได้หารือความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวร่วมกัน
1-4 กันยายน 2547	พลตรีชอหวิน รัฐมนตรีกระทรวงอุตสาหกรรมที่ 2 ของพม่า พบนายพินิจ จารุสมบัติ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม เพื่อเยี่ยมชมโรงงานและฐานการผลิตในไทยหลายแห่ง

ภาคผนวก ค: สถิติการนำเข้าของประเทศไทย

(มูลค่าล้านเหรียญสหรัฐ)

	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1999	2000	2001	2002
สิงคโปร์	1,502,455	1,971,529	2,468,453	2,972,274	2,949,751	2,969.6	3,437.3	4,161.4	4,002.0	3,146.2	2,952.8	3,428.1	2,844.2	1,376.4
จีน	679,622	745,513	1,106,817	1,149,166	1,219,894	1,090.5	1,387.7	2,094.6	1,953.4	2,255.1	2,472.2	3,389.6	3,696.0	2,303.7
ญี่ปุ่น	5,880,095	7,807,275	10,138,236	11,030,093	11,899,295	13,962.0	16,435.1	21,622.2	20,444.8	15,974.4	12,145.3	15,378.0	13,830.7	6,648.5
สหรัฐอเมริกา	2,748,819	2,904,072	3,599,948	3,989,782	4,774,032	5,381.5	6,448.1	8,509.8	9,039.7	8,685.3	6,384.7	7,316.6	7,159.4	3,112.2
เยอรมนี	1,084,288	1,319,527	1,613,662	2,086,641	2,148,950	2,482.2	3,182.2	3,749.1	3,654.5	2,956.4	1,575.4	1,954.2	2,553.7	1,073.9
มาเลเซีย	424,787	668,450	1,121,934	119,079	1,595,852	1,674.0	2,647.9	3,234.3	3,606.3	2,973.0	2,489.0	3,359.0	3,067.3	1,684.5
สหภาพ พม่า	60,524	83,873	132,006	187,494	140,948	155.0	157.2	221.2	129.9	82.3	157.2	221.2	129.9	82.3

ที่มา : ตั้งแต่ปี 1988 – 1992 จากหนังสือ 1992 International Trade Statistics Yearbook Volume 1 Trade by country , p.909

ตั้งแต่ปี 1993 – 1997 จากหนังสือ 1998 International Trade Statistics Yearbook Volume 1 Trade by country , p.954

ตั้งแต่ปี 1999 – 2002 (มกราคม – มิถุนายน) จากหนังสือ Business Directory 2002 – 2003 , หน้า 147.

ภาคผนวก ง: สถิติการส่งออกของประเทศไทย

(มูลค่าล้านเหรียญสหรัฐ)

	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
สิงคโปร์	1,224,459	1,430,195	1,695,266	2,335,415	2,822,856	4,457.7	6,165.4	7,919.1	6,749.1	6,433.2	4,712.5	5,068.5	6,016.0	5,289.5	2,769.6
จีน	474,665	540,475	266,551	335,153	385,954	538.7	927.9	1,640.1	1,869.2	1,790.2	1,766.3	1,861.2	2,816.3	2,863.3	1,456.3
ญี่ปุ่น	2,545,959	3,419,008	3,968,018	5,132,831	5,685,914	6,299.9	7,725.2	9,475.4	9,372.5	8,733.9	7,474.2	8,250.9	10,209.9	9,958.7	4,771.0
สหรัฐอเมริกา	3,200,420	4,315,172	5,239,474	6,062,337	7,293,687	8,006.5	9,519.6	10,078.3	10,027.1	11,448.7	12,150.9	12,659.7	14,727.9	13,248.2	6,214.0
เยอรมนี	735,005	817,612	1,188,315	1,468,673	1,426,774	1,479.7	1,591.8	1,638.1	1,610.9	1,439.9	1,550.7	1,455.9	1,639.0	1,566.1	743.1
มาเลเซีย	472,137	584,582	574,993	683,924	841,757	1,039.9	1,098.7	1,554.1	2,015.2	2,505.6	1,775.4	2,122.0	2,819.6	2,722.8	1,405.1
สหภาพพม่า	14,213	24,887	41,979	57,920	73,709	151.6	238.8	347.5	318.8	405.6	342.4	393.9	503.3	354.4	176.8

ที่มา : ปี 1988 – 1991 จากหนังสือ 1992 International Trade Statistics Yearbook Volume 1 Trade by country, p.909.

ปี 1992 จากหนังสือ 1994 International Trade Statistics Yearbook Volume 1 Trade by country, p.1015.

ปี 1993 – 1996 จากหนังสือ 1998 International Trade Statistics Yearbook Volume 1 Trade by country, p.954.

ปี 1997 – 2001 จากหนังสือ 2001 International Trade Statistics Yearbook Volume 1 Trade by country, p.966.

ปี 2002 (มกราคม – มิถุนายน) จากหนังสือ Business Directory 2002 – 2003, หน้า 145.

ภาคผนวก จ: สถิติการนำเข้าของประเทศสหภาพพม่า

(มูลค่าล้านเหรียญสหรัฐ)

	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
สิงคโปร์	N/A	47,285	84,240	105,187	94,459	368	430	214.5	358.2	705.0	817.7	725.2
จีน	N/A	77,338	190,711	141,844	155,175	357	406	179.9	180.1	242.0	274.9	249.5
ญี่ปุ่น	N/A	120,487	142,855	185,152	251,987	110	75	346.3	430.9	34.6	340.2	287.6
สหรัฐอเมริกา	N/A	9,227	107,306	26,251	36,796	14	12	18.0	94.6	53.2	34.1	91.7
เยอรมนี	N/A	45,251	28,958	46,129	18,824	N/A	N/A	23.5	18.8	25.1	13.7	24.1
มาเลเซีย	N/A	11,954	60,679	60,746	54,028	124	244	138.0	143.0	158.1	189.7	192.7
ไทย	N/A	83,627	87,775	126,433	114,113	N/A	N/A	146.5	182.2	210.4	325.5	344.1

ที่มา : ปี 1993 – 1994 จากหนังสือ Statistical Yearbook for Asia and The Pacific 1994 , p. 304.

ปี 1989 – 1992 จากหนังสือ 1994 International Trade Statistics Yearbook Volume 1 Trade by country, p.704.

ปี 1995 – 1999 จากหนังสือ 2001 International Trade Statistics Yearbook Volume 1 Trade by country, p.676.

ภาคผนวก จ: สถิติการส่งออกของประเทศสหภาพมา

(มูลค่าล้านเหรียญสหรัฐ)

	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
สิงคโปร์	N/A	38,603	134,936	107,421	98,662	101	128	155.9	159.1	133.2	111.0	129.3
จีน	N/A	119,415	63,223	69,515	55,522	150	130	49.0	47.5	107.3	90.3	134.7
ญี่ปุ่น	N/A	19,323	35,578	30,144	24,667	65	69	46.2	64.4	38.6	46.9	57.6
สหรัฐอเมริกา	N/A	1,521	672	1972	12,201	46	66	48.2	43.4	35.2	35.7	89.5
เยอรมนี	N/A	9,940	3,676	5,218	10,586	N/A	N/A	3.7	5.2	10.1	9.0	2.8
มาเลเซีย	N/A	1,956	6,520	6,187	9,822	14	15	18.0	51.5	26.5	40.0	53.3
ไทย	N/A	63,133	61,896	91,137	98,430	N/A	N/A	95.8	93.7	116.3	89.4	87.9

ที่มา : ปี 1989 - 1992 จากหนังสือ 1994 International Trade Statistics Yearbook Volume 1 Trade by country, p.704.

ปี 1993 – 1994 จากหนังสือ Statistical Yearbook for Asia and The Pacific 1994, p. 305.

ปี 1995 – 1999 จากหนังสือ 2001 International Trade Statistics Yearbook Volume 1 Trade by country, p.67